

ความสัมพันธ์ระหว่างกลวิธีทางภาษากับภาพตัวแทนเพศภาวะต่าง ๆ ในหนังสือเรียนรายวิชา
พื้นฐานสุขศึกษา ชั้นมัธยมศึกษา: การศึกษาตามแนววาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาอักษรศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาภาษาไทย ภาควิชาภาษาไทย
คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ปีการศึกษา 2565
ลิขสิทธิ์ของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

THE RELATIONSHIP BETWEEN LINGUISTIC DEVICES AND REPRESENTATION OF
DIFFERENT GENDERS IN SECONDARY SCHOOL HEALTH EDUCATION TEXTBOOKS: A
CRITICAL DISCOURSE ANALYSIS

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements
for the Degree of Master of Arts in Thai
Department of Thai
FACULTY OF ARTS
Chulalongkorn University
Academic Year 2022
Copyright of Chulalongkorn University

หัวข้อวิทยานิพนธ์

ความสัมพันธ์ระหว่างกลวิธีทางภาษากับภาพตัวแทนเพศ
สภาวะต่าง ๆ ในหนังสือเรียนรายวิชาพื้นฐานสุขศึกษา ชั้น
มัธยมศึกษา: การศึกษาตามแนววาทกรรมวิเคราะห์เชิง
วิพากษ์

โดย

น.ส.ศศิพิมพ์ ภูระหงษ์

สาขาวิชา

ภาษาไทย

อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก

รองศาสตราจารย์ ดร.ศิริพร ภัคดีผาสุข

คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อนุมัติให้บัณฑิตวิทยาลัยเป็นส่วนหนึ่งของ
การศึกษาตามหลักสูตรปริญญาอักษรศาสตรมหาบัณฑิต

..... คณะบดีคณะอักษรศาสตร์
(รองศาสตราจารย์ ดร.สุรเดช โชติอุดมพันธ์)

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

..... ประธานกรรมการ
(รองศาสตราจารย์ ดร.ณัฐพร พานโพธิ์ทอง)

..... อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก
(รองศาสตราจารย์ ดร.ศิริพร ภัคดีผาสุข)

..... กรรมการ
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สิทธิธรรม อ่องวุฒิวินน์)

ศศิพิมพ์ ภูระหงษ์ : ความสัมพันธ์ระหว่างกลวิธีทางภาษากับภาพตัวแทนเพศสถานะต่าง ๆ ในหนังสือเรียนรายวิชาพื้นฐานสุขศึกษา ชั้นมัธยมศึกษา: การศึกษาตามแนวทฤษฎีวาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์. (THE RELATIONSHIP BETWEEN LINGUISTIC DEVICES AND REPRESENTATION OF DIFFERENT GENDERS IN SECONDARY SCHOOL HEALTH EDUCATION TEXTBOOKS: A CRITICAL DISCOURSE ANALYSIS) อ.ที่ปรึกษาหลัก : รศ. ดร.ศิริพร รักดีผาสุข

หลังจากประกาศใช้พระราชบัญญัติความเท่าเทียมระหว่างเพศ พ.ศ. 2558 และพระราชบัญญัติการป้องกันและแก้ไขการตั้งครรภ์ในวัยรุ่น พ.ศ. 2559 ทำให้หนังสือเรียนวิชาสุขศึกษาส่วนใหญ่มีการปรับปรุงและแก้ไขเนื้อหาบางส่วนที่เกี่ยวข้องกับเพศสถานะต่าง ๆ ด้วยเหตุนี้ ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างกลวิธีทางภาษากับภาพตัวแทนเพศสถานะต่าง ๆ และศึกษาวิถีปฏิบัติทางวาทกรรมและวิถีปฏิบัติทางสังคมวัฒนธรรมของหนังสือเรียนวิชาสุขศึกษา ชั้นมัธยมศึกษา ตามแนวทฤษฎีวาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์ โดยเก็บข้อมูลจากสำนักพิมพ์ 5 สำนักพิมพ์ ได้แก่ พัฒนาคอนกภาพวิชาการ วัฒนาพานิช สกสค. อักษรเจริญทัศน์ และเอมพันธ์ รวมทั้งสิ้น 30 เล่ม

ผลการศึกษาพบว่าหนังสือเรียนวิชาสุขศึกษามีการใช้กลวิธีทางภาษาที่หลากหลาย ได้แก่ การอ้างถึง การใช้คำและกลุ่มคำที่ปรากฏร่วมกัน การใช้คำเสียงที่มีอำนาจ การสร้างสถานการณ์หรือบทสนทนาสมมุติ การใช้มุขลอบ การปฏิเสธมุขลอบ การยกตัวอย่าง การใช้สทบท และการใช้การเชื่อมโยงระหว่างประโยค กลวิธีทางภาษาดังกล่าวนำเสนอภาพตัวแทนเพศสถานะต่าง ๆ ทั้งภาพตัวแทนผู้หญิง เช่น ผู้หญิงเป็นผู้ที่มีพื้นที่ภายในบ้าน ผู้หญิงมักแสดงออกทางอารมณ์และความรู้สึก ภาพตัวแทนผู้ชาย เช่น ผู้ชายบางส่วนมักใช้ความรุนแรงและในบางครั้งมักข้องเกี่ยวกับบอขายมุข ผู้ชายควรเป็นสุภาพบุรุษ ภาพตัวแทนความสัมพันธ์ระหว่างผู้หญิงและผู้ชาย เช่น ผู้หญิงถูกคุกคามหรือถูกกระทำ ผู้ชายเป็นผู้ที่คุกคามและกระทำ ผู้หญิงมีสถานะทางสังคมเท่าเทียมกับผู้ชายมากขึ้น และภาพตัวแทนผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศ เช่น ผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศมีสถานะทางสังคมเท่าเทียมกับเพศสถานะอื่นมากขึ้น ผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศยังไม่เท่าเทียมกับเพศสถานะอื่น ภาพตัวแทนผู้หญิงและผู้ชายที่พบในหนังสือเรียนวิชาสุขศึกษามีทั้งภาพตัวแทนที่ซ้ำเดิมและภาพตัวแทนที่นำเสนอประเด็นใหม่ ส่วนภาพตัวแทนผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศ แม้ว่าจะมีการนำเสนออย่างเปิดเผยในหนังสือเรียน แต่ภาพตัวแทนผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศบางส่วนยังนำเสนอถึงทัศนคติเชิงลบที่แฝงอยู่ซึ่งอาจส่งผลให้เกิดความไม่เท่าเทียมระหว่างเพศ แสดงให้เห็นว่าแม้ว่าหนังสือเรียนวิชาสุขศึกษาจะมีความเปิดกว้าง แต่ก็ยังมีภาพตัวแทนบางส่วนที่แสดงให้เห็นถึงความไม่เท่าเทียมระหว่างเพศ จากผลการศึกษาแสดงให้เห็นว่าหนังสือเรียนสุขศึกษาไม่ได้มุ่งเน้นแต่เพียงการให้ความรู้ในรายวิชา แต่ยังมีการแฝงความคิดและทัศนคติบางประการของผู้เขียนไว้อีกด้วย

ผลการศึกษาวิถีปฏิบัติทางวาทกรรมพบว่าหนังสือเรียนผลิตโดยผู้เชี่ยวชาญและหน่วยงานที่ได้รับอนุญาตจากรัฐ ทำให้เนื้อหาในหนังสือเรียนได้รับการยอมรับว่าถูกต้องและน่าเชื่อถือ ผู้เรียนน่าจะมีความไว้วางใจที่จะรับความคิดเรื่องเพศสถานะด้วยเช่นกัน ส่วนผลการศึกษาวิถีปฏิบัติทางสังคมและวัฒนธรรมพบว่าความคิดเดิมของคนในสังคม ภูมิหาย สือ และเหตุการณ์ในสังคม มีส่วนในการประกอบสร้างภาพตัวแทนเพศสถานะต่าง ๆ ในหนังสือเรียน เมื่อพิจารณาเทียบกับเหตุการณ์ในสังคมที่แสดงให้เห็นการปรับเปลี่ยนความคิดเรื่องเพศสถานะแล้ว พบว่าการปรับปรุงเนื้อหาของหนังสือเรียนสุขศึกษาแม้จะแสดงพัฒนาการที่สำคัญแต่ก็อาจจะยังปรับเปลี่ยนได้ไม่ทันการเปลี่ยนแปลงในสังคม

กล่าวโดยสรุป หนังสือเรียนนับว่าเป็นวาทกรรมที่มีผลต่อสังคมในวงกว้าง และภาษามีส่วนในการประกอบสร้างภาพตัวแทนเพศสถานะต่าง ๆ ซึ่งส่งผลต่อความรู้และทัศนคติของคนในสังคม ดังนั้นผู้ผลิตตัวบทจึงควรระมัดระวังในการนำเสนอเนื้อหาเพื่อไม่ให้เกิดอคติขึ้นต่อเพศสถานะใดเพศสถานะหนึ่ง

สาขาวิชา ภาษาไทย

ลายมือชื่อนิสิต

ปีการศึกษา 2565

ลายมือชื่อ อ.ที่ปรึกษาหลัก

6280043822 : MAJOR THAI

KEYWORD: representation, critical discourse analysis, linguistic devices, health education textbooks, genders

Sasipim Phurahong : THE RELATIONSHIP BETWEEN LINGUISTIC DEVICES AND REPRESENTATION OF DIFFERENT GENDERS IN SECONDARY SCHOOL HEALTH EDUCATION TEXTBOOKS: A CRITICAL DISCOURSE ANALYSIS. Advisor: Assoc. Prof. SIRIPORN PHAKDEEPHASOOK, Ph.D.

Since the Gender Equality Act, B.E. 2558 (2015), and the Act for the Prevention and Solution of the Adolescent Pregnancy Problem, B.E. 2559 (2016) were proclaimed, significant revisions have been made to the content related to different genders in the majority of health education textbooks. Based on this reason, this research aims to examine the relationship between linguistic devices and representation of different genders and to analyze the discursive practice and sociocultural practice of these textbooks adopting the framework of critical discourse analysis. In total, 30 textbooks produced by 5 different publishers were collected.

The analysis reveals that several linguistic devices, including the use of referring terms, lexical choices and collocation, authoritative tone of voice, the creation of situations or hypothetical conversations, presupposition, presupposition denial, exemplification, intertextuality, and sentence association are adopted for representing all genders. Regarding the representation of women, women are mostly portrayed as those having their place in the house and those tend to express their emotions and feelings. As for the representation of men, men are depicted as those prone to violence and vices, and those who are expected to be gentlemen. The representations of the relationship between women and men tend to show that women are harassed or mistreated, and men are the ones who harass and mistreat. In addition, women are represented as those who are equal to men. There are also representations of LGBTQIA+ in these textbooks. Mainly, LGBTQIA+ are represented as those who are equal to other genders. However, in some textbooks LGBTQIA+ are still represented as those who are not completely equal to other genders.

The analysis indicates that some representations of female and male are relatively similar to those in the pre-revision version. However, some representations are newly constructed. In addition, the representations of LGBTQIA+ in these textbooks are more open and supportive. However, there still exist representations of LGBTQIA+ that signify a negative attitude towards them. Although health education textbooks promote openness, there are still some instances of unequal representations. The analysis reveals that health education textbooks not only focus on providing knowledge, but also subtly present the hidden ideological concepts and attitudes on gender issues of the authors.

The analysis of discourse practices reveals that the textbooks were produced by experts and authorized publishers. Consequently, the content in the textbooks is recognized as correct and reliable. Learners are therefore more likely to accept the concepts of genders represented in these textbooks as well. As for social and cultural practices, it is found that the original ideas of people in society, laws, media and events in society contributed to the construction of representations of different genders in health education textbooks. When compared to events in society that have shown a shift in perceptions about genders, it is found that the revision of the contents of the health education textbooks, although showing significant developments, may not be able to be adjusted in time for changes in society.

In summary, textbooks are discourses that have a broader social impact. Also, it is shown that language serves as a powerful tool for constructing representations of genders which may affect perceptions and attitudes of people in society. Hence, textbook producers should be careful in presenting their content so that no gender bias is perpetuated.

Field of Study: Thai
Academic Year: 2022

Student's Signature
Advisor's Signature

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลุล่วงได้ด้วยความสำเร็จและความเมตตาและความกรุณาของ รองศาสตราจารย์ ดร. ศิริพร ภักดีผาสุข อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ ครูเปรียบเสมือนเรือลำใหญ่ที่พาผู้วิจัยไปถึงฝั่งตลอดระยะเวลาการทำวิทยานิพนธ์ครูช่วยทั้งแต่งเติมและเสริมสร้าง ผู้วิจัยได้รับทั้งความรู้ทางวิชาการ คำแนะนำที่เป็นประโยชน์ รวมถึงความเมตตาในด้านอื่น ๆ จากครู ผู้วิจัยขอขอบพระคุณครูจากหัวใจ

ผู้วิจัยขอขอบพระคุณ รองศาสตราจารย์ ดร. ณัฐพร พานโพธิ์ทอง ที่กรุณาเป็นประธานสอบวิทยานิพนธ์ ครูเป็นผู้เติมเต็มความรู้ทางวิชาการให้แก่ผู้วิจัย และเป็นผู้จุดประกายความสนใจในหัวข้อวาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์ และขอขอบพระคุณผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. สิทธิธรรม อ่องวุฒิวัฒน์ ที่กรุณาเป็นกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ นอกจากครูจะให้ความรู้และคำแนะนำที่เป็นประโยชน์ ครูยังคอยห่วงใยและให้กำลังใจผู้วิจัยเสมอมา ผู้วิจัยขอขอบพระคุณครูทั้ง 2 ท่านที่ได้สละเวลาตรวจทานและให้ข้อเสนอแนะที่เป็นประโยชน์อย่างยิ่งแก่ผู้วิจัย ทำให้วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สมบูรณ์มากยิ่งขึ้น

ขอขอบคุณคณาจารย์คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยที่ช่วยเพิ่มพูนความรู้ทางภาษาไทยและมอบทุนโครงการสู่ความเป็นเลิศด้านภาษาและวรรณคดีไทยให้แก่ผู้วิจัยในปีการศึกษา 2562-2563 รวมถึงขอขอบคุณคณาจารย์คณะศิลปศาสตร์ ธรรมศาสตร์ที่ผู้วิจัยได้ศึกษาในระดับปริญญาตรีที่ประสิทธิภาพการศึกษารวมทั้งความรู้ทางภาษาไทยและทำให้ผู้วิจัยมุ่งมั่นตั้งใจที่จะศึกษาภาษาไทยต่อไปในอนาคต

สำหรับกำลังใจและความช่วยเหลือที่ผู้วิจัยได้รับจากเพื่อนร่วมรุ่น ยุทธการ ชินภัทร ปฏิวัติ พิศราวุธ พี่ยุพิน ผู้วิจัยขาข้างและขอขอบคุณเป็นอย่างยิ่ง รวมถึงกลุ่มเพื่อนจากธรรมศาสตร์ที่คอยสร้างรอยยิ้ม เสียงหัวเราะ และเติมเต็มกำลังใจให้ผู้วิจัยเสมอมา การได้รู้จักเพื่อนกลุ่มเหล่านี้ นับว่าเป็นโชคดีของผู้วิจัย รวมถึงกัลยาณมิตรคนอื่น ๆ ที่อาจไม่ได้เอ่ยถึง ณ ที่นี้ แต่ทุกความหวังดีที่ผู้วิจัยเคยได้รับจะคงอยู่ในความทรงจำของผู้วิจัยตลอดไป

ผู้วิจัยขอขอบคุณครอบครัว โดยเฉพาะ “แม่” แม่ไม่เคยขัดขวางหรือตั้งคำถามกับผู้วิจัย แต่แม่คอยเคียงข้าง ถามไถ่ และสนับสนุนผู้วิจัยเสมอมา ความรักของแม่ที่มีให้ผู้วิจัย ผู้วิจัยรับรู้และซาบซึ้งเป็นอย่างยิ่ง สุดท้ายนี้ผู้วิจัยขอขอบคุณตัวเองที่อดทนและพยายามจนถึงฝั่งฝัน

ศศิพิมพ์ ภูระหงษ์

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....ค	ค
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....ง	ง
กิตติกรรมประกาศ.....จ	จ
สารบัญ.....ฉ	ฉ
สารบัญตาราง.....ช	ช
สารบัญรูปภาพ.....ฅ	ฅ
บทที่ 1 บทนำ..... 1	1
1.1 ที่มาและความสำคัญ..... 1	1
1.2 วัตถุประสงค์..... 9	9
1.3 สมมุติฐาน..... 9	9
1.4 ขอบเขตการวิจัย..... 9	9
1.5 นิยามศัพท์ที่ใช้ในการวิจัย..... 10	10
1.6 วิธีดำเนินการวิจัย..... 10	10
1.7 ข้อตกลงเบื้องต้น..... 12	12
1.8 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ..... 13	13
บทที่ 2 ทบทวนวรรณกรรม..... 14	14
2.1 แนวคิดทฤษฎีที่ใช้ในการวิจัย..... 14	14
2.1.1 แนวคิดเรื่องวาทกรรม (Discourse)..... 14	14
2.1.2 แนวคิดเรื่องวาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์ (Critical discourse analysis)..... 15	15
2.1.3 แนวคิดเรื่องภาพตัวแทน (Representation)..... 19	19
2.1.4 ทฤษฎีชาติพันธุ์วรรณาแห่งการสื่อสาร (Ethnography of Communication) 22	22

2.1.5 แนวคิดเรื่องเพศภาวะ	24
2.2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	26
2.2.1 กลุ่มงานวิจัยที่ศึกษาข้อมูลจากหนังสือเรียนหรือหนังสือสำหรับเด็ก	26
1) กลุ่มงานวิจัยที่ศึกษาหนังสือเรียนหรือหนังสือสำหรับเด็กโดยใช้แนวคิด วาทกรรม วิเคราะห์เชิงวิพากษ์	26
2) กลุ่มงานวิจัยที่ศึกษาข้อมูลจากหนังสือเรียนรายวิชาสุขศึกษาในประเด็นเรื่องเพศ	30
3) กลุ่มงานวิจัยที่ศึกษาหนังสือเรียนในประเด็นเรื่องเพศ.....	31
2.2.2 กลุ่มงานวิจัยที่ใช้แนวคิดเรื่องวาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์และ/หรือภาพตัวแทน.....	36
1) กลุ่มงานวิจัยที่ศึกษาโดยใช้แนวคิดวาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์และ ภาพตัวแทน	36
2) กลุ่มงานวิจัยที่ศึกษาเรื่องเพศโดยใช้แนวคิดวาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์	42
3) กลุ่มงานวิจัยที่ศึกษาเรื่องเพศโดยใช้แนวคิดภาพตัวแทน	47
4) กลุ่มงานวิจัยที่ศึกษาโดยใช้แนวคิดวาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์	51
5) กลุ่มงานวิจัยที่ศึกษาโดยใช้แนวคิดภาพตัวแทน	54
บทที่ 3 ความสัมพันธ์ระหว่างกลวิธีทางภาษากับภาพตัวแทนเพศภาวะต่าง ๆ ในหนังสือเรียน รายวิชาพื้นฐานสุขศึกษา.....	63
3.1 ภาพตัวแทนผู้หญิง	63
3.1.1 ผู้หญิงมีพื้นที่ในบ้าน	63
1) การใช้คำและกลุ่มคำที่ปรากฏร่วมกัน	63
2) การสร้างสถานการณ์หรือบทสนทนาสมมุติ	65
3.1.2 ผู้หญิงมักแสดงออกทางอารมณ์และความรู้สึก	67
1) การใช้คำและกลุ่มคำที่ปรากฏร่วมกัน	67
2) การสร้างสถานการณ์หรือบทสนทนาสมมุติ	69
3) การยกตัวอย่าง	69
3.1.3 ผู้หญิงสนใจเรื่องความสวยความงามและเหมาะกับงานละเอียดอ่อน.....	71

1) การใช้คำและกลุ่มคำที่ปรากฏร่วมกัน	71
2) การยกตัวอย่าง	73
3.1.4 ผู้หญิงควรมีน้ำใจช่วยเหลือผู้อื่น	74
1) การใช้คำและกลุ่มคำที่ปรากฏร่วมกัน	74
2) การใช้น้ำเสียงที่มีอำนาจ	74
3.1.5 ผู้หญิงควรมีกิริยามารยาทเรียบร้อย	75
1) การใช้คำและกลุ่มคำที่ปรากฏร่วมกัน	76
2) การใช้น้ำเสียงที่มีอำนาจ	76
3) การใช้มุขลบท.....	76
3.2 ภาพตัวแทนผู้ชาย.....	79
3.2.1 ผู้ชายบางส่วนมักใช้ความรุนแรง และในบางครั้งมักข้องเกี่ยวกับอบายมุข.....	80
1) การใช้คำและกลุ่มคำที่ปรากฏร่วมกัน	80
2) การสร้างสถานการณ์หรือบทสนทนาสมมุติ	80
3) การยกตัวอย่าง	82
4) การใช้การเชื่อมโยงระหว่างประโยค.....	83
3.2.2 ผู้ชายควรเป็นสุภาพบุรุษ.....	84
1) การใช้คำและกลุ่มคำที่ปรากฏร่วมกัน	84
2) การใช้น้ำเสียงที่มีอำนาจ	85
3) การปฏิเสธมุขลบท.....	86
3.2.3 ผู้ชายมีความแข็งแรงหรือเหมาะกับงานที่ต้องใช้กำลัง.....	88
1) การใช้คำและกลุ่มคำที่ปรากฏร่วมกัน	88
3.2.4 ผู้ชายบางส่วนไม่มีความรับผิดชอบ.....	89
1) การใช้คำและกลุ่มคำที่ปรากฏร่วมกัน	89
2) การสร้างสถานการณ์หรือบทสนทนาสมมุติ	90

3.3 ภาพตัวแทนความสัมพันธ์ระหว่างผู้หญิงและผู้ชาย.....	93
3.3.1 ผู้หญิงถูกคุกคามหรือถูกกระทำ.....	93
1) การใช้คำและกลุ่มคำที่ปรากฏร่วมกัน	93
2) การสร้างสถานการณ์หรือบทสนทนาสมมุติ	95
3) การอ้างถึง.....	96
4) การใช้การเชื่อมโยงระหว่างประโยค.....	97
5) การใช้มูลบท.....	98
6) การใช้สัทบท.....	100
3.3.2 ผู้หญิงต้องป้องกันตัวเองและรักษานวลสงวนตัว	100
1) การใช้คำและกลุ่มคำที่ปรากฏร่วมกัน	100
2) การสร้างสถานการณ์หรือบทสนทนาสมมุติ	102
3) การใช้น้ำเสียงที่มีอำนาจ	103
4) การอ้างถึง.....	105
5) การใช้สัทบท.....	107
3.3.3 ผู้ชายเป็นผู้ที่คุกคามและไม่น่าไว้วางใจ	108
1) การใช้คำและกลุ่มคำที่ปรากฏร่วมกัน	108
2) การสร้างสถานการณ์หรือบทสนทนาสมมุติ	109
3) การอ้างถึง.....	110
4) การใช้มูลบท.....	112
5) การยกตัวอย่าง	113
6) การใช้การเชื่อมโยงระหว่างประโยค.....	114
3.3.4 ผู้หญิงมีสถานะทางสังคมเท่าเทียมกับผู้ชายมากขึ้น	115
1) การใช้คำและกลุ่มคำที่ปรากฏร่วมกัน	115
2) การใช้การเชื่อมโยงระหว่างประโยค.....	118

3) การปฏิเสฐมลบท.....	119
3.3.5 ผู้หญิงด้อยกว่าผู้ชาย.....	120
1) การใช้คำและกลุ่มคำที่ปรากฏร่วมกัน	120
2) การใช้การเชื่อมโยงระหว่างประโยค.....	121
3.3.6 ผู้ชายมีอำนาจ มีความเป็นผู้นำ และได้รับโอกาสมากกว่าผู้หญิง.....	122
1) การใช้คำและกลุ่มคำที่ปรากฏร่วมกัน	122
3.4 ภาพตัวแทนผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศ	127
3.4.1 ผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศเป็นบุคคลปกติ	127
1) การอ้างถึง.....	127
2) การปฏิเสฐมลบท.....	128
3) การใช้น้ำเสียงที่มีอำนาจ	130
3.4.2 ผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศมีสถานะทางสังคมเท่าเทียมกับเพศสภาวะอื่น มากขึ้น	130
1) การใช้คำและกลุ่มคำที่ปรากฏร่วมกัน	131
2) การใช้การเชื่อมโยงระหว่างประโยค.....	133
3.4.3 ผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศยังไม่เท่าเทียมกับเพศสภาวะอื่น.....	134
1) ภาพตัวแทนผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศคือผู้เป็นอื่นและผิดปกติ.....	134
1.1) ภาพตัวแทนผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศคือผู้เป็นอื่น	134
1.1.1) การอ้างถึง.....	134
1.1.2) การใช้คำและกลุ่มคำที่ปรากฏร่วมกัน	135
1.1.3) การใช้น้ำเสียงที่มีอำนาจ	138
1.2) ผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศเป็นผู้ผิดปกติ	139
1.2.1) การอ้างถึง.....	139
2) ผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศด้อยกว่าเพศสภาวะอื่น	140

2.1) ผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศเป็นผู้ประสบปัญหา	140
2.1.1) การใช้คำและกลุ่มคำที่ปรากฏร่วมกัน	140
2.1.2) การใช้มูลบท.....	141
2.1.3) การใช้การเชื่อมโยงระหว่างประโยค.....	142
2.2) ผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศเป็นผู้ถูกระงับ 145	
2.2.1) การใช้คำและกลุ่มคำที่ปรากฏร่วมกัน	145
2.2.2) การใช้มูลบท.....	146
2.3) ผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศต้องได้รับการคุ้มครองดูแล	146
2.3.1) การใช้คำและกลุ่มคำที่ปรากฏร่วมกัน	146
2.3.2) การใช้การเชื่อมโยงระหว่างประโยค.....	147
2.3.3) การใช้สหบท.....	147
3.4.4 ผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศมีพฤติกรรมด้านลบ	149
1) ผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศมีพฤติกรรมเสี่ยงต่อการติดโรคติดต่อ	149
1.1) การใช้คำและกลุ่มคำที่ปรากฏร่วมกัน	149
1.2) การใช้สหบท.....	149
2) ผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศประพฤติตนไม่เหมาะสม	150
2.1) การใช้คำและกลุ่มคำที่ปรากฏร่วมกัน	151
2.2) การเชื่อมโยงระหว่างประโยค.....	151
บทที่ 4 วิถีปฏิบัติทางวาทกรรมและวิถีปฏิบัติทางสังคมและวัฒนธรรมของหนังสือเรียนรายวิชา	
พื้นฐานสุขศึกษา	156
4.1 วิถีปฏิบัติทางวาทกรรม	156
4.1.1 S - Setting/Scene (ฉากหรือกาลเทศะ).....	156
4.1.2 P- Participants (ผู้ร่วมเหตุการณ์).....	159
4.1.3 E - Ends (จุดมุ่งหมาย).....	161

4.1.4 A- Act sequence (การลำดับวัจนกรรม).....	166
4.1.5 K - Key (น้ำเสียง).....	172
4.1.6 I - Instrumentalities (เครื่องมือ).....	174
4.1.7 N - Norms of Interaction and Interpretation (บรรทัดฐานของการปฏิสัมพันธ์และ การตีความ).....	174
4.1.8 G – Genre (ประเภทการสื่อสาร).....	175
4.2 วิธีปฏิบัติทางสังคมและวัฒนธรรม.....	178
4.2.1 อิทธิพลของสังคมวัฒนธรรมที่ส่งผลต่อการนำเสนอภาพตัวแทนเพศสภาวะต่าง ๆ ใน หนังสือเรียน.....	178
1) ความคิดเดิมของคนในสังคม.....	178
2) กฎหมาย.....	180
3) สื่อ (Media).....	183
4) เหตุการณ์ในสังคม.....	186
4.2.2 ผลทางอุดมการณ์ของการนำเสนอภาพตัวแทนเพศสภาวะต่าง ๆ ในหนังสือเรียนวิชาสุข ศึกษา.....	188
บทที่ 5 สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ.....	195
5.1 สรุปผลการวิจัย.....	195
5.1.1 กลวิธีทางภาษาที่ใช้ในการนำเสนอภาพตัวแทนเพศสภาวะต่าง ๆ.....	197
5.1.2 ภาพตัวแทนเพศสภาวะต่าง ๆ.....	203
5.1.3 วิธีปฏิบัติทางวาทกรรม.....	205
5.1.4 วิธีปฏิบัติทางสังคมและวัฒนธรรม.....	206
5.2 อภิปรายผลการวิจัย.....	208
5.3 ข้อเสนอแนะ.....	215
บรรณานุกรม.....	216
ประวัติผู้เขียน.....	225

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

สารบัญตาราง

	หน้า
ตารางที่ 1 เปรียบเทียบความแตกต่างของงานวิจัย	8
ตารางที่ 2 งานวิจัยที่ศึกษาโดยใช้ข้อมูลจากหนังสือเรียนหรือหนังสือสำหรับเด็ก.....	35
ตารางที่ 3 งานวิจัยที่ใช้แนวคิดว่าทฤษฎีวิเคราะห์เชิงวิพากษ์และ/หรือภาพตัวแทน.....	56
ตารางที่ 4 ความสัมพันธ์ระหว่างกลวิธีทางภาษากับภาพตัวแทนผู้หญิง.....	78
ตารางที่ 5 ความสัมพันธ์ระหว่างกลวิธีทางภาษากับภาพตัวแทนผู้ชาย.....	92
ตารางที่ 6 ความสัมพันธ์ระหว่างกลวิธีทางภาษากับภาพตัวแทนความสัมพันธ์ระหว่างผู้หญิงและผู้ชาย	125
ตารางที่ 7 ตัวชี้วัดกลุ่มสาระการเรียนรู้สุขศึกษาและพลศึกษา สาระชีวิตและครอบครัว.....	163

สารบัญรูปภาพ

	หน้า
ภาพที่ 1 ข้าวจากสำนักข้าวมดิชน	2
ภาพที่ 2 ข้าวจากสำนักข้าวไทย	3
ภาพที่ 3 ข้าวจากสำนักข้าวโพสต์ทูเดย์	4
ภาพที่ 4 กรอบมิติทั้ง 3 ทางวาทกรรมของ Fairclough	16
ภาพที่ 5 สามเหลี่ยมความสัมพันธ์ระหว่างวาทกรรม ปริชาณ และสังคม	18

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ที่มาและความสำคัญ

ความคิดว่าด้วยเรื่องเพศในปัจจุบันมีการปรับเปลี่ยนไป กล่าวคือ นักวิชาการนำเสนอว่า “เพศ” ไม่ได้มีเพียงเพศหญิงหรือเพศชายตามสรีระทางเพศที่ถูกกำหนดโดยธรรมชาติเท่านั้น เพศมีความซับซ้อนและหลากหลาย ไม่มีรูปแบบที่ตายตัว ดังจะเห็นได้จากคำว่า “เพศสรีระ” และ “เพศสภาวะ” ที่มีการกล่าวถึงในปัจจุบัน เพศสรีระ (sex) หมายถึงการเป็นเพศชายและเพศหญิงตามลักษณะทางชีววิทยา ไม่สามารถเปลี่ยนแปลงได้ (Lorber and Farrell, 1991: 7) ส่วนเพศสภาวะ หมายถึง บทบาทความเป็นเพศที่ถูกกำหนดและประกอบสร้างขึ้นจากสังคม เช่น ความเป็นผู้หญิง ความเป็นผู้ชาย ความเป็นเกย์ หรือความเป็นเลสเบี้ยน เพศสภาวะเป็นสิ่งที่สามารถเปลี่ยนแปลงได้ตามสภาวะการณ์และเงื่อนไขของสังคม บุคคลบุคคลหนึ่งมีเพศสรีระเป็นเพศหญิง เพศชาย หรือเพศกำกวม แต่สามารถมีเพศสภาวะใดก็ได้ตามที่บุคคลนั้นประสงค์หรือต้องการซึ่งอาจตรงหรือไม่ตรงกับเพศสรีระก็ได้

ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับบทบาทหรือการแสดงสถานะทางเพศ ไม่ว่าจะ เป็นเพศหญิง เพศชาย หรือผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศไม่ได้เป็นสิ่งที่ถูกกำหนดโดยธรรมชาติ แต่เป็นสิ่งที่สมาชิกในสังคมตกลงรับรู้ร่วมกันหรืออาจกล่าวได้ว่าเป็นกระบวนการที่เกิดจากการประกอบสร้างทางสังคม และวัฒนธรรม ลักษณะดังกล่าวสอดคล้องกับที่ Simone De Beauvoir (1952: 19) กล่าวถึงเรื่องการประกอบสร้างทางเพศไว้ว่า ความเป็นหญิงถูกกำหนดและสร้างขึ้นให้ผู้หญิงกลายเป็นผู้หญิง แสดงให้เห็นว่าความเป็นเพศ ไม่ว่าจะ เพศใดก็ตามมักถูกประกอบสร้างจากคนในสังคม ทำให้เกิดการเรียนรู้ ปฏิบัติ และยอมรับ จนกลายเป็นการปลูกฝังความคิดความเชื่อเรื่องเพศแก่คนในสังคม เครื่องมือที่มีอิทธิพลต่อกระบวนการประกอบสร้างความรู้และความเข้าใจเรื่องเพศนั้นมีหลากหลาย อาทิ วัฒนธรรม ประเพณี สื่อสารมวลชน ศาสนา รวมไปถึงกระบวนการศึกษา

กระบวนการศึกษามีส่วนสำคัญต่อการหล่อหลอมและถ่ายทอดค่านิยม ทศนคติ และประเพณีปฏิบัติ รวมทั้งเงื่อนไขทางสังคมที่มีต่อเพศ ผ่านการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ในรูปแบบต่าง ๆ (สร้อยญา เอกธรรมสุทธิ์, 2549: 5) กระบวนการศึกษาเป็นส่วนหนึ่งในการสร้างความคิด ความเชื่อ และทัศนคติของคนในสังคม หากกล่าวถึงกระบวนการศึกษา หนังสือเรียนคือสิ่งสำคัญที่ใช้ในกระบวนการศึกษา หนังสือเรียนเป็นวาทกรรมประเภทหนึ่งที่ได้รับการยอมรับจากคนในสังคมว่ามีความน่าเชื่อถือ เนื่องจากหนังสือเรียนถูกผลิตขึ้นจากกลุ่มผู้เชี่ยวชาญหรือผู้ทรงคุณวุฒิในสาขาวิชานั้น ๆ และต้องได้รับการรับรองจากกระทรวงศึกษาธิการจึงสามารถตีพิมพ์เผยแพร่และใช้ในการเรียนการ

สอนในโรงเรียนได้ ด้วยเหตุนี้ทำให้หนังสือเรียนได้รับการยอมรับจากคนในสังคมว่าเป็นแหล่งข้อมูลที่นำเชื่อถือแหล่งหนึ่ง ดังนั้นข้อมูลหรือเนื้อหา รวมถึงความคิดความเชื่อต่าง ๆ ที่ปรากฏผ่านตัวบทหนังสือเรียนจึงถูกถ่ายทอดและส่งต่อไปยังผู้เรียนได้โดยง่าย

ความเท่าเทียมระหว่างเพศเป็นสิ่งที่คนในสังคมปัจจุบันคำนึงถึงและให้ความสำคัญ ดังจะเห็นได้จากการประกาศใช้พระราชบัญญัติความเท่าเทียมระหว่างเพศขึ้นในปีพ.ศ. 2558 พระราชบัญญัติความเท่าเทียมระหว่างเพศ พ.ศ.2558 มีวัตถุประสงค์หลักเพื่อให้เกิดความเสมอภาคทางสังคมของบุคคลทุกเพศ ให้ความสำคัญคุ้มครองแก่เพศหญิง เพศชาย รวมถึงบุคคลที่มีความหลากหลายทางเพศ ในกรณีที่ไม่ได้รับความเป็นธรรม เหตุผลในการประกาศใช้พระราชบัญญัตินี้ คือ ปัจจุบันไม่มีมาตรการป้องกันการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมระหว่างเพศที่ชัดเจนส่งผลให้บุคคลซึ่งถูกเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมระหว่างเพศไม่ได้รับความคุ้มครองและไม่ได้รับความเป็นธรรมเท่าที่ควร สมควรมีกฎหมายเพื่อกำหนดมาตรการคุ้มครองผู้ถูกเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมระหว่างเพศ และป้องกันมิให้มีการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมระหว่างเพศ (สำนักงานราชกิจจานุเบกษา, 2558: 27) การประกาศใช้พระราชบัญญัตินี้แสดงให้เห็นว่าสังคมมีการเปิดกว้างเรื่องเพศมากยิ่งขึ้น แต่อย่างไรก็ตามแม้ว่าจะมีการประกาศใช้พระราชบัญญัติดังกล่าวแต่ในปีพ.ศ. 2561 ได้มีการนำเสนอข่าวว่าหนังสือเรียนรายวิชาสุขศึกษามีการนำเสนอเนื้อหาเรื่องเพศในลักษณะที่ไม่เหมาะสม ดังที่สำนักข่าวมติชนพาดหัวข่าวว่า “รุมจวก! หนังสือเรียนสุขศึกษาเหยียดเพศ แนวคิดเก่า ไม่ยอมรับความหลากหลาย” โดยเนื้อหาข่าวนำเสนอว่าหนังสือเรียนสุขศึกษามีเนื้อหาที่สร้างทัศนคติทางเพศที่ไม่เหมาะสม ทั้งแก่เพศหญิง เพศชาย และผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศ

MATICHON ONLINE เก็บถาวร 21 มกราคม 2564
 ฝึกคิด **มติชน**

การศึกษา

รุมจวก! หนังสือเรียนสุขศึกษาเหยียดเพศ แนวคิดเก่า ไม่ยอมรับความหลากหลาย

วันที่ 3 ตุลาคม 2561 - 14:32 น.

ผู้สื่อข่าวรายงานว่าในวิกิเตอร์ได้มีการเผยแพร่ภาพจากหนังสือเรียนวิชาสุขศึกษาในระดับชั้นต่างๆ โดยหนังสือดังกล่าวมีเนื้อหาที่สร้างทัศนคติทางเพศที่ผิด

ตัวอย่างเช่น หนังสือสุขศึกษาและพลศึกษา.4 ระบุคุณค่าความเป็นเพศหญิง ว่าการทำงานบ้านเป็นการปฏิบัติตนที่มีคุณค่าของเพศหญิง ไม่เล่นลูกกลิ้ง โกลิธิดกับเพศชาย ไม่เลียนแบบพฤติกรรมของเพศชาย ส่วนการช่วยเหลือผู้สูงอายุเป็นการปฏิบัติตนที่มีคุณค่าของเพศชาย

หนังสือสุขศึกษา.4 ระบุคำนิยามทางเพศว่า “เพศหญิงไม่ควรแสดงความต้องการทางเพศแม้เมื่อสมรสแล้ว” และกล่าวถึงการคบเพื่อนว่า “หากคบเพื่อนที่มีพฤติกรรมที่ไม่ถูกต้อง เช่นชอบเที่ยวกลางคืน มีพฤติกรรมเยี่ยงเบนทางเพศ ผลที่ได้รับจะทำให้เกิดความเดือดร้อน...และไม่มีความสุข”

หนังสือสุขศึกษา.5 กล่าวถึงปัญหาการเบี่ยงเบนทางเพศว่า “เป็นปัญหาหนึ่งที่พบได้ในทั้งเพศหญิงและเพศชาย โดยบุคคลอาจแสดงออกถึงพฤติกรรมทางเพศที่ไม่เหมาะสม เช่น ผู้ที่มีพฤติกรรมเป็นเกย์ เลสเบียน เป็นต้น ทำให้สังคมเกิดความรู้สึกถึงความไม่ถูกต้องตามบรรทัดฐานที่สังคมได้กำหนดไว้”

และหลายเล่มมีการสร้างความเชื่อที่ผิดต่อผู้มีความหลากหลายทางเพศ อาทิ “ปัญหาพฤติกรรมเบี่ยงเบนทางเพศ พบได้ในเพศชายและเพศหญิง ซึ่งอาจเกิดจากหลายสาเหตุ เช่น การเลี้ยงดู ในวัยเด็กอย่างผิดๆ สภาพแวดล้อม และสิ่งอื่นๆต่างๆ ที่ส่งผลให้มีสภาพจิตใจผิดปกติ เป็นต้น”

โดยผู้ใช้ทวิตเตอร์ได้เข้ามาแสดงความเห็นจำนวนมาก ส่วนใหญ่ไม่เห็นด้วยที่มีเนื้อหาดังกล่าวบนหนังสือเรียน ซึ่งเป็นแนวคิดของคนรุ่นก่อนที่สร้างความเชื่อที่ผิดเรื่องเพศ จนถึงการศึกษาที่แบ่งแยกทางเพศ โดยเฉพาะกับผู้มีความหลากหลายทางเพศ โดยการเขียนหลายตัวอย่าง ใช้วิธีคิดแบบชายเป็นใหญ่

ภาพที่ 1 ข่าวกจากสำนักข่าวมติชน

ที่มา https://www.matichon.co.th/education/news_1159681 (ข้อมูล ณ วันที่ 21 มกราคม 2564)

หรือการนำเสนอข่าวของสำนักข่าวไทยเรื่อง “คนข้ามเพศร้องหนังสือเรียนสุขศึกษาเนื้อหาเหยียดเพศ” แสดงให้เห็นว่ามีกลุ่มผู้ที่ไม่พึงพอใจในการนำเสนอเนื้อหาของหนังสือเรียนรายวิชาสุขศึกษาเนื่องจากเนื้อหาในหนังสือมีการนำเสนอข้อมูลที่อาจก่อให้เกิดความขัดแย้งและอคติทางเพศ

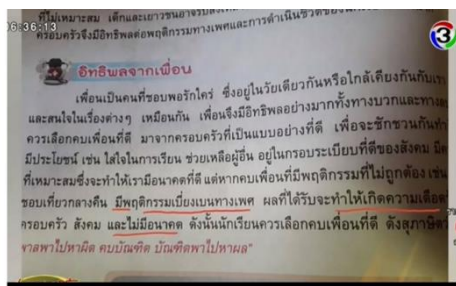
น.ส.พริษฐ์ วัชรสินธุ์ ผู้อำนวยการศูนย์บริหารสถานการณ์โควิด-19 และโฆษกกรมการศึกษานานาชาติ ได้โพสต์ข้อความบนโซเชียลมีเดียว่า “หนังสือเรียนสุขศึกษา เนื้อหาเหยียดเพศ” แสดงให้เห็นว่ามีกลุ่มผู้ที่ไม่พึงพอใจในการนำเสนอเนื้อหาของหนังสือเรียนรายวิชาสุขศึกษา เนื่องจากเนื้อหาในหนังสือมีการนำเสนอข้อมูลที่อาจก่อให้เกิดความขัดแย้งและอคติทางเพศ

น.ส.พริษฐ์ วัชรสินธุ์ ผู้อำนวยการศูนย์บริหารสถานการณ์โควิด-19 และโฆษกกรมการศึกษานานาชาติ ได้โพสต์ข้อความบนโซเชียลมีเดียว่า “หนังสือเรียนสุขศึกษา เนื้อหาเหยียดเพศ” แสดงให้เห็นว่ามีกลุ่มผู้ที่ไม่พึงพอใจในการนำเสนอเนื้อหาของหนังสือเรียนรายวิชาสุขศึกษา เนื่องจากเนื้อหาในหนังสือมีการนำเสนอข้อมูลที่อาจก่อให้เกิดความขัดแย้งและอคติทางเพศ

ภาพที่ 2 ข่าวจากสำนักข่าวไทย

ที่มา <https://tna.mcot.net/tna-246450> (ข้อมูล ณ วันที่ 21 มกราคม 2564)

ส่วนสำนักข่าวโพสต์ทูเดย์ได้พาดหัวข่าวว่า “หนังสือเรียนสุขศึกษาระบุเนื้อหา ‘ห้ามคบเพื่อนเกย์-เพศที่สาม’” เนื้อหาข่าวนำเสนอว่าหนังสือเรียนสุขศึกษามีแนวคิดที่ล้าหลัง เนื้อหาที่หนังสือเรียนนำเสนอสร้างทัศนคติเชิงลบผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศ และก็ได้นำเสนอถึงผู้อำนวยการสำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา (สพฐ.) ที่ได้ออกมาตอบคำถามในประเด็นเนื้อหาของหนังสือเรียนสุขศึกษาดังกล่าวว่าเป็นเนื้อหาของหนังสือเรียนรายวิชาสุขศึกษาที่มีการเผยแพร่ในอินเทอร์เน็ตนั้นเป็นหนังสือเรียนที่ผลิตขึ้นเมื่อปีพ.ศ. 2551 ในปัจจุบัน (พ.ศ. 2561) อยู่ในระหว่างการทบทวนปรับปรุงและแก้ไขตามพระราชบัญญัติความเท่าเทียมระหว่างเพศ พ.ศ. 2558 และพระราชบัญญัติป้องกันและแก้ไขปัญหาการตั้งครรภ์ในวัยรุ่น พ.ศ. 2559

เมื่อวันที่ 4 ต.ค. รายการเรื่องเล่าเช้านี้ รายงานกรณีหนังสือเรียน วิชาสุขศึกษา ที่มีแนวคิดล้าหลัง เนื้อหาสร้างทัศนคติไปในทางเหยียดเพศที่สาม อาทิ หนังสือเรียนวิชาสุขศึกษาและพลศึกษา ระดับชั้น ป.4 ระบุว่า คุณค่าความเป็นเพศหญิง คือ การทำงานบ้านเป็นการปฏิบัติคนที่มีคุณค่าของเพศหญิง ไม่คลุกคลีใกล้ชิดกับเพศชาย ไม่เลียนแบบพฤติกรรมของเพศชาย

หนังสือสุขศึกษา ชั้น ม.4 ระบุค่านิยมทางเพศ ว่า ผู้หญิงไม่ควรแสดงความต้องการทางเพศแก่สมรสแล้ว และเรื่องการคบเพื่อน หากคบเพื่อนที่มีพฤติกรรมไม่ถูกต้อง เช่น ชอบเที่ยวกลางคืน มีพฤติกรรมเบี่ยงเบนทางเพศ จะทำให้เกิดความเดือดร้อนไม่มีอนาคต

หนังสือสุขศึกษา ชั้น ม.5 พูดถึงปัญหาการเบี่ยงเบนทางเพศ ว่า สามารถพบได้ทั้งในเพศหญิงและชาย ซึ่งคนๆ นั้น จะแสดงออกถึงพฤติกรรมทางเพศที่ไม่เหมาะสม อาทิ เช่น เกย์ เลสเบียน ทำให้สังคมเกิดความรู้สึกถึงความไม่ถูกต้องตามบรรทัดฐานที่สังคมได้กำหนดไว้

ค่านางสาวนิงสุภา อภินันท์ภรณ์ ผู้อำนวยการสำนักวิชาการ และมาตรฐานการศึกษา (สพฐ.) กล่าวว่า เบื้องต้นอยู่ระหว่างการตรวจสอบว่าหนังสือเล่มดังกล่าวเป็นของหน่วยงานใด โดยหลักสูตรที่ใช้นั้นเป็นหลักสูตรที่จัดทำขึ้นปี 2551 และเคยมีการปรับปรุงตัวภาษาไปแล้วตาม พ.ร.บ. ความเท่าเทียมระหว่างเพศ พ.ศ. 2558 และ พ.ร.บ. ป้องกันและแก้ไขปัญหาดังครกรรในวัยรุ่น พ.ศ. 2559 ซึ่งได้ทำเรื่องให้ผู้ผลิตทบทวนและปรับแก้ไขตาม พ.ร.บ. แล้ว และอยู่ในระหว่างการทบทวนปรับปรุง แต่ยังไม่ถึงขั้นปรับปรุงทั้งหมด เพราะขณะนี้ อยู่ในระหว่างดำเนินการรวบรวมข้อมูลปรับปรุงให้เข้ากับสังคมปัจจุบันมากขึ้นที่ต้องอาศัยหลายขั้นตอน

ทาง สพฐ. ไม่ได้มีนโยบาย แต่ต้องใช้เวลาในการตรวจสอบว่าเนื้อหาดังกล่าวอยู่ในหนังสือเล่มใดบ้าง มีข้อบกพร่องในกระบวนการใด ตั้งแต่จากทางของสำนักพิมพ์ ทางเอกชน หรือทางกระทรวงเอง

ภาพที่ 3 ข้าราชการสำนักข่าวโพสต์ทูเดย์

ที่มา <https://www.posttoday.com/social/general/566501> (ข้อมูล ณ วันที่ 21 มกราคม 2564)

จากการนำเสนอข่าวของสำนักข่าวทั้ง 3 สำนักข่าวดังกล่าวข้างต้น แสดงให้เห็นว่า “หนังสือเรียนรายวิชาสุขศึกษา” มีการนำเสนอเนื้อหาเรื่องเพศที่ “ไม่เหมาะสม” ที่แสดงให้เห็นถึงความไม่เท่าเทียมระหว่างเพศสถานะต่าง ๆ รวมถึงเนื้อหาบางส่วนอาจก่อให้เกิดอคติทางเพศต่อกลุ่มผู้มีความหลากหลายทางเพศ และอาจสร้างความคิดหรือความเชื่อที่ไม่ถูกต้องเกี่ยวกับเรื่องเพศขึ้นในสังคม เมื่อมีการรายงานข่าวการนำเสนอเนื้อหาของหนังสือเรียนรายวิชาสุขศึกษาส่งผลให้มีการวิพากษ์วิจารณ์เกิดขึ้นในสังคมว่าการนำเสนอเนื้อหาในหนังสือเรียนนั้นถูกต้องและเหมาะสมแล้วหรือไม่

การนำเสนอข่าวของสำนักพิมพ์โพสต์ทูเดย์มีการกล่าวถึงคำพูดของผู้อำนวยการสำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา (สพฐ.) ในเรื่องการปรับปรุงแก้ไขเนื้อหาของหนังสือเรียนรายวิชาสุขศึกษาเพื่อให้สอดคล้องกับกฎหมายซึ่งคือพระราชบัญญัติความเท่าเทียมระหว่างเพศ พ.ศ. 2559 และพระราชบัญญัติการป้องกันและแก้ไขปัญหาการตั้งครรภ์ในวัยรุ่น พ.ศ. 2559 แสดงให้เห็นว่าหนังสือเรียนมีปรับปรุงเนื้อหาเพื่อให้สอดคล้องกับสังคมในปัจจุบัน บางสำนักพิมพ์จึงมีการปรับปรุงและแก้ไขเนื้อหาเพื่อให้สอดคล้องกับพระราชบัญญัติดังกล่าว ดังที่ปรากฏในคำชี้แจงของหนังสือเรียนสุขศึกษาของสำนักพิมพ์เอมพันธ์ (2562: คำชี้แจง) ว่า

หนังสือเรียน รายวิชาพื้นฐาน สุขศึกษา กลุ่มสาระการเรียนรู้สุขศึกษาและพลศึกษา ฉบับนี้ ได้ปรับแก้ไขเนื้อหาให้ถูกต้อง และสอดคล้องตามพระราชบัญญัติ

ความเท่าเทียมระหว่างเพศ พ.ศ. 2558 พระราชบัญญัติการป้องกันและแก้ไข ปัญหาการตั้งครรภ์ในวัยรุ่น พ.ศ. 2559 และกฎหมายอื่นที่เกี่ยวข้อง ซึ่งแก้ไข ปรับปรุงเนื้อหาภายใต้หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2551 โดย ปรับแก้ไขเนื้อหาในสาระที่ 1 การเจริญเติบโตและพัฒนาการของมนุษย์ สาระที่ 2 ชีวิตและครอบครัว และสาระที่ 5 ความปลอดภัยในชีวิต เฉพาะเรื่องที่เกี่ยวข้องกับ เพศวิถีความเท่าเทียมทางเพศ การป้องกันและแก้ไขปัญหาการตั้งครรภ์ในวัยรุ่น ซึ่งได้กำหนดคำสำคัญความหมาย เนื้อหา และตัวอย่าง ซึ่งสำนักวิชาการและ มาตรฐานการศึกษาสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ร่วมกับ ผู้ทรงคุณวุฒิจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องและภาคประชาสังคมได้จัดทำขึ้น เพื่อเป็น กรอบและแนวทางให้ทุกสำนักพิมพ์ใช้ในการปรับแก้หนังสือเรียนให้ถูกต้องเป็นที่ เข้าใจกันตั้งแต่ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ถึงชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6

จากคำนำของหนังสือเรียนสุขศึกษาที่ได้กล่าวไปข้างต้นแสดงให้เห็นว่าสำนักพิมพ์มี การปรับปรุงและแก้ไขเนื้อหาเพื่อให้สอดคล้องกับกฎหมายและเหมาะสมกับบริบทของสังคม วัฒนธรรมมากยิ่งขึ้น

หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานพ.ศ. 2551 (2551: 168) ในรายวิชาสุขศึกษา กล่าวถึงคุณภาพผู้เรียนเมื่อจบชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ไว้ว่า “เข้าใจ ยอมรับ และสามารถปรับตัวต่อ การเปลี่ยนแปลงทางร่างกาย จิตใจ อารมณ์ ความรู้สึกทางเพศ ความเสมอภาคทางเพศ สร้างและ รักษาสัมพันธ์ภาพกับผู้อื่น และตัดสินใจแก้ปัญหาชีวิตด้วยวิธีการที่เหมาะสม” ส่วนคุณภาพผู้เรียนเมื่อ จบชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 มีข้อหนึ่งกล่าวว่า “ความเข้าใจในอิทธิพลของครอบครัว เพื่อน สังคม และ วัฒนธรรมที่ต่อพฤติกรรมทางเพศ...” จะเห็นได้ว่าเรื่อง “เพศ” เป็นเรื่องที่หนังสือเรียนสุขศึกษา ระดับมัธยมศึกษาให้ความสำคัญ ประกอบกับเมื่อมีประกาศใช้พระราชบัญญัติความเท่าเทียมทางเพศ พ.ศ. 2558 ทำให้หนังสือเรียนมุ่งเน้นการนำเสนอเรื่องความเท่าเทียมระหว่างเพศมากยิ่งขึ้น ดังจะเห็น ได้จากหนังสือเรียนรายวิชาพื้นฐานสุขศึกษาระดับมัธยมศึกษาปีที่ 4 สำนักพิมพ์อักษรเจริญทัศน์ (2563: 66) ที่มีการกล่าวถึงเรื่องพระราชบัญญัติความเท่าเทียมระหว่างเพศ พ.ศ. 2558 ว่าส่งผลต่อ ความคิดในเรื่องเพศของคนในสังคม

ในอดีตความเท่าเทียมระหว่างเพศมักจะมองเพียงแค่ระหว่างเพศชายและ เพศหญิง แต่ปัจจุบันต้องมองความเท่าเทียมของผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศ ด้วย ซึ่งจะเห็นได้จากพระราชบัญญัติความเท่าเทียมระหว่างเพศ พ.ศ. 2558

จากข้อความที่ปรากฏในหนังสือเรียนรายวิชาพื้นฐานสุขศึกษาในระดับมัธยมศึกษาที่ได้กล่าวไป แสดงให้เห็นว่าหนังสือสุขศึกษามีการนำเสนอเรื่องความเท่าเทียมระหว่างเพศมากยิ่งขึ้น การนำเสนอเรื่อง “เพศ” ที่ปรากฏในหนังสือเรียนรายวิชาสุขศึกษาระดับมัธยมศึกษาในปัจจุบันนั้น มีการเปิดกว้างทางเพศมากยิ่งขึ้น มีการกล่าวถึงเพศสภาวะต่าง ๆ ทั้งผู้หญิง ผู้ชาย และผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศ การนำเสนอเนื้อหาในหนังสือเรียนมีการนำเสนอถึงสถานภาพและบทบาทของแต่ละเพศทั้งที่นำเสนอโดยตรงและนำเสนอโดยแฝงไว้ผ่านคำอธิบายหรือบทสนทนาซึ่งการนำเสนอเนื้อหาบทเรียนที่เกี่ยวกับเรื่องเพศย่อมส่งผลต่อความคิดความเชื่อและการรับรู้ “ภาพตัวแทน” เรื่องเพศสภาวะของคนในสังคม ดังตัวอย่าง

ตัวอย่างที่ (1)

ขณะที่เบ๊นั่งอยู่ในรถสองแถว มีชายคนหนึ่งขึ้นมานั่งข้างๆเบ๊ **สักพักชายคนนั้นเอามือขวาของเขามาวางบนต้นขาของเธอและลูบไล้ไปมา** เบ๊ตกใจมากหันไปมองหน้า ผู้ชายคนนั้นยิ้มให้เธออย่างกรุ้มกริ่ม ทำให้เบ๊โกรธมาก

(ม.1, เอมพันธ์: 75)

จากตัวอย่างที่ (1) ตัวอย่างเหตุการณ์การล่วงละเมิดทางเพศที่เพศหญิงเป็นผู้ถูกล่วงละเมิดทางเพศ แสดงให้เห็นว่าเพศหญิงมักเป็นผู้ถูกระทำจากผู้ชาย ส่วนเพศชายมักเป็นผู้กระทำและมักแสดงพฤติกรรมที่ไม่น่าไว้วางใจ

ตัวอย่างที่ (2)

ความรุนแรงด้วยเหตุแห่งเพศ หมายถึง การกระทำ คำพูด หรือการแสดงออกอย่างรุนแรง หรือเลือกปฏิบัติต่อผู้อื่น เนื่องจากผู้ที่กระทำมีความรังเกียจเหยียดหยามผู้ถูกระทำด้วยสาเหตุจากความชอบหรือแสดงออกทางเพศ หรือบุคคลนั้นมีวิถีทางเพศต่างจากตน เช่น มีความชอบเพศเดียวกัน และมีการแสดงออกทางเพศไม่ตรงกับเพศกำเนิด เช่น **ผู้ชายรุ่มทำร้ายกะเทย ผู้หญิงใช้วาจาตำหนิ ดูหมิ่น ผู้หญิงที่มีลักษณะเป็นชาย หรือทอม**

(ม.1, เอมพันธ์: 73)

ตัวอย่างที่ (2) มีการนำเสนอเรื่องความรุนแรงด้วยเหตุแห่งเพศ มีการยกตัวอย่างที่แสดงให้เห็นถึงความไม่เท่าเทียมระหว่างเพศที่เพศหญิงและเพศชายกระทำต่อผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศ รวมถึงความไม่เป็นธรรมที่ผู้มีความหลากหลายทางเพศได้รับผลกระทบ และยังกล่าวถึงลักษณะนิสัยบางประการของเพศชายและเพศหญิง ในข้อความ “ผู้ชายรุ่มทำร้ายกะเทย” การใช้คำว่า “รุ่ม”

“ทำร้าย” แสดงให้เห็นว่าเมื่อผู้ชายไม่พอใจมักใช้กำลังหรือการแสดงออกทางกาย และรวมถึงมีการใช้กำลังโดยคนหมู่มากด้วย “ผู้หญิงใช้วาจาตำหนิ ดูหมิ่น ผู้หญิงที่มีลักษณะเป็นชาย หรือทอม” การใช้คำว่า “ใช้วาจา” “ตำหนิ” “ดูหมิ่น” แสดงให้เห็นว่าเมื่อผู้หญิงไม่พึงพอใจจะไม่ได้ใช้กำลังหรือการแสดงออกทางกายดังเช่นผู้ชาย แต่จะเป็นการแสดงออกทางวาจา แต่ไม่ว่าจะเป็นการแสดงออกทางกายหรือทางวาจา ผู้ได้รับผลกระทบก็คือผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศทั้งสิ้น

จากตัวอย่างทั้ง 2 ตัวอย่าง แสดงให้เห็นว่าแม้ว่าหนังสือเรียนรายวิชาพื้นฐานสุขศึกษาจะมีการนำเสนอเรื่องความเท่าเทียมระหว่างเพศ แต่ก็ยังปรากฏด้วยบทที่นำเสนอถึงความไม่เท่าเทียมระหว่างเพศในสังคม และแฝงไว้ด้วยภาพตัวแทนของเพศสภาวะต่าง ๆ ทั้งผู้หญิง ผู้ชาย และผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศ ทั้งนี้จึงน่าสนใจว่าภาพตัวแทนของเพศสภาวะต่าง ๆ ปรากฏในลักษณะใดบ้าง และภาพตัวแทนที่ปรากฏสะท้อนให้เห็นถึงความเท่าเทียมระหว่างเพศจริงหรือไม่

จากการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องของพจนานวิจัยของวิจิตร ว่องวาริทิพย์ (2559) ที่ศึกษาหนังสือเรียนรายวิชาพื้นฐานสุขศึกษาในประเด็นเรื่องเพศ ผู้วิจัยศึกษาการนำเสนอเนื้อหาเกี่ยวกับเรื่องเพศ โดยมุ่งเน้นศึกษาข้อมูลของกลุ่มผู้มีความหลากหลายทางเพศที่ปรากฏในหนังสือเรียนรายวิชาพื้นฐานสุขศึกษา และงานวิจัยของภทริยา แรมวัลย์ (2563) ที่ศึกษาหนังสือเรียนรายวิชาพื้นฐานสุขศึกษา ระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นที่ตีพิมพ์หลัง พ.ศ. 2560 ในเรื่องรูปแบบและลักษณะของเพศวิถี รวมถึงการผลิตซ้ำของมายาคติเรื่องเพศวิถี งานวิจัย ขอบเขตการศึกษาของงานวิจัยทั้ง 2 เล่มนี้ คือ ศึกษาข้อมูลจากหนังสือเรียนวิชาสุขศึกษาชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ส่วนการศึกษาของผู้วิจัยในครั้งนี้เก็บข้อมูลจากหนังสือเรียนสุขศึกษาชั้นมัธยมศึกษา อีกทั้งงานวิจัยทั้ง 2 เล่มนี้ไม่ได้ใช้แนวคิดภาพตัวแทนหรือแนวคิดวาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์ในการศึกษา จึงทำให้มีความแตกต่างจากการศึกษาของผู้วิจัยทั้งในแง่ขอบเขตของข้อมูล และแนวคิดที่ใช้ในการวิจัย

ตารางที่ 1 เปรียบเทียบความแตกต่างของงานวิจัย

งานวิจัย	ขอบเขต		แนวคิดและทฤษฎี
	ระดับชั้น	สำนักพิมพ์	
วิจิตร ว่องวาริตพิทย์ (2559)	หนังสือเรียนรายวิชาพื้นฐาน สุขศึกษาระดับชั้น มัธยมศึกษาตอนต้น (ม.1 - 3)	พัฒนาคุณภาพวิชาการ แม่ค วัฒนาพานิช อักษร เจริญทัศน์ และเอมพันธ์	การวิเคราะห์เนื้อหา
ภัทรียา แรมวัลย์ (2563)	หนังสือเรียนรายวิชาพื้นฐาน สุขศึกษาระดับชั้น มัธยมศึกษาตอนต้น(ม.1 - 3)	พัฒนาคุณภาพวิชาการ แม่ค วัฒนาพานิช อักษร เจริญทัศน์ และเอมพันธ์	การวิเคราะห์เนื้อหา
การศึกษาของ ผู้วิจัย	หนังสือเรียนรายวิชาพื้นฐาน สุขศึกษาระดับชั้น มัธยมศึกษา (ม.1 - 6)	พัฒนาคุณภาพวิชาการ วัฒนาพานิช สกสค. อักษร เจริญทัศน์ และเอมพันธ์	แนวคิดวาทกรรมวิเคราะห์ เชิงวิพากษ์ของ Fairclough (1995a, 1995b) และภาพ ตัวแทนของ Hall (2003)

จากตารางข้างต้นจะเห็นได้อย่างชัดเจนว่างานวิจัยนี้มีความแตกต่างจากงานวิจัยก่อนหน้านี้ ทั้งในแง่ของกลุ่มข้อมูลที่ศึกษา และที่สำคัญคือในแง่การวิเคราะห์ซึ่งเป็นการวิเคราะห์กลวิธีทางภาษา โดยใช้แนวคิดวาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์และภาพตัวแทนซึ่งยังไม่เคยมีการศึกษาวิจัยมาก่อน

การศึกษาครั้งนี้ผู้วิจัยสนใจศึกษาภาพตัวแทนกลุ่มเพศสภาวะต่าง ๆ ในหนังสือเรียนรายวิชา พื้นฐานสุขศึกษา ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1-6 โดยใช้แนวคิดวาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์และ ภาพตัวแทน เพื่อให้ทราบถึงกลวิธีทางภาษาที่ใช้ในการนำเสนอภาพตัวแทนของแต่ละกลุ่ม และ เพื่อให้ทราบว่าภาพตัวแทนเพศสภาวะต่าง ๆ ที่ถูกนำเสนอผ่านตัวบทหนังสือเรียนมีการนำเสนอใน แง่มุมใด ผู้ผลิตตัวบทมีการนำเสนอชุดความคิดที่มีอิทธิพลต่อความคิดและความเชื่อของคนในสังคม หรือมีการนำเสนอที่แฝงอคติทางเพศ หรือความไม่เท่าเทียมระหว่างเพศไว้หรือไม่ รวมถึงเพื่อให้เกิด การตระหนักรู้ถึงบทบาทของภาษาในหนังสือเรียนในฐานะเครื่องมือที่ใช้ในการนำเสนอความคิดและ ความเชื่อต่าง ๆ จากผู้ผลิตตัวบทสู่ผู้รับตัวบทหรือคนในสังคม

1.2 วัตถุประสงค์

1. เพื่อวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างกลวิธีทางภาษากับภาพตัวแทนกลุ่มเพศสภาวะต่าง ๆ ในตัวบทหนังสือเรียนรายวิชาพื้นฐานสุขศึกษา ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1-6
2. เพื่อวิเคราะห์วิถีปฏิบัติทางวาทกรรมและวิถีปฏิบัติทางสังคมวัฒนธรรมของหนังสือเรียนรายวิชาพื้นฐานสุขศึกษา ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1-6

1.3 สมมุติฐาน

1. หนังสือเรียนรายวิชาพื้นฐานสุขศึกษา ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1-6 ใช้กลวิธีทางภาษาหลากหลายกลวิธี ได้แก่ การเลือกใช้คำศัพท์ การใช้มุขลบท การใช้โครงสร้างประโยค และการใช้คำแสดงทัศนภาวะ เพื่อนำเสนอภาพตัวแทนของกลุ่มเพศสภาวะต่าง ๆ

การนำเสนอภาพตัวแทนของกลุ่มเพศสภาวะต่าง ๆ ในหนังสือเรียนรายวิชาพื้นฐานสุขศึกษา ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1-6 มีการนำเสนอในลักษณะจำกัด กล่าวคือจะปรากฏภาพตัวแทนเพศสภาวะต่าง ๆ ในลักษณะที่ซ้ำเดิมและยังไม่มี ความหลากหลาย ภาพตัวแทนเพศหญิงที่มักพบ คือ ผู้หญิงเป็นผู้ที่อ่อนแอ ควรจะรักนวลสงวนตัว และมีพื้นที่หลักอยู่ภายในบ้าน ภาพตัวแทนเพศชายที่มักพบ คือ ผู้ชายเป็นผู้ที่เข้มแข็ง ควรเป็นสุภาพบุรุษ และมีพื้นที่หลักในสังคมภายนอก ส่วนภาพตัวแทนผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศที่มักพบ คือ ผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศเป็นผู้ที่ถูกปิดกั้นโอกาสในสังคม การนำเสนอภาพตัวแทนผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศยังมีลักษณะที่แบ่งแยกจากผู้ชายและผู้หญิง ดังนั้นถึงแม้หนังสือเรียนรายวิชาพื้นฐานสุขศึกษา ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1-6 จะมีการนำเสนอกลุ่มเพศสภาวะต่าง ๆ ที่หลากหลาย แต่ภาพตัวแทนบางส่วนยังแสดงให้เห็นความไม่เท่าเทียมกันระหว่างเพศ

2. จุดมุ่งหมายของผู้ผลิตตัวบทเป็นปัจจัยสำคัญที่มีผลต่อการประกอบสร้างภาพตัวแทนกลุ่มเพศสภาวะต่าง ๆ ในหนังสือเรียนรายวิชาพื้นฐานสุขศึกษา ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1-6 นอกจากนี้ แนวคิดปีตาธิปไตย และพระราชบัญญัติความเท่าเทียมระหว่างเพศ พ.ศ. 2558 เป็นปัจจัยทางสังคมวัฒนธรรมที่มีผลต่อการนำเสนอภาพตัวแทนกลุ่มเพศสภาวะต่าง ๆ

1.4 ขอบเขตการวิจัย

การศึกษาครั้งนี้จะวิเคราะห์เฉพาะวาทภาษาที่ปรากฏในตัวบท ไม่วิเคราะห์อวัจนภาษา เช่น ภาพประกอบ สี หรือขนาดของตัวอักษร

1.5 นิยามศัพท์ที่ใช้ในการวิจัย

ภาพตัวแทน หมายถึง กระบวนการการประกอบสร้างทางความหมายให้กับสรรพสิ่งต่าง ๆ โดยการใช้ภาษาและสัญลักษณ์นำเสนอภาพของสิ่งนั้นที่อยู่ในความคิดออกสู่โลกภายนอก ภาพที่นำเสนอถูกประกอบสร้างขึ้นโดยผ่านกระบวนการเลือกสรร ประเมินค่า และตีความ มิได้นำเสนอความเป็นจริงทั้งหมด (Hall, 2003; เสนาะ เจริญพร, 2548)

กลวิธีทางภาษา หมายถึง การใช้ภาษาที่สื่อถึงภาพตัวแทนกลุ่มเพศภาวะต่าง ๆ ได้แก่ เพศหญิง เพศชาย และผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศ งานวิจัยนี้ศึกษาเฉพาะกลวิธีทางวัจนภาษา

1.6 วิธีดำเนินการวิจัย

1.6.1 ศึกษาแนวคิดทฤษฎี เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1) แนวคิดและทฤษฎีที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แนวคิดเรื่องวาทกรรม แนวคิดเรื่องวาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์ แนวคิดเรื่องภาพตัวแทน ทฤษฎีชาติพันธุ์วรรณาแห่งการสื่อสาร และแนวคิดเรื่องเพศภาวะ

2) เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง โดยพิจารณาการคำสำคัญในหัวข้อการวิจัย ได้แก่ “เพศ” “หนังสือเรียน” “ภาพตัวแทน” และ “วาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์” และได้จัดกลุ่มตามความเกี่ยวข้อง แบ่งได้ทั้งสิ้น 2 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มงานวิจัยที่ศึกษาข้อมูลจากหนังสือเรียนหรือหนังสือสำหรับเด็ก และกลุ่มงานวิจัยที่ศึกษาโดยใช้แนวคิดวาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์และ/หรือภาพตัวแทน

1.6.2 กำหนดขอบเขตของข้อมูล

การศึกษาคั้งนี้ผู้วิจัยศึกษาจากหนังสือเรียนรายวิชาพื้นฐานสุขศึกษา ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1-6 ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2551 ซึ่งเป็นหลักสูตรฯ ปัจจุบันจากการสำรวจการจัดจำหน่ายของหนังสือเรียนรายวิชาพื้นฐานสุขศึกษาระดับมัธยมศึกษาในร้านจำหน่ายหนังสือ พบว่ามีจำหน่ายทั้งสิ้น 5 สำนักพิมพ์ ได้แก่ สำนักพิมพ์พัฒนาคุณภาพวิชาการ วัฒนาพานิช สกสค. อักษรเจริญทัศน์ และเอมพันธ์ ผู้วิจัยจึงศึกษาหนังสือเรียนรายวิชาพื้นฐานสุขศึกษาระดับมัธยมศึกษาจากทั้ง 5 สำนักพิมพ์นี้ โดยศึกษาจากหนังสือเรียนที่ตีพิมพ์ล่าสุดของแต่ละสำนักพิมพ์ รวมทั้งสิ้น 30 เล่ม ดังนี้

หนังสือเรียนรายวิชาพื้นฐานสุขศึกษา 4 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ตีพิมพ์เมื่อปี พ.ศ. 2562

หนังสือเรียนรายวิชาพื้นฐานสุขศึกษา 5 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 ตีพิมพ์เมื่อปี พ.ศ. 2562

หนังสือเรียนรายวิชาพื้นฐานสุขศึกษา 6 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ตีพิมพ์เมื่อปี พ.ศ. 2562

1.6.3 วิเคราะห์ข้อมูล

ในการวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยจะวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างกลวิธีทางภาษาและภาพตัวแทนกลุ่มเพศภาวะต่าง ๆ โดยใช้กรอบมิติทั้ง 3 ทางวาทกรรมของแฟร์คลัฟ (Fairclough, 1995a, 1995b)

1) ในมิติที่ 1 ผู้วิจัยจะวิเคราะห์ตัวบทเพื่อให้ทราบถึงกลวิธีทางภาษาที่ใช้ในการนำเสนอภาพตัวแทนกลุ่มเพศภาวะต่าง ๆ โดยจะพิจารณาทั้งในระดับคำ กลุ่มคำ ความหมาย และข้อความ โดยใช้แนวทางวิเคราะห์ทางอรรถศาสตร์ วัจนปฏิบัติศาสตร์ และปริจเฉทวิเคราะห์

2) มิติที่ 2 ผู้วิจัยจะวิเคราะห์วิถีปฏิบัติทางวาทกรรม โดยใช้กรอบการวิเคราะห์องค์ประกอบทางการสื่อสาร (SPEAKING) ตามทฤษฎีชาติพันธุ์วรรณาแห่งการสื่อสาร (Ethnography of Communication) ของเดล ไฮเมส (Dell Hymes, 1974) แล้วประมวลทั้ง 8 องค์ประกอบเพื่อสรุปเป็นการผลิตและการกระจายตัวบท และการบริโศกและตีความตัวบท

3) มิติที่ 3 ผู้วิจัยจะวิเคราะห์ถึงความสัมพันธ์ระหว่างตัวบทกับบริบททางสังคมวัฒนธรรม โดยวิเคราะห์ปัจจัยทางสังคมวัฒนธรรมที่มีอิทธิพลต่อการประกอบสร้างภาพตัวแทนกลุ่มเพศภาวะต่าง ๆ ในหนังสือเรียนรายวิชาพื้นฐานสุขศึกษา รวมถึงวิเคราะห์ผลทางอุดมการณ์ของการนำเสนอภาพตัวแทนเพศภาวะต่าง ๆ ที่มีต่อสังคม

1.6.4 เรียบเรียงและนำเสนอผลการวิจัย

1.6.5 สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

1.7 ข้อตกลงเบื้องต้น

การอ้างอิงตัวบทหนังสือเรียนรายวิชาพื้นฐานสุขศึกษาในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยมีระบบการอ้างอิง ดังนี้

(ระดับชั้น, สำนักพิมพ์: เลขหน้า)

ตัวอย่าง (ม.1, วัฒนาพานิช: 21) หมายถึง ข้อมูลจากหนังสือเรียนรายวิชาพื้นฐานสุขศึกษาระดับมัธยมศึกษาชั้นปีที่ 1 สำนักพิมพ์วัฒนาพานิช หน้าที่ 21

1.8 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. เพื่อให้ทราบภาพตัวแทนของกลุ่มเพศสภาวะต่าง ๆ ที่นำเสนอในหนังสือเรียนรายวิชา พื้นฐานสุขศึกษา ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1-6
2. เพื่อให้ทราบความคิดและทัศนคติที่แฝงอยู่ในการนำเสนอภาพตัวแทนกลุ่มเพศสภาวะต่าง ๆ ที่ปรากฏในหนังสือเรียนรายวิชาพื้นฐานสุขศึกษา ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1-6
3. เพื่อเป็นแนวทางในการวิจัยการนำเสนอภาพตัวแทนเพศต่าง ๆ ในหนังสือเรียนรายวิชาอื่น ๆ ต่อไป
4. เพื่อเป็นแนวทางในการผลิตหนังสือเรียนที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับบุคคลเพศต่าง ๆ อย่างระมัดระวังเพื่อไม่ให้เกิดอคติทางเพศ

บทที่ 2

ทบทวนวรรณกรรม

งานวิจัยเรื่องนี้ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างกลวิธีทางภาษากับภาพตัวแทนกลุ่มเพศสภาวะต่าง ๆ ในหนังสือเรียนรายวิชาพื้นฐานสุขศึกษา ผู้วิจัยจึงได้ทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องโดยแบ่งออกเป็น 2 ส่วน ได้แก่ แนวคิดทฤษฎีที่ใช้ในการวิจัย และเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ดังมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

2.1 แนวคิดทฤษฎีที่ใช้ในการวิจัย

การศึกษาครั้งนี้ผู้วิจัยทบทวนแนวคิดที่ใช้ในการวิจัยทั้งสิ้น 5 แนวคิด ได้แก่ แนวคิดเรื่องวาทกรรม แนวคิดเรื่องวาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์ แนวคิดเรื่องภาพตัวแทน ทฤษฎีชาติพันธุ์วรรณนาแห่งการสื่อสาร และแนวคิดเกี่ยวกับเพศสภาวะ

2.1.1 แนวคิดเรื่องวาทกรรม (Discourse)

James Paul Gee (2011: 34) กล่าวว่าคำว่า “Discourse” มีความหมายทั้งสิ้น 2 มิติ คือ มิติด้านสังคมวัฒนธรรมและมิติด้านภาษา และเสนอให้ใช้ตัวอักษรขึ้นต้นที่แตกต่างกัน กล่าวคือ หากต้องการกล่าวถึงในมิติด้านสังคมและวัฒนธรรม จะให้ใช้คำว่า “Discourse” แต่หากต้องการกล่าวถึงภาษาในบริบทการใช้ จะใช้คำว่า “discourse”

ในภาษาไทยคำศัพท์ที่ใช้เรียก “Discourse” มีหลายคำขึ้นอยู่กับมิติของการศึกษา เนื่องจากการศึกษา Discourse สามารถศึกษาได้หลายแนวทางทั้งด้านภาษาศาสตร์ สังคมศาสตร์ และนิเทศศาสตร์ ด้านภาษาศาสตร์มีนักภาษาศาสตร์นิยามความหมายไว้หลากหลาย เช่น สต๊บบส์ (Stubbs, 1983) กล่าวถึง discourse ไว้ว่าเป็น “language above the sentence or above the clause” หรือข้อความที่อยู่เหนือกว่าระดับประโยคหรือระดับอนุพากย์ ส่วนบราวน์และยูล (Brown and Yule, 1983) มองว่า Discourse คือ “Language in use” หรือภาษาในบริบทการใช้ (ประไพพรรณ พิงฉิม, 2560: 16) การศึกษาทางด้านนี้มีคำที่ใช้เรียก Discourse หลายคำ เช่น ข้อความต่อเนื่อง ปริเฉทวจนะ หรือระบบข้อความ เป็นต้น จะเห็นได้ว่ามิติด้านนี้จะมุ่งเน้นศึกษาที่ “ภาษา” โดยเฉพาะส่วนมิติด้านสังคม จะเป็นการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างภาษาหรือตัวบทกับบริบททางสังคม วัฒนธรรม ฟูโกต์ (Foucault, 1972: 49 ใน Baker and Ellece, 2011: 31 อ้างถึงในณัฐพร พานโพธิ์ทอง, 2556: 6) นิยามความหมายของ discourse ไว้ว่าหมายถึง “practices which systematically form the objects of which they speak” หรือคือ วิถีปฏิบัติที่สร้างสิ่งที่พูดถึงนั้นอย่างเป็นระบบ นักวิชาการไทยเรียก discourse ตามนิยามนี้ว่า “วาทกรรม” แสดงให้เห็นถึง

การนิยามความหมายหรือสร้างความหมายของสิ่งใดสิ่งหนึ่งอย่างเป็นระบบเพื่อให้ใช้อย่างแพร่หลายในสังคม

Discourse เป็นแนวคิดที่กว้างขวางและสัมพันธ์กับศาสตร์หลายศาสตร์ ดังที่ณัฐพร พานโพธิ์ทอง (2556: 26) ได้กล่าวถึงความแตกต่างของแนวทางการศึกษาทั้ง 2 แนวทางตามความคิดของโวกแดกและเมเยอร์ (Wodak and Meyer, 2009) ไว้ว่า ปรีจเฉทวิเคราะห่มุ่งศึกษาหน่วยภาษา ส่วนวาทกรรมวิเคราะห่มุ่งศึกษาปรากฏการณ์ทางสังคม หรือวิถีปฏิบัติทางสังคม

ไชยรัตน์ เจริญสินโอฬาร (2542: (14), 3-4) อธิบายความหมายของคำว่า “วาทกรรม” ตามความคิดของฟูโกต์ไว้ว่า หมายถึง ระบบและกระบวนการในการสร้าง/ผลิต (constitute) เอกลักษณ์ (identity) และความหมาย (significance) ให้กับสรรพสิ่งต่าง ๆ ในสังคมที่ห่อหุ้มเราอยู่ ไม่ว่าจะเป็นความรู้ ความจริง อำนาจ หรือตัวตนของเราเอง นอกจากนี้วาทกรรมยังทำหน้าที่ตรึงสิ่งที่สร้างขึ้นให้ดำรงอยู่และเป็นที่ยอมรับของสังคมในวงกว้าง (valorize) และยังได้กล่าวถึงสาระของการวิเคราะห์วาทกรรมไว้ว่าเป็นการพยายามเปิดโปงหรือเผยให้เห็นถึงฐานะความเป็นวาทกรรมของสรรพสิ่งต่าง ๆ ที่ดำรงอยู่ในสังคม โดยแสดงให้เห็นว่าวาทกรรมคือระบบของอำนาจ ระบบการผลิต/สร้าง และการเก็บกดปิดกั้นที่ยิ่งใหญ่ จากคำนิยามจะเห็นได้ว่าวาทกรรมเป็นการประกอบสร้างความหมายให้กับสิ่งหนึ่ง งานวิจัยนี้จะใช้คำว่า “วาทกรรม” ตามแนวคิดข้างต้น

แฟร์คลัฟ (Fairclough, 1995: 54) อธิบายให้เห็นว่าวาทกรรมเป็นวิถีปฏิบัติทางสังคม (social practice) รูปแบบหนึ่ง วาทกรรมกับสังคมมีความสัมพันธ์กัน การศึกษาวาทกรรมจึงสามารถทำให้สามารถเข้าใจสังคมได้ และการศึกษาสังคมก็สามารถทำให้เข้าใจวาทกรรมได้เช่นเดียวกัน

จากการให้ความหมายข้างต้น วาทกรรมจึงหมายถึงระบบและกระบวนการในการสร้างและผลิตเอกลักษณ์ให้กับสรรพสิ่งต่าง ๆ เมื่อพิจารณาความหมายของวาทกรรมตามแนวคิดที่ได้กล่าวไปข้างต้นจะพบว่า หนังสือเรียนจัดเป็นวาทกรรมประเภทหนึ่งที่น่าเสนอและประกอบสร้างความหมายของสิ่งต่าง ๆ ในสังคมและถ่ายทอดไปยังผู้เรียน

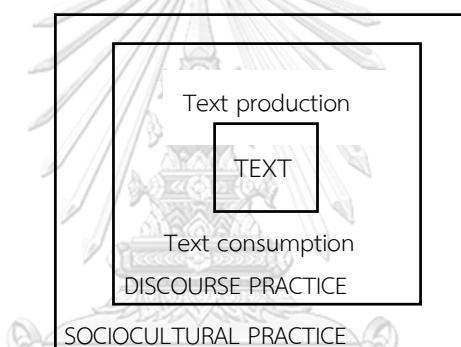
2.1.2 แนวคิดเรื่องวาทกรรมวิเคราะห่มุ่งศึกษาเชิงวิพากษ์ (Critical discourse analysis)

วาทกรรมวิเคราะห่มุ่งศึกษาเชิงวิพากษ์ (Critical discourse analysis : CDA) หรือตำราบางเล่มอาจใช้คำว่า Critical Discourse Studies (CDS) พัฒนาต่อเนื่องจากภาษาศาสตร์เชิงวิพากษ์ นักวาทกรรมวิเคราะห่มุ่งศึกษาเชิงวิพากษ์เห็นพ้องกันว่าสามารถนำกลวิธีทางภาษาศาสตร์มาใช้วิเคราะห์ความคิด ความเชื่อ และทัศนคติที่แฝงอยู่ในตัวบท แต่เนื่องจากวาทกรรมวิเคราะห่มุ่งศึกษาวาทกรรมในฐานะกระบวนการทางสังคมจึงเน้นการวิเคราะห์ปริบทสังคมควบคู่ไปด้วย ประเด็นวิจัยในงานวาทกรรมวิเคราะห่มุ่งศึกษาเชิงวิพากษ์จะเกี่ยวข้องกับการใช้อำนาจในทางมิชอบ ความไม่เท่าเทียมกัน

และความยุติธรรมที่ถูกผลิตและสื่อผ่านวาทกรรม รวมถึงการต่อต้านความไม่ถูกต้องนั้น ๆ (ณัฐพร พานโพธิ์ทอง, 2556: 30)

แฟร์คลัฟ (Fairclough, 1995a: 54) กล่าวถึงความสัมพันธ์ระหว่างอำนาจและวาทกรรมไว้ว่า วาทกรรมเป็นการทำให้ได้รับความยินยอม ส่วนอุดมการณ์ วิธีปฏิบัติ ความหมาย ค่านิยม รวมถึงอัตลักษณ์ต่าง ๆ ถูกสอนและเรียนรู้จากกลุ่มคนที่มีอำนาจมากกว่าสู่กลุ่มคนที่มีอำนาจน้อยกว่า

แฟร์คลัฟ (Fairclough, 1995b) อธิบายว่าการวิเคราะห์วาทกรรมเชิงวิพากษ์เป็นการศึกษาเพื่อแสดงให้เห็นถึงการใช้อำนาจที่ไม่เท่าเทียมกันระหว่างกลุ่มคน การวิเคราะห์วาทกรรมเชิงวิพากษ์เป็นการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างตัวบท (text) วิธีปฏิบัติทางวาทกรรม (discourse practice) และวิธีปฏิบัติทางสังคมวัฒนธรรม (sociocultural practice) แฟร์คลัฟจึงได้เสนอกรอบการวิเคราะห์วาทกรรมไว้ว่ามีทั้งสิ้น 3 มิติที่ประกอบกัน ดังนี้

ภาพที่ 4 กรอบมิติทั้ง 3 ทางวาทกรรมของ Fairclough

ตัวบท (Text) หมายถึง ข้อมูลภาษา ทั้งในระดับเสียง คำศัพท์ ความหมาย ไวยากรณ์ รวมถึงการเชื่อมโยงความในระดับที่เหนือกว่าประโยค

วิธีปฏิบัติทางวาทกรรม (Discourse practice) หมายถึง การผลิตตัวบทและการบริโภคตัวบท แฟร์คลัฟมองว่าวิธีปฏิบัติทางวาทกรรมเป็นสื่อกลางระหว่างตัวบทกับสังคมและวัฒนธรรม รวมถึงการวิเคราะห์ระเบียบวาทกรรม (order of discourse) เพื่อให้ทราบถึงประเภทของตัวบท (genres) และประเภทของวาทกรรม (discourse)

วิธีปฏิบัติทางสังคมวัฒนธรรม (Socio-cultural practice) หมายถึง สถานการณ์หรือปัจจัยทางสังคมและวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องหรือสัมพันธ์กับการผลิตและการบริโภคตัวบท

จากกรอบการวิเคราะห์วาทกรรมของแฟร์คลัฟ จะเห็นได้ว่าตัวบทถูกล้อมรอบไว้ด้วยวิธีปฏิบัติทางวาทกรรมและวิธีปฏิบัติทางสังคมวัฒนธรรม แสดงให้เห็นว่าบริบททางสังคมและวัฒนธรรมมีผลต่อการผลิตและบริโภคตัวบท ด้วยเหตุนี้การวิเคราะห์วาทกรรม นอกจากจะต้องศึกษากลวิธีทาง

ภาษาในตัวบทแล้ว ยังต้องศึกษาถึงวิถีปฏิบัติทางวาทกรรมและวิถีปฏิบัติทางสังคมวัฒนธรรมอีกด้วย วาทกรรมในความหมายของแฟร์คลีฟจึงไม่ได้หมายความถึงเพียงตัวบท (text) แต่หมายรวมถึงทั้งกระบวนการการปฏิสัมพันธ์ทางสังคมที่เกิดขึ้นขณะที่ใช้ภาษา ดังนั้นการวิเคราะห์วาทกรรม (discourse analysis) จึงไม่ใช่เพียงการวิเคราะห์ตัวบท (text analysis) เนื่องจากจะต้องพิจารณาไปถึงการผลิตและบริบทตัวบท ตลอดจนปัจจัยทางสังคมและวัฒนธรรมต่าง ๆ ด้วย

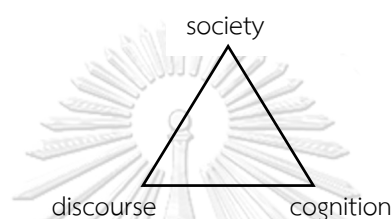
นอกจากนี้ยังมีนักภาษาในแนววาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์อีกกลุ่มหนึ่งที่ได้อธิบายความหมายของ “discourse” หรือวาทกรรมแตกต่างออกไป คือ ฟาน ไคก์ (van Dijk, 2008) ฟาน ไคก์เสนอให้ใช้คำว่า Critical Discourse Studies (CDS) แทนคำว่า Critical Discourse Analysis (CDA) สิ่งที่ฟาน ไคก์ต้องการนำเสนอไม่ใช่วิธีวิจัยหรือวิธีวิเคราะห์แต่เป็นมุมมอง (a perspective) วาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์มิได้ระบุวิธีวิเคราะห์ใดโดยเฉพาะ แต่ให้ใช้วิธีใดก็ได้ที่เหมาะสมกับข้อมูลและประเด็นศึกษา (ณัฐพร พานโพธิ์ทอง, 2556: 45)

วาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์ตามแนวคิดของฟาน ไคก์ (van Dijk, 2003, 2006) เป็นการวิเคราะห์วาทกรรมในเชิงการใช้อำนาจในทางมิชอบ การครอบงำ รวมถึงความไม่เท่าเทียมกันที่ถูกนำเสนอและผลิตซ้ำ (reproduce) ผ่านตัวบททั้งภาษาเขียนและภาษาพูดในบริบทสังคม นักวาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์มุ่งเน้นการทำความเข้าใจ เปิดโปง และต่อต้านความไม่เท่าเทียมกันในสังคม จะเห็นได้ว่าฟานไคก์แสดงจุดยืนว่าอยู่ข้างอยู่ที่ถูกครอบงำหรือผู้ที่มีอำนาจน้อยกว่า

ฟาน ไคก์ (van Dijk, 2003) แบ่งการศึกษาวาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์ออกเป็น 2 ระดับ ได้แก่ ระดับจุลภาค (micro) และระดับมหภาค (macro) การศึกษาระดับจุลภาค (micro) หมายถึง การศึกษาจากภาษาในบริบทการใช้ (language in use) ส่วนการศึกษาระดับมหภาค (macro) หมายถึงการศึกษาถึงอำนาจ การครอบงำ หรือความไม่เท่าเทียมกันระหว่างกลุ่มทางสังคม ฟาน ไคก์ อธิบายว่าความคิดหลักของการศึกษาวาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์ คือ “อำนาจ” โดยเฉพาะอำนาจทางสังคม (social power) คำนียามของอำนาจทางสังคมมักเกี่ยวกับเรื่องการควบคุม (control) กลุ่มคนที่มีอำนาจจะสามารถควบคุมการกระทำหรือความคิดของสมาชิกอีกกลุ่มหนึ่งได้

“อำนาจ” เป็นสิ่งที่มักถูกกล่าวถึงในวาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์ อำนาจในที่นี้หมายถึงอำนาจทางสังคม ดังที่ฟูโกต์ (Foucault อ้างถึงในไชยรัตน์ เจริญสินโอฬาร, 2542: 9) ให้ความเห็นไว้ว่าแหล่งที่สร้างกฎเกณฑ์ที่สำคัญในสังคม ได้แก่ อำนาจ (power) แต่ไม่ใช่อำนาจในรูปแบบที่ดิบและหยาบกร้านอย่างการใช้กำลังเข้าปีบบังคับ แต่เป็นอำนาจที่ได้รับการขัดเกลาชักฟอกจนชาวสะอาดในรูปของความรู้ (knowledge) ความรู้ที่ฟูโกต์ให้ความสนใจไม่ใช่เพียงความรู้ทั่วไป แต่เป็นความรู้ความเชี่ยวชาญเฉพาะ เช่น วิทยาศาสตร์ ชีววิทยา แพทยศาสตร์ เศรษฐศาสตร์ และความรู้เรื่องเพศ

สิ่งสำคัญของการศึกษาวาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์ตามแนวคิดของฟาน ไคค์ คือ การให้ความสำคัญกับมิติด้านปริชาน (cognition) การศึกษาวาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์ต้องพิจารณา 3 เหลี่ยมความสัมพันธ์ระหว่างวาทกรรม ปริชาน และสังคม (The discourse-cognition-society triangle) ฟาน ไคค์ มองว่าภาษาเป็นกิจกรรมหนึ่งในสังคม ผู้ใช้ภาษาก็คือสมาชิกในสังคม การใช้ภาษาของคนในสังคมจึงอยู่ภายใต้กรอบความคิดและความเชื่อของสังคม และภาษาก็มีอิทธิพลต่อการรับรู้ของคนในสังคมเช่นกัน ดังนั้นการศึกษาวาทกรรมจึงมุ่งศึกษาแต่เพียงความสัมพันธ์ระหว่างภาษาและสังคมไม่ได้ ควรศึกษาถึงการรับรู้หรือระบบปริชานของคนในสังคมด้วย (social cognition)

ภาพที่ 5 สามเหลี่ยมความสัมพันธ์ระหว่างวาทกรรม ปริชาน และสังคม

มิติด้านปริชานทำให้มองเห็นกระบวนการครอบงำทางความคิดซึ่งเป็นสิ่งที่วาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์สนใจ ฟาน ไคค์อธิบายว่า การครอบงำทางความคิดเกิดจากการทำให้ผู้รับสาร (ผู้ถูกครอบงำ) สร้างภาพในความคิดแบบที่ผู้ครอบงำต้องการ ฟาน ไคค์ตั้งข้อสังเกตว่า กลวิธีทางวาทกรรมที่สร้างภาพในความคิดแบบที่ผู้ครอบงำต้องการคือการแบ่งขั้วเรา-เขา (us/them polarization) หรือเป็นการนำเสนอตนเองในด้านบวกและนำเสนอผู้อื่นในด้านลบ (ณัฐพร พานโพธิ์ทอง, 2556: 48)

การครอบงำตามแนวคิดของฟาน ไคค์ จะเริ่มจากการควบคุมจิตใจ (mind control) เพื่อให้ได้รับความคิดความเชื่อในเรื่องต่าง ๆ จนก่อให้เกิดการควบคุมการกระทำ ในวาทกรรมสาธารณะ (public discourse) อาทิ คำปราศรัยของรัฐมนตรี ข่าว หนังสือเรียน รายการโทรทัศน์ โฆษณา ล้วนเป็นการผลิตซ้ำอำนาจในสังคม กลุ่มคนที่มีอำนาจในสังคม มักใช้อำนาจในทางมิชอบเพื่อครอบงำคนอีกกลุ่มหนึ่งเพื่อให้คนในสังคมมีความคิดหรือพฤติกรรมตามที่กลุ่มคนที่มีอำนาจต้องการ และคงการมีอำนาจในสังคมต่อไป

การศึกษาโดยใช้วาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์สามารถศึกษาได้จากหลายกลุ่มข้อมูล วรพงศ์ ไชยฤกษ์ (2556: 18) สรุปแนวทางการศึกษาวาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์ไว้ ดังนี้

1. ความไม่เท่าเทียมทางเพศ ซึ่งส่วนใหญ่เป็นงานของกลุ่มสตรีศึกษา (Feminist) ที่ศึกษาความไม่เท่าเทียมของสตรีในสังคม

2. วาทกรรมผ่านสื่อเป็นการศึกษาวาทกรรมที่แฝงไว้ในข่าวที่นำเสนอผ่านสื่อข่าวไม่ใช่การรายงานความจริง แต่เป็นการสร้างขึ้นด้วยแรงผลักดันจากการเมือง เศรษฐกิจ วัฒนธรรม เรื่องที่ศึกษาเป็นได้หลากหลาย เช่น ความรุนแรง การเหยียดเชื้อชาติ เพศ ฯลฯ ที่ปรากฏทั้งในเนื้อข่าวและรูปภาพ วิธีการศึกษาเป็นได้ตั้งแต่การวิเคราะห์คำที่เลือกใช้ การจัดรูปประโยค การแสดงทัศนภาวะ วจนกรรม เป็นต้น

3. วาทกรรมการเมือง เพราะเป็นวาทกรรมที่มีบทบาทโดยตรงต่อการครอบงำและอำนาจ

4. ชนกลุ่มน้อย ชาตินิยม เป็นการศึกษาการเหยียดเชื้อชาติที่ปรากฏในสื่อต่าง ๆ เช่น สื่อสารมวลชน วรรณกรรม ภาพยนตร์ เป็นต้น

กล่าวโดยสรุป การศึกษาวาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์เป็นการวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อแสดงให้เห็นถึงการใช้อำนาจที่ไม่เป็นธรรมในสังคม การใช้อำนาจในทางมิชอบ เพื่อนำไปสู่ความเข้าใจและตระหนักถึงอำนาจหรือการครอบงำของกลุ่มคนในสังคม ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยจะใช้กรอบมิติทั้ง 3 ทางวาทกรรมของแฟร์คลัฟและใช้แนวคิดของฟาน ไคก์เรื่องการครอบงำทางความคิดมาประยุกต์ใช้ในการวิเคราะห์ต่อไป

2.1.3 แนวคิดเรื่องภาพตัวแทน (Representation)

วาทกรรมในสังคมมีบทบาทในการประกอบสร้างภาพตัวแทนหรือความหมายของการเป็นบุคคลประเภทต่าง ๆ อาทิ ความเป็นผู้หญิงที่พึงประสงค์ ความเป็นผู้ชายที่พึงประสงค์ ความเป็นเด็กดี ฯลฯ (ศิริพร ภัคดีผาสุข, 2561: 39)

กาญจนา แก้วเทพ (2545: 80) กล่าวถึงภาพตัวแทนไว้ว่า ภาพตัวแทนไม่ใช่สิ่งที่เป็นผลผลิตที่เคยเป็นอยู่หรือมีอยู่ แต่เป็นการประกอบสร้างขึ้นมาใหม่ (reproduce) ไม่ว่าจะเป็นรูปภาพ ข้อเขียน หลักฐาน ภาพตัวแทนจะออกมาเป็นอย่างไร ก็ย่อมแล้วแต่ว่าภาพตัวแทนนั้นจะถูกนำเสนออย่างไร และหากพูดในแง่ของภาษาก็อาจกล่าวได้ว่า ภาพตัวแทนนั้นจะออกมาเป็นอย่างไรก็ย่อมแล้วแต่การให้คำนิยาม การเล่าเรื่อง หรือการพูดถึงสิ่งต่าง ๆ

ฮอลล์ (Hall, 2003) กล่าวว่า ภาพตัวแทนเชื่อมโยงความหมายระหว่างภาษากับวัฒนธรรม และภาพตัวแทนเป็นส่วนสำคัญในการผลิตความหมายที่ถูกประกอบสร้างขึ้นและถูกแลกเปลี่ยนระหว่างสมาชิกในวัฒนธรรมนั้น ความสัมพันธ์ระหว่างสรรพสิ่ง (things) มโนทัศน์ (concepts) และสัญญาณ (signs) คือ หัวใจในการผลิตความหมายในภาษา และกระบวนการที่เชื่อมโยงองค์ประกอบทั้ง 3 นี้เรียกว่า “ภาพตัวแทน” ฮอลล์ได้ให้นิยามภาพตัวแทนไว้ว่าหมายถึงการประกอบสร้างความหมายผ่านภาษา ภาษาในที่นี้ไม่ได้หมายถึงเพียงรูปภาพ เพราะตามแนวคิดสัญวิทยา ภาษา หมายถึง ระบบสัญญาณที่หมายรวมถึงเสียง ภาพ คำศัพท์ ภาพวาด ภาพถ่าย

ฯลฯ ฮอลล์อ้างถึงแนวคิดของโซซูร์ (Saussure) ที่กล่าวว่าสัญญาณ (sign) ประกอบด้วย 2 องค์ประกอบ องค์ประกอบแรก คือ รูปสัญญาณ (signifier) หมายถึง รูป (form) (คำศัพท์ รูปภาพ) และองค์ประกอบที่สอง ความหมายสัญญาณ (signified) หมายถึง มโนทัศน์ที่เกิดขึ้นในความคิดของเราเมื่อได้ยิน อ่าน หรือเห็นรูปสัญญาณ (signifier) เช่น เมื่อเห็นคำว่า Walkman ซึ่งเป็นรูปสัญญาณ ก็จะปรากฏภาพเครื่องเล่นเพลงแบบพกพาขึ้นในมโนทัศน์ของเรา จึงกล่าวได้ว่า สัญญาณ (sign) ไม่ได้มีความหมายในตัวเอง แต่ความหมายจะเกิดขึ้นได้เมื่อสัมพันธ์กับมโนทัศน์ (concept) ที่ถูกยึดโยงไว้ด้วยรหัส ดังนั้นถ้าหาก รหัสเปลี่ยน ความหมายก็จะเปลี่ยนด้วยเช่นกัน (อิสริยา อ้นเงิน, 2560: 29) แสดงให้เห็นว่าแนวคิดภาพตัวแทนนี้มองว่าภาษาเป็นสิ่งที่ถูกประกอบสร้างขึ้น ไม่ได้เป็นการสะท้อนหรือแสดงออกอย่างตรงไปตรงมา

ระบบภาพตัวแทน (systems of representation) ประกอบด้วย 2 ขั้นตอน ได้แก่ ขั้นตอนแรก คือการที่วัตถุ ผู้คน และเหตุการณ์ต่าง ๆ เกิดเป็นมโนทัศน์ขึ้นในใจ (mental representation) ถ้าปราศจากขั้นตอนนี้จะทำให้ไม่สามารถตีความความหมายสิ่งต่าง ๆ ได้ ฮอลล์ยกตัวอย่างถึงนกและเครื่องบิน สิ่งที่เหมือนกันคือเป็นสิ่งที่บินได้แต่สิ่งที่ทำให้ทั้งสองสิ่งที่แตกต่างกัน คือ สิ่งหนึ่งเกิดขึ้นโดยธรรมชาติแต่อีกสิ่งหนึ่งถูกสร้างโดยมนุษย์ ในการแยกแยะครั้งแรกอาศัยความแตกต่างเรื่องความสามารถในการบินว่าบินได้หรือบินไม่ได้ ในการแยกแยะครั้งที่ 2 อาศัยความแตกต่างเรื่องความเป็นธรรมชาติว่าเป็นสิ่งที่ธรรมชาติสร้างขึ้นหรือมนุษย์สร้างขึ้น มโนทัศน์หรือความคิดที่เกิดขึ้นไม่ได้เกิดขึ้นแบบสุ่มแต่จะเกิดขึ้นอย่างเป็นระบบ มีการรวบรวมและจำแนก ในสมองของเรามีแผนที่ความคิด (conceptual map) ที่แตกต่างกันที่ทำให้แต่ละคนเข้าใจและตีความในลักษณะที่ต่างกัน แต่ที่ทำให้คนเราสามารถสื่อสารกันได้มีสาเหตุมาจากการแบ่งปันแผนที่ความคิดที่เหมือนกัน ทำให้เราสามารถสร้างความหมายร่วมกันได้ (share meaning)

ฮอลล์ (Hall, 2003: 24-26) อธิบายการทำงานร่วมกันระหว่างความหมายและภาษาว่ามี 3 แนวทาง ซึ่งแต่ละแนวทางเป็นการพยายามตอบคำถามที่ว่า ความหมายของคำมาจากไหน แต่ละแนวทางมีรายละเอียดดังนี้

แนวทางที่หนึ่ง แนวทางการศึกษาที่เห็นว่าภาษาเป็นภาพสะท้อนโลกความจริง (reflective approach) แนวคิดนี้เชื่อว่า ความหมายแฝงอยู่ในวัตถุ บุคคล ความคิด หรือเหตุการณ์ในโลกความเป็นจริง ภาษาทำหน้าที่เหมือนกระจกที่สะท้อนความหมายที่แท้จริงที่ปรากฏอยู่ในโลก ความจริงที่ปรากฏในโลกมีภาษาเป็นสิ่งที่สะท้อนให้เห็นถึงความจริงเหล่านั้น

แนวทางที่สอง แนวทางการศึกษาที่เห็นว่าภาษาแสดงถึงความตั้งใจของผู้ส่งสาร (intentional approach) แนวคิดนี้ให้ความสนใจกับภาษาของผู้ส่งสารที่ต้องการกำหนดความหมายในการใช้ภาษา

ของตนเอง ภาษาที่สื่อสารออกไปเป็นสิ่งที่มีความเฉพาะตัวตามที่ผู้ส่งสารต้องการให้แปลความหมาย แต่ฮอลล์เห็นว่าแนวทางนี้มีข้อบกพร่อง เนื่องจากภาษาไม่สามารถสื่อความอย่างเฉพาะตัวได้

แนวทางสุดท้ายเป็นแนวทางการศึกษาที่แพร่หลาย แนวทางการศึกษานี้เห็นว่าภาษาเป็นการประกอบสร้างความหมาย (constructionist approach) แนวคิดนี้เชื่อว่าสรรพสิ่งต่าง ๆ ไม่มีความหมาย ความหมายเกิดจากการประกอบสร้างขึ้น

ฮอลล์ได้ปฏิเสธวิธีคิดของนักภาษาศาสตร์รุ่นก่อนที่เชื่อว่าความหมาย (Meaning) หรือความเป็นจริง (Reality) มีอยู่แล้วหรือเป็นทศณะแบบสารัตถนิยม (Essentialism) โดยฮอลล์อธิบายว่าแท้จริงแล้วไม่เคยมีสิ่งทีเรียกว่าความเป็นจริงเกิดขึ้น จนกว่าจะมีผู้ที่ประกอบสร้างความจริงนั้นขึ้นมา และการสื่อสารก็คือกระบวนการที่มนุษย์แต่ละคนใช้ประกอบสร้างความจริงดังกล่าวนั่นเอง (กาญจนา แก้วเทพ, 2553: 67)

ภาพตัวแทนนั้นจะทำการคัดเลือกเพียงลักษณะบางประการของความเป็นจริงออกมาตัดแปลงและตกแต่งให้โดดเด่นขึ้น รวมถึงสถาปนาความเป็นจริงได้อย่างเท่าเทียมกันในระนาบเดียวกัน (อิสริยา อันเงิน, 2560: 28) ศิริพร ภักดีผาสุข (2561: 103) สรุปความสัมพันธ์ระหว่างภาพตัวแทนกับวาทกรรมไว้ว่า วาทกรรมเป็นการประกอบสร้างภาพตัวแทนความหมายของบุคคลต่าง ๆ ขึ้นมา เช่น คนดี-คนเลว ผู้หญิง-ผู้ชาย ทั้งนี้การประกอบสร้างภาพตัวแทนยังเกี่ยวข้องกับจุดยืนหรือมุมมองที่บุคคลมีต่อสรรพสิ่ง และผ่านการเลือกสรร ตัดสิน ประเมินค่าที่สอดคล้องกับจุดยืน ก่อนที่จะนำเสนอผ่านภาษา ทั้งนี้จึงน่าสนใจหนังสือเรียนที่เป็นวาทกรรมประเภทหนึ่ง มีการนำเสนอภาพตัวแทนของแต่ละเพศอย่างไร ผู้ส่งสารมีการเลือกสรรจุดใดมานำเสนอเพื่อให้ผู้รับสารซึ่งคือผู้เรียนได้รับรู้ข้อมูลภาพตัวแทนเหล่านั้น

กล่าวโดยสรุป ภาพตัวแทนจึงหมายถึง กระบวนการการประกอบสร้างทางความหมายให้กับสรรพสิ่งต่าง ๆ โดยการใช้ภาษาและสัญลักษณ์นำเสนอภาพของสิ่งนั้นที่อยู่ในความคิดออกสู่โลกภายนอกภาพที่นำเสนอถูกประกอบสร้างขึ้นผ่านกระบวนการเลือกสรร ประเมินค่า และตีความ มิได้นำเสนอความเป็นจริงทั้งหมด เป็นการนำเสนอสิ่งที่ถูกประกอบสร้างขึ้นตามความต้องการของผู้ส่งสาร การศึกษาครั้งนี้ผู้วิจัยจะใช้แนวคิดภาพตัวแทนในการศึกษาถึงภาพตัวแทนของเพศสภาวะต่าง ๆ ที่ปรากฏในหนังสือเรียนว่ามีการนำเสนอในลักษณะใด และมีความคิดที่แฝงอยู่เบื้องหลังหรือไม่อย่างไร

2.1.4 ทฤษฎีชาติพันธุ์วรรณนาแห่งการสื่อสาร (Ethnography of Communication)

ทฤษฎีชาติพันธุ์วรรณนาแห่งการสื่อสารเป็นทฤษฎีที่มุ่งศึกษาภาษาที่สื่อสารในวัฒนธรรมหนึ่ง ๆ โดยมุ่งเน้นการทำความเข้าใจปฏิสัมพันธ์ระหว่างภาษาและบริบททางการสื่อสารในวัฒนธรรมต่าง ๆ (ศิริพร ภักดีผาสุข, 2553: 17) การศึกษาหรือวิเคราะห์ภาษานอกจากจะให้ความสำคัญกับตัวภาษาแล้ว บริบทหรือสิ่งแวดล้อมในการสื่อสารก็มีความสำคัญเช่นกัน เนื่องจากบริบทการสื่อสารในแต่ละสถานการณ์ที่มีความแตกต่างกันย่อมส่งผลต่อการใช้ภาษาในสถานการณ์นั้น ๆ

โฮมส์ (Hymes, 1974) เป็นผู้ใช้คำว่า “ethnography of speaking” (ชาติพันธุ์วรรณนาแห่งการพูด) เป็นคนแรก ต่อมาผู้ใช้คำที่โฮมส์ใช้เป็น “ethnography of communication” (ชาติพันธุ์วรรณนาแห่งการสื่อสาร) แต่ก็ยังคงวัตถุประสงค์และเนื้อหาไว้เหมือนเดิม (อมรา ประสิทธิ์รัฐสินธุ์, 2533: 8)

ก่อนที่โฮมส์จะเสนอทฤษฎีชาติพันธุ์วรรณนาแห่งการสื่อสารนั้น สาขาภาษาศาสตร์ได้รับอิทธิพลจากไวยากรณ์ของชอมสกี (Chomsky) ชอมสกีมุ่งอธิบายความรู้ความสามารถทางภาษาที่เรียกว่า linguistic competence (สามัตถิยะภาษาหรือสมรรถนะภาษา) ชอมสกี (Chomsky, 1956) เสนอว่ามนุษย์สามารถสร้างภาษาขึ้นมาได้เพราะมนุษย์มีความสามารถในการเรียนรู้กฎเกณฑ์เพื่อผลิตภาษามาแต่กำเนิด ความรู้ที่ด้วยกฎเกณฑ์ไวยากรณ์ของภาษาเหล่านี้มีจำกัด มนุษย์ใช้ความรู้เบื้องต้นเหล่านี้ผลิตถ้อยคำในภาษาจำนวนมากมายมหาศาลเพื่อสื่อสารอย่างไม่รู้จบ (ศิริพร ภักดีผาสุข, 2553: 18) แต่โฮมส์ได้ชี้ให้เห็นว่า ผู้ใช้ภาษาไม่ได้มีแต่เพียงความรู้ทางไวยากรณ์เท่านั้น แต่ยังต้องมีความสามารถในการใช้ภาษาให้เหมาะสมกับสถานการณ์ต่าง ๆ ด้วย โฮมส์เรียกความสามารถในการใช้ภาษาเพื่อสื่อสารได้อย่างเหมาะสมกับสถานการณ์ว่า สามัตถิยะการสื่อสาร (communicative competence)

โฮมส์ (Hymes, 1974: 54-62) ได้เสนอองค์ประกอบที่ใช้วิเคราะห์เหตุการณ์การสื่อสารทั้งสิ้น 16 องค์ประกอบ ได้แก่

1. รูปแบบของสาร (Message form)
2. เนื้อหาของสาร (Message content)
3. เวลาและสถานที่ (Setting)
4. ฉาก (Scene)
5. ผู้พูดหรือผู้ส่งสาร (Speaker/Sender)
6. ผู้กล่าวถึง (Addressor)
7. ผู้ฟังหรือหรือผู้รับสาร (Hearer or receiver or audience)

8. ผู้ถูกกล่าวถึง (Addressee)
9. วัตถุประสงค์ที่ต้องการผลเฉพาะเจาะจง (Purpose-outcome)
10. วัตถุประสงค์ที่แสดงเป้าหมาย (Purpose-goal)
11. น้ำเสียง (Key)
12. ช่องทางการสื่อสาร (Channels)
13. รูปแบบของภาษา (Forms of speech)
14. บรรทัดฐานในการปฏิสัมพันธ์ (Norms of interaction)
15. บรรทัดฐานพื้นฐานในการตีความ (Norms of interpretation)
16. ประเภทของการสื่อสาร (Genre)

ต่อมาไฮมส์เห็นว่าองค์ประกอบเหล่านี้บางองค์ประกอบมีความเกี่ยวข้องและซับซ้อนสามารถนำมารวมกันได้ในบางกรณีจึงนำองค์ประกอบทั้ง 16 มาเรียบเรียงใหม่ภายใต้อักษรย่อ 8 ตัวคือ “SPEAKING” มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1. **S - Setting/Scene** (ฉากหรือกาลเทศะ) หมายถึง เวลาและสถานที่ที่เกิดการสื่อสาร
2. **P - Participants** (ผู้ร่วมเหตุการณ์) หมายถึง ผู้พูดหรือผู้ส่งสาร ผู้ฟังหรือผู้รับสาร และหมายรวมถึงผู้ที่อยู่ร่วมเหตุการณ์การสื่อสารด้วย
3. **E - Ends** (จุดมุ่งหมาย) หมายถึง เป้าหมายหรือผลลัพธ์ของเหตุการณ์การสื่อสารที่ผู้ร่วมเหตุการณ์คาดหวังไว้
4. **A - Act sequence** (การลำดับวัจนกรรม) หมายถึง การเรียงลำดับวัจนกรรมหรือถ้อยคำที่สื่อเจตนาในการสื่อสาร
5. **K - Key** (น้ำเสียง) หมายถึง การใช้น้ำเสียงหรืออารมณ์ เช่น เยาะเย้ย จริงจัง ที่จะนำไปสู่การเข้าใจความหมายที่ชัดเจนยิ่งขึ้นของผู้ส่งสาร
6. **- Instrumentalities** (เครื่องมือ) หมายถึง ช่องทางหรือวิธีการสื่อสาร การเลือกใช้ภาษาหรือถ้อยคำ รวมไปถึงลีลาภาษา
7. **N - Norms of Interaction and Interpretation** (บรรทัดฐานของการปฏิสัมพันธ์และการตีความ) หมายถึง ข้อตกลงอันเป็นที่ทราบและยอมรับเกี่ยวกับการปฏิบัติตนของผู้ร่วมเหตุการณ์การสื่อสาร และข้อตกลงเกี่ยวกับการตีความหมายของสารในเหตุการณ์การสื่อสาร
8. **G - Genre** (ประเภทการสื่อสาร) หมายถึง ประเภทของปริจเฉทหรือตัวบท เช่น บทร้อยกรอง ปริศนาคำทาย บทสวดมนต์ บทบรรณาการหนังสือพิมพ์ เป็นต้น

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยจึงใช้ทฤษฎีชาติพันธุ์วรรณนาแห่งการสื่อสารของเดล ไฮม์ (Dell Hymes, 1974) ในการวิเคราะห์วิถีปฏิบัติทางวาทกรรมเพื่อให้ทราบถึงการผลิตและการกระจายตัวบท และการรับและตีความตัวบท

2.1.5 แนวคิดเรื่องเพศภาวะ

นิธิ เอียวศรีวงศ์ (2545: 95) กล่าวว่าเหตุที่จะทำให้เราเป็นผู้หญิงหรือผู้ชายนั้นมีสองอย่าง หนึ่งคือวัฒนธรรม และสองคือชีววิทยา ในปัจจุบัน “เพศ” ไม่ได้ยึดโยงจากอวัยวะในร่างกายเพียงเท่านั้น จะเห็นได้ว่าในสังคมมีคำเรียกเพศต่าง ๆ ปรากฏขึ้นมากมาย คำว่าเพศนั้นมีความหมายในหลายมิติ ผู้วิจัยจึงจะกล่าวถึงความหมายของคำที่เกี่ยวข้องกับ “เพศ” เพื่อเป็นพื้นฐานในการวิจัยต่อไป

เพศสรีระ (sex) หรืออาจใช้คำว่าเพศโดยกำเนิด เป็นการแสดงถึงความเป็นชายหรือหญิง ตามลักษณะทางชีววิทยา ไม่สามารถเปลี่ยนแปลงได้ (Lorber and Farrell, 1991: 7) อาจกล่าวได้ว่าหมายถึงเพศที่กำเนิดขึ้นโดยธรรมชาติ (ยกเว้นการผ่าตัดแปลงเพศ) ให้บุคคลเกิดมามีเพศเป็นชายหรือเป็นหญิง มีหน้าที่ในการให้กำเนิดและมีบุคลิกภาพที่แตกต่างกัน มนุษย์เพศหญิงเท่านั้นที่สามารถตั้งครรภ์และคลอดบุตรได้ ขณะที่มนุษย์เพศชายจะมีส่วนให้กำเนิดโดยเป็นผู้ผลิตอสุจิที่จะผสมกับไข่จากผู้หญิงสำหรับกำเนิดทารก (ภัสสร ลิมานนท์, 2544: 5)

ปริญศ กิตติธรรค์ศักดิ์ (2560: 3) อธิบายถึงเพศในหนังสือรับรองการเกิดไว้ว่ามีดังนี้

1. เพศชาย (male) คือ รูปสรีระและอวัยวะสืบพันธุ์ที่แสดงให้รู้ว่าเป็นผู้ชาย
2. เพศหญิง (female) คือ รูปสรีระและอวัยวะสืบพันธุ์ที่แสดงให้รู้ว่าเป็นผู้หญิง

3. เพศกำกวม เพศกะเทย หรือคนสองเพศ (intersex/hermaphrodite) คือ ผู้ที่มีเพศสรีระมากกว่าหนึ่งแบบ มีอวัยวะสืบพันธุ์กำกวมไม่ตรงกับเพศใดเพศหนึ่ง หรือมีอวัยวะสืบพันธุ์ทั้งสองเพศ แบ่งเป็น 1) เพศกะเทยแท้ (herm) คือ ผู้ที่มีอวัยวะสืบพันธุ์ทั้งชายและหญิงที่สามารถทำหน้าที่ในการผลิตอสุจิและไข่ได้ในคนเดียว 2) เพศกะเทยเทียมชาย (merm/male pseudo hermaphrodite) คือ ผู้ที่มีอวัยวะสืบพันธุ์เพศชายเด่นกว่าเพศหญิง ทำหน้าที่ผลิตอสุจิได้แต่ไม่สามารถผลิตไข่ได้ และ 3) เพศกะเทยเทียมหญิง (ferm/female pseudo hermaphrodite) คือ ผู้ที่มีอวัยวะสืบพันธุ์เพศหญิงเด่นชัดกว่าเพศชาย สามารถผลิตไข่ได้แต่ผลิตอสุจิไม่ได้

เพศภาวะ (gender) หมายถึงบทบาทความเป็นเพศที่ถูกกำหนดและประกอบสร้างขึ้นจากสังคม เพศภาวะเป็นการประกอบสร้างและนำเสนอความเป็นหญิง ความเป็นชาย ในสังคม รวมถึงการแสดงบทบาทอัตลักษณ์ของผู้หญิงและผู้ชายสู่สังคม (C. Barker, 2008: 480) เพศที่ถูกกำหนดโดยสังคมนี้อาจสามารถเปลี่ยนแปลงได้ตามสภาวะการณ์และเงื่อนไขของสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป เพศ

สภาวะเป็นผลลัพธ์จากกระบวนการขัดเกลาทางสังคมที่เชื่อมโยงกับทัศนคติ ความเชื่อ วัฒนธรรม ประเพณี ซึ่งไม่มีสถานะตายตัว สามารถเปลี่ยนแปลงได้ตามยุคสมัย ตามความแตกต่างทางสังคมและ วัฒนธรรมและไม่จำเป็นจะต้องสอดคล้องกับเพศสรีระหรือเพศกำเนิดก็ได้ (ซีรา ทองกระจาย, 2565: ออนไลน์) ดังนั้นผู้ที่มีเพศชายโดยกำเนิดก็ไม่ได้หมายความว่าจำเป็นต้องมีเพศสภาวะคือเพศชายหากแต่ สามารถมีเพศสภาวะที่แตกต่างออกไปได้ ในเพศหญิงก็เช่นกัน สิ่งเหล่านี้ทำให้มีความหลากหลายทาง เพศเกิดขึ้น และเรียกบุคคลเหล่านี้ว่า คนข้ามเพศ (transgender) หรืออาจกล่าวได้ว่าคนข้ามเพศ คือ นิยามกว้าง ๆ สำหรับผู้ที่มีเพศสภาวะไม่สอดคล้องกับเพศสรีระ (ปรียศ กิตติธรรค์ศักดิ์, 2560: 4)

นอกจากคนข้ามเพศ หรือ transgender แล้วยังมีคำที่ใช้เรียกกลุ่มคนที่ไม่ได้นิยามตนเองว่า เป็นเพศหญิงหรือเพศชาย ดังที่ ILGA Europe (2558) ได้ให้นิยามไว้ ดังนี้

LGBTI เป็นคำย่อจาก lesbian, gay, bisexual, trans and intersex people หรือเลสเบี้ยน เกย์ คนรักสองเพศ คนข้ามเพศ และคนที่มีเพศกำกวม

Lesbian (เลสเบี้ยน) หมายถึง ผู้หญิงที่มีความสัมพันธ์ทางเพศและทางอารมณ์กับ ผู้หญิงด้วยกัน

Gay (เกย์) หมายถึง คนที่มีความสัมพันธ์ทางเพศและทางอารมณ์กับเพศเดียวกัน แต่ก่อนมักหมายถึงเพียงผู้ชาย แต่ในปัจจุบันกลุ่มคนที่มีความสนใจในเพศเดียวกันก็มักเรียก ตนเองว่าเกย์

Bisexual (คนรักสองเพศ) หมายถึง คนที่มีความสัมพันธ์ทางเพศและทางอารมณ์กับ คนได้มากกว่า 1 เพศ

Trans (คนข้ามเพศ) หมายถึง คนที่มีอัตลักษณ์ทางเพศและ/หรือการแสดงออกทาง เพศแตกต่างจากเพศโดยกำเนิด

Intersex (คนที่มีเพศกำกวม) หมายถึง คนที่มีลักษณะทางร่างกายไม่เป็นเพศชาย หรือเพศหญิงทั้งหมด หรือมีลักษณะทางร่างกายทั้งเพศหญิงและเพศชาย

จะเห็นได้ว่าคำว่า sex หรือเพศสรีระ และ gender หรือเพศสภาวะ มีความหมายที่แตกต่าง กัน กล่าวคือเพศสรีระเป็นสิ่งที่กำหนดโดยธรรมชาติ ส่วนใหญ่จะไม่สามารถเปลี่ยนแปลงได้ แต่เพศ สภาวะสามารถเปลี่ยนแปลงไปได้ตามสังคมและวัฒนธรรม และจากที่กล่าวไปข้างต้นจะเห็นได้ว่า “เพศ” มีความซับซ้อนและหลากหลาย ไม่มีรูปแบบที่ตายตัว และเพศไม่ได้มีเพียง “หญิง” หรือ “ชาย” ตามที่ถูกกำหนดโดยธรรมชาติเท่านั้น

2.2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ผู้วิจัยรวบรวมงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาในครั้งนี้โดยพิจารณาจากคำสำคัญในหัวข้อวิจัย ได้แก่ “เพศ” “หนังสือเรียน” “ภาพตัวแทน” และ “วาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์” และได้จัดกลุ่มตามความเกี่ยวข้องกับงานวิจัยครั้งนี้ โดยแบ่งได้ทั้งสิ้น 2 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มงานวิจัยที่ศึกษาข้อมูลจากหนังสือเรียนหรือหนังสือสำหรับเด็ก และกลุ่มงานวิจัยที่ศึกษาโดยใช้แนวคิดวาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์และ/หรือภาพตัวแทน

2.2.1 กลุ่มงานวิจัยที่ศึกษาข้อมูลจากหนังสือเรียนหรือหนังสือสำหรับเด็ก

จากการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับหนังสือเรียนหรือหนังสือสำหรับเด็ก ผู้วิจัยพบทั้งงานวิจัยภาษาไทยและภาษาต่างประเทศ โดยผู้วิจัยได้แบ่งการนำเสนอออกเป็น 3 กลุ่ม ได้แก่ งานวิจัยที่ศึกษาหนังสือเรียนหรือหนังสือสำหรับเด็กโดยใช้แนวคิดวาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์ งานวิจัยที่ศึกษาหนังสือเรียนรายวิชาสุขศึกษาในประเด็นเรื่องเพศ งานวิจัยที่ศึกษาหนังสือเรียนในประเด็นเรื่องเพศ มีดังรายละเอียดต่อไปนี้

1) กลุ่มงานวิจัยที่ศึกษาหนังสือเรียนหรือหนังสือสำหรับเด็กโดยใช้แนวคิดวาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์

ผู้วิจัยพบว่าม้งานวิจัยที่ศึกษาข้อมูลจากหนังสือเรียนหรือหนังสือสำหรับเด็ก โดยใช้แนวคิดวาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์ในการศึกษาทั้งสิ้น 5 เรื่อง ดังนี้

ศตวรรษ์ เปียงบุญทา, สรณิ วงศ์เบ็ญสัจจ และทัทยา จันทรมังกร (2547) เรื่อง หนังสือนิทานภาพสำหรับเด็กของไทยที่ได้รับรางวัล : การวิเคราะห์เชิงวรรณกรรมและวาทกรรมมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาอุดมการณ์ที่ปรากฏในหนังสือนิทานภาพสำหรับเด็ก โดยศึกษาจากหนังสือนิทานภาพสำหรับเด็กของไทยที่ได้รับรางวัลตั้งแต่ปีพ.ศ.2533 – 2545 จำนวนทั้งสิ้น 17 เล่ม

ผลการศึกษาพบว่าภาษาทั้งวัจนภาษาและอวัจนภาษาเป็นองค์ประกอบสำคัญในการสร้างสออดแทรก และสื่ออุดมการณ์ต่าง ๆ ผู้วิจัยพบความสัมพันธ์เชิงอำนาจของเพศชาย-เพศหญิง เด็ก-ผู้ใหญ่ ผู้ใหญ่-ผู้น้อย ผู้ปกครอง-ผู้ถูกปกครอง ปัจเจกบุคคล-สังคม มนุษย์-ธรรมชาติ รวมถึงความเป็นไทย-ความเป็นต่างชาติ

ในประเด็นเรื่องเพศสภาพ ผู้วิจัยพบว่าลักษณะของเพศหญิงที่ถูกตอกย้ำในหนังสือนิทานภาพคือ เพศหญิงมีความเจ้าอารมณ์ เกรี้ยวกราด เพศหญิงถูกสร้างภาพให้ด้อยกว่าและต้องพึ่งพาเพศชาย ความเป็นเพศหญิงยังถูกผูกโยงไว้กับความเป็นแม่ที่จะเป็นผู้เลี้ยงดูและอบรมสั่งสอนลูก ในขณะที่เพศชายจะไม่มีมารกล่าวถึงในบทบาทของการเลี้ยงดูลูก แต่จะมีบทบาทเมื่อเข้ามาช่วยแก้ปัญหาหรือ

ช่วยเหลือเพศหญิง แสดงให้เห็นว่าตัวละครเพศหญิงถูกจำกัดพื้นที่ให้อยู่ในพื้นที่ส่วนตัว เช่น บ้าน ส่วนเพศชายมักปรากฏในพื้นที่ที่หลากหลายมากกว่าเพศหญิง

วิสันต์ สุขวิสิทธิ์ (2554) เรื่อง “ความสัมพันธ์ระหว่างภาษากับอุดมการณ์ในหนังสือเรียนรายวิชาภาษาไทย ตามหลักสูตรประถมศึกษา พ.ศ. 2503-2544 : การศึกษาตามแนววาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์” ศึกษาอุดมการณ์ที่สื่อผ่านกลวิธีทางภาษาในหนังสือเรียนรายวิชาภาษาไทย ระดับประถมศึกษาตามหลักสูตรประโยคประถมศึกษา พ.ศ.2503 หลักสูตรประถมศึกษา พ.ศ.2521 หลักสูตรประถมศึกษา พ.ศ.2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ.2533) และหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2544 ตามแนววาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์ และศึกษาเปรียบเทียบอุดมการณ์ที่สื่อผ่านหนังสือเรียนรายวิชาภาษาไทยระดับประถมศึกษาของแต่ละหลักสูตร

ผลการศึกษากลวิธีทางภาษาที่ใช้สื่ออุดมการณ์พบว่า กลวิธีที่มักใช้ในการสื่ออุดมการณ์ในหนังสือเรียนทั้ง 4 หลักสูตร ได้แก่ การเลือกใช้คำศัพท์ การใช้ประโยคแสดงเหตุผล การแสดงความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลด้วยโครงสร้างประโยค การใช้ความเชื่อที่มีอยู่ก่อน และการใช้เสียงที่หลากหลาย ในด้านอุดมการณ์ที่ปรากฏในหนังสือเรียน พบว่ามีทั้งสิ้น 2 อุดมการณ์ที่ปรากฏในหนังสือเรียนทั้ง 4 หลักสูตร ได้แก่ อุดมการณ์เด็กดีและเด็กไม่ดี อุดมการณ์เกี่ยวกับเด็กและผู้ใหญ่ อุดมการณ์ความเป็นหญิงและความเป็นชาย อุดมการณ์เกี่ยวกับประเทศไทย อุดมการณ์เกี่ยวกับสถาบันพระมหากษัตริย์ อุดมการณ์เกี่ยวกับรัฐกับประชาชน อุดมการณ์เกี่ยวกับเมืองและชนบท อุดมการณ์เกี่ยวกับครูและศิษย์ อุดมการณ์เกี่ยวกับคนชายขอบในสังคมไทย

ในด้านอุดมการณ์ความเป็นหญิงและความเป็นชาย พบว่า 1) ผู้หญิงแตกต่างจากผู้ชาย 2) ผู้หญิง คือแม่และแม่บ้าน ส่วนผู้ชายคือผู้ปกป้องและหาเลี้ยงครอบครัว 3) ผู้หญิงด้อยกว่าผู้ชาย 4) ผู้ชายเป็นผู้ทำงานบ้าน และ 5) ผู้หญิงเป็นผู้หาเลี้ยงครอบครัว ความคิดย่อยเหล่านี้สามารถจำแนกได้เป็น 2 กลุ่ม คือ กลุ่มแรกคือความคิดย่อยที่ทำงานร่วมกันเพื่อสื่อให้ผู้อ่านเห็นถึงความแตกต่างและความไม่เท่าเทียมกันระหว่างผู้หญิงและผู้ชาย ความคิดกลุ่มนี้เป็นความคิดที่ปรากฏต่อเนื่องในดวับทหนังสือเรียนทุกหลักสูตรจึงอาจกล่าวได้ว่าการสื่อภาพที่แตกต่างและไม่เท่าเทียมกันระหว่างผู้หญิงและผู้ชายเป็นอุดมการณ์หลักที่หนังสือเรียนสื่อไปยังผู้อ่าน และกลุ่มที่ 2 ความคิดย่อยที่ได้แย้งความแตกต่างระหว่างผู้หญิงและผู้ชายที่สื่อภาพตรงข้ามกับภาพหลักของทั้ง 2 เพศ อาจกล่าวได้ว่าความคิดย่อยกลุ่มนี้เป็นความคิดที่ต้องการโต้แย้งความคิดที่จำกัดบทบาทหน้าที่ของทั้ง 2 เพศ เพื่อลดความแตกต่างและความไม่เท่าเทียมทางเพศให้น้อยลง แต่อย่างไรก็ตามจากการศึกษาพบว่าความคิดย่อยกลุ่มนี้ปรากฏไม่มากนักในดวับทหนังสือเรียน

งานวิจัยเรื่องนี้แสดงให้เห็นว่าหนังสือเรียนที่ผลิตขึ้นโดยผู้เชี่ยวชาญและผ่านการตรวจสอบดูแลจากภาครัฐ ย่อมทำให้เนื้อหาที่ถูกนำเสนอได้รับการยอมรับว่าเป็นเนื้อหาที่ถูกต้องและได้มาตรฐาน อุดมการณ์ที่ปรากฏในหนังสือเรียนจึงถูกตีความไปในลักษณะเดียวกัน ผู้อ่านหรือผู้เรียนจึงพร้อมที่จะเข้าใจ เรียนรู้ และปฏิบัติตามตามอุดมการณ์เหล่านั้นโดยไม่มีข้อโต้แย้งใด ๆ

อุมาวัลย์ ซิซัง (2555) เรื่อง ความสัมพันธ์ระหว่างภาษากับอุดมการณ์ในเรื่องเล่าสำหรับเด็กในหนังสือวันเด็กแห่งชาติ พ.ศ. 2523 – 2553 ผู้วิจัยศึกษากลวิธีทางภาษาที่สื่ออุดมการณ์ในเรื่องเล่าสำหรับเด็ก โดยเก็บข้อมูลจากเรื่องเล่าสำหรับเด็ก ได้แก่ นิทานและเรื่องสั้นสำหรับเด็กที่ตีพิมพ์ในหนังสือวันเด็กแห่งชาติจำนวน 94 เรื่อง ศึกษาโดยใช้กรอบแนวคิดวาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์

ผลการศึกษากลวิธีการสื่ออุดมการณ์ที่ปรากฏในเรื่องเล่าสำหรับเด็ก แบ่งออกเป็น 3 กลวิธีหลัก ได้แก่ 1) กลวิธีทางภาษาในตัวบท อาทิ การใช้คำศัพท์ การกล่าวอ้าง การใช้คำถามวาทศิลป์ การใช้อุปลักษณ์ 2) กลวิธีระดับตัวบท พบว่ามีการนำเสนอผ่านเสียงและความคิดของตัวละคร และ 3) กลวิธีระดับสหบท พบว่าในเรื่องเล่ามีการแทรกตัวบทอื่นหรือกล่าวอ้างตัวบทอื่นในเรื่อง ความคิดและความเชื่อทางศาสนาพุทธและอิสลาม ความเชื่อเรื่องสิ่งเหนือธรรมชาติ และความเป็นไทย กลวิธีดังกล่าวสื่ออุดมการณ์ทั้งที่ปรากฏอย่างสม่าเสมอและอุดมการณ์ที่ปรากฏบางช่วงเวลา อุดมการณ์ที่ปรากฏอย่างสม่าเสมอ ได้แก่ อุดมการณ์เกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างเด็ก-ผู้ใหญ่ อุดมการณ์เกี่ยวกับความเป็นเด็กดีและคนดี อุดมการณ์เกี่ยวกับบทบาทชาย-หญิงในสังคมไทย อุดมการณ์เกี่ยวกับความยึดมั่นในสถาบันหลักของชาติ อุดมการณ์ที่ปรากฏบางช่วงเวลา ได้แก่ อุดมการณ์เกี่ยวกับความยากจน อุดมการณ์เกี่ยวกับการอนุรักษ์ธรรมชาติ

อุดมการณ์เกี่ยวกับบทบาทชาย-หญิง แสดงให้เห็นถึงสถานภาพและบทบาทของแต่ละเพศ พื้นที่หลักที่สังคมคาดหวังต่อการแสดงบทบาทของเพศหญิง คือ บ้านและครอบครัว บทบาทของการเป็นแม่บ้าน แม่ และภรรยา ซึ่งต่างจากเพศชายที่สังคมคาดหวังให้แสดงบทบาทในพื้นที่นอกบ้านเป็นส่วนใหญ่ นอกจากนี้ยังพบว่าเพศหญิงมักจะไม่สามารถมีชีวิตที่สมบูรณ์ได้ มักประสบกับความลำบากหากขาดเพศชายในการเป็นผู้นำครอบครัว แต่อย่างไรก็ตามในระยะหลังที่สภาพสังคมได้เปลี่ยนแปลงไปผู้หญิงมีบทบาทมากขึ้น ในเรื่องเล่าสำหรับเด็กก็ได้แสดงให้เห็นถึงการทำงานนอกบ้านของเพศหญิง การดูแลลูกของเพศชาย ตลอดจนการทำงานบ้านของเพศชายเพิ่มมากขึ้น

ผลการวิจัยเรื่องนี้แสดงให้เห็นว่าเรื่องเล่าสำหรับเด็กในหนังสือวันเด็กแห่งชาติมีบทบาทเป็นสารทางอุดมการณ์ซึ่งรัฐอาจใช้ในการถ่ายทอดและปลูกฝังความคิดเชิงอุดมการณ์บางประการให้แก่เด็กในสังคมที่อาจเอื้อต่อการกำกับดูแลและควบคุมสมาชิกในสังคมต่อไป

Natthaporn Panpothong (2015) ศึกษาหนังสือเรียนรายวิชาประวัติศาสตร์ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 – 6 โดยใช้แนวคิดวาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์ เพื่อให้ทราบถึงชุดความคิดเกี่ยวกับเด็กและสังคมไทยที่ถูกนำเสนอผ่านกลวิธีทางภาษาต่าง ๆ

ผลการวิจัยพบว่าหนังสือเรียนประวัติศาสตร์ไม่ได้มุ่งนำเสนอเพียงเนื้อหาเกี่ยวกับประวัติศาสตร์เท่านั้นแต่ยังมีถ่ายทอดความคิดเกี่ยวกับบทบาทหน้าที่ของเด็กในสังคมไทยไว้อีกด้วยการนำเสนอชุดความคิดต่าง ๆ มีการนำเสนอผ่านกลวิธีทางภาษาแบบอ้อมมากกว่ากลวิธีทางภาษาแบบตรง ผู้เขียนใช้บทสนทนาที่แต่งขึ้นในการนำเสนอชุดความคิดเกี่ยวกับเด็ก ในบทสนทนาพบกลวิธีทางภาษาต่าง ๆ เช่น การใช้สรรพนาม “เรา” ร่วมกับคำช่วยกริยา “ต้อง” หรือ “ควร” การใช้กลุ่มคำศัพท์ซ้ำ ๆ การใช้รูปภาษาสื่อมูลบท กลวิธีทางภาษาเหล่านี้แสดงให้เห็นถึงความคิดที่ปรากฏซ้ำในตัวบท คือ เด็กดีต้องเชื่อฟังผู้ใหญ่ ขยัน ภูมิใจในความเป็นไทย จะเห็นได้ว่าหนังสือเรียนไม่ได้ให้ความรู้เชิงวิชาการเท่านั้นแต่ยังมีการถ่ายทอดความคิดเกี่ยวกับการเป็นสมาชิกที่ดีของสังคมไทยอีกด้วย

นอกจากการศึกษาหนังสือเรียนแล้ว ยังปรากฏงานวิจัยที่ศึกษาหนังสืออ่านนอกเวลาตามแนววาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์ คืองานของ **วิภาดา รัตนติลก ณ ภูเก็ต (2559)** เรื่อง “ความสัมพันธ์เชิงอำนาจระหว่างความเป็นชาย-ความเป็นหญิงในหนังสือ ชุด ‘เมื่อคุณตาคุณยายยังเด็ก’” มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาอุดมการณ์เกี่ยวกับความสัมพันธ์เชิงอำนาจระหว่างความเป็นชาย-ความเป็นหญิง ในหนังสือสำหรับเด็กชุดเมื่อคุณตาคุณยายยังเด็ก ตามแนวคิดวาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์

ผลการวิเคราะห์พบว่าอุดมการณ์เกี่ยวกับความสัมพันธ์เชิงอำนาจระหว่างความเป็นชาย และความเป็นหญิง คือ ผู้ชายมีอำนาจเหนือกว่าผู้หญิง ประกอบด้วยชุดความคิดย่อย ดังนี้ 1) ผู้ชายไม่ต้องรับผิดชอบต่อหน้าที่บางอย่างที่สังคมถือว่าเป็นหน้าที่ของผู้หญิง แม้ผู้ชายจะเป็นผู้สร้างความเสียหาย 2) ผู้ชายมีอิสระเสรีภาพในการใช้ชีวิตขณะที่ผู้หญิงถูกจำกัดกรอบ 3) ผู้ชายมีบทบาทหน้าที่สำคัญกว่าผู้หญิง พื้นที่นอกบ้านเป็นพื้นที่ของผู้ชาย ขณะที่ผู้หญิงถูกจำกัดพื้นที่ภายในบ้าน 4) ผู้ชายมีอำนาจในการเลือกคู่ครอง ขณะที่ผู้หญิงเป็นฝ่ายรอและถูกเลือก ส่วนกลวิธีทางภาษาพบทั้งสิ้น 10 กลวิธี อาทิ การใช้คำศัพท์ การใช้คำแสดงทัศนภาวะ การใช้มูลบท การใช้สัทบท การใช้โครงสร้างประโยคกรรม การใช้โครงสร้างประโยคคำสั่ง การใช้โครงสร้างประโยคเงื่อนไข

ผู้วิจัยเห็นว่าตัวบทได้ถูกประกอบสร้างผ่านการเลือกใช้ภาษา เพื่อแสดงหรือปิดบังอำนาจในสังคมบางอย่างที่สอดคล้องกับผลประโยชน์ของผู้มีอำนาจในสังคมบางกลุ่ม รวมทั้งเพื่อธำรงรักษาอำนาจนั้น หนังสือชุดเมื่อคุณตาคุณยายยังเด็กจึงเป็นพื้นที่หนึ่งของสารทางอุดมการณ์ที่แสดงให้เห็นว่าผู้ชายมีอำนาจเหนือกว่าผู้หญิง อุดมการณ์นี้ยังคงถูกตอกย้ำ ผลิตซ้ำ และไหลเวียนอยู่ในสังคมไทย

งานวิจัยในกลุ่มนี้มีทั้งการศึกษาจากหนังสือสำหรับเด็ก หนังสือเรียนรายวิชาต่าง ๆ ในระดับชั้นประถมศึกษา รวมถึงหนังสืออ่านนอกระยะเวลา โดยศึกษาตามแนวทฤษฎีการวิเคราะห์เชิงวิพากษ์ ผลการศึกษาล้วนแสดงให้เห็นว่าการอ่านหนังสือนอกจากจะได้รับความรู้แล้ว ผู้อ่านอาจยังได้รับความคิดหรือความเชื่อบางประการที่แฝงอยู่ในตัวบทของหนังสืออีกด้วยซึ่งผู้อ่านอาจรับสารหรือความคิดความเชื่อนั้นมาโดยไม่ทันตั้งตัว

2) กลุ่มงานวิจัยที่ศึกษาข้อมูลจากหนังสือเรียนรายวิชาสุขศึกษาในประเด็นเรื่องเพศ

จากการศึกษาพบว่าม้งานวิจัยที่ศึกษาหนังสือเรียนรายวิชาสุขศึกษาในประเด็นเรื่องเพศเพียงงานวิจัยของ **วิจิตร ว่องวาริทิพย์ (2559)** เรื่อง “ความหลากหลายทางเพศในแบบเรียนไทย” ที่วิเคราะห์การนำเสนอเนื้อหาเกี่ยวกับเรื่องเพศ โดยมุ่งเน้นศึกษากลุ่มผู้มีความหลากหลายทางเพศที่ปรากฏในหนังสือเรียนรายวิชาสุขศึกษา เก็บข้อมูลจากหนังสือเรียนรายวิชาสุขศึกษาระดับชั้นมัธยมศึกษาต้นของสำนักพิมพ์ 5 สำนักพิมพ์ ได้แก่ สถาบันพัฒนาคุณภาพวิชาการ วัฒนาพานิช อักษรเจริญทัศน์ แม็ค และเอมพันธ์ เพื่อให้ทราบถึงทัศนคติทางลบ อคติ และการสืบทอดภาพเหมารวมของทุกเพศว่าถูกนำเสนออย่างไรในสาระการเรียนรู้สุขศึกษา

ผลการศึกษาพบว่าเนื้อหาของหนังสือเรียนมีการนำเสนอเนื้อหาที่มีอคติทางเพศค่อนข้างมาก รวมถึงอคติในเรื่องความหลากหลายทางเพศ ทุกสำนักพิมพ์นำเสนอว่าในสังคมมีเพียง 2 เพศ คือ เพศหญิงและเพศชาย ซึ่งเป็นเพศที่ปกติ ส่วนกลุ่มคนที่รักเพศเดียวกันหรือการแสดงออกไม่ตรงกับเพศกำเนิดจะถูกจัดให้เป็นกลุ่มที่มีความผิดปกติ ผู้วิจัยพบว่าหนังสือเรียนที่ได้ศึกษาไม่ได้นำเสนอเนื้อหาที่นำไปสู่ความเข้าใจที่เป็นรูปธรรมในเรื่องความเสมอภาคทางเพศ เนื่องจากไม่มีการยกตัวอย่างให้เห็นถึงความไม่เสมอภาคที่ปรากฏในสังคมไทย ในหนังสือเรียนจะมุ่งเน้นที่การวางตัวให้เหมาะสมของเพศหญิง ซึ่งเสมือนเป็นการนำเสนอความคิดว่าผู้หญิงควรเป็นช่างทำหลัง

นอกจากนี้ยังมีงานวิจัยที่ศึกษาหนังสือเรียนสุขศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้น คือ งานวิจัยของ **ภทริยา แรมวัลย์ (2563)** ที่ศึกษารูปแบบและลักษณะของเพศวิถี รวมถึงวิเคราะห์การผลิตซ้ำของมายาคติเพศวิถี ผลการศึกษาพบว่าหนังสือเรียนนำเสนอให้เห็นถึงเพศวิถีแบบคู่ต่างเพศซึ่งคือผู้หญิงและผู้ชาย แต่ก็ยังปรากฏการนำเสนอเนื้อหาของผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศ และมีการปลุกฝังความเท่าเทียมระหว่างเพศ แต่เนื้อหาดังกล่าวพบในความถี่ที่ไม่สูงมาก

งานวิจัยของวิจิตร ว่องวาริทิพย์ (2559) มุ่งเน้นการนำเสนอเนื้อหาเรื่องเพศว่ามีอคติแฝงอยู่หรือไม่ โดยศึกษาจากหนังสือเรียนรายวิชาสุขศึกษาในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น จาก 5 สำนักพิมพ์ ได้แก่ สถาบันพัฒนาคุณภาพวิชาการ วัฒนาพานิช อักษรเจริญทัศน์ แม็ค และเอมพันธ์ การศึกษาในงานวิจัยนี้ไม่ได้ศึกษาถึงกลวิธีทางภาษาที่ใช้ในการนำเสนอภาพของแต่ละเพศ เพียงแต่บรรยายให้

ทราบถึงการนำเสนอเนื้อหาเรื่องเพศ และให้ข้อคิดเห็นในการปรับปรุงแก้ไขแต่เพียงเท่านั้น ซึ่งจะแตกต่างจากการศึกษาของผู้วิจัยที่ศึกษาข้อมูลจากหนังสือเรียนรายวิชาพื้นฐานสุขศึกษา ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1-6 จำนวนทั้งสิ้น 5 สำนักพิมพ์ ได้แก่ สำนักพิมพ์พัฒนาคุณภาพวิชาการ วัฒนาพานิช สกสศ. อักษรเจริญทัศน์ และเอมพันธ์ ซึ่งจะทำให้มีความแตกต่างกันในเรื่องของขอบเขตช่วงเวลา และแนวคิดที่ใช้ในการวิจัย ส่วนงานวิจัยของภทริยา แรมวัลย์ (2563) เป็นการนำเสนอให้เห็นถึงข้อมูลและภาพประกอบที่มีการกล่าวถึงประเด็นเรื่องเพศวิถี โดยไม่ได้มีการศึกษาทฤษฎีทางภาษาหรือการใช้แนวคิดเรื่องภาพตัวแทนและวาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์ในการศึกษา จึงทำให้มีความแตกต่างกันในเรื่องของแนวคิดทฤษฎีที่ใช้ในการวิจัย โดยผู้วิจัยจะนำงานวิจัยทั้ง 2 เรื่องมาใช้ในการอภิปรายผลต่อไป

3) กลุ่มงานวิจัยที่ศึกษาหนังสือเรียนในประเด็นเรื่องเพศ

จากการศึกษาพบว่าม้งานวิจัยที่ศึกษาเนื้อหาหนังสือเรียนในเนื้อหาเรื่องเพศที่น่าสนใจและน่าจะมีประโยชน์ต่อจากวิจัย ดังนี้

นิตา ชูโต (2539) เรื่อง “การวิเคราะห์บทบาทหญิงชายในหนังสือเรียนภาษาไทย ระดับประถมศึกษา” มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาและวิเคราะห์เนื้อหาทั้งข้อความและรูปภาพที่เกี่ยวกับบทบาทของชายและหญิง รวมถึงศึกษาค่านิยมเกี่ยวกับหญิงและชายที่ถ่ายทอดผ่านหนังสือเรียนรายวิชาภาษาไทยระดับชั้นประถมศึกษา ตามหลักสูตรประถมศึกษา พ.ศ. 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533)

บทบาทชายหญิงในหนังสือเรียนภาษาไทย เมื่อพิจารณาถึงการได้รับบทบาทสำคัญของหญิงชายในภาพประกอบพบว่าเพศชายได้รับบทบาทสำคัญมากกว่าเพศหญิง และบทบาทของเพศชายจะเหนือกว่าบทบาทของผู้ใหญ่เพศหญิง เนื่องจากในหนังสือเรียนจะมีการแสดงตัวอย่างว่าเพศชายเป็นผู้นำหรือเป็นหัวหน้าในการทำงานต่าง ๆ เสมอ

ในด้านค่านิยมเกี่ยวกับบทบาทหญิงชายที่ปลูกฝังและถ่ายทอดผ่านหนังสือเรียน สามารถจำแนกได้ 3 ด้าน ได้แก่ 1) ค่านิยมเกี่ยวกับบทบาทการให้กำเนิดและการเลี้ยงดูลูก พบว่าพ่อบมีบทบาทสำคัญในการประกอบอาชีพเพื่อเลี้ยงครอบครัว ส่วนแม่จะมีบทบาทในการดูแลอาหารการกิน การเลี้ยงดู รวมถึงงานภายในบ้าน ซึ่งจะสอนให้ลูกสาวทำกิจกรรมเหล่านี้ด้วย 2) ค่านิยมเกี่ยวกับบทบาทหญิงชายในกำลังแรงงาน ในด้านการประกอบอาชีพ ตัวละครเพศชายจะมีอาชีพที่หลากหลายกว่าเพศหญิง และ 3) ค่านิยมเกี่ยวกับบทบาทหญิงชายในการจัดการชุมชน เพศชายจะมีบทบาทในเรื่องการมีส่วนร่วมช่วยเหลือปัญหาต่าง ๆ เป็นผู้นำในการตัดสินใจช่วยเหลือคนในสังคม ส่วนเพศหญิงจะมีบทบาทในการเป็นแม่บ้านในการจัดทำอาหารและดูแลสมาชิก จะเห็นได้ว่าการนำเสนอ

บทบาทของเพศหญิงและเพศชายในหนังสือเรียนภาษาไทยตามที่ผู้วิจัยได้ศึกษามานั้นแสดงถึงความไม่เท่าเทียมกันของเพศหญิงและเพศชายอย่างชัดเจน

สรุญญา เอกธรรมสุทธิ (2549) เรื่อง “การวิเคราะห์บทบาทหญิงชายในหนังสือแบบเรียนภาษาไทย ในช่วงชั้นที่ 1 และช่วงชั้นที่ 2 ตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2544” งานวิจัยเล่มนี้ศึกษาเชิงพรรณนาเกี่ยวกับบทบาทหญิงชายในหนังสือแบบเรียนภาษาไทย ในช่วงชั้นที่ 1 และช่วงชั้นที่ 2 ตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2544 และประเมินความแตกต่างของบทบาทหญิงชายที่ถ่ายทอดผ่านหนังสือเรียน

ผลการศึกษาพบว่าเนื้อหาและภาพประกอบบทบาทหญิงชายที่ปรากฏในหนังสือหนังสือเรียนภาษาไทยทั้ง 2 ช่วงชั้น เพศชายเป็นผู้มีบทบาทโดดเด่นมากกว่าเพศหญิงในสารสนเทศทุกด้าน ไม่ว่าจะเป็นภาพประกอบหรือข้อความ เพศชายจะได้รับบทบาทเป็นตัวเอกหรือผู้ดำเนินเรื่องมากกว่าเพศหญิง ในด้านความสัมพันธ์ของบทบาทหญิงชายแบ่งค่านิยมเกี่ยวกับบทบาทหญิงชายออกเป็น 3 ด้าน คือ 1) ค่านิยมเกี่ยวกับบทบาทการให้กำเนิดและการเลี้ยงดูจะเน้นที่ผู้ใหญ่เพศหญิงมากกว่า แต่เมื่อเด็ก ๆ ถามเกี่ยวกับเรื่องที่ใหญ่เพศหญิงไม่สามารถตอบคำถามได้ ฝ่ายชายจะเป็นผู้ช่วยในการตอบคำถามเหล่านั้น 2) ค่านิยมเกี่ยวกับบทบาทการผลิตในกำลังแรงงาน ซึ่งคือการประกอบอาชีพ ตัวละครเพศชายจะมีอาชีพที่หลากหลายกว่าเพศหญิง อาชีพที่ปรากฏของเพศชาย เช่น ครู ชาวประมง ตำรวจ ทหาร นักกีฬา พ่อค้า ส่วนอาชีพของเพศหญิงที่ปรากฏ เช่น ครู นักร้อง แม่เพลง แม่ค้า และ 3) ค่านิยมเกี่ยวกับบทบาทหญิงชายในการจัดการชุมชน พบว่าไม่มีความแตกต่างกัน เนื่องจากทั้งเพศหญิงและเพศชายต่างมีบทบาทในเรื่องการมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนและอนุรักษ์ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

งานวิจัยที่ใช้ข้อมูลจากหนังสือเรียนวิชาภาษาไทย ยังปรากฏงานของ **จิราพัทธ์ ใจเที่ยงธรรม (2557)** ผู้วิจัยวิเคราะห์วาทกรรมเรื่องเพศสภาพและเพศวิถีในหนังสือเรียนวิชาภาษาไทย ชุดวิวิธภาษา ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1-3 หลักสูตรฯ พ.ศ.2551

ผู้วิจัยพบว่าหนังสือเรียนวิวิธภาษานำเสนอรูปแบบความสัมพันธ์เพียงผู้หญิงและผู้ชาย ผลการศึกษาพบว่าภาพเหมารวมด้านเพศสภาพของผู้หญิงถูกนำเสนอมากกว่าภาพเหมารวมของผู้ชาย ภาพเหมารวมความเป็นผู้หญิงพบว่าผู้หญิงเป็นเพศที่อ่อนแอ เรียบร้อย ต้องได้รับการดูแลทะนุถนอมจากผู้ชาย ผู้หญิงใช้อารมณ์เป็นหลัก ผู้หญิงให้ความสำคัญกับรายละเอียดเล็ก ๆ น้อย ๆ และมักใช้เงินสุรุ่ยสุร่าย ส่วนภาพเหมารวมเพศชายพบว่าผู้ชายมีศักดิ์ศรีความเป็นชาย ผู้ชายรู้จักใช้จ่ายและคำนึงถึงเหตุผลมากกว่าผู้หญิง ส่วนในเรื่องบทบาทหน้าที่ เพศหญิงจะมีหน้าที่รับผิดชอบเรื่องอาหารการกิน ดูแลลูก และทำงานบ้าน ส่วนเพศชายจะมีหน้าที่รับผิดชอบเรื่องทำงานนอกบ้านทั้งที่

สร้างและไม่สร้างรายได้ ผู้ชายมีหน้าที่ดูแลผู้หญิงและเด็ก ในส่วนของพื้นที่พบว่าผู้หญิงถูกจำกัดอยู่ในบ้าน พื้นที่นอกบ้านเป็นพื้นที่อันตรายสำหรับผู้หญิงตรงกันข้ามกับพื้นที่ของผู้ชายที่มีอิสระอยู่นอกบ้าน

เมื่อพิจารณาถึงปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการประกอบสร้างชุดวาทกรรมเพศสภาพและเพศวิถีพบว่า วัฒนธรรมไทย จารีตประเพณี ความเชื่อและค่านิยมในสังคมไทยเป็นปัจจัยหลักในการประกอบสร้างชุดวาทกรรมเหล่านี้ แม้ว่าโครงเรื่อง ฉาก และกระบวนการทัศน์ของตัวละครจะแสดงถึงสังคมยุคโลกาภิวัตน์ แต่วาทกรรมเพศสภาพและเพศวิถีที่ปรากฏในหนังสือเรียนวิชาภาษาไทยยังคงผลิตซ้ำวาทกรรมตามกรอบจารีตไทยเช่นเดิม

กระทรวงศึกษาธิการ (2559) จัดทำวิจัยเพื่อทบทวนการเรียนเพศวิถีศึกษา (Sexuality Education) ในสถานศึกษาไทย โดยเก็บข้อมูลจากนักเรียน ครู ผู้ปกครอง ผู้บริหารสถานศึกษา และผู้ที่เกี่ยวข้องกับการกำหนดนโยบายเพศวิถีศึกษาระดับประเทศ

ผลการวิจัยพบว่า สถานศึกษาเกือบทั้งหมดทั้งมัธยมศึกษาและอาชีวศึกษามีการจัดการเรียนการสอนเพศวิถีศึกษาทั้งในรูปแบบของการบรรจุเพศวิถีศึกษาเป็นสาระการเรียนรู้สำคัญในวิชาอื่น และการจัดให้เป็นรายวิชาแยก หรือมีการจัดการสอนทั้ง 2 รูปแบบ สถานศึกษาหลายแห่งมุ่งเน้นการสอนเรื่องเพศวิถีจากมุมมองผลกระทบต่อด้านลบของเพศสัมพันธ์ และขาดการคิดวิเคราะห์เกี่ยวกับเพศวิถี และพบว่ามีบางหัวข้อที่สำคัญแต่ยังไม่ได้รับเน้นย้ำเท่าที่ควร ได้แก่ หัวข้อเกี่ยวกับเพศภาวะ อำนาจ สิทธิทางเพศ ความเท่าเทียมและความหลากหลายทางเพศ

งานวิจัยนี้พบว่าโครงการเพศวิถีศึกษายังไม่ประสบความสำเร็จในการทำให้กลไกการจัดการศึกษาทั้งในส่วนกลาง ส่วนภูมิภาค และส่วนปฏิบัติ สามารถขับเคลื่อนให้เพศวิถีศึกษามีความต่อเนื่องในสถานศึกษาระดับต่าง ๆ ได้ ทั้งในแง่ของความยั่งยืนของความรู้ของครูเกี่ยวกับเนื้อหาเพศวิถีศึกษาที่ควรสอนและในแง่ของการปรับทัศนคติของครูที่สอนเพศวิถีศึกษา งานวิจัยเล่มนี้แสดงให้เห็นว่าการจัดการเรียนการสอนเรื่องเพศในสถานศึกษาไทยยังไม่ได้มีการให้ความสำคัญมากเท่าที่ควร และเนื้อหาที่มีความสำคัญ เช่น หัวข้อเรื่องเพศภาวะ อำนาจ หรือความหลากหลายทางเพศ มีการกล่าวถึงในชั้นเรียนไม่มากนักซึ่งอาจส่งผลกระทบต่อการเรียนรู้และความเข้าใจของผู้เรียน

ตรีวิทย์ อัครศิริศิลป์ (2562) เรื่อง “มิติหญิงชายในแบบเรียนของไทย : การวิเคราะห์เนื้อหา” ศึกษาในระดับหรือจำนวนรูปภาพและคำที่ใช้ระบุเพศในแบบเรียนการใช้คำและภาพในแบบเรียนที่อาจสร้างปัญหาเจตคติมิติหญิงชายต่อเยาวชน การเหมารวมทางเพศ การสร้างอคติ และความเชื่อที่ผิดผ่านแบบเรียนด้วยสำนวน ถ้อยคำ รูปภาพ วรรณกรรม ตลอดจนเนื้อหาวิชาการต่าง ๆ

ในระดับชั้นต่าง ๆ โดยศึกษาจากหนังสือเรียนตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ตั้งแต่ระดับปฐมวัย ระดับประถมศึกษา และระดับมัธยมศึกษา

ผลการศึกษาพบว่าหนังสือเรียนมีการใช้ภาพหรือคำในการระบุเพศชายสูงกว่าเพศหญิงในทุก ระดับชั้น การนำเสนอรูปภาพพบรูปภาพเพศชายมากกว่าเพศหญิง และการแสดงภาพของเพศหญิง จะเป็นฝ่ายที่ด้อยกว่าเพศชาย บทบาทของเพศชายในหนังสือเรียนเสริมสร้างความรู้สึกรักนึกคิด ชาย เป็นใหญ่ ชายคือบุคคลสำคัญ และชายคือผู้นำ ระดับการใช้คำระบุเพศหญิงและเพศชายจะมีจำนวน สูงขึ้นเรื่อย ๆ และจะสูงที่สุดในแบบเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย แสดงให้เห็นว่าความแตกต่างด้าน บทบาท หน้าที่ และค่านิยมระหว่างหญิงชายจะเด่นชัดมากยิ่งขึ้นเมื่อผู้เรียนศึกษาในระดับชั้นที่สูงขึ้น เมื่อพิจารณาถึงการเหมารวมและอคติทางเพศ พบว่าในหนังสือเรียนมีข้อความที่ระบุบทบาทหน้าที่ อาชีพ และโอกาสในการเป็นผู้นำของเพศชายในฐานะนักปกครอง ผู้ปฏิรูปสังคมและการเมือง ผู้นำ ทางความคิด จอมเผด็จการ และข้าราชการ แต่กำหนดบทบาทของเพศหญิงเป็นนักเคลื่อนไหวผู้อบรม กล่อมเกลาลูก และพบว่าผู้หญิงมีบทบาทในครัวเรือนและครอบครัวสูงกว่าเพศชาย

จากงานวิจัยที่ได้กล่าวไปข้างต้น จะเห็นได้ว่าการศึกษาข้อมูลจากหนังสือเรียนสามารถศึกษา ได้จากหลายรายวิชาและศึกษาได้ในหลายแนวทาง หนังสือเรียนไม่ได้มุ่งเน้นแต่เพียงการนำเสนอ เนื้อหาบทเรียนในรายวิชานั้น ๆ แต่ยังมีความคิดหรือมุมมองต่าง ๆ ที่สอดแทรกอยู่ในบทเรียนอีกด้วย โดยเฉพาะอย่างยิ่งเนื้อหาเรื่องเพศที่ในหนังสือเรียนมักมีการสอดแทรกค่านิยมหรือบทบาทของแต่ละ เพศไว้ว่าแต่ละเพศควรมีพฤติกรรมหรือการปฏิบัติตัวเช่นไร และจะเห็นได้ว่าในหนังสือเรียนมักมีการ กล่าวถึงเพียงเพศหญิงและเพศชายเท่านั้น แสดงให้เห็นว่าเพศที่ได้รับการยอมรับในสังคมมีเพศเพียง หญิงและเพศชายเท่านั้น ส่วนกลุ่มบุคคลที่มีความหลากหลายทางเพศยังไม่ได้รับการยอมรับหรือ กล่าวถึงจากคนในสังคม ผลการศึกษารoles บทบาทของเพศหญิงและเพศชายในหนังสือเรียนมักไปใน แนวทางเดียวกัน คือ เพศชายจะเป็นเพศที่มีความเป็นผู้นำ เข้มแข็ง แข็งแรง เป็นเสาหลักของ ครอบครัว ส่วนเพศหญิงมักถูกนำเสนอในบทบาทที่ด้อยกว่าเพศชาย กล่าวคือ เป็นเพศที่อ่อนแอและ อ่อนไหว เป็นฝ่ายที่คอยรับความช่วยเหลือจากเพศชาย อาจกล่าวได้ว่าการนำเสนอเนื้อหาเกี่ยวกับ เพศหญิงและเพศชายในหนังสือเรียนแสดงให้เห็นถึงความไม่เท่าเทียมกันของเพศหญิงและเพศชายใน สังคม งานวิจัยที่ศึกษาข้อมูลจากหนังสือเรียนสามารถสรุปได้เป็นตาราง ดังนี้

ตารางที่ 2 งานวิจัยที่ศึกษาโดยใช้ข้อมูลจากหนังสือเรียนหรือหนังสือสำหรับเด็ก

ผู้วิจัย (ปีที่ตีพิมพ์)	หัวข้อที่ศึกษา	แหล่งข้อมูล	แนวคิด/ทฤษฎี
นิตา ชูโต (2539)	บทบาทหญิงและชาย	หนังสือเรียนรายวิชาภาษาไทย	-
ศตวรรษ เปียงบุญทา, สรณี วงศ์เปี้ยสัจจ และ หัตยา จันทรมังกร (2547)	อุดมการณ์ในหนังสือนิทานภาพสำหรับเด็ก	หนังสือนิทานภาพสำหรับเด็กของไทย	แนวคิดเรื่องวาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์
สรัญญา เอกธรรมสุทธิ (2549)	บทบาทของเพศหญิงและเพศชาย	หนังสือเรียนรายวิชาภาษาไทย	1. แนวคิดเรื่องวาทกรรม 2. แนวคิดเรื่องเพศ (sex) และบทบาทหญิงชาย (gender)
วิสันต์ สุขวิสิทธิ์ (2554)	อุดมการณ์ในหนังสือเรียน	หนังสือเรียนรายวิชาภาษาไทย	แนวคิดเรื่องวาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์
อุมาวัลย์ ชีซ่าง (2555)	อุดมการณ์ในเรื่องเล่าสำหรับเด็ก	หนังสือวันเด็กแห่งชาติ	แนวคิดเรื่องวาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์
จีราพัชร ใจเที่ยงธรรม (2557)	วาทกรรมเพศ	หนังสือเรียนรายวิชาภาษาไทย	แนวคิดเรื่องวาทกรรมของ Foucault
วิจิตร ว่องวาริทิพย์ (2559)	การนำเสนอเนื้อหาเกี่ยวกับเรื่องเพศ	หนังสือเรียนรายวิชาสุขศึกษา	-
วิภาดา รัตนดิลก ฌ ภูเก็ต (2559)	อุดมการณ์เกี่ยวกับความสัมพันธ์เชิงอำนาจระหว่างความเป็นชาย-ความเป็นหญิง	หนังสืออ่านนอกเวลา	แนวคิดเรื่องวาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์

ตรีวิทย์ อัครศิริศิลป์ (2562)	ระดับหรือจำนวนรูปภาพ และคำที่ใช้ระบุเพศใน แบบเรียนการใช้คำและ ภาพในแบบเรียน	หนังสือเรียนรายวิชา ภาษาไทย ภาษาอังกฤษ สังคม ศึกษา สุขศึกษา และ ประวัติศาสตร์	-
ภัทริยา แรมวัลย์ (2563)	รูปแบบและลักษณะของ เพศวิถี รวมถึงวิเคราะห์ การผลิตซ้ำของมายาคติ เพศวิถี	หนังสือเรียนรายวิชา สุขศึกษา	-

2.2.2 กลุ่มงานวิจัยที่ใช้แนวคิดเรื่องวาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์และ/หรือภาพตัวแทน

1) กลุ่มงานวิจัยที่ศึกษาโดยใช้แนวคิดวาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์และภาพตัวแทน

จากการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องพบว่าม้งงานวิจัยที่ใช้ทั้งแนวคิดเรื่องวาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์และภาพตัวแทนในการศึกษา ดังนี้

กนกกาญจน์ วรสีหะ (2555) เรื่อง “ภาพแทน "ผู้ดี ผู้ร้าย" จากข่าวการชุมนุมทางการเมืองในหนังสือพิมพ์ไทย” ผู้วิจัยวิเคราะห์กลวิธีทางภาษาที่ใช้ในการนำเสนอข่าวการชุมนุมทางการเมืองและวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างภาษากับการนำเสนอภาพแทนผู้ดีผู้ร้ายโดยใช้กรอบแนวคิดวาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์ ข้อมูลที่ใช้ในการศึกษารวบรวมจากการรายงานข่าวเหตุการณ์การชุมนุมทางการเมืองของกลุ่มแนวร่วมประชาธิปไตยต่อต้านเผด็จการแห่งชาติหรือ นปช. จากหนังสือพิมพ์มติชนรายวัน หนังสือพิมพ์แนวหน้า และหนังสือพิมพ์สยามรัฐ ระหว่างวันที่ 1 เมษายน พ.ศ. 2552 ถึง 31 พฤษภาคม พ.ศ. 2553

ผลการศึกษาพบว่าหนังสือพิมพ์ใช้กลวิธีทางภาษาที่สำคัญ 5 กลวิธี ได้แก่ การเลือกใช้ถ้อยคำ การใช้อุปลักษณ์ การใช้อุปประโยค การอ้างคำกล่าว และการใช้มูลบท ความสัมพันธ์ระหว่างกลวิธีทางภาษากับการนำเสนอภาพแทน แสดงให้เห็นว่าทั้งผู้ชุมนุมและเจ้าหน้าที่รัฐต่างก็เป็นทั้ง “ผู้ดีและผู้ร้าย” ด้วยกันทั้งสองฝ่าย การนำเสนอภาพ “ผู้ดี” ของผู้ชุมนุม คือนำเสนอว่าผู้ชุมนุมกระทำเพื่อส่วนรวมและปกป้องสิทธิประโยชน์ของประชาชนทุกคน และผู้ชุมนุมคือผู้ที่เชิดชูประชาธิปไตย ในทางตรงกันข้ามการเสนอภาพ “ผู้ร้าย” ว่าผู้ชุมนุมคือผู้ก่อความวุ่นวายและพฤติกรรมก้าวร้าว ในขณะที่การเสนอภาพเจ้าหน้าที่รัฐเป็น “ผู้ดี” ที่มีความเข้มงวดในการปฏิบัติหน้าที่และการยึดหลักสันติวิธีใน

การแก้ไขปัญหาคือ ส่วนภาพผู้ร้ายของเจ้าหน้าที่รัฐคือผู้ที่ใช้อำนาจในทางมิชอบ และใช้กำลังทำร้ายผู้ชุมนุม จะเห็นได้ว่าการนำเสนอข่าวของสื่อมวลชนไม่ได้เป็นเพียงการนำเสนอเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น แต่ยังแฝงความคิดและมุมมองต่อกลุ่มบุคคลใดกลุ่มบุคคลหนึ่งไว้ด้วย

สุภัทร แก้วพัตร (2559) เรื่อง “ความสัมพันธ์ระหว่างภาษากับภาพตัวแทนคนอีสานในหนังสือพิมพ์ระดับชาติ : การศึกษาตามแนวทฤษฎีวิเคราะห์เชิงวิพากษ์” ผู้วิจัยศึกษาภาพตัวแทนคนอีสานที่สื่อผ่านภาษาในหนังสือพิมพ์ระดับชาติ ได้แก่ หนังสือพิมพ์ไทยรัฐและเดลินิวส์ และหนังสือพิมพ์ระดับท้องถิ่น ได้แก่ หนังสือพิมพ์ระดับท้องถิ่นของแต่ละจังหวัดในกลุ่มภาคอีสานตอนบน กลาง ล่าง ระหว่างปี พ.ศ. 2547 ถึง พ.ศ. 2556 ตามแนวการศึกษาทฤษฎีวิเคราะห์เชิงวิพากษ์ และศึกษาเปรียบเทียบภาพตัวแทนคนอีสานในหนังสือพิมพ์ระดับชาติกับหนังสือพิมพ์ระดับท้องถิ่น

ผลการศึกษาพบว่า หนังสือพิมพ์ระดับชาติมีการใช้กลวิธีทางภาษาในการนำเสนอภาพตัวแทนคนอีสานที่สำคัญทั้งสิ้น 8 กลวิธี อาทิ การใช้คำหรือกลุ่มคำ การใช้อุปสรรค การเน้นความ การใช้ประโยคแสดงความสัมพันธ์แบบมีเงื่อนไข การใช้โครงสร้างประโยคแบบเหตุ-ผล กลวิธีทางภาษาที่ปรากฏนำเสนอภาพตัวแทนคนอีสาน 3 กลุ่ม ได้แก่ 1) ในแง่บุคลิกลักษณะและอุปนิสัย คือ คนอีสานรักศักดิ์ศรีและภูมิใจในท้องถิ่น อดทน รักพวกพ้องและมีน้ำใจ 2) ในแง่สถานะทางสังคมและเศรษฐกิจ คือ คนอีสานมีความรู้น้อยและด้อยโอกาส คนอีสานคือชนชั้นแรงงาน มักถูกรังแกจากคนต่างกลุ่ม และคนอีสานในหัวเมืองใหญ่มีฐานะที่ดีขึ้น 3) ในแง่การเมือง คือ คนอีสานคือฐานเสียงสำคัญและมีบทบาททางการเมือง และคนอีสานเป็นเหยื่อทางการเมือง

ส่วนหนังสือพิมพ์ระดับท้องถิ่นมีการใช้กลวิธีทางภาษาในการนำเสนอภาพตัวแทนคนอีสานที่สำคัญทั้งสิ้น 6 กลวิธี อาทิ การใช้คำหรือกลุ่มคำ การใช้อุปสรรค การเน้นความ การใช้โครงสร้างประโยคกรรม กลวิธีทางภาษาที่ปรากฏนำเสนอภาพตัวแทนคนอีสานในหนังสือพิมพ์ระดับท้องถิ่น 3 กลุ่ม 1) ในแง่บุคลิกลักษณะและอุปนิสัย คือ คนอีสานมีอัตลักษณ์และภูมิปัญญาที่น่าภูมิใจ เป็นคนยึดมั่นและให้ความเคารพในสถาบันพระมหากษัตริย์ รักพวกพ้องและมีน้ำใจ 2) ในแง่สถานะทางสังคมและเศรษฐกิจ คือ คนอีสานมีความรู้น้อยและด้อยโอกาส ชนชั้นแรงงาน และคนอีสานในหัวเมืองใหญ่มีฐานะที่ดีขึ้น 3) ในแง่การเมือง คือ คนอีสานคือฐานเสียงสำคัญและมีบทบาททางการเมือง คนอีสานไม่ต้องการแบ่งฝ่าย และคนอีสานสนองนโยบายของรัฐบาล

งานวิจัยนี้แสดงให้เห็นว่ามีความคิดเบื้องหลังที่อยู่หลังการใช้ภาษาของหนังสือพิมพ์ภาพตัวแทนคนอีสานที่ปรากฏสัมพันธ์กับบริบททางสังคมวัฒนธรรมและสื่อนัยยะเรื่องความไม่เท่าเทียมกันในสังคม มีความต่างในแง่การเลือกเน้นย้ำภาพตัวแทนที่ต่างกัน กล่าวคือ ในหนังสือพิมพ์ระดับชาติมีการนำเสนอภาพในด้านที่น่าเห็นใจและไม่พึงประสงค์มากกว่าในด้านที่ดีและพึงประสงค์

ในขณะที่เดียวกันหนังสือพิมพ์ระดับท้องถิ่นมีการนำเสนอภาพตัวแทนคนอีสานในด้านที่ดีและพึงประสงค์มากกว่าด้านที่น่าเห็นใจและไม่พึงประสงค์

คุณพฤษกร จิรวรกิจ (2559) เรื่อง “ความสัมพันธ์ระหว่างภาษากับภาพแทนของผู้ให้สัมภาษณ์ที่เรียกว่า “เซเลบริตี้” ที่สื่อผ่านบทสัมภาษณ์ในนิตยสารภาษาไทย” มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างภาษากับภาพแทนของผู้ให้สัมภาษณ์ที่เรียกว่า “เซเลบริตี้” ที่สื่อผ่านบทสัมภาษณ์ในนิตยสารภาษาไทย ทั้งในส่วนของถ้อยคำของคอลัมนิสต์และถ้อยคำของผู้ให้สัมภาษณ์ศึกษาจากนิตยสารภาษาไทย จำนวน 4 ฉบับ ได้แก่ นิตยสาร 1) HOWE 2) HISOPARTY 3) HELLO! และ 4) OK! ตั้งแต่ฉบับเดือนมิถุนายนถึงเดือนธันวาคม ปีพ.ศ. 2557 และฉบับเดือนมกราคมถึงเดือนพฤษภาคม พ.ศ. 2558 โดยใช้แนวคิดวาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์ แนวคิดเรื่องภาพแทน และแนวคิดเรื่องบทบาทและหน้าที่ของนิตยสารเป็นกรอบในการวิเคราะห์ข้อมูล

กลวิธีทางภาษาที่ใช้สื่อภาพตัวแทน แบ่งเป็น 2 ส่วน คือ ส่วนถ้อยคำของคอลัมนิสต์ พบทั้งสิ้น 7 กลวิธี อาทิ การใช้คำอ้างอิงถึงแบบจัดกลุ่มบุคคลในสังคม การใช้คำอ้างอิงถึงแบบระบุความสัมพันธ์ของบุคคล การเรียกชื่อของบุคคล การใช้คำอ้างอิงถึงแบบระบุตำแหน่งหน้าที่ของบุคคล ส่วนถ้อยคำของผู้ให้สัมภาษณ์ พบทั้งสิ้น 3 กลวิธี ได้แก่ การใช้ชุดคำศัพท์ที่เกี่ยวกับการใช้ชีวิต การใช้มูลบท และการกล่าวถ่อมตน

ภาพตัวแทนที่นำเสนอผ่านกลวิธีทางภาษา แบ่งได้เป็น 2 ภาพแทนหลัก คือ ภาพแทนที่คอลัมนิสต์นำเสนอ และภาพแทนที่ผู้ให้สัมภาษณ์นำเสนอ ภาพแทนที่คอลัมนิสต์นำเสนอ แบ่งได้เป็น 2 ภาพแทนหลัก คือ เซเลบริตี้เป็นผู้ที่มีความโดดเด่นและเซเลบริตี้คู่กับการใช้สินค้าแบรนด์เนมและไฮเอนด์ ส่วนภาพแทนที่ผู้ให้สัมภาษณ์นำเสนอ แบ่งเป็น 4 ภาพแทนหลัก คือ เซเลบริตี้เป็นผู้ที่มีรูปแบบการใช้ชีวิตที่พึงปรารถนา เป็นผู้ที่มีชีวิตสมบูรณ์แบบ เป็นผู้ที่มีรสนิยม และเซเลบริตี้คู่กับการใช้สินค้าแบรนด์เนมและไฮเอนด์ ทั้งนี้ผู้วิจัยพบว่าการนำเสนอภาพแทนที่ขัดแย้งกันระหว่างภาพแทนที่คอลัมนิสต์นำเสนอและนำเสนอที่ผู้ให้สัมภาษณ์นำเสนอ กล่าวคือ คอลัมนิสต์เลือกนำเสนอภาพแทนผู้ให้สัมภาษณ์ที่มีรสนิยมในการใช้ชีวิตที่หรูหรา ผู้ให้สัมภาษณ์ก็ย้ำภาพแทนตนเองว่าเป็นผู้ที่ชอบใช้ชีวิตอย่างอภิมรณ แต่ผู้ให้สัมภาษณ์จะมีการให้กลวิธีการกล่าวถ่อมตนเพื่อลดความเป็นเซเลบริตี้ลง

การนำเสนอภาพแทนเซเลบริตี้ที่พบในงานวิจัยนี้เป็นการนำเสนอภาพแทนด้านบวกเพียงด้านเดียว กล่าวคือ เซเลบริตี้จะเป็นผู้ที่มีความสมบูรณ์ในทุก ๆ ด้าน แสดงให้เห็นว่าภาพแทนที่ถูกนำเสนอเป็นเพียงภาพที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานความจริงแต่ไม่ใช่ภาพที่นำเสนอในทุกแง่มุม

ธีระยุทธ สุริยะ (2560) เรื่อง “ความสัมพันธ์ระหว่างกลวิธีทางภาษากับภาพตัวแทนของชาวโรฮิงญาในสื่อออนไลน์ภาษาไทย: การศึกษาตามแนววาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์” มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างกลวิธีทางภาษากับภาพตัวแทนของชาวโรฮิงญา 3 กลุ่ม ได้แก่ รัฐบาลไทย กลุ่มสิทธิมนุษยชน และหนังสือพิมพ์ โดยเก็บจากข้อมูลที่ปรากฏในสื่อออนไลน์ ตั้งแต่ปี พ.ศ.2550 - 2558 โดยใช้กรอบแนวความคิดวาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์

จากการศึกษาและวิเคราะห์ตัวบทพบว่าสื่อออนไลน์มีได้ทำหน้าที่เผยแพร่เหตุการณ์เท่านั้น แต่ยังถ่ายทอดความคิดเกี่ยวกับชาวโรฮิงญาไปยังคนในสังคมไทยโดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้ใช้อินเทอร์เน็ต จากการศึกษากลวิธีทางภาษาพบว่าประกอบด้วย 6 วิธีหลัก อาทิ การใช้คำอ้างถึงการใช้ชนิดกระบวนการ การใช้อุปลักษณ์ การใช้สำนวน ผู้วิจัยพบว่าสื่อของรัฐบาลเน้นภาพตัวแทนด้านลบของโรฮิงญาว่าโรฮิงญาเป็นผู้ทำผิดกฎหมาย โรฮิงญาเป็นปัญหา รัฐบาลไทยจะนำเสนอภาพตัวแทนของตนเองในเชิงบวก เช่น เป็นผู้แก้ปัญหา เป็นผู้ดำเนินการตามกฎหมาย เป็นผู้ให้ความช่วยเหลือด้านมนุษยธรรม ส่วนหนังสือพิมพ์เน้นการนำเสนอภาพด้านลบของโรฮิงญา เช่นเดียวกับสื่อของรัฐบาลไทย กล่าวคือ เน้นการนำเสนอว่าโรฮิงญาเป็นผู้ทำผิดกฎหมาย เป็นปัญหาและภาระรวมถึงเป็นภัยอันตรายต่อประเทศไทย ในขณะที่รัฐบาลไทยถูกนำเสนอในเชิงบวกในฐานะผู้ทำตามกฎหมาย ผู้แก้ปัญหา ลักษณะดังกล่าวนี้สะท้อนให้เห็นว่าหนังสือพิมพ์นำเสนอโรฮิงญาเป็น “พวกเขา” และนำเสนอรัฐบาลไทยเป็น “พวกเรา”

ในขณะที่สื่อกลุ่มสิทธิมนุษยชนเน้นการนำเสนอโรฮิงญาในเชิงบวก จะเน้นการนำเสนอภาพที่นำเสนอสารโดยเฉพาะอย่างยิ่งภาพของการถูกละเมิดสิทธิมนุษยชนจากพม่าและขบวนการค้ามนุษย์ นอกจากนี้ยังเสนอภาพตัวแทนโรฮิงญาเป็นมุสลิมเพื่อสร้างความเป็นพวกเดียวกันกับกลุ่มของตนเอง เนื่องจากกลุ่มสิทธิมนุษยชนที่เป็นผู้ผลิตตัวบทนี้เป็นชาวมุสลิมที่รวมตัวกันเพื่อช่วยเหลือชาวโรฮิงญา แม้จะปรากฏการนำเสนอภาพด้านลบ เช่น โรฮิงญาเป็นผู้ทำผิดกฎหมาย แต่ปรากฏในปริมาณน้อยมาก สะท้อนให้เห็นว่ากลุ่มสิทธิมนุษยชนเสนอโรฮิงญาในฐานะพวกเรา

ผลการวิเคราะห์ที่ปรากฏในงานวิจัยนี้แสดงให้เห็นอย่างชัดเจนว่า การรายงานข่าวเป็นการนำเสนอภาพตัวแทน ผู้ผลิตวาทกรรมแต่ละกลุ่มไม่ได้นำเสนอในทุกแง่มุมเกี่ยวกับชาวโรฮิงญา เพียงแต่เลือกสรรภาพบางด้านให้โดดเด่นและเด่นชัดมากยิ่งขึ้น ซึ่งภาพเหล่านั้นจะสอดคล้องไปกับจุดยืนหรือความคิดของผู้ผลิตวาทกรรม

สุจิตรา แซ่ลิ้ม (2561) เรื่อง “ภาพตัวแทนผู้ชุมนุมทางการเมืองเหตุการณ์ชุมนุมทางการเมืองช่วงปี พ.ศ. 2549-2557 ในพาดหัวข่าวในหนังสือพิมพ์ภาษาไทย: การศึกษาตามแนววาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์” เก็บข้อมูลจากหนังสือพิมพ์รายวันภาษาไทย 6 ชื่อฉบับ ได้แก่ ไทยรัฐ

เดลินิวส์ ข่าวสด มติชน ผู้จัดการรายวัน และไทยโพสต์ โดยศึกษาภาพตัวแทนผู้ชุมนุมต่อต้านรัฐบาล ใน 3 ช่วงเวลาที่มีกลุ่มผู้ชุมนุมและรัฐบาลที่ต่างกัน ได้แก่ 1) การชุมนุมทางการเมืองในช่วงปี พ.ศ. 2549-2551 2) การชุมนุมทางการเมืองในช่วงปี พ.ศ. 2552-2553 และ 3) การชุมนุมทางการเมือง ในช่วงปี พ.ศ. 2556-2557

ผลการศึกษาพบว่า ภาพตัวแทนของผู้ชุมนุมทางการเมืองที่สื่อผ่านกลวิธีทางภาษาแบ่งเป็น 3 กลุ่ม ได้แก่ 1) ภาพตัวแทนที่เป็นกลางของผู้ชุมนุม 2) ภาพตัวแทนที่สร้างความชอบธรรมให้แก่ผู้ชุมนุม และ 3) ภาพตัวแทนที่ลดทอนความชอบธรรมของผู้ชุมนุม ส่วนภาพตัวแทนของฝ่ายรัฐบาลที่สื่อผ่านกลวิธีทางภาษา แบ่งได้เป็น 3 กลุ่มเช่นกัน ได้แก่ ภาพตัวแทนที่เป็นกลางของรัฐบาล ภาพตัวแทนที่สร้างความชอบธรรมให้แก่รัฐบาล และภาพตัวแทนที่ลดทอนความชอบธรรมของฝ่ายรัฐบาล จากผลการศึกษาพบว่าจุดยืนทางการเมืองของสื่อหนังสือพิมพ์และสถานการณ์ทางการเมืองที่แตกต่างกันมีส่วนสัมพันธ์กับการนำเสนอภาพตัวแทนของผู้ชุมนุมทางการเมืองที่ต่างกัน งานวิจัยนี้แสดงให้เห็นว่าภาพตัวแทนที่นำเสนอมีส่วนในการสร้างความชอบธรรมหรือลดทอนความชอบธรรมของกลุ่มผู้ชุมนุม และอาจมีผลต่อความคิดและทัศนคติของผู้อ่านที่มีต่อกลุ่มผู้ชุมนุม

นอกจากนี้ยังมีงานของ **นครินทร์ สำภาพล (2562)** เรื่อง “ความสัมพันธ์ระหว่างภาษาและภาพตัวแทนบุคคลพันโทชในวาทกรรมสนับสนุนบุคคลพันโทชในสื่อสาธารณะ” ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างภาษากับภาพตัวแทนของบุคคลพันโทชในวาทกรรมสนับสนุนบุคคลพันโทชในสื่อสาธารณะ ศึกษาข้อมูลจากหนังสือพิมพ์รายวันภาษาไทย เว็บไซต์ของหน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้อง วารสารราชทัณฑ์ และวิดีโอคำบรรยายโทรทัศน์ที่มีเนื้อหาเกี่ยวข้องที่เผยแพร่ระหว่างปีพ.ศ. 2553 – 2560

ผลการศึกษาด้านกลวิธีทางภาษาพบว่ามีการใช้กลวิธีทางภาษาทั้งสิ้น 11 กลวิธี อาทิ การเลือกใช้คำและกลุ่มคำ การใช้ประโยคที่สัมพันธ์กันแบบเหตุ - ผล การใช้ประโยคที่สัมพันธ์กันแบบขัดแย้ง การใช้ประโยคที่สัมพันธ์กันแบบเงื่อนไข การใช้อุปลักษณ์ การใช้สำนวน การใช้มูลบท เป็นต้น กลวิธีทางภาษาดังกล่าวแสดงถึงภาพตัวแทนบุคคลพันโทชทั้งด้านบวก ด้านลบ และภาพตัวแทนหลายแง่มุม ภาพตัวแทนบุคคลพันโทชด้านบวก ได้แก่ บุคคลพันโทชบางส่วนเป็นคนดีและไม่ได้กระทำผิดโดยสันดาน บุคคลพันโทชเป็นผู้ผ่านกระบวนการบำบัดฟื้นฟูอย่างดี บุคคลพันโทชเป็นผู้ที่กลับตัวกลับใจเป็นคนดีแล้ว และบุคคลพันโทชบางส่วนเป็นผู้ประสบความสำเร็จในการดำเนินชีวิต ส่วนภาพตัวแทนบุคคลพันโทชด้านลบ ได้แก่ บุคคลพันโทชเป็นผู้มีประวัติการกระทำความผิดติดตัว บุคคลพันโทชคือคนที่ยังไม่เปลี่ยนแปลงพฤติกรรมและมีแนวโน้มจะกระทำผิดซ้ำ บุคคลพันโทชเป็นบุคคลที่น่าหวาดกลัวและมักสร้างความเดือดร้อนแก่สังคม และภาพตัวแทนที่มีหลายแง่มุม คือ บุคคลพันโทชเป็นผู้ด้อยโอกาสที่สังคมไม่ยอมรับและประสบปัญหาการดำเนินชีวิต จากการวิเคราะห์ภาพตัวแทนที่สื่อผ่านกลวิธีทางภาษา พบว่าภาพตัวแทนด้านบวกเหมือนจะเกิดจากความตั้งใจของผู้ผลิตวาท

กรรมที่เลือกใช้รูปภาษาเพื่อประกอบสร้างภาพตัวแทนด้านบวก แต่ขณะเดียวกันก็มีการใช้รูปภาษาที่ประกอบสร้างภาพตัวแทนด้านลบ ซึ่งภาพเหล่านี้เป็นตัวอย่างสำคัญที่ทำให้การสร้างภาพลักษณ์เชิงบวกแก่บุคคลพันโทฯยังไม่สัมฤทธิ์ผลเท่าที่ควร

การศึกษาข้อมูลจากวาทกรรมสื่อสาธารณะยังมีงานของ**ธีระ บุชบกแก้ว (2562)** เรื่อง “ภาพตัวแทนผู้สูงอายุไทยที่สื่อผ่านกลวิธีทางภาษาในวาทกรรมสื่อสาธารณะ” โดยศึกษาข้อมูลจากสื่อสาธารณะในสังคมไทย 2 ประเภท คือ หนังสือพิมพ์ และรายการโทรทัศน์ ตามแนววาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์

ผลการวิเคราะห์กลวิธีทางภาษาพบว่ามีการใช้กลวิธีทั้งสิ้น 6 กลวิธี อาทิ การเลือกใช้คำอ้างอิง การใช้ชนิดกระบวนการ การนิยาม การให้รายละเอียด เป็นต้น กลวิธีทางภาษาเหล่านี้สัมพันธ์กับภาพตัวแทนในตัวบทหนังสือพิมพ์ และตัวบทรายการโทรทัศน์ ภาพตัวแทนของผู้สูงอายุในตัวบทหนังสือพิมพ์มักขบเน้นภาพตัวแทนผู้สูงอายุด้านลบ เช่น การมองผู้สูงอายุในฐานะที่ไม่สามารถดูแลตัวเองได้ ต้องพึ่งพาความช่วยเหลือจากรัฐและสังคม ส่วนภาพตัวแทนผู้สูงอายุในตัวบทรายการโทรทัศน์พบว่าพยายามนำเสนอภาพด้านบวกของผู้สูงอายุมากขึ้น โดยนำเสนอว่าเป็นกลุ่มทรัพยากรบุคคลที่มีคุณค่าและมีพลัง จากผลการศึกษาแสดงให้เห็นว่าภาพตัวแทนผู้สูงอายุที่นำเสนอในวาทกรรมสื่อสาธารณะทั้ง 2 ประเภทถูกเลือกสรรเฉพาะบางด้านมานำเสนอให้โดยเด่นตามจุดยืนของผู้ผลิตวาทกรรม

งานวิจัยที่ศึกษาจากวาทกรรมสื่อยังมีงานของ**สิริภัทร เชื้อกุล (2563)** เรื่อง “ภาพตัวแทนผู้เรียนอาชีวศึกษาที่ประกอบสร้างผ่านภาษาในวาทกรรมสื่อมวลชนและวาทกรรมสื่อภาครัฐ: การศึกษาแนววาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์” โดยเก็บข้อมูลจากหนังสือพิมพ์รายวัน รายการโทรทัศน์ และข่าวประชาสัมพันธ์ทางเว็บไซต์ ระหว่างปีพ.ศ. 2555-2561

ผลการวิเคราะห์กลวิธีทางภาษาพบว่ามีการใช้กลวิธีที่หลากหลาย อาทิ การเลือกใช้คำศัพท์ การใช้อุปลักษณ์ การใช้สหพ การใช้ทัศนภาวะ กลวิธีทางภาษาเหล่านี้นำเสนอภาพตัวแทนผู้เรียนอาชีวศึกษาทั้งด้านลบและด้านบวก ภาพด้านลบที่ปรากฏในวาทกรรมทั้ง 2 กลุ่ม ได้แก่ ผู้เรียนอาชีวศึกษาเป็นบุคคลอันตรายที่มีพฤติกรรมเป็นนักเลงอันธพาล เป็นปัญหาสังคมที่ยากจะแก้ไข และไม่เกรงกลัวกฎหมาย ส่วนภาพด้านบวก เช่น ผู้เรียนอาชีวศึกษามีทักษะฝีมือ สำคัญต่อการพัฒนาประเทศ ผู้เรียนอาชีวศึกษาได้รับการสนับสนุนจากภาครัฐและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เมื่อพิจารณาในเชิงปริมาณพบว่า ในวาทกรรมสื่อมวลชน หน้าหนึ่งของหนังสือพิมพ์จะเน้นการนำเสนอภาพด้านลบมากกว่าภาพด้านบวก แต่เนื้อหาหน้าในจะเน้นการนำเสนอภาพด้านบวกมากกว่าภาพด้านลบ ส่วนวาทกรรมสื่อภาครัฐจะเน้นการนำเสนอภาพด้านบวกมากกว่าด้านลบ ภาพตัวแทนด้านลบมัก

นำเสนอโดยใช้กลวิธีเพื่อย้ำภาพด้านลบให้โดดเด่น ในบางครั้งมีการนำเสนอในลักษณะเหมารวมด้วยเช่นกัน

2) กลุ่มงานวิจัยที่ศึกษาเรื่องเพศโดยใช้แนวคิดวาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์

จากการศึกษาพบว่ามิงงานวิจัยที่ศึกษาข้อมูลเรื่องเพศโดยใช้แนวคิดวาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์ทั้งสิ้นหลายเรื่อง โดยมีการศึกษาจากแหล่งข้อมูลที่แตกต่างกันออกไป ผู้วิจัยจึงได้รวบรวมกลุ่มงานวิจัยที่ศึกษาข้อมูลเรื่องเพศโดยใช้วาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์ ดังมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

ชนกพร อังศุวิริยะ (2551) เรื่อง “‘ความเป็นผู้หญิง’ ในนิตยสารสตรีสาร (พ.ศ.2491-2539) : การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างภาษากับอุดมการณ์” ศึกษากลวิธีทางภาษาที่สื่ออุดมการณ์ความเป็นผู้หญิงในนิตยสารสตรีสารและวิเคราะห์อุดมการณ์ความเป็นผู้หญิงที่ปรากฏในนิตยสารสตรีสาร โดยเก็บข้อมูลจากบทความแสดงความคิดเห็น บทบรรณาธิการ และคอลัมน์ตอบจดหมาย

ผลการศึกษากลวิธีทางภาษา พบกลวิธีทางภาษาที่สำคัญทั้งสิ้น 9 กลวิธี อาทิ การเลือกใช้คำศัพท์ การใช้ทัศนภาวะ การอ้างถึง การใช้คำถามวาทศิลป์ การใช้สำนวน การใช้อุปลักษณ์ กลวิธีทางภาษาข้างต้นแสดงให้เห็นถึงความคิดเกี่ยวกับผู้หญิง 3 ความคิด ดังนี้ ความคิดเรื่องความงาม พบว่าผู้หญิงถูกกำหนดกรอบความคิดเรื่องความงามทั้งความงามตามธรรมชาติและความงามทางวิทยาศาสตร์ ความคิดที่สองคือพฤติกรรมพบว่าผู้หญิงยังต้องอยู่ในกรอบความเหมาะสมของสังคม แต่พบการเปลี่ยนแปลง คือ ผู้หญิงมีแนวโน้มที่จะมีเพศสัมพันธ์ก่อนแต่งงานมากขึ้น และความคิดสุดท้ายคือการทำหน้าที่ ภาระหน้าที่ภายในบ้านเป็นงานของผู้หญิง ผู้หญิงยังต้องพึ่งพาผู้ชาย แต่ก็ปรากฏตัวบทที่นำเสนอว่าผู้หญิงและผู้ชายพึ่งพาอาศัยกันมากขึ้น ความคิดทั้ง 3 ความคิดดังกล่าวแสดงให้เห็นถึงทั้งอุดมการณ์ปิตาธิปไตยและอุดมการณ์สตรีนิยม

เพ็ญญา คล้ายสิงโต (2553) เรื่อง “อุดมการณ์ทางเพศสภาพในพาดหัวข่าวอาชญากรรมในหนังสือพิมพ์ไทย: การวิเคราะห์วาทกรรมเชิงวิพากษ์” ผู้วิจัยวิเคราะห์การจัดเรียงข้อความ การสร้างประโยค และการใช้คำที่ปรากฏในพาดหัวข่าวอาชญากรรมตามเพศของผู้ถูกระทำ และวิเคราะห์อุดมการณ์ทางเพศสภาพที่แฝงอยู่ในพาดหัวข่าวอาชญากรรม ศึกษาจากหนังสือพิมพ์ไทยรายวัน 4 ฉบับ ได้แก่ ไทยรัฐ เดลินิวส์ ข่าวสด และคมชัดลึก ช่วงปี พ.ศ. 2549 - 2550

ผลการศึกษาพบว่าหนังสือพิมพ์ใช้รูปภาษาในพาดหัวข่าวที่ต่างกันตามเพศผู้กระทำและผู้ถูกระทำ เมื่อพิจารณาสัดส่วนของข่าวในแต่ละกลุ่มตามเพศผู้กระทำและผู้ถูกระทำ ข่าวที่ผู้กระทำและผู้ถูกระทำต่างเพศกันมีแนวโน้มที่จะนำเสนอในหน้าหนึ่งมากกว่าภาพความรุนแรงที่นำเสนอในพาดหัวข่าวอาชญากรรม และผลการศึกษาสะท้อนถึงค่านิยมและความเชื่อเกี่ยวกับเพศ

สภาพในสังคมไทย ดังนี้ 1) พาดหัวข่าวอาชญากรรมตอกย้ำประเด็นสาเหตุความรุนแรงในข่าวที่ผู้กระทำเป็นเพศหญิงมากกว่าข่าวที่ผู้กระทำเป็นเพศชาย การที่หนังสือพิมพ์ให้ความสำคัญกับประเด็นสาเหตุในพาดหัวข่าวที่ผู้กระทำเป็นเพศหญิงเนื่องจากคนในสังคมมีทัศนคติเกี่ยวกับแบบแผนพฤติกรรมที่ตายตัวของผู้ชายและผู้หญิงที่มองว่าผู้ชายมีพฤติกรรมนำไปสู่เหตุการณ์ความรุนแรงง่ายกว่าผู้หญิง 2) หนังสือพิมพ์สร้างความหมายให้ผู้กระทำเพศชายต่างกับผู้กระทำเพศหญิง เมื่อผู้กระทำเป็นเพศชายจะไม่ถูกกล่าวถึงในพาดหัวข่าวหรือหากกล่าวถึงก็จะถูกประเมินค่าให้เป็นคนผิดปกติทางสังคมต่างกับผู้กระทำเพศหญิงที่ถูกนำเสนอในฐานะที่เป็นคนทั่วไปในสังคม 3) หนังสือพิมพ์สร้างความหมายให้ผู้ถูกกระทำเป็นเพศชายต่างกับผู้ถูกกระทำเป็นเพศหญิง หนังสือพิมพ์ตอกย้ำบทบาททางเพศผ่านคำแทนบุคคลของผู้ถูกกระทำที่ต่างกันโดยสร้างความหมาย ความเป็นชาย และความเป็นหญิงที่เป็นไปตามความคาดหวังของสังคม คือ ผู้ชายถูกตอกย้ำบทบาททางเพศ คือ บทบาทของผู้ที่ออกไปทำงานนอกบ้านเพื่อหาเลี้ยงครอบครัว และบทบาทหัวหน้าครอบครัว ในขณะที่ผู้ถูกกระทำเพศหญิงถูกตอกย้ำบทบาทเดียว คือ บทบาทภายในบ้าน จากการศึกษาแสดงให้เห็นว่าหนังสือพิมพ์ยังทำหน้าที่ตอกย้ำ และผลิตซ้ำอุดมการณ์ทางเพศสภาพในสังคมไทยถึงลักษณะ พฤติกรรม บทบาททางเพศ และอำนาจที่ไม่เท่าเทียมกันระหว่างผู้ชายและผู้หญิง

ศิริพร ภัคติผาสุข (2553) เรื่อง “โครงการวาทกรรม ‘ความเป็นหญิง’ ในนิตยสารสุขภาพและความงามภาษาไทย” ศึกษาอุดมการณ์และกลวิธีทางภาษาที่ใช้สื่ออุดมการณ์เกี่ยวกับความเป็นผู้หญิงในบทความแนะนำวิธีการ (How to) และโฆษณาสินค้าและบริการในนิตยสารสุขภาพและความงามภาษาไทย ตามแนววาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์ เก็บข้อมูลจากบทความประเภทแนะนำวิธีการ (How to) และโฆษณาในนิตยสารสุขภาพและความงาม จำนวน 6 ฉบับ ได้แก่ นิตยสาร Health Plus, Health Today, Slimmimg, Shape, สุขภาพดี และ Slim Up ระหว่างเดือนพฤษภาคม พ.ศ. 2551 ถึงเดือนเมษายน พ.ศ. 2552

ผลการศึกษาพบอุดมการณ์หลักเกี่ยวกับความเป็นผู้หญิง คือ 1) ผู้หญิงที่พึงประสงค์ คือ ผู้หญิงที่มีลักษณะบ่งบอกความสวย สุขภาพดี ซึ่งลักษณะที่พึงประสงค์นั้น เช่น การมีรูปลักษณ์ที่ดูอ่อนเยาว์ เรือนร่างผอมเพรียว ผิวขาว ผนังนุ่มสลวย เป็นต้น 2) ความชราและความอ้วนเป็นศัตรูสำคัญที่ผู้หญิงต้องต่อสู้เพื่อเอาชนะ 3) คำแนะนำและความรู้จากผู้เชี่ยวชาญสามารถทำให้ผู้หญิงมีลักษณะที่พึงประสงค์ได้ ส่วนกลวิธีทางภาษาที่ใช้ในการสื่ออุดมการณ์เกี่ยวกับความเป็นผู้หญิงนั้น พบทั้งสิ้น 8 กลวิธี อาทิ การเลือกใช้คำศัพท์ การใช้มุขลบท การใช้อุปลักษณ์ การกล่าวอ้างว่าเป็นความจริง การอ้างข้อมูลทางวิทยาศาสตร์หรืออ้างผู้เชี่ยวชาญ

ผู้วิจัยพบว่าชุดความคิดเรื่องความสวย สุขภาพดีที่ประกอบสร้างในนิตยสารสุขภาพและความงามนั้นเป็นความพยายามที่มุ่งให้เกิดความกังวลเกี่ยวกับรูปลักษณ์เพื่อมุ่งเน้นการขายสินค้าและ

บริการของผู้ผลิตสินค้าและบริการ กลวิธีทางภาษาที่พบจึงถูกใช้เพื่อนำเสนออุดมการณ์หรือชุดความคิดความเป็นผู้หญิงเพื่อนำมาโน้มน้าวใจให้ผู้บริโภคเชื่อและซื้อสินค้าและบริการเหล่านั้น

การศึกษาในวาทกรรมที่เกี่ยวกับสินค้าและบริการยังปรากฏงานของ **วุฒินันท์ แก้วจันทร์ เกตุ (2553)** เรื่อง “อุดมการณ์ความเป็นชายในวาทกรรมโฆษณาสินค้าและบริการสำหรับผู้ชายในนิตยสารผู้ชาย” ที่ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างกลวิธีทางภาษาและอุดมการณ์ความเป็นชายในวาทกรรมโฆษณาสินค้าและบริการสำหรับผู้ชายในนิตยสารผู้ชายปัจจุบัน ตามแนววาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์ โดยเก็บข้อมูลจากนิตยสาร GM, Men’s health, FHM และ Crush

ผลการวิเคราะห์กลวิธีทางภาษาที่สื่ออุดมการณ์ พบว่ามีการใช้ทั้งกลวิธีทางวจนภาษาและทางอวจนภาษา กลวิธีทางวจนภาษาพบทั้งสิ้นหลายวิธี อาทิ การเลือกใช้คำหรือกลุ่มคำ การอ้างถึงการใช้อุปลักษณ์ การใช้มุขลบท การใช้คำถามวาทศิลป์ การกล่าวเกินจริง ส่วนกลวิธีทางอวจนภาษา ได้แก่ การใช้ภาพประกอบ และการใช้สีประกอบโฆษณา

ผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างกลวิธีทางภาษาและอุดมการณ์ความเป็นชาย พบว่า 1) ผู้ชายต้องมีรูปลักษณ์ที่ดูดีอย่างไม่มีที่ติ ประกอบด้วยชุดความคิด คือ การมีรูปลักษณ์ที่ดูดีและเป็นที่ยอมรับสรรเสริญ และการปรับเปลี่ยนรูปลักษณ์ที่ดูไม่ดีหรือไม่พึงปรารถนา 2) ผู้ชายต้องมีบทบาทในพื้นที่สาธารณะ ประกอบด้วยชุดความคิดว่าผู้ชายต้องประสบความสำเร็จในหน้าที่การงาน การมีบุคลิกลักษณะที่ดูดีต่อสาธารณชน การรู้จักบริหารเสน่ห์เมื่ออยู่ในพื้นที่สาธารณะ 3) ผู้ชายต้องเป็นสุภาพบุรุษ ชุดความคิดที่สัมพันธ์กับอุดมการณ์ ได้แก่ การเป็นผู้ที่มีความสุภาพอ่อนโยน การรู้จักให้เกียรติผู้อื่น การเป็นผู้ที่มีคุณธรรม และ 4) เพศเป็นเรื่องสนุกสำหรับผู้ชาย กลวิธีทางภาษาประกอบสร้างชุดความคิดที่สัมพันธ์กับอุดมการณ์นี้ คือ เรื่องเพศเป็นเรื่องสนุกสำหรับผู้ชายและผู้ชายต้องรู้จักวิธีการบำเรอความสุขให้แก่ตนเอง และผู้ชายต้องใส่ใจเรื่องสุขภาพทางเพศ

งานวิจัยเล่มนี้แสดงให้เห็นว่าภาษาเป็นเครื่องมือสำคัญที่ผู้ผลิตโฆษณาใช้เพื่อตอกย้ำและผลิตซ้ำความคิดต่าง ๆ ให้แก่ผู้ชาย รวมทั้งยังใช้ครอบงำและชี้นำความคิดของผู้ชายเพื่อทำให้ผู้ชายเกิดการหลงเชื่อว่าสินค้าและบริการต่าง ๆ มีความสำคัญและมีความจำเป็น โดยที่ผู้ชายไม่ทันได้เข้าใจจุดมุ่งหมายสำคัญของผู้ผลิตโฆษณาที่แท้จริง

ธีระ บุษบกแก้ว (2553) เรื่อง “กลวิธีทางภาษากับการนำเสนออัตลักษณ์ของตนเองโดยกลุ่ม ‘เกย์ออนไลน์’” ผู้วิจัยพบว่างานวิจัยในช่วง 10 ปีที่ผ่านมาอัตลักษณ์เกย์นี้นำเสนอมากเป็นมุมมองด้านลบจึงสนใจที่จะศึกษากลวิธีทางภาษาที่กลุ่ม “เกย์ออนไลน์” ใช้ในการนำเสนออัตลักษณ์ของตนเอง และศึกษาอัตลักษณ์ของเกย์ที่นำเสนอผ่านวาทกรรมกลุ่ม “เกย์ออนไลน์” โดยศึกษาจาก

บทความและคอลัมน์ที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับเกย์ที่ปรากฏบนอินเทอร์เน็ต ตั้งแต่วันที่ 1 ถึง 31 มกราคม 2553

ผลการวิจัยพบว่ากลวิธีทางภาษาที่กลุ่มเกย์ออนไลน์ใช้สื่ออัตลักษณ์ของตนเองที่สำคัญมี 8 กลวิธี ได้แก่ การเลือกใช้คำศัพท์ การใช้มูลบท การปฏิเสธสื่อมูลบท การใช้นามวลีสื่อมูลบท การใช้อุปลักษณ์ การใช้รูปประโยคกรรม การกล่าวอ้าง และการใช้คำถามวาทศิลป์

ผลการศึกษาอัตลักษณ์เกย์ที่ปรากฏในวาทกรรมกลุ่มเกย์ออนไลน์ สรุปได้ทั้งสิ้น 8 ประเด็น ได้แก่ 1) เกย์เป็นคนปกติ และมีวิถีชีวิตเหมือนคนทั่วไป 2) เกย์ส่วนใหญ่มีพฤติกรรมของเพศชาย 3) เกย์ไม่ได้หมกมุ่นเรื่องเพศ 4) เกย์ไม่ใช่ผู้ป่วยโรค หรืออาการทางจิต แต่เป็นความรู้สึกหรือตัวตนที่แท้จริงที่เกิดขึ้นตามธรรมชาติ 5) เกย์เป็นกลุ่มคนที่ตกอยู่ในความกลัว และเกย์ผู้ยอมรับและเปิดเผยตนเองเป็นผู้ที่มีความกล้า 6) เกย์เป็นผู้โยยหาความรัก 7) เกย์เป็นคนที่อบอุ่น มีน้ำใจต่อผู้อื่น โดยเฉพาะต่อเกย์ด้วยกัน 8) เกย์คือ “ของปลอม” เกย์เป็นคนที่มีความผิด และเกย์หมกมุ่นเรื่องเพศ สิ่งสำคัญที่ผู้วิจัยสังเกตเห็นคือ อัตลักษณ์เกย์ที่นำเสนอมักเป็นภาพด้านบวกเกี่ยวกับตนเอง แต่กลวิธีทางภาษาที่กลุ่มเกย์ออนไลน์ใช้ก็แสดงให้เห็นว่าเกย์ยังมีความคิดด้านลบต่อตนเองแฝงอยู่ซึ่งสะท้อนว่าการสร้างอัตลักษณ์ของเกย์ยังคงได้รับอิทธิพลจากคนในสังคม

นอกจากนี้การศึกษาจากข้อมูลจากกลุ่มผู้มีความหลากหลายทางเพศยังพบงานวิจัยของ **คชาธิป พาณิชตระกูล (2556)** เรื่อง “ความสัมพันธ์ระหว่างภาษากับอุดมการณ์ว่าด้วยชายรักชายในหนังสือพิมพ์รายวันภาษาไทย ปีพ.ศ. 2555: การศึกษาวาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์” ที่ศึกษา 1) กลวิธีทางภาษาที่สื่ออุดมการณ์ว่าด้วยชายรักชาย 2) ภาพแทนชายรักชายที่ปรากฏในหนังสือพิมพ์รายวันภาษาไทย ปีพ.ศ. 2555 3) อุดมการณ์ว่าด้วยชายรักชาย ศึกษาจากหนังสือพิมพ์รายวันภาษาไทย 6 ฉบับ ได้แก่ ไทยรัฐ เดลินิวส์ ข่าวสด มติชน แนวหน้า และสยามรัฐ ตั้งแต่วันที่ 1 มกราคม 2555 ถึงวันที่ 31 ธันวาคม 2555 ผู้วิจัยเน้นการวิเคราะห์ภาษาในแง่มุมต่าง ๆ เพื่อให้เห็นสิ่งที่แฝงอยู่และมุ่งศึกษาว่ากลวิธีทางภาษาต่าง ๆ ที่นำเสนอภาพตัวแทนกลุ่มชายรักชายถูกครอบงำด้วยความคิดหรืออุดมการณ์ใดบ้าง

ผลการศึกษากลวิธีทางภาษาที่สื่ออุดมการณ์ว่าด้วยชายรักชาย พบว่ามีการใช้ทั้งกลวิธีทางวัจนภาษาและกลวิธีทางอวัจนภาษา กลวิธีทางภาษา อาทิ การเลือกใช้คำหรือกลุ่มคำ การใช้มูลบท การใช้ทัศนภาวะ การใช้อุปลักษณ์ การใช้ประโยคกรรม การกล่าวอ้าง การใช้คำถามวาทศิลป์ ส่วนกลวิธีทางอวัจนภาษา อาทิ การตัดและเน้นข้อความ การใช้สีเพื่อเน้นความหมาย การใช้ความหมายของภาพ ผู้วิจัยพบว่าชาวหน้าหนึ่งมักนำเสนอเนื้อหาในด้านลบ ขณะที่หน้าอื่น ๆ มีเนื้อหาทั้งด้านบวกและด้านลบ แต่ในส่วนของบทความจะนำเสนอด้านบวก รวมถึงสร้างมุมมองใหม่ ๆ ให้กับชายรักชาย

ผลการศึกษาคุศมการณ์ว่าด้วยชายรักชาย แบ่งผลการศึกษาออกเป็น 1) ภาพแทนของชายรักชาย และ 2) อุศมการณ์ว่าด้วยชายรักชาย การเสนอภาพแทนพบว่าแบ่งได้ 2 กลุ่ม คือ ชายรักชายเป็นพวกวิปริตผิดเพศ และชายรักชายเป็นคนธรรมดาทั่วไป ผู้วิจัยพบว่าภาพแทนชายรักชายที่เป็นพวกวิปริตผิดเพศมีการปรากฏมากกว่าซึ่งอาจส่งผลต่อการรับรู้ของคนในสังคม ส่วนการนำเสนออุศมการณ์ สามารถจำแนกได้ 2 กลุ่ม คือ อุศมการณ์ที่ผลิตซ้ำเป็นวาทกรรมกระแสหลัก ประกอบด้วยอุศมการณ์ดังนี้ ชายรักชายยังไม่ได้รับการยอมรับในสังคม ชายรักชายมักมีการแสดงออกที่แตกต่างจากบรรทัดฐานทางสังคม ชายรักชายมักหมกมุ่นอยู่กับเรื่องความรักและเพศสัมพันธ์ ส่วนอุศมการณ์ที่แสดงชุดความคิดต่างจากวาทกรรมกระแสหลัก หมายถึงอุศมการณ์ที่ปรากฏให้เห็นไม่มากนัก หากปรากฏมักปรากฏในส่วนหน้าในของหนังสือพิมพ์ ประกอบด้วย ชายรักชายทำสิ่งต่าง ๆ ได้เหมือนบุคคลทั่วไป และชายรักชายประสบความสำเร็จได้ด้วยความสามารถของตนเอง

งานวิจัยเรื่องนี้แสดงให้เห็นว่าแม้ว่าในปัจจุบันคนในสังคมจะเปิดใจยอมรับกลุ่มชายรักชายมากขึ้นแต่ก็ยังไม่สามารถปฏิเสธชุดความคิดที่แบ่งแยกว่าเพศไหนแท้และเพศไหนเทียมได้ แสดงให้เห็นว่าเพศอื่น ๆ นอกจากเพศชายและเพศหญิงยังคงถูกแบ่งแยกและกีดกันภายใต้คำว่าผิดปกติ

กัลยรัตน์ กลิ่นสุวรรณ (2556) เรื่อง “ความแตกต่างระหว่างชาย-หญิง ในการให้คำแนะนำปัญหาชีวิตรักในหอศาลาประชาคม เว็บไซต์พันทิปดอทคอม: การศึกษาวาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์” ศึกษากลวิธีการใช้ภาษาของชายและหญิง และวิเคราะห์เชิงวิพากษ์ความแตกต่างของวาทกรรมชายและหญิงในการให้คำแนะนำปัญหาชีวิตรัก ในหอศาลาประชาคม เว็บไซต์พันทิปดอทคอม

ผลการศึกษากลวิธีการใช้ภาษาพบว่า ผู้แนะนำเพศชายกับเพศหญิงมีการใช้กลวิธีทางภาษาทั้งสิ้น 9 กลวิธี ได้แก่ การเลือกใช้คำหรือกลุ่มคำศัพท์ การใช้ประโยคเงื่อนไข การใช้คำถามวาทศิลป์ การบริภาษ การเล่าเรื่อง การอ้างถึง การใช้อุปลักษณ์ การใช้สำนวน และการใช้สหบท กลวิธีการใช้ภาษาในการให้คำแนะนำแสดงให้เห็นถึงลักษณะการใช้ภาษาของผู้ให้คำแนะนำเพศชายกับเพศหญิงที่แตกต่างกัน คือ เพศชายมักใช้ภาษาที่แสดงการอยู่วงนอก ไม่มีอารมณ์ร่วมกับปัญหา มักใช้ภาษาที่แสดงให้เห็นถึงความเหนือกว่า และใช้ภาษาที่ตรงประเด็น ส่วนเพศหญิงมักใช้ภาษาที่แสดงให้เห็นถึงการมีอารมณ์ร่วมไปกับปัญหา ใช้ภาษาเพื่อสร้างความสัมพันธ์อันดีกับผู้ประสบปัญหาใช้ภาษาที่แสดงการหยิ่งเชิง

การให้คำแนะนำสะท้อนให้เห็นถึงความคิดของผู้ให้คำแนะนำเกี่ยวกับลักษณะของชายและหญิงในสังคม ดังนี้ 1) ลักษณะของเพศชายและหญิงด้านพฤติกรรมหรือการกระทำ พบว่าเพศชายจัดการปัญหาได้ดี มีความเด็ดขาด และตรงไปตรงมา ในขณะที่เพศหญิงหมกมุ่นกับปัญหาและมักคิดเกินกว่าความเป็นจริง 2) ด้านการปฏิสัมพันธ์ระหว่างเพศ พบว่าเพศชายจะเป็นฝ่ายเสนอ ในขณะที่

เพศหญิงเป็นฝ่ายสนอง และเพศหญิงต้องรู้จักวางตัว และรักษาพรหมจรรย์ 3) ด้านรูปลักษณ์และร่างกาย พบว่าเพศชายมีความแข็งแรงและมีพลังกำลัง ส่วนเพศหญิงต้องมีความงามและความอ่อนเยาว์อยู่เสมอ และ 4) ด้านบทบาทหน้าที่ พบว่าเพศชายและเพศหญิงต้องซื่อสัตย์ต่อคนรัก ต้องทำงานร่วมกันสร้างฐานะ และรับผิดชอบเรื่องค่าใช้จ่าย เพศชายต้องมีความมั่นคงทางการเงินและการเงินเพื่อเป็นผู้นำครอบครัว ส่วนเพศหญิงเป็นหลักในการดูแลบ้านและลูก

การศึกษาครั้งนี้ แสดงให้เห็นว่าผู้แนะนำใช้ภาษาเป็นเครื่องมือเพื่อสร้างลักษณะที่พึงประสงค์ให้แก่เพศชายและเพศหญิง ซึ่งลักษณะดังกล่าวสะท้อนให้เห็นถึงความไม่เท่าเทียมกันในสังคม

3) กลุ่มงานวิจัยที่ศึกษาเรื่องเพศโดยใช้แนวคิดภาพตัวแทน

จากการศึกษาวิจัยที่ศึกษาเรื่องเพศโดยใช้แนวคิดภาพตัวแทน พบว่ามีงานวิจัยทั้งด้านภาษาศาสตร์และนิเทศศาสตร์ โดยมีการศึกษาเพื่อให้ทราบถึงภาพตัวแทนเพศสภาวะต่าง ๆ ทั้งเพศหญิง เพศชาย และผู้มีความหลากหลายทางเพศ ซึ่งมีการศึกษาจากกลุ่มข้อมูลที่แตกต่างกันออกไป ดังนี้

รุจิเรข ศขรัตน์ (2542) เรื่อง “ภาพและกระบวนการสร้างภาพชายรักร่วมเพศในละครโทรทัศน์ไทยกับการรับรู้ภาพแบบฉบับของผู้ชม” งานวิจัยสาขานิเทศศาสตร์ที่ศึกษาภาพและกระบวนการสร้างภาพของชายรักร่วมเพศในละครโทรทัศน์ไทย ทั้งสิ้น 7 เรื่อง ได้แก่ เมื่อเธอเป็นชายแล้วนายเป็นหญิง ชายไม่จริงหญิงแท้ เจนนี่...นางสาวจำเป็นอะ บังเอิญรวยช่วยไม่ได้ รักสองภพ และกิจกรรมชายโสด

ผลการวิจัยพบว่า ภาพของตัวละครชายรักร่วมเพศมีทั้งลักษณะของความเป็นชาย ลักษณะของความเป็นหญิง และลักษณะที่ผสมผสานระหว่างความเป็นชายและความเป็นหญิง แต่ลักษณะที่ปรากฏชัดเจนมากที่สุด คือ ลักษณะของความเป็นหญิง คือ กระจุกกระจิกหรือไว้ตัวอยู่เสมอ อาชีพของตัวละครชายรักร่วมเพศที่มักปรากฏคืออาชีพในวงการบันเทิง ซึ่งเป็นอาชีพที่เกี่ยวข้องกับความสวยงามและความคิดสร้างสรรค์

เช่นเดียวกับ **ฐิติกร เตรยาภรณ์ (2543)** เรื่อง “ภาพลักษณ์ของกลุ่มชายรักร่วมเพศที่สะท้อนจากเนื้อหาในหนังสือพิมพ์รายวันไทยช่วงปี พ.ศ. 2508-2543” ที่ศึกษาจากมุมมองทางนิเทศศาสตร์

งานวิจัยเล่มนี้ศึกษาและเปรียบเทียบการนำเสนอภาพลักษณ์ของกลุ่มชายรักร่วมเพศในหนังสือพิมพ์รายวันไทย ช่วงปีพ.ศ. 2508 - 2543 โดยศึกษาจากหนังสือพิมพ์ไทยรัฐและสยามรัฐ

ผลการวิจัยพบว่า หนังสือพิมพ์รายวันไทยในช่วงปีพ.ศ. 2508 – 2543 มักปรากฏการนำเสนอภาพลักษณ์ด้านลักษณะท่าทางและด้านพฤติกรรมการแสดงออกของชายรักร่วมเพศ ในด้านท่าทางมักจะนำเสนอว่าเป็นผู้หญิง ส่วนการนำเสนอด้านพฤติกรรมมักปรากฏด้านลบ ภาพลักษณ์ด้านลบที่มีการนำเสนอมากที่สุด ได้แก่ สำนวน วิดถาร รองลงมาคือการประกอบอาชีพหรือมีพฤติกรรมผิดกฎหมาย และอันดับสาม คือ มักล่อลวงเด็กกามีเพศสัมพันธ์ ส่วนภาพลักษณ์ด้านบวก พบว่ากลุ่มชายรักร่วมเพศเป็นพวกที่มีสติปัญญาเฉลียวฉลาด มีความสามารถ ความคิดสร้างสรรค์ มักช่วยเหลือและทำประโยชน์ให้สังคม แต่อย่างไรก็ดี ในหนังสือพิมพ์จะมีการนำเสนอด้านลบมากกว่าด้านบวกและด้านที่เป็นกลาง

วิชา สันทนาประสิทธิ์ (2543) เรื่อง “การนำเสนอภาพความเป็นชายในภาพยนตร์ไทยระหว่างปีพ.ศ.2541-2542” งานวิจัยสาขานิเทศศาสตร์ที่ศึกษาภาพความเป็นชายที่ถูกนำเสนอในภาพยนตร์และศึกษาความเป็นชายและความเป็นหญิงที่ปรากฏในภาพยนตร์เรื่องเดียวกัน ศึกษาจากภาพยนตร์ที่ฉายในปีพ.ศ. 2541-2542 ทั้งสิ้น 12 เรื่อง

ผลการศึกษาพบว่า กระบวนการนำเสนอภาพความเป็นชายในภาพยนตร์ไทยไม่ได้ถูกจำกัดเพียงค่านิยมกระแสหลักที่ถูกปลูกฝังกันมาในสังคม เช่น ผู้ชายต้องเข้มแข็ง มีอำนาจ มีความเป็นผู้ นำ มีความรับผิดชอบ แต่มีการนำเสนอภาพของผู้ชายที่ผสมผสานระหว่างภาพความเป็นชายตามค่านิยมกระแสหลักกับความเป็นชายแบบใหม่ คือ มีความอ่อนไหว อ่อนโยน และอ่อนแอมากขึ้น

ผลการศึกษาปฏิสัมพันธ์ระหว่างชายหญิงในภาพยนตร์เรื่องเดียวกัน พบว่าในภาพยนตร์มักสะท้อนความไม่เท่าเทียมกันเชิงอำนาจ ผู้ชายจะถูกนำเสนอในลักษณะของผู้ นำ เข้มแข็งและกล้าหาญ ส่วนผู้หญิงมักถูกนำเสนอในลักษณะตรงกันข้าม คือเป็นผู้ตาม และต้องอยู่ในการคุ้มครองป้องกันจากผู้ชายเสมอ

ภาพตัวแทนเพศชายที่ศึกษาจากมุมมองทางนิเทศศาสตร์ยังปรากฏงานวิจัยของ **พงษ์ศักดิ์ พุ่มประดิษฐ์ (2553)** เรื่อง “การรับรู้ภาพความเป็นชายในโฆษณาผลิตภัณฑ์เพื่อการดูแลตนเองสำหรับผู้ชายทางโทรทัศน์” มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาภาพความเป็นชายที่นำเสนอผ่านโฆษณาผลิตภัณฑ์เพื่อการดูแลตนเองสำหรับผู้ชายทางโทรทัศน์ที่เผยแพร่ในช่วงปีพ.ศ. 2552 - 2553

ผลการวิจัยพบว่า โฆษณาผลิตภัณฑ์เพื่อการดูแลตนเองสำหรับผู้ชายได้ประกอบสร้างภาพความเป็นชายขึ้นมา 3 ลักษณะ ได้แก่ 1) ผู้ชายที่มีเสน่ห์ดึงดูดทางเพศ โดยจะต้องมีรูปลักษณ์ภายนอก

คือมีรูปร่างหน้าตาดี อยู่ในกระแสนิยม ผิวนวล รูปร่างดี มีกล้ามเนื้อกล้ามเนื้อทึง ถือเป็นการสะท้อนให้เห็นถึงลักษณะความเป็นชายแบบใหม่ที่ทำให้มีความสำคัญเรื่องรูปลักษณ์ภายนอก

2) ผู้ชายที่มีความมั่นใจ คือมีความมั่นใจในการทำกิจกรรมต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นการทำงาน กีฬา รวมถึงความมั่นใจในการเข้าหาเพศตรงข้าม และ 3) ผู้ชายกับรูปแบบกิจกรรมการดำเนินชีวิตส่วนตัว โฆษณาผลิตภัณฑ์เพื่อการดูแลตนเองสำหรับผู้ชายให้มีความสำคัญกับการนำเสนอเกี่ยวกับกิจกรรมที่เป็นรูปแบบการดำเนินชีวิต (life Style) ของผู้ชายในแง่มุมต่าง ๆ มากกว่าการกล่าวถึงอาชีพการงานต่างจากค่านิยมของความเป็นชายกระแสหลักที่ผู้ชายจะเป็นหลักในการประกอบอาชีพเพื่อเลี้ยงดูครอบครัว ภาพของผู้ชายที่ปรากฏในโฆษณาไม่ใช่บุคคลที่ต้องทำงานหรือประชุมงานอย่างเคร่งเครียดแต่ยังมีมุมในการทำกิจกรรมเพื่อการผ่อนคลายตัวเองจากความเหนื่อยล้าหรือความตึงเครียดด้วย

งานวิจัยเรื่องนี้แสดงให้เห็นว่าภาพความเป็นชายที่ปรากฏนั้นเกิดจากการผสมผสานความเป็นชายแบบเก่าและความเป็นชายแบบใหม่ให้เกิดความเป็นชายที่มีทั้งความเป็นผู้ชายที่คนทั่วไปคุ้นเคยตั้งแต่อดีตและความเป็นผู้ชายแบบใหม่ดังในปัจจุบัน

ปิยะธิดา เกตุชาติ และวรรณพร พงษ์เพ็ง (2560) เรื่อง “ภาพแทนผู้หญิงในวรรณกรรมรักโรแมนติกสำหรับผู้ใหญ่ของสำนักพิมพ์ไลต์ ออฟ เลิฟ” มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาภาพแทนของผู้หญิงในวรรณกรรมรักโรแมนติกสำหรับผู้ใหญ่ ที่ผลิตโดยสำนักพิมพ์ไลต์ ออฟ เลิฟ จำนวน 10 เรื่อง ได้แก่ เกมล่าวิวาท์หวาม เกื้อนรักจอมมาร เมียเก็บจอมอหังการ วิวาท์มหาเศรษฐีจอมสลัดเกื้อน ยั่วรักอสูรร้าย รักสะท้านทรวงเพลย์บอย ลิขสิทธิ์รักมาเฟีย สามพันล้าน ร้อนรักเหยี่ยวทะเล ทราย มาเฟียพันเล่ห์

ผลการศึกษาพบว่าเพศหญิงอยู่ภายใต้อำนาจของผู้ชายในระบบสังคมแบบปิตาธิปไตย นอกจากบทบาทมารดาและภรรยาแล้ว ผู้หญิงยังถูกนำเสนอในภาพแทนของวัตถุทางเพศเพื่อตอบสนองความใคร่ของผู้ชาย เพศชายเป็นเพศที่ขับเคลื่อนความสัมพันธ์ด้วยกามารมณ์อันเป็นธรรมชาติของตน แต่เพศหญิงเป็นเพศที่ให้ความสำคัญในเรื่องความรัก

จากการศึกษาบทบาทของผู้หญิงล้านนา พบว่าผู้หญิงในยุคแรกเป็นผู้หญิงในอุดมคติที่ยึดถือจารีตประเพณี ปฏิบัติตามคำสั่งสอนที่มีมาแต่โบราณ ส่วนผู้หญิงในยุคต่อมาเป็นผู้หญิงที่เริ่มมีความกล้าที่จะแสดงความคิดเห็นในเรื่องต่าง ๆ มากขึ้น พบว่าผู้หญิงมีบทบาทต่อครอบครัวและบทบาทต่อสังคม บทบาทต่อครอบครัวพบทั้งบทบาทของลูก ภรรยา และแม่ ผู้หญิงในทุกยุคสมัยต่างได้รับบทบาทเหล่านี้ภรรยาต้องดูแลสามี ดูแลบ้านเรือน และหากเป็นแม่ก็ต้องดูแลลูก ในอดีตภาพเดิมของผู้หญิงคือการเป็นช่างเท้าหลัง ต้องเชื่อฟังคำสั่งของผู้นำครอบครัวซึ่งคือสามี ต้องปฏิบัติตามกฎ จารีตประเพณีต่าง ๆ แต่เมื่อยุคสมัยเปลี่ยนไป ผู้หญิงมีบทบาทในการหาเลี้ยงครอบครัวมากขึ้น สามารถหา

เลี้ยงตัวเองได้ และเริ่มมีอำนาจในการต่อรองกับผู้ขายมากขึ้น ส่วนบทบาททางสังคม ในอดีตผู้หญิงไม่มีบทบาทมากนักเนื่องจากเป็นเพศที่อ่อนแอ แต่ผู้หญิงก็เริ่มมามีบทบาทในพื้นที่สาธารณะมากขึ้น ผู้หญิงกลายเป็นตัวขับเคลื่อนเศรษฐกิจของสังคม แต่อย่างไรก็ดีด้วยจารีตประเพณีและข้อห้ามต่าง ๆ ทำให้ผู้หญิงไม่สามารถมีอำนาจได้อย่างแท้จริง เพราะการหล่อหลอมผ่านคำสอนของพ่อแม่ คนล้ามนายยังยึดถือขนบธรรมเนียมดั้งเดิมไว้เสมอ โดยเฉพาะในสังคมชนบทที่เรื่องเหล่านี้ยังคงชัดเจน และตอกย้ำความคิดเหล่านี้ให้คนในสังคมให้ประพฤติปฏิบัติตาม

นิธิตา แสงสิงแก้ว และพิรดา บุศย์น้ำเพชร (2562) เรื่อง “ภาพความเป็นชายในโฆษณาเครื่องสำอางเกาหลีสำหรับผู้หญิง” วิทยาลัยนานาชาติศึกษาศาสตร์ ศึกษาศาสตร์ศึกษาภาพความเป็นชายที่ถูกนำเสนอและประกอบสร้างในโฆษณาเครื่องสำอางเกาหลีสำหรับผู้หญิงที่เผยแพร่ออนไลน์ระหว่างปี 2560 – 2561 โดยศึกษาจากเครื่องสำอางเกาหลีที่ใช้ศิลปินชายเป็นพรีเซ็นเตอร์และมีสาขาอย่างเป็นทางการในประเทศไทย ได้แก่ Nature Republic, The Face Shop และ Innisfree

ผลการศึกษาพบว่ามีการประกอบสร้างภาพความเป็นชายทั้งหมด 4 รูปแบบ ได้แก่ 1) ผู้ชายมีเสน่ห์และมีความเป็นธรรมชาติ ไม่ปรุงแต่งจนเกินพอดี 2) ผู้ชายอบอุ่นและอ่อนโยน คือ มีการแสดงออกทางอารมณ์ที่ดี มีความร่าเริงแจ่มใส รวมถึงต้องใส่ใจและเข้าใจผู้หญิง 3) ผู้ชายที่มีความมั่นใจในการทำกิจกรรมต่าง ๆ โดยการดูแลตนเองอยู่เสมอโดยใช้ผลิตภัณฑ์บำรุงเพื่อเสริมความมั่นใจเมื่อต้องทำกิจกรรมต่าง ๆ และ 4) ผู้ชายที่มีมิติความเป็นผู้หญิง ทั้งในด้านรูปลักษณ์ภายนอกและพฤติกรรมการแสดงออก จากการประกอบสร้างดังกล่าวแสดงให้เห็นว่าภาพความเป็นชายแตกต่างจากความเป็นชายดั้งเดิม แสดงให้เห็นว่าโฆษณาเครื่องสำอางเกาหลีสำหรับผู้หญิงกำลังพยายามลบเส้นแบ่งการกำจัดความของเครื่องสำอางที่เดิมถูกจำกัดไว้ให้เป็นของผู้หญิง โดยทำให้เครื่องสำอางกลายเป็นของคนทุกเพศ

จากงานวิจัยที่ได้กล่าวไปข้างต้น จะเห็นได้ว่าการนำเสนอภาพตัวแทนของแต่ละเพศที่ปรากฏในงานวิจัยมีการนำเสนอไปในทิศทางเดียวกัน คือเพศชายจะเป็นเพศที่มีความเป็นผู้นำและอยู่เหนือกว่าเพศหญิง ส่วนเพศหญิงจะเป็นเพศที่อ่อนแอ มักเป็นผู้ตาม มีอำนาจและความสามารถน้อยกว่าเพศชาย แต่จะเห็นได้ว่าภาพตัวแทนเพศชายไม่ได้ปรากฏแต่เพียงความเป็นชายในรูปแบบที่ต้องเป็นผู้ที่มีความเข้มแข็งหรือกล้าหาญแต่เพียงเท่านั้น ดังผลการศึกษาของวิชา สันทนาประสิทธิ์ (2543) และนิธิตา แสงสิงแก้วและพิรดา บุศย์น้ำเพชร (2562) ที่พบว่าความเป็นชายที่ปรากฏจากกลุ่มข้อมูลที่ศึกษามีการเปลี่ยนแปลงไปจากความเป็นชายในรูปแบบเดิม กล่าวคือ เพศชายจะมีความอ่อนโยนและอ่อนไหวมากยิ่งขึ้น ส่วนกลุ่มผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศมีการนำเสนอภาพตัวแทนทั้งในด้านบวกและด้านลบ แสดงให้เห็นว่ากลุ่มผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศแม้จะได้รับการยอมรับจาก

สังคมมากยิ่งขึ้นแต่ก็เป็นเพียงการยอมรับจากคนบางกลุ่มเท่านั้น ยังมีกลุ่มคนบางกลุ่มที่ยังไม่ยอมรับกลุ่มผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศ

4) กลุ่มงานวิจัยที่ศึกษาโดยใช้แนวคิดวาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์

นอกจากงานวิจัยที่ศึกษาเรื่องเพศโดยใช้แนวคิดวาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์แล้วยังมีงานวิจัยในประเด็นและหัวข้ออื่น ๆ ที่น่าสนใจที่ใช้แนวคิดวาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์ในการศึกษา ดังนี้

กฤษดาวรรณ หงส์ลดาธมภ์ (2543) เรื่อง “ปริจเฉทเกี่ยวกับชนกลุ่มน้อยในประเทศไทย : การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างภาษากับอุดมการณ์” มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาอุดมการณ์ที่เกี่ยวข้องกับชนกลุ่มน้อยในปริจเฉทสื่อมวลชนภาษาไทย เพื่อให้ทราบถึงความคิดที่แตกต่างกันในการนำเสนอภาพชนกลุ่มน้อยในบทความประเภทข่าวในหนังสือพิมพ์และรายการโทรทัศน์ โดยมุ่งเน้นศึกษาเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับชาวแม้วและชาวกะเหรี่ยง

จากการศึกษาพบว่าชาวแม้วถูกนำเสนอว่าเป็นศัตรูของรัฐ เป็นผู้ที่ทำลายป่าและค้ายาเสพติด ชาวแม้วมักถูกเรียกว่าชาวเขา ซึ่งแสดงให้เห็นถึงการแบ่งแยกระหว่างพวกเขาและพวกเรา เนื่องจากว่าเมื่อกล่าวถึงชาวเขา สิ่งที่คนไทยนึกถึงคือกลุ่มคนที่ไม่ใช่คนไทย เป็นกลุ่มคนที่มีวัฒนธรรมต่างจากประชากรส่วนใหญ่ของประเทศ และชาวเขาจะถูกนำเสนอว่าเป็นศัตรูของชาติ ปัญหาของกลุ่มชาวเขา คือ ปัญหาที่เกี่ยวข้องกับการทำลายป่า บุกรุกป่าสงวน การค้ายาเสพติด ปัญหาเรื่องความมั่นคงของชาติ ปัญหาการไม่ได้รับอนุญาตให้มีสัญชาติไทย รวมถึงปัญหาการเข้ามาแย่งงานและทรัพยากรของคนไทย ซึ่งแสดงให้เห็นอย่างชัดเจนว่าพวกเขาเป็นคนอื่นที่แตกต่างจากคนไทย ส่วนชาวแม้วถูกนำเสนอว่าเป็นผู้บุกรุกป่า เป็นตัวการใหญ่ในการทำลายป่า ผู้วิจัยตั้งข้อสังเกตที่น่าสนใจไว้ว่าการนำเสนอข่าวของสื่อมวลชนนั้นชาวเขาจะถูกมองว่าเป็นกลุ่มเดียวกันทั้งหมด ไม่มีความแตกต่างระหว่างม้ง เย้า กะเหรี่ยง หรือกลุ่มอื่น ๆ พวกเขาคือชนกลุ่มน้อยที่มีวิถีชีวิต ค่านิยม และความเชื่อที่แตกต่างจากคนส่วนใหญ่ในประเทศ จะเห็นได้ว่าภาษาที่สื่อมวลชนใช้และเนื้อหาของการรายงานข่าวเกี่ยวกับชาวเขาเป็นสิ่งที่ตอกย้ำว่าชาวเขาเป็นบุคคลอื่น เป็นผู้ไม่น่าไว้วางใจและมักจะกระทำผิดโดยไม่คำนึงถึงผลประโยชน์ของคนส่วนใหญ่ในประเทศ

ชนกพร พัวพัฒนกุล (2556) เรื่อง “ความสัมพันธ์ระหว่างภาษากับอุดมการณ์ในวาทกรรมพยากรณ์ดวงชะตา: การวิเคราะห์วาทกรรมเชิงวิพากษ์” ผู้วิจัยศึกษาอุดมการณ์ที่สื่อผ่านกลวิธีทางภาษาในวาทกรรมพยากรณ์ดวงชะตา วิเคราะห์กลวิธีทางภาษาในวาทกรรมพยากรณ์ดวงชะตา รวมถึงวิเคราะห์วิถีปฏิบัติทางวาทกรรมและวิถีปฏิบัติทางสังคมและวัฒนธรรมของวาทกรรมพยากรณ์

ดวงชะตา โดยศึกษาจากข้อมูลจากหนังสือพิมพ์ นิตยสาร หนังสือ รายการวิทยุ รายการโทรทัศน์ และเว็บไซต์

ผลการศึกษาพบกลวิธีทางภาษาที่ใช้สื่ออุดมการณ์หลากหลายวิธี อาทิ การใช้มุขลบท การเลือกใช้คำศัพท์ การใช้คำที่มีภพปรากฏร่วมกัน การใช้โครงสร้างประโยคกรรม การใช้เสียงที่หลากหลาย การใช้อุปลักษณ์ การใช้ประโยคในลักษณะต่าง ๆ และการใช้คำแสดงทัศนภาวะ

จากการวิเคราะห์วาทกรรมพยากรณ์ดวงชะตา พบอุดมการณ์หลักที่ถ่ายทอดผ่านตัวบทคำพยากรณ์ทั้งที่อาจตั้งใจและไม่ตั้งใจทั้งสิ้น 4 อุดมการณ์ ได้แก่ 1) อุดมการณ์ชะตานิยม เป็นชุดความคิดที่เชื่อว่าชีวิตของมนุษย์นั้นถูกกำหนดไว้ก่อน ไม่สามารถหลีกเลี่ยงได้ 2) อุดมการณ์ความสุข ความสุขคือการได้รับในสิ่งที่พึงปรารถนา ความสุขเป็นภาวะปกติเมื่อประสบปัญหา จึงถือเป็นภาวะที่ไม่ปกติและต้องรีบหาทางจัดการให้กลับสู่ภาวะที่เป็นปกติสุข 3) อุดมการณ์สมาชิกที่พึงประสงค์ ในอุดมการณ์นี้ผู้วิจัยพบข้อสังเกตว่ามีบางกลุ่มสังคมที่มักไม่ได้รับการกล่าวถึง เช่น กลุ่มรักร่วมเพศ เนื่องจากในวาทกรรมพยากรณ์โดยส่วนใหญ่จะแบ่งกลุ่มคนในสังคมตามเพศกำเนิด ทั้งยังพบว่ามีใช้กลวิธีต่าง ๆ เพื่อสื่อความคิดที่ว่าผู้หญิงมีสถานภาพด้อยกว่า คือเป็นฝ่ายรอ ฝ่ายถูกเลือก และรับการกระทำต่าง ๆ ผู้หญิงจะได้รับการเตือนและสั่งสอนให้รักนวลสงวนตัว แม้ในสถานการณ์ที่ผู้หญิงอาจเป็นฝ่ายถูกกระทำก็กลายเป็นว่าผู้หญิงจะต้องระวังและป้องกันตนเอง และ 4) อุดมการณ์ชนชั้น ผู้วิจัยพบว่าวาทกรรมคำพยากรณ์ดวงชะตาเป็นเครื่องมือทางอุดมการณ์ที่ช่วยยืนยันว่า “ระบบชนชั้น” เป็นสิ่งที่มีอยู่แล้วในสังคม และด้วยเหตุที่ชนชั้นเป็นสิ่งที่ถูกโชคชะตากำหนดมาก่อนแล้วจึงควรยอมรับแต่โดยดี

ผลการศึกษาวิถีปฏิบัติทางวาทกรรมพบว่าคำพยากรณ์เป็นการสื่อสารที่ผู้รับการพยากรณ์เป็นผู้ยอมรับอำนาจของโชคชะตาและมีแนวโน้มที่จะเชื่อคำพยากรณ์ของหมอดู ชุดความคิดต่าง ๆ ที่ถ่ายทอดผ่านคำพยากรณ์จึงมีแนวโน้มที่จะมีอิทธิพลต่อความคิดของผู้อ่าน ส่วนผลการศึกษาวิถีปฏิบัติทางสังคมและวัฒนธรรมพบว่า อุดมการณ์ต่าง ๆ ที่มีการเผยแพร่ผ่านคำพยากรณ์มีส่วนเกี่ยวข้องกับความคิดและค่านิยมในสังคมไทยหลายประการ

นอกจากนี้วาทกรรมพยากรณ์ยังปรากฏงานวิจัยของ **ภพ สวัสดิ์ (2561)** เรื่อง “วาทกรรมคำทำนายจากการร้อยเรียงตัวเลข: การศึกษาตามแนววาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์” มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษากลวิธีทางภาษาที่สื่ออุดมการณ์ รวมถึงวิเคราะห์วิถีปฏิบัติทางวาทกรรมและวิถีปฏิบัติทางสังคมและวัฒนธรรมจากวาทกรรมคำทำนายดวงชะตาจากการร้อยเรียงตัวเลข โทรศัพท์มือถือ โดยเก็บข้อมูลจากนิตยสาร สื่อออนไลน์ และรายการโทรทัศน์

ผลการศึกษากลวิธีทางภาษาที่สื่ออุดมการณ์ พบว่าตัวบทคำทำนายดวงชะตามีการใช้กลวิธีทางภาษาศาสตร์ 2 วิธีหลัก ได้แก่ กลวิธีทางอรรถศาสตร์ (semantics) และกลวิธีทางวัจนปฏิบัติศาสตร์ (pragmatics) กลวิธีทางอรรถศาสตร์ ได้แก่ การเลือกใช้คำหรือกลุ่มคำ และการกำหนดเน้นหัวข้อ ส่วนกลวิธีทางวัจนปฏิบัติศาสตร์ เช่น การใช้คำแสดงทัศนภาวะ การใช้มูลบท การใช้ประโยคเงื่อนไข การใช้อุปลักษณ์ เป็นต้น กลวิธีทางภาษาเหล่านี้แสดงให้เห็นถึงอุดมการณ์หลัก 3 ชุด ได้แก่ อุดมการณ์ชะตานิยมและการยอมรับอำนาจของผู้ทำนาย อุดมการณ์ความสุข และอุดมการณ์สมาชิกที่พึงประสงค์

อุดมการณ์ชะตานิยมและการยอมรับอำนาจของผู้ทำนาย เป็นชุดความคิดที่เชื่อว่าชีวิตของมนุษย์เป็นสิ่งที่ถูกกำหนดจากสิ่งที่มีอำนาจเหนือกว่า สิ่งที่มีอำนาจเหนือกว่ามนุษย์ ได้แก่ การร้อยเรียงตัวเลขซึ่งถูกนำเสนอว่าสามารถกำหนดความเป็นไปของมนุษย์ได้ และอีกสิ่งหนึ่งคือ ตัวผู้ทำนายที่จะมีอำนาจในการกำหนด เปลี่ยนแปลง และแก้ไขชะตากรรมของมนุษย์ได้ ส่วนอุดมการณ์ความสุข ผู้ทำนายเป็นผู้กำหนดว่าสิ่งใดคือความสุขหรือสิ่งที่ปรารถนา และสิ่งใดคือความทุกข์หรือสิ่งที่ไม่พึงปรารถนา ความสุขเป็นสิ่งที่ควรแสวงหาและรักษาไว้ หนทางที่จะไปถึงความสุขได้คือการปฏิบัติตามคำแนะนำของผู้ทำนาย และอุดมการณ์สมาชิกที่พึงประสงค์ ประกอบด้วยการจัดกลุ่มทางสังคมที่เป็นการระบุว่าใครเป็นหรือไม่เป็นสมาชิกในสังคม และการกำหนดความสัมพันธ์และสถานภาพของกลุ่มคนทางสังคม

การนำเสนอผลการศึกษาดังกล่าวแสดงให้เห็นว่าวาทกรรมคำทำนายดวงชะตาจากการร้อยเรียงตัวเลขโทรศัพท์มือถือถือว่ามี การถ่ายทอดค่านิยมและความเชื่อบางประการที่ผู้ผลิตวาทกรรมคิดว่าเป็นสิ่งที่ดี ถูกต้อง และเหมาะสมถ่ายทอดไปสู่ผู้รับวาทกรรมให้ปฏิบัติตาม

จากการศึกษางานวิจัยที่ศึกษาตามแนวจิตวาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์แสดงให้เห็นว่า “ภาษา” เป็นเครื่องมือสำคัญที่ใช้ในการถ่ายทอดหรือนำเสนอความคิดบางอย่างให้กับคนในสังคม งานวิจัยด้านภาษาศาสตร์จะมุ่งเน้นนำเสนอความสัมพันธ์ระหว่างภาษา ภาพตัวแทน และอุดมการณ์ เพื่อให้ทราบว่ามี การใช้กลวิธีทางภาษาอย่างไรในการนำเสนอภาพหรืออุดมการณ์ที่ผู้รับสารอาจรับสารนั้นมาโดยไม่รู้ตัว ซึ่งอุดมการณ์เหล่านั้นอาจครอบงำความคิดความเชื่อของคนในสังคมจนเกิดเป็นการรับรู้และปฏิบัติโดยผู้รับสารไม่มีเงื่อนไขหรือข้อโต้แย้ง งานวาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์ที่ผ่านมา มีการศึกษาประเด็นทางสังคมหลายประเด็น อาทิ เพศสภาวะชาติพันธุ์ ชนชั้นในสังคม โดยเก็บข้อมูลจากหนังสือเรียน หนังสือพิมพ์ นิตยสาร หรือสื่อออนไลน์ต่าง ๆ แต่อย่างไรก็ตามยังไม่พบว่ามี การศึกษาเรื่องเพศสภาวะในหนังสือเรียนรายวิชาสุขศึกษาโดยใช้แนวจิตวาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์และภาพตัวแทน ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะใช้แนวจิตวาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์และภาพตัวแทนในการศึกษา

ครั้งนี้ เพื่อให้ทราบถึงความไม่เท่าเทียมหรือความไม่เป็นธรรมระหว่างเพศที่อาจถูกนำเสนอผ่านหนังสือเรียนรายวิชาพื้นฐานสุขศึกษา

5) กลุ่มงานวิจัยที่ศึกษาโดยใช้แนวคิดภาพตัวแทน

การศึกษาโดยใช้แนวคิดเรื่องภาพตัวแทน นอกจากจะมีการนำมาศึกษาในประเด็นเรื่องเพศแล้ว ยังมีการนำมาศึกษาในประเด็นอื่น ๆ เพื่อให้ทราบถึงภาพที่ถูกนำเสนอของกลุ่มบุคคลใด กลุ่มบุคคลหนึ่ง ดังนี้

พรพรรณ สมบูรณ์บัตติ (2549) เรื่อง “หญิงชรา : ภาพตัวแทนในรายการสารคดีโทรทัศน์ ‘คนค้นคน’” งานวิจัยสาขาวิชานิเทศศาสตร์ มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์การประกอบสร้างภาพตัวแทนของหญิงชราที่ปรากฏในรายการสารคดีโทรทัศน์ “คนค้นคน”

จากการศึกษาพบว่าผู้ผลิตรายการสร้างภาพตัวแทนหญิงชราทั้งสิ้น 2 ลักษณะ ลักษณะแรก การประกอบสร้างภาพตัวแทนที่มีลักษณะร่วมกับภาพความหมายของหญิงชรากระแสหลัก (หญิงชราทั่วไป) คือ หญิงชราที่มีบทบาทในฐานะแม่และการดูแลลูกหลาน และเป็นผู้ที่มีบทบาทในการทำนุบำรุงพระพุทธศาสนา ลักษณะที่สอง การประกอบสร้างภาพตัวแทนที่มีลักษณะต่างจากหญิงชรากระแสหลัก คือ หญิงชราคือผู้ที่มีความเสื่อมโทรมทางกายแต่จิตใจแข็งแกร่ง ผู้ที่มีฐานะยากจนในชนบท ผู้ที่ด้อยโอกาสทางการศึกษา ผู้ที่ไร้อำนาจในการต่อรองทางสังคม ผู้ที่มีชีวิตอย่างดิ้นรนต่อสู้ ผู้ที่ได้รับผลกระทบทางสังคมสมัยใหม่ และผู้ที่ไม่มีความสำคัญสำหรับลูก แสดงให้เห็นว่าภาพของหญิงชราที่ปรากฏในรายการตกอยู่ในภาวะชายขอบซึ่งแตกต่างจากหญิงชราในสังคมทั่วไป

อภิวี คอทอง (2552) เรื่อง “ภาพตัวแทนความสัมพันธ์ของสมาชิกในครอบครัวที่นำเสนอผ่านภาพยนตร์ไทย” งานวิจัยสาขาวิชานิเทศศาสตร์ที่ศึกษาภาพตัวแทนความสัมพันธ์ของสมาชิกในครอบครัวที่นำเสนอผ่านภาพยนตร์ไทย โดยศึกษาจากภาพยนตร์ไทยประเภทภาพยนตร์ชีวิต (Drama) ที่ฉายในช่วงพ.ศ. 2545 – 2551 ทั้งสิ้น 7 เรื่อง

ผลการศึกษารายการแสดงบทบาทของสมาชิกในครอบครัว พบว่ามีการนำเสนอภาพของภรรยาหรือแม่ที่มีบทบาทในการทำงานหาเลี้ยงครอบครัวมากขึ้น แต่ก็ยังคงบทบาทของสามีหรือพ่อที่เป็นผู้นำครอบครัว เป็นกำลังสำคัญในการหารายได้ รวมถึงมีอำนาจในการตัดสินใจเรื่องต่าง ๆ ภายในครอบครัว บทบาทหลักของภรรยาหรือแม่ คือ การดูแลบ้าน ดูแลสามี รวมถึงอบรมเลี้ยงดูลูก นอกจากนี้ภาพยนตร์มีการนำเสนอถึงการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างผู้นำครอบครัว คือ บทบาทของภรรยาในการเป็นผู้นำครอบครัวแทนสามี แต่หากสามีต้องการกลับมาใช้อำนาจในครอบครัว ภรรยาที่พร้อมยินยอมให้สามีกลับมาใช้อำนาจสูงสุดเสมอ แสดงให้เห็นว่าภาพยนตร์ยังคงสนับสนุนและตอกย้ำภาพตัวแทนความสัมพันธ์ในครอบครัวในรูปแบบที่ชายเป็นใหญ่ดังเช่นในอดีต

ปรีดา นัคเร (2559) เรื่อง “การประกอบสร้างความหมายภาพตัวแทนแรงงานข้ามชาติ โรฮิงญา (Rohinga) ผ่านเว็บไซต์ข่าวนานาชาติ” บทความสาขานิเทศศาสตร์ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการประกอบสร้างความหมายภาพตัวแทนแรงงานข้ามชาติ โรฮิงญา ผลการศึกษาพบว่า การนำเสนอข่าวของสำนักพิมพ์แต่ละประเทศมีทั้งเหมือนและแตกต่างกัน กล่าวคือ ประเทศเมียนมาร์ที่เป็นประเทศต้นทางนำเสนอภาพตัวแทนของแรงงานข้ามชาติว่าเป็นผู้ที่อ่อนแอที่ต้องได้รับความช่วยเหลือจากประเทศที่เกี่ยวข้อง ส่วนประเทศที่เกี่ยวข้อง ประเทศมาเลเซียและประเทศอินโดนีเซียนำเสนอว่าเป็นกลุ่มที่ไม่สามารถดูแลตัวเองได้ และประเทศไทยนำเสนอว่าเป็นกลุ่มที่น่าสงสาร แต่จะช่วยเหลือตามศักยภาพของประเทศ และประเทศที่ไม่ได้มีส่วนเกี่ยวข้อง คือ ประเทศออสเตรเลีย มีการนำเสนอว่าเป็นกลุ่มที่สามารถประกอบอาชีพได้ แต่ไม่พยายามที่จะประกอบอาชีพ ส่วนประเทศอังกฤษนำเสนอภาพตัวแทนว่าเป็นกลุ่มที่ควรได้รับความช่วยเหลือจากประเทศเพื่อนบ้าน เนื่องจากไม่ได้รับความเป็นธรรมจากประเทศต้นทางซึ่งคือประเทศเมียนมาร์

การสร้างความหมายของแรงงานข้ามชาติโรฮิงญาบนสื่อออนไลน์มีความหมายที่หลากหลายและแตกต่างกัน โดยผู้รับสารรับสารจากสื่อออนไลน์จากสำนักข่าวต่าง ๆ มักมีการนำเสนอเนื้อหาที่ประกอบสร้างภาพตัวแทนไปในทางลบ การตีความนั้นจะเกี่ยวพันกับอัตลักษณ์ของผู้รับสาร กล่าวคือเป็นการแสดงออกว่าตนเองเป็นใครและรู้สึกร่วมกับสมาชิกกลุ่มใด ซึ่งกระบวนการทั้งหมดเป็นการปลุกฝังความคิดให้ผู้รับสารที่มีต่อแรงงานข้ามชาติโรฮิงญาและก่อรูปขึ้นเป็นปฏิบัติการของกฎระเบียบในสังคม

อิสริยา อ้นเงิน (2560) เรื่อง “ภาพตัวแทนของข้าราชการในละครโทรทัศน์” งานวิจัยสาขานิเทศศาสตร์ที่ศึกษาการประกอบการสร้างภาพตัวแทนของข้าราชการที่สร้างผ่านตัวบทของละครโทรทัศน์ โดยศึกษาจากละครโทรทัศน์ที่ออกอากาศในประเทศไทย ผ่านทางสถานีวิทยุโทรทัศน์ไทยทีวีสีช่องสาม ตั้งแต่ปีพ.ศ.2555-2560 ได้แก่เรื่อง แรงเงา หงส์สะบัดลาย ปดิวรีดา และดาวเรือง เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพศึกษาผ่านการวิเคราะห์ตัวบท (Textual Analysis) และการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview)

ผลการศึกษาการประกอบสร้างภาพตัวแทนของละครโทรทัศน์ทั้ง 4 เรื่อง พบว่ามีการประกอบสร้างภาพตัวแทนข้าราชการทั้งสิ้น 3 ชุด ได้แก่ 1) ภาพข้าราชการในอุดมคติ ได้แก่ ภาพข้าราชการตามความหวังของประชาชน เช่น ข้าราชการต้องทำเพื่อประชาชน เพื่อส่วนรวมเป็นคนดี รักชาติ และซื่อสัตย์ 2) ภาพข้าราชการยุคใหม่ คือ ข้าราชการต้องมีใจบริการ เห็นแก่ประโยชน์ของประชาชนเป็นหลัก รู้จักการทำงานแบบบูรณาการ มีความทันสมัย เป็นคนที่มีความสามารถ 3) ภาพข้าราชการด้านลบ ได้แก่ภาพที่ส่งผลลบต่ออาชีพข้าราชการ รวมทั้งมายาคติเกี่ยวกับข้าราชการ เช่น การบ้าอำนาจ คอร์รัปชัน เอาเปรียบประชาชน

จากการศึกษางานวิจัยที่ศึกษาโดยใช้แนวคิดภาพแทนปรากฏการศึกษาทั้งจากด้านภาษาศาสตร์และนิเทศศาสตร์ ซึ่งผลการนำเสนอภาพแทนที่ปรากฏนั้นมักถูกนำเสนอในแง่มุมมองหนึ่งเท่านั้น ขึ้นอยู่กับว่าผู้นำเสนอหรือผู้ส่งสารนั้นต้องการนำเสนอหรือส่งสารให้ใครด้วยวัตถุประสงค์ใด การศึกษาภาพตัวแทนโดยใช้แนวคิดวาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์จะมุ่งเน้นการแสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์ของกลวิธีทางภาษาในการประกอบสร้างความหมายให้กับภาพตัวแทน จึงน่าสนใจว่าภาพตัวแทนของแต่ละเพศที่ปรากฏในหนังสือเรียนนั้นมีการประกอบสร้างความหมายอย่างไร และการนำเสนอที่มีการนำเสนอเพียงแง่มุมมองหนึ่งทำให้เกิดประโยชน์แก่คนกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งหรือไม่

การศึกษาโดยใช้แนวคิดเรื่องวาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์และภาพตัวแทนสามารถศึกษาได้จากหลายแหล่งข้อมูล ไม่ว่าจะเป็นละครโทรทัศน์ รายการโทรทัศน์ หนังสือพิมพ์รายวัน นิตยสาร ภาพยนตร์ นวนิยาย โฆษณา หนังสือ รายการวิทยุ รวมถึงสื่อออนไลน์หรือเว็บไซต์ต่าง ๆ มีการนำแนวคิดทั้งสองแนวคิดนี้มาศึกษาในประเด็นทางสังคมที่หลากหลาย เช่น ชชาติพันธุ์ ชนกลุ่มน้อย ชนชั้นทางสังคม และเพศสภาวะ เพื่อให้เห็นถึงการนำเสนอภาพตัวแทนในมุมมองต่าง ๆ ที่ถูกเลือกสรรโดยกลุ่มผู้มีอำนาจในสังคม รวมถึงแสดงให้เห็นถึงความไม่เท่าเทียมกันในสังคม

จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องที่ใช้แนวคิดวาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์และ/หรือภาพตัวแทน สามารถสรุปได้ดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 3 งานวิจัยที่ใช้แนวคิดวาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์และ/หรือภาพตัวแทน

ผู้วิจัย (ปีที่ตีพิมพ์)	สาขา	หัวข้อที่ศึกษา	แหล่งข้อมูล	แนวคิดและทฤษฎี
รุจิเรข คชรัตน์ (2542)	นิเทศศาสตร์	ภาพและกระบวนการ สร้างภาพของชายรัก ร่วมเพศ	ละครโทรทัศน์ ไทย	1. แนวคิดเรื่องภาพและการสร้างภาพ 2. แนวคิดเรื่องการสะท้อนภาพความเป็นจริงทางสังคมในสื่อ และการวิเคราะห์เชิงโครงสร้างของ Will Wright 3. แนวคิดเรื่องการค้าเรื่อง

				4. แนวคิดเรื่องบทบาททางสังคม
กฤษดาวรรณ หงส์ลดาภรณ์ (2543)	ภาษาศาสตร์	อุดมการณ์ที่เกี่ยวข้องกับชนกลุ่มน้อย	หนังสือพิมพ์รายวันภาษาไทยและรายการโทรทัศน์	แนวคิดเรื่องวาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์
ฐิติกร เตรยาภรณ์ (2543)	นิเทศศาสตร์	ภาพลักษณ์ของกลุ่มชายรักร่วมเพศ	หนังสือพิมพ์รายวัน	1. แนวคิดเกี่ยวกับกลุ่มชายรักร่วมเพศ
วิชชา สันทนาประสิทธิ์ (2543)	นิเทศศาสตร์	ภาพความเป็นชายและภาพความเป็นหญิง	ภาพยนตร์ไทย	1. แนวคิดเรื่องภาพที่ปรากฏผ่านสื่อของผู้ชายและผู้หญิง 2. แนวคิดเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างภาพยนตร์กับสังคม 3. แนวคิดเรื่องสตรีศึกษา 4. แนวคิดเรื่องสัญญาวิทยา
พรพรรณ สมบูรณ์บัติ (2549)	นิเทศศาสตร์	การประกอบสร้างภาพตัวแทนของหญิงชรา	รายการโทรทัศน์	แนวคิดเรื่องภาพตัวแทน
ชนกพร อังศุวิริยะ (2551)	ภาษาไทย	อุดมการณ์ความเป็นผู้หญิง	นิตยสารภาษาไทย	1. แนวคิดเรื่องวาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์ 2. แนวคิดเรื่องเพศสภาพ ปิตาธิปไตย และสตรีนิยม
อภูวี คอทอง (2552)	นิเทศศาสตร์	ภาพตัวแทนความสัมพันธ์ของสมาชิกในครอบครัว	ภาพยนตร์ไทย	แนวคิดเรื่องภาพตัวแทน

ธีระ บุษบกแก้ว (2553)	ภาษาไทย	อัตลักษณ์ของเกย์ ออนไลน์	สื่อออนไลน์	1. แนวคิดเรื่องวาทกรรม วิเคราะห์เชิงวิพากษ์ 2. ทฤษฎีชาติพันธุ์ วรรณนาแห่งการสื่อสาร
พงษ์ศักดิ์ พุ่มประดิษฐ์ (2553)	นิเทศศาสตร์	ความเป็นชายที่น่าเสนอ ผ่านโฆษณาผลิตภัณฑ์ เพื่อการดูแลตนเอง สำหรับผู้ชาย	โฆษณา	1. แนวคิดเรื่องการ ประกอบสร้างความหมาย ทางสังคม 2. แนวคิดเรื่องสัญวิทยา 3. แนวคิดเรื่องการ เข้ารหัส-ถอดรหัส 4. แนวคิดเรื่องการรับรู้
เพ็ญญา คล้ายสิงห์โต (2553)	ภาษาศาสตร์	การจัดเรียงข้อความ การสร้างประโยค และ การใช้คำในพาดหัวข่าว อาชญากรรมตามเพศ ของผู้ถูกระทำ และ วิเคราะห์อุดมการณ์ทาง เพศสภาพ	หนังสือพิมพ์ รายวัน ภาษาไทย	1. แนวคิดเรื่องวาทกรรม วิเคราะห์เชิงวิพากษ์ 2. แนวคิดเรื่องเพศสภาพ
วุฒินันท์ แก้วจันทร์เกตุ (2553)	ภาษาไทย	อุดมการณ์ความเป็น ชายในวาทกรรมโฆษณา สินค้าและบริการ สำหรับผู้ชาย	นิตยสาร ภาษาไทย	1. แนวคิดเรื่องวาทกรรม วิเคราะห์เชิงวิพากษ์ 2. แนวคิดเรื่องความเป็น ชาย
ศิริพร ภักดีผาสุข (2553)	ภาษาไทย	อุดมการณ์และกลวิธี ทางภาษาที่ใช้สื่อ อุดมการณ์เกี่ยวกับ ความเป็นผู้หญิง	นิตยสาร สุขภาพและ ความงาม	1. แนวคิดเรื่องวาทกรรม วิเคราะห์เชิงวิพากษ์ 2. ทฤษฎีชาติพันธุ์ วรรณนาแห่งการสื่อสาร 3. แนวคิดเรื่องเพศ สภาวะและความเป็น ผู้หญิง

กนกกาญจน์ วรสีหะ (2555)	ภาษาไทย	1. กลวิธีทางภาษาที่ใช้ ในการนำเสนอข่าวการ ชุมนุมทางการเมือง 2. ความสัมพันธ์ระหว่าง ภาษากับการนำเสนอ ภาพแทนผู้ตีผู้ร้าย	หนังสือพิมพ์ รายวัน ภาษาไทย	1. แนวคิดเรื่องภาพ ตัวแทน 2. แนวคิดเรื่องวาทกรรม วิเคราะห์เชิงวิพากษ์
กัลยรัตน์ กลิ่นสุวรรณ (2556)	ภาษาไทย	กลวิธีการใช้ภาษาของ ชายและหญิง และความ แตกต่างของวาทกรรม ชายและหญิงในการให้ คำแนะนำปัญหาชีวิตรัก	สื่อออนไลน์	1. แนวคิดเรื่องวาทกรรม วิเคราะห์เชิงวิพากษ์ 2. แนวคิดเรื่องเพศ สภาวะ
คชาธิป พานิชตระกูล (2556)	ภาษาไทย	ภาพแทนและ อุดมการณ์ชายรักชาย	หนังสือพิมพ์ รายวัน ภาษาไทย	1. แนวคิดเรื่องวาทกรรม วิเคราะห์เชิงวิพากษ์ 2. แนวคิดเรื่องเพศ สภาวะและชายรักชาย 3. แนวคิดเรื่องภาพแทน 4. ทฤษฎีชาติพันธุ์ วรรณาแห่งการสื่อสาร ของ Dell Hymes
ชนกพร พั้วพัฒนกุล (2556)	ภาษาไทย	อุดมการณ์ที่สื่อผ่าน กลวิธีทางภาษาในวาท กรรมพยากรณ์ดวง ชะตา	หนังสือพิมพ์ นิตยสาร หนังสือ รายการวิทยุ รายการ โทรทัศน์ และ เว็บไซต์	1. วาทกรรมวิเคราะห์เชิง วิพากษ์ 2. ทฤษฎีชาติพันธุ์ วรรณาแห่งการสื่อสาร
ชุนพฤทธิกร จิรบรรกิจ (2559)	ภาษาไทย	ความสัมพันธ์ระหว่าง ภาษากับภาพแทนของ ผู้ให้สัมภาษณ์ที่เรียกว่า “เซเลบริตี้”	นิตยสาร ภาษาไทย	1. แนวคิดเรื่องวาทกรรม วิเคราะห์เชิงวิพากษ์ 2. แนวคิดเรื่องภาพ ตัวแทน

ปรีดา นัคร (2559)	นิเทศศาสตร์	ภาพตัวแทนแรงงาน ข้ามชาติ โรฮิงญา	สื่อออนไลน์	แนวคิดเรื่องภาพตัวแทน
สุภัทร แก้วพัตร (2559)	ภาษาไทย	ภาพตัวแทนคนอีสาน	หนังสือพิมพ์ รายวัน ภาษาไทย	1. แนวคิดเรื่องวาทกรรม วิเคราะห์เชิงวิพากษ์ 2. แนวคิดเรื่องภาพ ตัวแทน 3. ทฤษฎีชาติพันธุ์วรรณา แห่งการสื่อสารของ Dell Hymes
ธีระยุทธ สุริยะ (2560)	ภาษาไทย	ความสัมพันธ์ระหว่าง กลวิธีทางภาษากับภาพ ตัวแทนของชาวโรฮิงญา	สื่อออนไลน์	1. แนวคิดเรื่องวาทกรรม วิเคราะห์เชิงวิพากษ์ 2. แนวคิดเรื่องภาพ ตัวแทน
ปิยะธิดา เกตุชาติ และ วรรณพร พงษ์เพ็ง (2560)	ภาษาไทย	ภาพแทนของผู้หญิงใน วรรณกรรมรักโรแมนติก สำหรับผู้ใหญ่	นวนิยาย	1. แนวคิดเรื่องภาพ ตัวแทน 2. แนวคิดเรื่องศาสตร์ แห่งการเล่าเรื่อง 3. แนวคิดเรื่องสตรีนิยม
อิสริยา อ้นเงิน (2560)	นิเทศศาสตร์	ภาพตัวแทนของ ข้าราชการ	ละครโทรทัศน์ ไทย	1. แนวคิดเรื่องการสื่อสาร และการประกอบสร้าง ความจริงทางสังคม 2. แนวคิดเรื่องภาพ ตัวแทน
ภพ สวัสดิ์ (2561)	ศิลปศาสตร์	อุดมการณ์จากวาท กรรมคำทำนายดวงชะ ตาจากการร้อยเรียง ตัวเลขโทรศัพท์มือถือ	นิตยสาร สื่อ ออนไลน์ และ รายการ โทรทัศน์	1. แนวคิดเรื่องวาทกรรม วิเคราะห์เชิงวิพากษ์ 2. แนวคิดชาติพันธุ์ วรรณาแห่งการสื่อสาร ของ Dell Hymes
สุจิตรา แซ่ลิ้ม (2561)	ภาษาไทย	ภาพตัวแทนผู้ชุมนุมทาง การเมือง	หนังสือพิมพ์ รายวัน ภาษาไทย	1. แนวคิดเรื่องวาทกรรม วิเคราะห์เชิงวิพากษ์

				<ol style="list-style-type: none"> 2. แนวคิดเรื่องภาพตัวแทน 3. แนวคิดเรื่องการนำเสนอผู้กระทำทางสังคม 4. แนวคิดเรื่องชนิดกระบวนการ
<p>นิธิตา แสงสิงแก้ว และพีรดา บุศย์น้ำเพชร (2562)</p>	<p>นิเทศศาสตร์</p>	<p>ภาพความเป็นชายใน โฆษณาเครื่องสำอาง เกาหลีสำหรับผู้หญิง</p>	<p>โฆษณา</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. แนวคิดเรื่องความเป็นชาย 2. แนวคิดเรื่องการถอดรหัส 3. แนวคิดสัญวิทยา
<p>นครินทร์ สำเภาพล (2562)</p>	<p>ภาษาไทย</p>	<p>ภาพตัวแทนบุคคลพัน โทษ</p>	<p>หนังสือพิมพ์ รายวัน สื่อออนไลน์ วารสาร และ รายการ โทรทัศน์</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. แนวคิดเรื่องวาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์ 2. แนวคิดเรื่องภาพตัวแทน 3. แนวคิดชาติพันธุ์วรรณนาแห่งการสื่อสารของ Dell Hymes
<p>ธีระ บุษบกแก้ว (2562)</p>	<p>ภาษาไทย</p>	<p>ภาพตัวแทนคนชรา</p>	<p>หนังสือพิมพ์ และรายการ โทรทัศน์</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. แนวคิดเรื่องวาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์ 2. แนวคิดเรื่องภาพตัวแทน 3. การวิเคราะห์ชนิดกระบวนการของ Halliday 4. แนวคิดการสื่อผู้แสดงทางสังคมของ van Leeuwen

				5. แนวคิดชาติพันธุ์ วรรณนาแห่งการสื่อสาร ของ Dell Hymes
สิริภัทร เชื้อกุล (2563)	ภาษาไทย	ภาพตัวแทนผู้เรียน อาชีวศึกษา	หนังสือพิมพ์ รายวัน รายการ โทรทัศน์ และ ข่าว ประชาสัมพันธ์ ทางเว็บไซต์ ของหน่วยงาน ภาครัฐ	1. แนวคิดเรื่องวาทกรรม วิเคราะห์เชิงวิพากษ์ 2. แนวคิดเรื่องภาพ ตัวแทน

จากการทบทวนงานวิจัยที่เกี่ยวข้องจะเห็นได้ว่าการศึกษาเรื่อง “เพศ” มีการศึกษาจากหลายสาขา ประเด็นการศึกษาเรื่องเพศมีการศึกษาทั้งเรื่องเพศหญิง เพศชาย หรือกลุ่มที่มีความหลากหลายทางเพศ จากงานวิจัยที่ผู้วิจัยได้ทบทวนไปข้างต้นปรากฏผลการศึกษาที่ค่อนข้างสอดคล้องกัน กล่าวคือ การนำเสนอเรื่องเพศมักกล่าวถึงเพียงเพศหญิงและเพศชาย กลุ่มผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศมักไม่ถูกกล่าวถึง การศึกษาคั้งนี้ของผู้วิจัยจึงจะนำการวิจัยที่เกี่ยวข้องกับเรื่องเพศมาใช้ในการอภิปรายผลต่อไปการศึกษาครั้งนี้ผู้วิจัยสนใจศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างกลวิธีทางภาษากับภาพตัวแทนกลุ่มเพศสภาวะต่าง ๆ ในหนังสือเรียนรายวิชาพื้นฐานสุขศึกษา ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1-6 โดยใช้แนวคิดวาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์และภาพตัวแทน เพื่อให้ทราบถึงกลวิธีทางภาษาที่ใช้ในการประกอบสร้างภาพตัวแทนของแต่ละเพศและเพื่อให้ทราบว่าภาพตัวแทนของกลุ่มเพศสภาวะต่าง ๆ ที่ถูกนำเสนอผ่านตัวบทหนังสือเรียนมีการนำเสนอในแง่มุมใด และผู้ผลิตตัวบทมีการนำเสนอชุดความคิดที่มีอิทธิพลต่อความคิดและความเชื่อของคนในสังคมหรือก่อให้เกิดอคติทางเพศต่อเพศใดเพศหนึ่งหรือไม่

บทที่ 3

ความสัมพันธ์ระหว่างกลวิธีทางภาษากับภาพตัวแทนเพศสถานะต่าง ๆ ในหนังสือเรียน รายวิชาพื้นฐานสุขศึกษา

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างกลวิธีทางภาษากับภาพตัวแทนเพศสถานะต่าง ๆ ในหนังสือเรียนวิชาสุขศึกษา ในบทนี้ผู้วิจัยจะวิเคราะห์ตัวบท (Text) เพื่อนำเสนอให้เห็นบทบาทของกลวิธีทางภาษาในการประกอบสร้างและนำเสนอภาพตัวแทนเพศสถานะต่าง ๆ ได้แก่ ผู้หญิง ผู้ชาย และผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศ ผลการวิจัยแบ่งเป็นหัวข้อ ดังนี้

- 3.1 ภาพตัวแทนผู้หญิง
- 3.2 ภาพตัวแทนที่ผู้ชาย
- 3.3 ภาพตัวแทนความสัมพันธ์ระหว่างผู้หญิงและผู้ชาย
- 3.4 ภาพตัวแทนผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศ

3.1 ภาพตัวแทนผู้หญิง

ผลการศึกษาพบว่า ในหนังสือเรียนวิชาสุขศึกษามีการนำเสนอภาพตัวแทนผู้หญิงที่นำเสนอลักษณะบางประการของผู้หญิงหรือวิธีการปฏิบัติตัวของผู้หญิง แบ่งเป็น 5 ภาพตัวแทนย่อย ได้แก่ 1) ผู้หญิงมีพื้นที่ในบ้าน 2) ผู้หญิงมักแสดงออกทางอารมณ์และความรู้สึก 3) ผู้หญิงสนใจเรื่องความสวยงามงามและเป็นผู้ละเอียดอ่อน 4) ผู้หญิงควรมีน้ำใจช่วยเหลือ และ 5) ผู้หญิงควรมีกิริยามารยาทเรียบร้อย มีรายละเอียดดังนี้

3.1.1 ผู้หญิงมีพื้นที่ในบ้าน

ภาพตัวแทนนี้แสดงให้เห็นว่าผู้หญิงเป็นผู้ที่มีพื้นที่ในบ้าน เป็นผู้ที่ต้องดูแลบ้านรวมถึงดูแลสมาชิกในบ้าน ปรากฏกลวิธีในการนำเสนอภาพตัวแทนนี้ 2 กลวิธี คือ การใช้คำและกลุ่มคำที่ปรากฏร่วมกัน และการสร้างสถานการณ์หรือบทสนทนาสมมติ

1) การใช้คำและกลุ่มคำที่ปรากฏร่วมกัน

การเลือกใช้คำศัพท์เป็นการพิจารณาว่าผู้ผลิตวาทกรรมจงใจหรือหลีกเลี่ยงการใช้คำศัพท์ประเภทใด จะช่วยเผยให้เห็นความหมายที่แอบแฝงหรือความคิดความเชื่อที่กำกับตัวบท (Marchin and Mayr, 2012: 30 อ้างถึงใน ศิริพร ภัคติผาสุข, 2561: 111) การใช้คำและกลุ่มคำที่ปรากฏร่วมกันเป็นลักษณะอย่างหนึ่งของการใช้คำศัพท์ หมายถึง การที่คำหรือกลุ่มคำชุดหนึ่งมักปรากฏร่วมกับคำหรือกลุ่มคำอีกชุดหนึ่ง การจับคู่หรือการปรากฏร่วมกันของชุดคำศัพท์สามารถนำไปสู่การประกอบสร้างความหมายบางประการและการนำเสนอภาพตัวแทนได้

จากการวิเคราะห์คำหรือกลุ่มคำที่ปรากฏร่วมกัน พบว่า คำอ้างถึงผู้หญิงมักปรากฏร่วมกับคำศัพท์เกี่ยวกับกิจกรรมภายในบ้าน เช่น *คอยดูแลบ้าน* *อบรมเลี้ยงดูบุตร* *รดน้ำต้นไม้* *ไปจ่ายตลาด* *ทำงานบ้าน* *ทำอาหารเย็น* *อยู่กับเหย้าเฝ้ากับเรือน* *ดูแลลูก* *ดูแลสามี* ในบางครั้งมีการปรากฏร่วมกับคำว่า “หน้าที่” ด้วยเช่นกัน เช่น *มีหน้าที่ดูแลบ้านและคอยอบรมเลี้ยงดูบุตร* *มีหน้าที่ทำอาหารให้กับสมาชิกในครอบครัว*

ตัวอย่างที่ (3)

ตารางด้านล่างนี้เป็นตัวอย่างการวางแผนและจัดเวลาในการพักผ่อนเป็นเวลา 1 สัปดาห์ของ ด.ญ. สร้างสุข นักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ในช่วงเปิดภาคเรียน ซึ่งมีดังนี้

ช่วยมารดรดน้ำต้นไม้ ที่สวนหย่อมหน้าบ้าน
ไปจ่ายตลาดกับมารดา
ช่วยมารดาทำงานบ้าน เช่น ล้างจาน กวาดพื้น เป็นต้น
เข้าครัวช่วยมารดาทำอาหารเย็น

(ม. 3, อักษรเจริญทัศน์: 111)

จากตัวอย่างที่ (3) คำอ้างถึงผู้หญิง คือ ด.ญ.สร้างสุข และ มารดา ปรากฏร่วมกับคำศัพท์เกี่ยวกับกิจกรรมภายในบ้าน คือ “รดน้ำต้นไม้” “ไปจ่ายตลาด” “ทำงานบ้าน” “เข้าครัวทำอาหารเย็น” แสดงให้เห็นว่าผู้หญิงจะเป็นผู้ดูแลทั้งเรื่องต่าง ๆ ภายในบ้าน คือ รดน้ำต้นไม้ หรือทำงานบ้าน และต้องดูแลสมาชิกคนอื่น ๆ ในครอบครัวผ่านการจ่ายตลาดและเข้าครัวทำอาหารอีกด้วย และจะเห็นได้ว่าจากตัวอย่างเป็นกิจกรรมที่ ด.ญ.สร้างสุข ทำร่วมกับ มารดา หรือช่วยเหลือ มารดา ในการทำกิจกรรมเหล่านี้ จึงยิ่งแสดงให้เห็นว่างานบ้านหรือกิจกรรมภายในบ้านเป็นสิ่งที่ถูกยึดโยงไว้กับผู้หญิง

ตัวอย่างที่ (4)

หลักการสร้างสัมพันธภาพในครอบครัว

5) รับผิดชอบต่อหน้าที่ เป็นการรู้จักรับผิดชอบต่อหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย เพื่อเป็นการแบ่งเบาภาระของผู้อื่น เช่น มารดามีหน้าที่ทำอาหารให้กับสมาชิกในครอบครัว บุตรมีหน้าที่เรียนหนังสือและช่วยบิดา มารดาทำงานบ้าน เป็นต้น

(ม. 3, อักษรเจริญทัศน์: 50)

ตัวอย่างที่ (5)

แนวทางการสร้างสัมพันธภาพในครอบครัว

3. สมาชิกมีบทบาทหน้าที่ชัดเจนและปฏิบัติหน้าที่ได้อย่างสอดคล้อง สมาชิกแต่ละครอบครัวต่างมีบทบาทหน้าที่แตกต่างกันออกไป เช่น บิดาอาจมีหน้าที่เป็นผู้นำครอบครัว ทำงานหารายได้เลี้ยงครอบครัว **มารดามีหน้าที่ดูแลบ้านและคอยอบรมเลี้ยงดูบุตร**

(ม. 3, อักษรเจริญทัศน์: 52)

ในตัวอย่างที่ (4) ผู้เขียนใช้คำว่า “หน้าที่” ร่วมกับคำศัพท์เกี่ยวกับกิจกรรมภายในบ้าน คือ “ทำอาหาร” โดยมีผู้กระทำกริยานี้คือ “มารดา” แสดงให้เห็นว่าการทำอาหารเป็นหน้าที่ที่ผู้หญิงต้องรับผิดชอบ และผู้เขียนยังนำเสนอเนื้อหาในหัวข้อ “หลักการสร้างสัมพันธภาพในครอบครัว” จึงแสดงให้เห็นว่าหากผู้หญิงที่เป็นมารดาทำตามหน้าที่ของตนเอง คือ ทำอาหารให้กับสมาชิกในครอบครัว จะช่วยสร้างสัมพันธภาพในครอบครัวได้ เช่นเดียวกับตัวอย่างที่ (5) ที่ผู้ผลิตตัวบทนำเสนอเนื้อหาในหัวข้อแนวทางการสร้างสัมพันธภาพในครอบครัว โดยมีคำอ้างถึงผู้หญิง คือ “มารดา” ปรากฏร่วมกับคำว่า “มีหน้าที่” และคำศัพท์เกี่ยวกับกิจกรรมภายในบ้าน คือ “ดูแลบ้านและคอยอบรมเลี้ยงดูบุตร” แสดงให้เห็นว่านอกจากการดูแลเรื่องภายในบ้านแล้ว การอบรมเลี้ยงดูสมาชิกในบ้านก็เป็นหน้าที่ของมารดาเช่นเดียวกัน

2) การสร้างสถานการณ์หรือบทสนทนาสมมุติ

การสร้างสถานการณ์หรือบทสนทนาสมมุติ คือ การที่ผู้ผลิตเขียนสมมุติสถานการณ์หรือบทสนทนาขึ้นเพื่อเล่าหรือนำเสนอเรื่องราวเกี่ยวกับเรื่องใดเรื่องหนึ่ง การสมมุติสถานการณ์นี้อาจเป็นการใช้เรื่องเล่า หรือการสร้างสถานการณ์จำลองขึ้นมาโดยมีเหตุการณ์และตัวละครต่าง ๆ ส่วนการสมมุติบทสนทนาเป็นการนำเสนอเนื้อหาในลักษณะที่ผู้เขียนสร้างบทสนทนาหรือคำพูดของตัวละครขึ้นโดยนำเสนอให้ดูเสมือนเป็น “เสียง” และ “ความคิด” ของเด็กในเหตุการณ์และบทสนทนา ทั้งที่แท้จริงแล้วสิ่งเหล่านั้นเป็นความคิดของผู้ผลิตตัวบทซึ่งเป็นผู้ใหญ่

ตัวอย่างที่ (6)

น้อย : คุณตาเป็นอย่างไรบ้างคะคุณแม่ เลิกเรียนน้อยก็รีบกลับมาช่วยคุณ
แม่ดูแลคุณตาเลยคะ

แม่ : ดีมากลูก โอ้ย...แม่ ต้องดูแลคุณตาทั้งวัน ไหนจะต้องป้อนข้าว อาบน้ำ
เข้าส้วม ทำกายภาพบำบัด ดูลี จากคนที่เคยช่วยเหลือตัวเองได้ กลับกลายเป็น
แบบนี้ อนิจจังไม่เที่ยงจริง ๆ

น้อย : น้อยเห็นใจคุณแม่คะ คุณแม่ต้องลาออกจากงานเพื่อมาดูแล
คุณตาแต่ไม่เป็นไรคะ น้อยจะช่วยคุณแม่ดูแลคุณตาทุกวันเลยคะ

(ม. 3, สกสค.: 65)

จากตัวอย่างที่ (6) ผู้เขียนสมมุติบทสนทนาผ่านการใช้ “เสียง” ของเด็กในเรื่องการดูแล
สมาชิกในครอบครัว จะเห็นได้ว่าแม่จะเป็นผู้ดูแลสมาชิกในครอบครัว และมีการส่งต่อการกระทำจาก
แม่สู่ลูกสาวด้วย นอกจากนี้แม่จะเป็นผู้ดูแลสมาชิกในครอบครัวแล้ว ลูกสาวก็จะมีส่วนช่วยในการดูแล
ด้วยเช่นกัน แสดงให้เห็นถึงการแสดงบทบาทหน้าที่ทางสังคมที่ผู้หญิงมักจะเรียนรู้และปฏิบัติในสิ่ง
เดียวกัน ผ่านการถ่ายทอดจากแม่สู่ลูกสาว และจากตัวอย่างตัวละครที่เป็นแม่มีการกล่าวชมเมื่อลูก
สาวยินยอมพร้อมใจที่จะดูแลสมาชิกในครอบครัว แสดงให้เห็นว่าการกระทำนี้เป็นสิ่งที่ดีและถูกต้อง
จึงได้รับการชมเชย จากตัวอย่างนี้จึงเสมือนเป็นการส่งต่อและผลิตซ้ำภาพการมีพื้นที่ภายในบ้านของ
ผู้หญิง

ตัวอย่างที่ (7)

หากปฏิเสธแล้วยังถูกเข้าใจ นักเรียนไม่ควรหวั่นไหวหรือใจอ่อนต่อคำพูด
ค้นหาทางออกโดยการปฏิเสธซ้ำ เช่น พูดว่า “ไม่ไปจริงๆ” หรือ “ก็เราบอกแล้วว่า
ไม่ไปไงละ” หรืออาจต่อรอง คือ การชวนไปทำกิจกรรมอย่างอื่นที่ไม่เสี่ยง เช่น
“ไปบ้านเราดีกว่า แม่เราทำอาหารอร่อยนะ ”

(ม. 1, เอ็มพันธ์: 85)

ตัวอย่างที่ (8)

ทักษะการต่อรอง

1. ใช้เหตุผลเพื่อต่อรอง หรือหาข้อเสนอนอื่นมาทดแทน เช่น เพื่อนชวนไปเดินศูนย์การค้าหลังเลิกเรียนเราสามารถพูดต่อรองได้ว่า “ไปหาน้ำหวานดื่มที่ร้านใกล้ ๆ ได้ไหม เพราะวันนี้ต้องรีบกลับบ้านไปดูแลคุณยาย แม่ติดประชุมกลับบ้านมืด ไม่มีใครอยู่เป็นเพื่อนคุณยาย”

(ม. 4, สกสค.: 44)

จากตัวอย่างที่ (7) และ (8) ผู้เขียนยกตัวอย่างถึงวิธีการพูดปฏิเสธ ในตัวอย่างที่ (7) ผู้เขียนนำเสนอวิธีการตอบปฏิเสธหากถูกชวนไปเที่ยวผ่านการใช้บทสนทนาสมมุติ โดยให้ตัวละครกล่าวว่า “ไปบ้านเราดีกว่า แม่เราทำอาหารอร่อยนะ” แสดงให้เห็นว่าแม่จะเป็นผู้ทำอาหารเพื่อดูแลสมาชิกในบ้าน หรือในตัวอย่างที่ (8) ผู้เขียนนำเสนอวิธีการต่อรองโดยนำเสนอวิธีการพูดว่า “วันนี้ต้องกลับบ้านไปดูแลคุณยาย แต่ติดประชุม ไม่มีใครอยู่เป็นเพื่อนคุณยาย” แสดงให้เห็นว่าผู้เป็นแม่มีหน้าที่ดูแลสมาชิกภายในบ้าน จากการสมมุติบทสนทนาผ่าน “เสียง” ของเด็กจึงล้วนแสดงถึงภาพการมีพื้นที่ในบ้านของผู้หญิง

3.1.2 ผู้หญิงมักแสดงออกทางอารมณ์และความรู้สึก

ภาพตัวแทนนี้แสดงให้เห็นว่า ผู้หญิงถูกนำเสนอว่ามักแสดงออกอารมณ์และความรู้สึก อาจเป็นได้ทั้งการแสดงออกทางกายหรือการแสดงออกทางวาจา กลวิธีที่ใช้ในการนำเสนอภาพตัวแทนนี้มี 3 กลวิธี ได้แก่ การใช้คำและกลุ่มคำที่ปรากฏร่วมกัน การสร้างสถานการณ์หรือบทสนทนาสมมุติ และการยกตัวอย่าง

1) การใช้คำและกลุ่มคำที่ปรากฏร่วมกัน

ลักษณะที่พบ คือ 1.1) คำอ้างถึงผู้หญิง ปรากฏร่วมกับคำศัพท์ที่มีความหมายเกี่ยวกับความรู้สึก เช่น *เป็นคนโมโหง่าย ร้องกรี๊ด จู้จี้ ขี้บ่น*

1.2) คำอ้างถึงผู้หญิง ปรากฏร่วมกับคำศัพท์ที่มีความหมายเกี่ยวกับความรุนแรง เช่น *ทุบหลังดังอี๊ก ใช้มือจิกผมคู่กรณี ใช้เท้าเตะแบบไม่ยั้ง ใช้วาจาด่าทอ ดูหมิ่น*

ตัวอย่างที่ (9)

แก้วเป็นคนโมโหง่าย แต่มีพ่อแม่เป็นคนอารมณ์ดีไม่ดุลูก ๆ คอยให้กำลังใจที่ดีกับแก้วตลอดเมื่อมีปัญหาในการทำงาน

(ม. 6, พัฒนาคุณภาพวิชาการ: 37)

ตัวอย่างที่ (10)

เอาใจเขามาใส่ใจเราต้องปรับเปลี่ยนคำพูด และ/หรือการกระทำที่คิดว่าไม่เหมาะสมให้เหมาะสม

5. พี่สาว เห็นน้องชายกำลังแอบอ่านสมุดบันทึกของตนเองก็ ร้องกรี๊ดแล้วตรงเข้าแย่งพร้อม ตะโกนว่า “อย่ามายุ่งกับบันทึกของฉันนะ” พร้อมกับทุบหลังน้องดังอึก

ปรับใหม่เป็น

.....
(ม. 4, สกสค.: 56)

จากตัวอย่าง (9) คำอ้างถึงผู้หญิงคือ “แก้ว” ปรากฏพร้อมกับคำศัพท์เกี่ยวกับความรู้สึก คือ “เป็นคนไม่โง่ง่าย” แสดงให้เห็นว่าผู้หญิงมักแสดงออกทางอารมณ์ ส่วนตัวอย่าง (10) เป็นแบบฝึกหัดโดยผู้เขียนให้ผู้เรียนปรับเปลี่ยนคำพูดและ/หรือการกระทำที่คิดว่าไม่เหมาะสมให้เหมาะสม ผู้เขียนยกตัวอย่างว่า “พี่สาว” เห็นน้องชายแอบอ่านสมุดบันทึกของตน จึง “ร้องกรี๊ดแล้วตรงเข้าแย่งพร้อม ตะโกน พร้อมกับทุบหลังน้องดังอึก” แสดงให้เห็นถึงการใช้อารมณ์และการใช้ความรุนแรงในการแก้ปัญหาของผู้หญิง สื่อให้เห็นว่าผู้หญิงมักแสดงออกทางอารมณ์และความรู้สึก

ตัวอย่างที่ (11)

สำหรับภาพถ่ายคลิปวิดีโอหรือภาพยนตร์สั้น ด้วยโทรศัพท์มือถือเป็นที่นิยมอย่างแพร่หลายในวัยรุ่น เช่น ภาพการมีความสัมพันธ์ลึกซึ้งกับคู่อรัก นักเรียนหญิงตบตีกัน นักเรียนชายรุมโทรมนักเรียนหญิง ฯลฯ แล้วนำมาเผยแพร่ทางเว็บไซต์เพื่อให้อับอาย ชูเรียกเงิน บางรายนำคลิปวิดีโอเหล่านี้ขายให้ทางเว็บไซต์ หรือร้านขายโทรศัพท์มือถือซึ่งจะนำไปเผยแพร่ต่อ ก่อให้เกิดความเสียหายต่อชื่อเสียงและสุขภาพของผู้เผยแพร่ เช่น อับอาย เครียด วิตกกังวล จนอาจฆ่าตัวตายได้

(ม. 3, สกสค.: 135)

จากตัวอย่าง (11) ผู้เขียนมีการใช้คำและกลุ่มคำที่ปรากฏร่วมกันคือคำอ้างถึงผู้หญิงปรากฏร่วมกับคำศัพท์เกี่ยวกับการใช้ความรุนแรง คือ ตบตีกัน ตัวอย่างนี้จึงแสดงให้เห็นภาพการใช้อารมณ์และการใช้ความรุนแรงของผู้หญิง

2) การสร้างสถานการณ์หรือบทสนทนาสมมุติ

ผู้เขียนมีการสมมุติสถานการณ์หรือเรื่องเล่าขึ้นเพื่อสร้างตัวอย่างที่ดูสมจริงในการนำเสนอภาพตัวแทนและความคิดเกี่ยวกับลักษณะนิสัยของผู้หญิงที่มักจะแสดงออกทางอารมณ์และความรู้สึก

ตัวอย่างที่ (12)

18 กันยายน

วันนี้ไม่รู้เป็นอะไร ทำไมน้ำตามันไหลลงอย่างนี้ ต้องแอบมาร้องไห้คนเดียว เราไม่อยากทำให้ใครไม่สบายใจไปด้วยหรอก คนไม่สบายใจในบ้านคนเดียวก็มากเกินไปแล้ว นิดเข้าใจพีดี มันเป็นธรรมชาติของคนที่มีสิทธิเลือก สำหรับนิดไม่มีสิทธิจะเลือกใครได้อีก เพราะตัวเลือกได้หมดไปแล้วตั้งแต่วันที่เราพบกัน ทำไมนะการที่เราจะชอบใครสักคน ทำไมคนอื่นต้องมาเกี่ยวข้องด้วยโดยเฉพาะญาติ ๆ ทำไมผู้ใหญ่ชอบทำเรื่องเล็กให้เป็นเรื่องใหญ่ ทำราวกับเราเป็นอาชญากร ตอนอายุเท่าเราพวกผู้ใหญ่ไม่เคยมีความรักกันเลยหรืออย่างไรนะ แม่กับพ่อก็ไม่สนใจ วัน ๆ มีแต่เรื่องทะเลาะกัน ไม่เป็นห่วงความรู้สึกเราเลย แล้วเราจะปรึกษาใครได้

สมุดบันทึกประจำวันของนิดเป็นตัวอย่างหนึ่งที่สะท้อนถึงปัญหาทางอารมณ์ในวัยรุ่น วัยที่อ่อนไหวง่ายกว่าวัยอื่น ๆ เนื่องจากการเปลี่ยนแปลงของฮอร์โมนต่าง ๆ ในร่างกาย

(ม. 1, สกสค.: 64)

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

จากตัวอย่างที่ (12) ผู้เขียนสมมุติเรื่องเล่าขึ้นผ่านการใช้น้ำเสียงของเด็กที่เขียนลงในสมุดบันทึกประจำวัน ที่แสดงให้เห็นถึงการแสดงออกทางอารมณ์ของผู้หญิง ทั้งการคิดมากหรือการร้องไห้แล้วได้กล่าวว่าการมีปัญหาทางอารมณ์ของวัยรุ่นที่มักจะอ่อนไหวง่าย เป็นเพราะการเปลี่ยนแปลงของฮอร์โมนในร่างกาย

3) การยกตัวอย่าง

การยกตัวอย่าง หมายถึง กลวิธีที่ผู้เขียนยกตัวอย่างเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นหรือมีในสังคมเพื่อสนับสนุนการนำเสนอเนื้อหา จากการศึกษาพบว่าผู้เขียนมีการยกตัวอย่างถึงสื่อ (Media) ว่าเนื้อหาของละครโทรทัศน์และสื่อบันเทิงต่าง ๆ มีส่วนในการประกอบสร้างภาพตัวแทนการแสดงอารมณ์และความรู้สึกของผู้หญิง

ตัวอย่างที่ (13)

ละครโทรทัศน์ที่นำเสนอความรุนแรง ละครที่นำเสนอเนื้อหาการใช้ความรุนแรงต่อกันตามบทบาทที่ผู้แสดงได้รับ เช่น ฉากผู้หญิงตบตี ต่ำทอ แอ้งยิงคู่รัก ผู้ชายต่อสู้ทำร้ายกัน การทะเลาะวิวาท ซึ่งจะทำให้ผู้ชมอยากติดตามและซึมซับความรุนแรงจากตัวละคร มีอารมณ์ร่วมด้วย จนเกิดการเลียนแบบตัวละครโดยไม่รู้ตัว

(ม. 3, พัฒนาคณาวิชาการศึกษา: 133)

ตัวอย่างที่ (14)

ละครหลังข่าว มักมีฉากที่นำเสนอความรุนแรงอยู่ด้วย เช่น ฉากทะเลาะตบตีระหว่างตัวเอกกับนางเอกหรือระหว่างคนรับใช้ ฉากพระเอกใช้กำลังบังคับขึ้นใจนางเอก

(ม. 3, เอ็มพันธ์: 143)

จากทั้งตัวอย่างที่ (13) และ (14) นำเสนอว่าสื่อมีส่วนในการประกอบสร้างภาพตัวแทนผู้หญิงดังในละครโทรทัศน์ที่มักปรากฏภาพความรุนแรง อาทิ ฉากผู้หญิงตบตี ต่ำทอ แอ้งยิงคู่รัก ฉากทะเลาะตบตีระหว่างตัวเอกกับนางเอกหรือระหว่างคนรับใช้ การนำเสนอในลักษณะนี้เสมือนเป็นการตอกย้ำสิ่งที่ปรากฏในสังคมให้ผู้รับตัวบทได้รับรู้

ตัวอย่างที่ (15)

กรณีศึกษาเรื่อง “ตบไม่ยั้ง! เตะไม่เลียง สาเหตุเพราะแอ้งผู้ชาย”

ในโลกออนไลน์มีคลิปที่กำลังเกิดการเผยแพร่อย่างต่อเนื่อง โดยโพสต์ในเว็บยูทูบ ใช้ชื่อว่า “เด็กสาวตบกัน ของใคร ของใครก็หวง” โดยหญิงสาวคนหนึ่งเห็นสวมกางเกงขาสั้นสีน้ำเงิน เสื้อสีเทา ใช้มือฉกผมคู่กรณีลงจากรถจักรยานยนต์ จากนั้นใช้เท้าเตะแบบไม่ยั้ง แม้บรรดาเพื่อน ๆ จะห้ามปรามแล้วก็ตาม โดยพูดว่ามายุงกับของของตนทำไม เบื้องต้นคาดว่าสาเหตุน่าจะเกิดจากการแย่งผู้ชายคนเดียวกัน ในคลิประบุว่าเหตุการณ์นี้เกิดขึ้นในจังหวัดหนึ่งทางภาคใต้

ที่มา : www.sanook.com สืบค้นเมื่อวันที่ 3 เมษายน 2560

(ม. 5, เอ็มพันธ์: 146)

จากตัวอย่างที่ (15) ผู้เขียนใช้ตัวอย่างคลิปที่มีการเผยแพร่ในโลกออนไลน์เพื่อนำเสนอภาพการใช้ความรุนแรงหรือการแสดงออกทางอารมณ์ของผู้หญิง ทั้งการใช้มือจิกผมและเท้าเตะแบบไม่ยั้ง และการใช้ความรุนแรงนี้มีสาเหตุมาจากการหึงหวง การยกตัวอย่างวิดีโอคลิปที่เผยแพร่ในโลกออนไลน์และมีการอ้างแหล่งที่มาของวิดีโอด้วยนั้น ยิ่งเป็นหลักฐานสนับสนุนว่าการใช้ความรุนแรงของผู้หญิงเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นจริง จึงเน้นย้ำภาพการแสดงออกทางอารมณ์และความรู้สึกของผู้หญิงให้เด่นชัดมากขึ้น

3.1.3 ผู้หญิงสนใจเรื่องความสวยความงามและเหมาะกับงานละเอียดอ่อน

ภาพตัวแทนนี้นำเสนอให้เห็นว่าผู้หญิงสนใจเรื่องความสวยความงาม และเป็นผู้ที่มีความละเอียดอ่อน เหมาะกับการทำงานที่มีความละเอียดอ่อน หรืองานเบา ๆ ผลการศึกษาพบว่าภาพตัวแทนนี้ ประกอบสร้างด้วยกลวิธี 2 วิธี ได้แก่ การใช้คำและกลุ่มคำที่ปรากฏร่วมกัน และการยกตัวอย่าง

1) การใช้คำและกลุ่มคำที่ปรากฏร่วมกัน

ลักษณะที่พบ คือ 1.1) คำอ้างถึงผู้หญิง ปรากฏร่วมกับคำศัพท์เกี่ยวกับความสวยความงาม เช่น *รักสวยรักงาม มักจะมีความสนใจในรูปร่างหน้าตาและการแต่งกายที่เป็นเอกลักษณ์ มักเน้นการบริโภคอาหารเพื่อรักษาขนาดรูปร่าง อยากมีผิวขาวมากขึ้น*

1.2) คำอ้างถึงผู้หญิง ปรากฏร่วมกับคำศัพท์เกี่ยวกับกิจกรรมที่ต้องใช้ความละเอียดอ่อน หรือกิจกรรมที่ไม่ต้องใช้แรง เช่น *ร้อยมาลัยได้ดีกว่า กิจกรรมประเภทเย็บปักถักร้อย ประดิษฐ์ดอกไม้ สะสมรูปภาพ สะสมแสตมป์ เล่นเกมเบาๆ*

ตัวอย่างที่ (16)

กรณีศึกษา *กัลยาเป็นวัยรุ่นที่รักความสวยความงาม จึงมักแต่งกายตามสมัยนิยมอยู่เสมอ แต่เมื่อมองกระจกทุกครั้งก็ลยารู้สึกว่ารูปร่างของเธอยังไม่ได้สัดส่วนตามที่ต้องการ อีกทั้งเพื่อน ๆ ของเธอมักจะล้อเลียนเรื่องหน้าอกของเธอว่ามีขนาดเล็กเกินไป กัลยาจึงตัดสินใจไปทำศัลยกรรมเต้านมให้มีขนาดใหญ่ขึ้นตามคำแนะนำของเพื่อน*

(ม. 4, วัฒนาพานิช: 73)

จากตัวอย่าง (16) ผู้เขียนนำเสนอตัวอย่างสถานการณ์ โดยมีคำอ้างถึงผู้หญิง คือ “กัลยา” ปรากฏร่วมกับคำศัพท์เกี่ยวกับความสวยความงาม คือ “เป็นวัยรุ่นที่รักสวยรักงาม” “มักแต่งกายตามสมัยนิยมอยู่เสมอ” “เมื่อรู้สึกว่ารูปร่างยังไม่ได้สัดส่วนตามที่ต้องการจึงตัดสินใจไปทำศัลยกรรมเต้านม

ให้มีขนาดที่ใหญ่ขึ้น” แสดงให้เห็นว่าผู้หญิงมีความสนใจเรื่องความสวยความงาม ทั้งด้านการแต่งกาย และรูปร่าง

ตัวอย่างที่ (17)

เด็กผู้หญิงจำนวนมาก เมื่อเข้าสู่ช่วงวัยรุ่นจะเริ่มมีความวิตกกังวลเกี่ยวกับรูปร่างของตนเอง กลัวว่าจะอ้วนเกินไปดูไม่สวย หลายคนจึงพยายามควบคุมไม่ให้น้ำหนักตัวขึ้น ความวิตกกังวลเช่นนี้ถ้าเพียงเล็กน้อยก็ถือเป็นเรื่องปกติสำหรับวัยรุ่นทั่วไป แต่ถ้ามีความวิตกกังวลมาก อาจจะไปสู่ความกลัวความอ้วนจนเกิดอาการของโรครบูลิเมียได้

(ม. 2, อักษรเจริญทัศน์: 14)

ส่วนตัวอย่างที่ (17) คำอ้างถึงผู้หญิง คือ เด็กผู้หญิง ปรากฏร่วมกับคำว่า “กลัวว่าจะอ้วนเกินไปดูไม่สวย” แสดงให้เห็นว่าสังคมมีค่านิยมของผู้หญิงว่าความสวยขึ้นอยู่กับรูปร่าง ดังนั้นผู้หญิงจึงควรรักษารูปร่างอยู่เสมอเพื่อให้รูปร่างสวยงาม แสดงถึงความสนใจเรื่องความสวยความงามของผู้หญิง มีการนำเสนอลักษณะนิสัย และพฤติกรรมของผู้หญิง คือ รักสวยรักงาม มักแต่งกายตามสมัยนิยม ตัดสินใจไปทำศัลยกรรม แสดงให้เห็นภาพของผู้หญิงว่าผู้หญิงสนใจในเรื่องความสวยความงาม

ตัวอย่างที่ (18)

กิจกรรมนันทนาการต่าง ๆ ควรเลือกให้เหมาะสมกับเพศและวัย เช่น **เพศหญิงนั้นเป็นเพศที่รักสวยรักงาม** ส่วนเด็กก็เป็นวัยที่ร่างกายยังไม่แข็งแรง เต็มที่กิจกรรมที่ควรเลือก เช่น **เลือกกิจกรรมประเภทเย็บปักถักร้อย ประดิษฐ์ดอกไม้ สละสลรูปภาพต่างๆ สละสลแสมป์ เล่นเกมเบา ๆ**

(ม. 2, วัฒนาพานิช: 166)

จากตัวอย่าง (18) ผู้เขียนนำเสนอว่ากิจกรรมนันทนาการควรเลือกให้เหมาะสมกับเพศและวัย เพศหญิงเป็นเพศที่ “รักสวยรักงาม” จึงเหมาะกับงานเย็บปักถักร้อย ประดิษฐ์ดอกไม้ สละสลรูปภาพ สละสลแสมป์ เล่นเกมเบา ๆ ซึ่งถือเป็นงานที่มีความละเอียดอ่อน การปรากฏร่วมกันของคำศัพท์นี้จึงสื่อภาพผู้หญิงสนใจเรื่องความสวยความงามและเหมาะกับงานละเอียดอ่อน

2) การยกตัวอย่าง

ผู้เขียนมีการยกตัวอย่างถึงสื่อ (Media) คือ โฆษณาและข่าว เพื่อแสดงให้เห็นว่า โฆษณาและข่าวมีส่วนในการประกอบสร้างความเป็นผู้หญิง สิ่งที่สื่อประกอบสร้างในที่นี้คือความสนใจในเรื่องความสวยความงามของผู้หญิง

ตัวอย่างที่ (19)

การโฆษณาเกี่ยวกับเครื่องสำอางที่ทำให้ผิวขาว หรือที่เรารู้จักกันโดยทั่วไปในชื่อครีมไวทีนิง (Whitening Cream) ผู้ประกอบการได้โฆษณาสร้างค่านิยมว่าการมีผิวขาวจะดูน่ามองและดึงดูดใจต่อผู้อื่นมากกว่าโดยเฉพาะเพศหญิง ทำให้ผู้หญิงอยากมีผิวขาวมากขึ้นจึงทำให้ซื้อสินค้าดังกล่าวมาใช้

(ม. 3, เอ็มพันซ์: 37)

จากตัวอย่างที่ (19) ผู้ผลิตตัวบทกล่าวว่า โฆษณามีส่วนในการสร้างค่านิยมบางประการให้แก่คนในสังคม หนึ่งในนั้นคือ ค่านิยมเรื่องความขาวของผู้หญิงที่มักนำเสนอว่าผิวขาวจะดูน่ามองและดึงดูดใจ ทำให้ผู้หญิงอยากมีผิวขาวและหันมาดูแลตัวเอง หรือสนใจเรื่องความสวยความงามมากยิ่งขึ้น การใช้สื่อบทอย่างที่เป็นโฆษณานี้แสดงให้เห็นว่าผู้หญิงมักสนใจเรื่องความสวยความงาม อาจส่งผลทำให้ผู้รับตัวบทเข้าใจว่าผู้หญิงจะต้องสนใจเรื่องความสวยความงามหรือการดูแลตนเอง

นอกจากนี้ ผู้เขียนยังนำเสนอว่า ผู้ประกอบการ “ได้สร้างค่านิยม” ว่า “ว่ามีผิวขาวจะดูน่ามองและดึงดูดใจ” การนำเสนอเนื้อหาในลักษณะนี้แสดงให้เห็นว่าผู้เขียนต้องการสร้างความรู้เท่าทันสื่อให้แก่ผู้เรียน เพื่อที่ผู้เรียนจะได้มีความตระหนักรู้ในการนำเสนอขายสินค้าผ่านโฆษณามากยิ่งขึ้น

ตัวอย่างที่ (20)

ในกรณีที่เป็นข่าวบอข เกี่ยวกับความสวยความงามของดารา หรือหญิงสาวที่ไปใช้บริการเสริมความงามในคลินิก หรือโรงพยาบาลเอกชน แต่กลับไม่งามสมใจซ้ำยังได้รอยแผลที่น่าเกลียดมาแทน

(ม. 4, สกสค.: 141)

จากตัวอย่างที่ (20) ผู้เขียนใช้สื่อบทโดยการอ้างรายงานข่าว ว่ามีข่าวเกี่ยวกับความสวยความงามของดาราหรือหญิงสาวที่ไปใช้บริการเสริมความงามในคลินิก การอ้างรายงานข่าวถือเป็นสิ่งที่ช่วยยืนยันความน่าเชื่อถือว่ามีเหตุการณ์ที่ผู้หญิงไปใช้บริการคลินิกเสริมความงาม จึงแสดงให้เห็นภาพ

ผู้หญิงสนใจเรื่องความสวยความงาม และเมื่อมีการนำเสนอในตัวบทหนังสือเรียนจึงเสมือนเป็นการเน้นย้ำภาพการสนใจเรื่องความสวยความงามของผู้หญิงให้เด่นชัดมากยิ่งขึ้น

3.1.4 ผู้หญิงควรมีน้ำใจช่วยเหลือผู้อื่น

ภาพตัวแทนนี้เป็นภาพตัวแทนที่นำเสนอว่าผู้หญิงควรมีน้ำใจและช่วยเหลือผู้อื่นในด้านต่าง ๆ ปรากฏกลวิธีที่ใช้ในการนำเสนอภาพตัวแทนนี้ 2 กลวิธี ได้แก่ การใช้คำและกลุ่มคำที่ปรากฏร่วมกัน และการใช้น้ำเสียงที่มีอำนาจ

1) การใช้คำและกลุ่มคำที่ปรากฏร่วมกัน

ลักษณะที่พบคือ คำอ้างอิงผู้หญิงปรากฏร่วมกับคำศัพท์เกี่ยวกับการมีน้ำใจช่วยเหลือผู้อื่น เช่น มีน้ำใจช่วยเหลือ มีน้ำใจเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ไม่เห็นแก่ตัว เป็นที่ปรึกษาที่ดี

2) การใช้น้ำเสียงที่มีอำนาจ

การใช้น้ำเสียงที่มีอำนาจ หมายถึง การที่ผลิตตัวบทใช้น้ำเสียงที่แสดงถึงการอยู่เหนือกว่าผู้รับตัวบท อาจปรากฏการคำสั่งแสดงการสั่ง หรือคำสั่งแสดงการแนะนำอยู่ในตัวบท

ตัวอย่างที่ (21)

แนวปฏิบัติตนของนักเรียนหญิงต่อนักเรียนชาย

- มีน้ำใจช่วยเหลือตามบทบาทของเพศหญิงที่นุ่มนวลกว่า เช่น ช่วยทบทวนบทเรียนก่อนสอบ ช่วยจัดอาหารกลางวันให้เมื่อทำงานกลุ่ม

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

(ม. 1, สกสค.: 75)

CHULALONGKORN UNIVERSITY

ตัวอย่างที่ (22)

แนวปฏิบัติตนของนักเรียนหญิงต่อนักเรียนหญิง

- ไม่เห็นแก่ตัว การเป็นเพื่อนที่ดีต้องช่วยเหลือกัน ไม่ต้องช่วยเหลือทุกอย่างจนมาเบียดเบียนเวลาตนเองมากเกินไป

- เป็นที่ปรึกษาที่ดี เพราะมีการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ คล้ายกัน และพากันไปปรึกษาผู้ใหญ่ที่ไว้ใจได้เพื่อจะได้รับคำแนะนำที่ถูกต้อง

(ม. 1, สกสค.: 76)

ตัวอย่างที่ (23)

การปฏิบัติตนของฝ่ายหญิง

- **ควรมีน้ำใจเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่** รู้จักแสดงความขอบคุณอย่างจริงใจเมื่อได้รับการช่วยเหลือจากฝ่ายชาย

(ม. 2, สกสค.: 16)

ผู้เขียนมีการใช้คำอ้างถึงผู้หญิงร่วมกับคำศัพท์เกี่ยวกับการมีน้ำใจช่วยเหลือ เพื่อแสดงให้เห็นว่าบทบาทของผู้หญิง คือ ผู้หญิงควรช่วยเหลือดูแลผู้อื่นในเรื่องต่าง ๆ อยู่เสมอ และนอกจากจะมีการใช้คำศัพท์แล้ว ผู้เขียนยังใช้กลวิธีภาษาอีกกลวิธีร่วมด้วย คือ การใช้น้ำเสียงที่มีอำนาจ เพื่อแนะนำแนวทางการปฏิบัติตนของผู้หญิง ในตัวอย่างที่ (21) เป็นการแนะนำแนวทางการปฏิบัติตนของนักเรียนหญิงต่อนักเรียนชาย ว่าให้มีน้ำใจช่วยเหลือตามบทบาทของเพศหญิงที่นุ่มนวลกว่า การใช้ข้อความว่า “ตามบทบาทของผู้หญิงที่นุ่มนวลกว่า” ยังสื่อมูลบทถึงลักษณะของผู้หญิงได้ว่าเป็นผู้ที่มีความนุ่มนวลมากกว่าผู้ชาย และผู้เขียนอธิบายต่อว่าการแสดงบทบาทการมีน้ำใจนี้สามารถทำได้หลายวิธี เช่น ช่วยทบทวนบทเรียนก่อนสอบ ช่วยจัดอาหารกลางวันเมื่อทำงานกลุ่ม การช่วยเหลือที่หนังสือเรียน นำเสนอนี้เห็นได้ว่าจะมีการผูกโยงกับพื้นที่ภายในบ้าน คือ การช่วยดูแลเรื่องอาหารอีกด้วย ส่วนในตัวอย่างที่ (22) ผู้เขียนแนะนำแนวทางการปฏิบัติตนของนักเรียนหญิงต่อนักเรียนหญิง คือ การช่วยเหลือกันไม่เห็นแก่ตัว แต่ก็ไม่ต้องช่วยเหลือทุกอย่างจนเปียดเปียนหรือสร้างเดือดร้อนแต่ตนเอง และการเป็นที่ปรึกษาที่ดีให้แก่กัน และตัวอย่างที่ (23) ผู้เขียนแนะนำแนวทางการปฏิบัติตนของฝ่ายหญิงว่า “ควรมีน้ำใจเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่” ผู้เขียนมีการใช้คำแสดงทัศนภาวะคือ “ควร” แสดงให้เห็นว่าผู้เขียนมีความคิดว่าการมีน้ำใจเอื้อเฟื้อเป็นสิ่งที่ดีและพึงปฏิบัติ จากทั้ง 2 ตัวอย่าง ผู้เขียนมีการใช้น้ำเสียงที่มีอำนาจ ในการชี้แนะวิธีการปฏิบัติตนของนักเรียนหญิงต่อนักเรียนชายและนักเรียนหญิงด้วยกันเอง แสดงให้เห็นถึงการมีอำนาจของผู้เขียนที่สามารถชี้แนะหรือสั่งให้ผู้รับตัวบทกระทำสิ่งใดสิ่งหนึ่ง

3.1.5 ผู้หญิงควรมีกิริยามารยาทเรียบร้อย

ภาพตัวแทนนี้นำเสนอว่าผู้หญิงควรมีกิริยามารยาทเรียบร้อย ทั้งทางกายและทางวาจา ปรากฏกลวิธีที่ประกอบสร้างภาพตัวแทนนี้ 3 กลวิธี ได้แก่ การใช้คำและกลุ่มคำที่ปรากฏร่วมกัน การใช้น้ำเสียงที่มีอำนาจ และการใช้มูลบท

1) การใช้คำและกลุ่มคำที่ปรากฏร่วมกัน

ลักษณะที่พบ คือ คำอ้างอิงผู้หญิง ปรากฏร่วมกับคำศัพท์เกี่ยวกับ “บทบาทหน้าที่” และคำศัพท์เกี่ยวกับกิจกรรมารยาท ได้แก่ *มีกิจกรรมารยาทที่ดี พุดจาไพเราะ*

ตัวอย่างที่ (24)

เด็กอายุ 7-12 ปี หรือเด็กวัยเรียน ควรส่งเสริมให้เด็กได้มีเพื่อนทั้งเพศเดียวกัน และเพื่อนต่างเพศ จะได้พัฒนาความรู้สึกที่ดีของเด็กต่อเพื่อนต่างเพศ และ **ควรปลูกฝังบทบาทหน้าที่ตามเพศของเด็ก** เช่น สอนให้เด็กชายรู้จักดูแลแม่ซึ่งเป็นตัวแทนของเพศหญิง โดยการช่วยเหลือของช่วยทำงานต่าง ๆ **สอนให้เด็กหญิงมีกิจกรรมารยาทที่ดี พุดจาไพเราะ** และควรกล่าวชื่นชมเมื่อเด็กปฏิบัติได้อย่างเหมาะสม (ม. 4, วัฒนาพานิช: 46)

จากตัวอย่างที่ (24) ผู้ผลิตตัวบทนำเสนอว่า “บทบาทหน้าที่ตามเพศ” คือ เด็กหญิง “มีกิจกรรมารยาทที่ดี พุดจาไพเราะ” แสดงให้เห็นว่าผู้ผลิตตัวบทมีความคิดว่า บทบาทหน้าที่ของผู้หญิง คือ การมีกิจกรรมารยาทที่ดี การกล่าวในลักษณะนี้แสดงให้เห็นถึงการเหมารวมว่าผู้หญิงควรมีบทบาทหน้าที่อย่างไร และยังมีการให้กล่าวชื่นชมเมื่อเด็กปฏิบัติได้ถูกต้อง แสดงให้เห็นว่าผู้ผลิตตัวบทคิดว่าการมีกิจกรรมารยาทที่ดี และพุดจาไพเราะ เป็นสิ่งที่ดีและเหมาะสม

2) การใช้น้ำเสียงที่มีอำนาจ ผู้เขียนมีการใช้น้ำเสียงที่มีอำนาจเพื่อชี้แนะวิธีการปฏิบัติตัวของผู้หญิงว่าควรมีกิจกรรมารยาทเรียบร้อย

3) การใช้มูลบท สื่อความถึงแบบแผนความเป็นกุลสตรี

มูลบทหรือความเชื่อที่มีอยู่ก่อน (presupposition) หมายถึง สมมุติฐานเบื้องหลังถ้อยคำที่กล่าว ซึ่งเป็นความคิดหรือความเชื่อที่มีอยู่ก่อนบางประการ การใช้มูลบทเป็นการใช้ภาษาที่ทำให้เข้าใจได้โดยนัยว่ามีข้อความหรือเหตุการณ์บางอย่างเกิดขึ้นมาก่อนหน้านี้แล้ว หรือมีความคิดและเจตนาบางอย่างแฝงอยู่ในตัวบท (Levinson, 1983 อ้างถึงในณัฐพร พานโพธิ์ทอง, 2556)

ณัฐพร พานโพธิ์ทอง (2556: 85-88) กล่าวว่า Levinson (1983: 181-184) นำเสนอว่ามีรูปภาพชนิดต่าง ๆ ที่สื่อมูลบท (presupposition triggers) เช่น การใช้รูปภาพที่ใช้อ้างอิง คำกริยากลุ่มแนะนำความ คำกริยากลุ่มบ่งการเปลี่ยนสภาพ รูปภาพบ่งการเกิดซ้ำ เป็นต้น จากการศึกษาพบว่าผู้เขียนมีการใช้มูลบทสื่อความถึงความเป็นกุลสตรี

ตัวอย่างที่ (25)

การปฏิบัติตนของฝ่ายหญิง

2. **ใช้วาจาที่สุภาพให้สมเป็นกุลสตรี ไม่พูดคำหยาบ ส่งเสียงดัง ถึงแม้จะมี**
ความสนิทสนมกับฝ่ายชายมากก็ตาม

3. **ควรแสดงกิริยาที่เหมาะสม สุภาพ ไม่สูบบุหรี่ ดื่มสุราหรือสารเสพติด**
ต้องสำรวมตนให้ดูเรียบร้อยเป็นกุลสตรี รู้จักมารยาท การเดิน การนั่ง การยืนต้องดู
เรียบร้อยสง่างามเหมาะสมกับกาลเทศะ

(ม. 2, สกสค.: 16)

จากตัวอย่าง (25) ผู้เขียนชี้แจงถึงการปฏิบัติตนของผู้หญิง โดยกล่าวว่าผู้หญิงควรใช้วาจาที่สุภาพ ไม่พูดคำหยาบ หรือส่งเสียงดัง รวมถึงควรมีกิริยาที่เหมาะสม สุภาพ ต้องสำรวมตน การชี้แจงการปฏิบัติตนในลักษณะนี้แสดงให้เห็นถึงความมีอำนาจของผู้เขียนที่สามารถชี้แจงผู้รับสารได้ และยังมี การใช้มุขลบทสื่อความถึง “กุลสตรี” ในข้อความว่า ใช้วาจาที่สุภาพให้สมเป็นกุลสตรี และต้องสำรวมตนให้ดูเรียบร้อยเป็นกุลสตรี (ข้อความที่ขีดเส้นใต้) แสดงให้เห็นว่ามีแบบแผนความเป็นกุลสตรีว่า กุลสตรีต้องใช้วาจาที่สุภาพ และต้องสำรวมตน

จากการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างกลวิธีทางภาษากับภาพตัวผู้หญิง สามารถสรุปได้ดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 4 ความสัมพันธ์ระหว่างกลวิธีทางภาษากับภาพตัวแทนผู้หญิง

ภาพตัวแทนผู้หญิง	กลวิธีทางภาษา		การใช้คำและกลุ่มคำที่ปรากฏร่วมกัน									
	คำอ้างอิงผู้หญิง + การมีพื้นที่ในบ้าน	คำอ้างอิงผู้หญิง + อารมณ์หรือความรู้สึก	คำอ้างอิงผู้หญิง + ความรุนแรง	คำอ้างอิงผู้หญิง + ความสวยงาม	คำอ้างอิงผู้หญิง + กิจกรรมที่มีความละเอียดอ่อน	คำอ้างอิงผู้หญิง + บทบาทหน้าที่ + คำศัพท์การมีพื้นที่ในบ้าน	คำอ้างอิงผู้หญิง + การมีน้ำใจช่วยเหลือ	คำอ้างอิงผู้หญิง + บทบาทหน้าที่ + การมีกิจกรรมยามราตรีที่ดี	การสร้างสถานการณ์หรือบทสนทนาสมมติ	การใช้น้ำเสียงที่มีอำนาจ	การยกตัวอย่าง	การใช้รูปแบบ
1. ผู้หญิงมีพื้นที่ภายในบ้าน	✓					✓		✓				
2. ผู้หญิงมักแสดงออกทางอารมณ์และความรู้สึก		✓	✓					✓			✓	
3. ผู้หญิงสนใจเรื่องความสวยงามและเป็นผู้ละเอียดอ่อน				✓	✓						✓	
4. ผู้หญิงควรมีน้ำใจช่วยเหลือ							✓		✓			
5. ผู้หญิงควรมีกิจกรรมยามราตรีเรียบร้อย								✓	✓			✓

กล่าวโดยสรุป จากการศึกษาภาพตัวแทนผู้หญิง พบว่ามีการนำเสนอทั้งผู้หญิงเป็นอย่างไร และผู้หญิงควรทำอย่างไร ภาพตัวแทนที่นำเสนอว่าผู้หญิงเป็นอย่างไร พบภาพตัวแทนผู้หญิงมีพื้นที่ภายในบ้าน ผ่านการใช้คำและกลุ่มคำที่ปรากฏร่วมกันของคำอ้างอิงผู้หญิง และคำศัพท์เกี่ยวกับการมีพื้นที่ภายในบ้านที่เป็นคำศัพท์เกี่ยวกับการจัดการดูแลเรื่องราวภายในบ้านหรือสมาชิกในบ้าน และใน

บางครั้งมีการปรากฏร่วมของคำว่า “หน้าที่” ที่ยิ่งแสดงให้เห็นถึงการถูกยึดโยงไว้กับพื้นที่ภายในบ้านของผู้หญิง รวมถึงมีการสร้างสถานการณ์หรือบทสนทนาสมมุติที่เหตุการณ์หรือคำพูดของตัวละครจะแสดงให้เห็นถึงการมีพื้นที่ในบ้านของผู้หญิง ภาพตัวแทนผู้หญิงมักแสดงออกทางอารมณ์และความรู้สึก ปรากฏผ่านการใช้คำและกลุ่มคำที่ปรากฏร่วมกัน คือ คำอ้างถึงผู้หญิงร่วมกับคำศัพท์เกี่ยวกับความรุนแรง ทั้งการแสดงออกทางกายและการแสดงออกทางวาจา และคำศัพท์เกี่ยวกับอารมณ์และความรู้สึก หรือการสร้างสถานการณ์หรือบทสนทนาสมมุติที่แสดงให้เห็นว่าผู้หญิงมีหลากหลายอารมณ์และความรู้สึก และยังมีการนำเสนอผ่านการใช้ตัวอย่าง โดยผู้เขียนยกตัวอย่างเนื้อหาในสื่อต่าง ๆ เช่น ละครโทรทัศน์ว่ามีส่วนสะท้อนและนำเสนอถึงการแสดงออกทางอารมณ์และความรู้สึกของผู้หญิง นอกจากนี้การยกตัวอย่างว่าสื่อมีส่วนในการประกอบสร้างภาพผู้หญิงสนใจเรื่องความสวยความงามและเป็นผู้ละเอียดอ่อนอีกด้วย และภาพตัวแทนนี้ยังนำเสนอด้วยการใช้คำและกลุ่มคำที่ปรากฏร่วมกัน คือ คำอ้างถึงผู้หญิงปรากฏร่วมกับคำศัพท์เกี่ยวกับความสวยความงาม แสดงให้เห็นว่าผู้หญิงเป็นผู้ที่สนใจในเรื่องความสวยความงามที่มักจะเป็นการดูแลตัวเองในเรื่องรูปร่างและหน้าตา และคำอ้างถึงผู้หญิงปรากฏร่วมกับคำศัพท์เกี่ยวกับงานที่ละเอียดอ่อน หรืองานเบา ๆ แสดงให้เห็นว่าผู้หญิงเป็นผู้ที่มีความละเอียดอ่อน

ส่วนภาพตัวแทนที่นำเสนอว่าผู้หญิงควรทำอย่างไร พบภาพตัวแทนผู้หญิงควรมีน้ำใจช่วยเหลือ นำเสนอผ่านการใช้คำอ้างถึงผู้หญิงร่วมกับคำศัพท์เกี่ยวกับการมีน้ำใจช่วยเหลือ และการใช้น้ำเสียงที่มีอำนาจ ที่ปรากฏการใช้น้ำเสียงในเชิงสั่งหรือแนะนำให้ผู้รับตัวบทให้ทำในสิ่งที่ผู้เขียนคิดว่าดีและเหมาะสม คือ เรื่องของการมีน้ำใจช่วยเหลือ และมีกิจกรรมรยาทเรียบร้อย และภาพตัวแทนผู้หญิงควรมีกิจกรรมรยาทเรียบร้อย นอกจากจะนำเสนอผ่านการใช้น้ำเสียงที่มีอำนาจแล้ว ยังเห็นได้จากการใช้มูลบทที่นำเสนอแบบแผนความเป็นกุลสตรี แสดงให้เห็นว่าในสังคมมีข้อปฏิบัติหรือการกระทำที่กระทำแล้วจะถูกเรียกว่าเป็นกุลสตรี

3.2 ภาพตัวแทนผู้ชาย

ผลการศึกษาพบว่า ในหนังสือเรียนวิชาสุขศึกษามีการนำเสนอภาพตัวแทนที่นำเสนอลักษณะบางประการของผู้ชายและวิธีการปฏิบัติตัวของผู้ชาย จากการศึกษาภาพตัวแทนผู้ชาย พบภาพตัวแทน 4 ภาพตัวแทน เรียงตามความถี่ที่พบ ดังนี้ 1) ผู้ชายบางส่วนมักใช้ความรุนแรง และในบางครั้งมีการชกเกี่ยวกับบอบายมุข 2) ผู้ชายควรเป็นสุภาพบุรุษ 3) ผู้ชายมีความแข็งแรงหรือเหมาะกับงานที่ต้องใช้กำลัง และ 4) ผู้ชายบางส่วนไม่มีความรับผิดชอบ มีรายละเอียดดังนี้

3.2.1 ผู้ชายบางส่วนมักใช้ความรุนแรง และในบางครั้งมักข้องเกี่ยวกับอบายมุข

ในหนังสือเรียนวิชาสุขศึกษา มีการประกอบสร้างภาพตัวแทนที่นำเสนอว่าผู้ชายมักใช้ความรุนแรง หรือมีการข้องเกี่ยวกับอบายมุขหรือสิ่งไม่ดี ด้วยกลวิธีทางภาษา 4 กลวิธี ได้แก่ การใช้คำและกลุ่มคำที่ปรากฏร่วมกัน การสร้างสถานการณ์หรือบทสนทนาสมมุติ การยกตัวอย่าง และการใช้การเชื่อมโยงระหว่างประโยค

1) การใช้คำและกลุ่มคำที่ปรากฏร่วมกัน

ลักษณะที่พบ คือ 1.1) คำอ้างถึงผู้ชาย ปรากฏร่วมกับคำศัพท์เกี่ยวกับความรุนแรง เช่น *ต่อสู้ทำร้ายกันลงมือทำร้าย มีเรื่องทะเลาะ มีเรื่องวิวาท ยกพวกจู่โจมทำร้าย รมทำร้าย อารมณ์ร้อน*

1.2) คำอ้างถึงผู้ชาย ปรากฏร่วมกับคำศัพท์เกี่ยวกับอบายมุขหรือสิ่งไม่ดี เช่น *ติดสารเสพติด ขวนให้ใช้สารเสพติด ขอบดื่มสุรา เมาสุรา แอบไปดื่มเหล้า สูบบุหรี่*

ตัวอย่างที่ (26)

การป้องกันความรุนแรงด้วยเหตุแห่งเพศที่เกิดจากการกระทำ การพูด หรือการแสดงออกอย่างรุนแรง หรือการเลือกปฏิบัติต่อผู้อื่น กระทำด้วยสาเหตุจากความชอบหรือการแสดงออกทางเพศ หรือบุคคลนั้นมีวิถีทางเพศแตกต่างจากตน เช่น มีความชอบเพศเดียวกัน และมีการแสดงออกทางเพศไม่ตรงกับเพศกำเนิด เช่น *ผู้ชาย รมทำร้ายกะเทย*

(ม.1, พัฒนาคุณภาพวิชาการ: 44)

จากตัวอย่าง (26) มีการใช้คำที่ปรากฏร่วมกัน คือ คำอ้างถึงผู้ชาย ปรากฏร่วมกับคำศัพท์เกี่ยวกับความรุนแรง คือ รมทำร้าย การใช้คำว่า “รมทำร้าย” นอกจากจะแสดงให้เห็นว่าผู้ชายมักใช้ความรุนแรงแล้ว ยังแสดงให้เห็นว่าเป็นการใช้ความรุนแรงโดยการใช้พวกพ้องอีกด้วย

2) การสร้างสถานการณ์หรือบทสนทนาสมมุติ

นอกจากนี้ผู้เขียนยังมีการสร้างสถานการณ์หรือบทสนทนาสมมุติที่ผู้วิจัยพบว่ามีส่วนในการประกอบสร้างภาพการใช้ความรุนแรงและการข้องเกี่ยวกับอบายมุขของผู้ชาย

ตัวอย่างที่ (27)

“ครั้งเดียวก็เกินพอ”

จิตร อายุ 14 ปี อาศัยอยู่กับครอบครัว พ่อแม่ของจิตรทำงานเป็นพนักงานบริษัท มีรายได้ค่อนข้างดี จิตรเรียนหนังสือเก่งจึงได้รับรางวัลจากพ่อและแม่อยู่เสมอ เมื่อเศรษฐกิจไม่ดีพ่อของจิตรต้องตกงาน แม่ถูกลดเงินเดือน จิตรจึงถูกตัดค่าขนมและค่ารถไป โรงเรียน พ่อเริ่มดื่มเหล้า เพราะกลุ้มใจ เมื่อเมาแล้วชอบทะเลาะกับแม่และทุบตีแม่ หลายครั้งที่จิตรได้ยื่นพ่อให้แม่ไปกู้เงินญาติเพราะค่าใช้จ่ายในครอบครัวไม่พอใช้ พ่อดื่มเหล้ามากขึ้นและทะเลาะกับแม่ทุกวัน

(ม. 4, สกสค.: 98)

จากตัวอย่าง (27) ผู้ผลิตตัวบทสมมุติสถานการณ์ โดยนำเสนอว่าพ่อ “ดื่มเหล้า” เมื่อเมาแล้ว “ชอบทะเลาะกับแม่และทุบตีแม่” การที่ผู้เขียนสมมุติสถานการณ์โดยใช้คำอ้างถึงผู้ชายปรากฏร่วมกับคำศัพท์เกี่ยวกับบอบายมุขและสิ่งไม่ดี เป็นการนำเสนอว่าผู้เขียนอาจมีความคิดว่าผู้ชายมักข้องเกี่ยวกับบอบายมุข รวมถึงผู้ชายมักใช้ความรุนแรง

ตัวอย่างที่ (28)

สมชายเป็นหนุ่มอารมณ์ร้อนจึงมักมีเรื่องวิวาทกับผู้อื่นเสมอ จนบางครั้งเรื่องเล็กก็กลายเป็นเรื่องใหญ่ เช่น ครั้งหนึ่งสมชายกำลังกินอาหารกลางวันที่โรงเรียนเกิดเขม่นเด็กรุ่นน้องที่นั่งอยู่ตรงข้าม ถึงกับชกต่อยกันจนขึ้นโรงขึ้นศาล ด้วยเหตุนี้สมชายจึงค่อนข้างจะเป็นคนไร้เพื่อน ต่อมาเขาสังเกตเห็นว่า เพื่อนฝูงมีความรักสามัคคีกันดี เรียนหนังสือและเล่นกันอย่างมีความสุข สมชายเริ่มคิดถึงตนเองและมีความตั้งใจจะเปลี่ยนนิสัยเป็นคนใจเย็น รู้จักพิจารณาความเป็นเหตุเป็นผลมากขึ้น ถ้าหากนักเรียนเป็นสมชาย นักเรียนจะปรับเปลี่ยนตนเองอย่างไร

(ม. 2, สกสค.: 155)

จากตัวอย่างที่ (28) ผู้เขียนสมมุติสถานการณ์โดยกล่าวว่า “สมชาย” เป็น “หนุ่มอารมณ์ร้อน” จึงมัก “มีเรื่องทะเลาะวิวาทกับผู้อื่นเสมอ” จะเห็นได้ว่าผู้เขียนเลือกใช้คำอ้างถึงผู้ชายในการปรากฏร่วมกับคำศัพท์เกี่ยวกับความรุนแรง อาจแสดงให้เห็นว่าผู้เขียนมีความคิดต่อผู้ชายว่าผู้ชายมักมีอารมณ์และการแสดงออกที่รุนแรง จึงเลือกใช้ตัวละครชายเพื่อนำเสนอถึงความรุนแรงนี้ แต่อย่างไรก็ดี ตัวบทนี้มีการนำเสนอว่าสุดท้ายแล้วการใช้ความรุนแรงหรือการแสดงออกทางอารมณ์ที่รุนแรง

เป็นสิ่งที่ไม่ดีที่จะก่อให้เกิดผลเสียแก่ตัวเอง โดยมีการตั้งคำถามเพื่อให้ผู้เรียนคิดว่าหากนักเรียนเป็นสมชาย นักเรียนจะปรับเปลี่ยนตนเองอย่างไร การใช้คำว่า ปรับเปลี่ยนตนเอง แสดงให้เห็นว่าพฤติกรรมในลักษณะนี้เป็นพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมและไม่พึงกระทำ

3) การยกตัวอย่าง

จากการศึกษาพบว่าผู้เขียนมีการยกตัวอย่างโดยยกตัวอย่างว่าสื่อ คือ ละครโทรทัศน์ และการ์ตูนสำหรับเด็กมีส่วนในการประกอบสร้างภาพความรุนแรงของผู้ชาย

ตัวอย่างที่ (29)

ละครโทรทัศน์ที่นำเสนอความรุนแรง ละครที่นำเสนอเนื้อหาการใช้ความรุนแรง ต่อกันตามบทบาทที่ผู้แสดงได้รับ เช่น ฉากผู้หญิงตบตี ด่าทอ แข่งยิงคู่รัก **ผู้ชายต่อสู้ทำร้ายกัน การทะเลาะวิวาท** ซึ่งจะทำให้ผู้ชมอยากติดตามและซึมซับความรุนแรงจาก ตัวละคร มีอารมณ์ร่วมด้วย จนเกิดการเลียนแบบตัวละครโดยไม่รู้ตัว (ม. 3, พัฒนาคุณภาพวิชาการ: 133)

จากตัวอย่างที่ (29) ผู้เขียนมีการใช้สทบทโดยการอ้างสื่อ เพื่อนำเสนอว่าสื่อมีผลต่อการนำเสนอภาพตัวแทน ดังในตัวอย่างนี้กล่าวถึง “ฉากผู้ชายต่อสู้ทำร้าย หรือทะเลาะวิวาท” และได้กล่าวว่าการที่ละครนำเสนอฉากเหล่านี้อาจทำให้ผู้ชมซึมซับจนอาจเกิดเป็นการเลียนแบบพฤติกรรมได้

ตัวอย่างที่ (30)

การ์ตูนสำหรับเด็ก มีการกระทำที่เป็นความรุนแรง เช่น **พระเอกฆ่าตัวร้าย** แต่ถูกทำให้ดูเหมือนไม่รุนแรง เนื่องจากนำเสนอผ่านภาพการ์ตูน (ม. 3, เอมพันธ์: 143)

จากตัวอย่าง (30) ผู้เขียนนำเสนอว่าการ์ตูนสำหรับเด็กมีการนำเสนอการกระทำที่เป็นความรุนแรง แต่ถูกทำให้ดูเหมือนไม่รุนแรง เนื่องจากนำเสนอผ่านภาพการ์ตูน ดังเช่น พระเอกฆ่าตัวร้าย แสดงให้เห็นถึงความกล้าหาญและมีความสามารถของพระเอก แต่อย่างไรก็ดีการกระทำในลักษณะนี้ก็นับว่าเป็น “ความรุนแรง”

4) การใช้การเชื่อมโยงระหว่างประโยค

ผู้เขียนมีการใช้การเชื่อมโยงระหว่างประโยคแบบเหตุ-ผล เพื่อนำเสนอว่าผู้ชายเป็นผู้ที่ใช้ความรุนแรง และความรุนแรงนี้ผู้ชายจะเป็นผู้กระทำความรุนแรงต่อผู้หญิง

ตัวอย่างที่ (31)

สาเหตุความขัดแย้งระหว่างคู่ครอง ใช้ความรุนแรงตัดสินปัญหาในครอบครัว เช่น ทะเลาะ ดุด่า ข่มขู่ ทำร้ายร่างกาย เป็นต้น ซึ่งอาจเกิดจากการพุดยั่วของฝ่ายหญิง ทำให้ฝ่ายชายโกรธ จนทนไม่ได้ และลงมือทำร้าย การแก้ปัญหาที่ดีคือแต่ละคนควรที่จะค่อย ๆ พุดจากกันด้วยเหตุผลหรือช่วยกันแก้ปัญหาเพื่อหาข้อยุติอย่างสันติวิธี จึงจะทำให้ครอบครัวเกิดความสุขและมีสัมพันธภาพที่ดีต่อกันอันจะนำไปสู่การมีความรัก ความอบอุ่นที่มีต่อกันในครอบครัวได้

(ม. 5, อักษรเจริญทัศน์: 50)

ตัวอย่างที่ (32)

การใช้ความรุนแรงตัดสินปัญหา การใช้ความรุนแรง เช่น การทะเลาะ ดุด่า ข่มขู่ จนกระทั่งถึงขั้นลงไม้ลงมือต่ตีกัน เป็นต้น ซึ่งส่วนใหญ่อาจเกิดจากการพุดยั่วของฝ่ายหญิง ทำให้ฝ่ายชายโกรธจนทนไม่ได้ จนอาจลงมือทำร้ายโดยคิดว่าจะทำให้อีกสงบลง แต่ในความจริงนั้นจะทำให้ปัญหายิ่งบานปลายเพิ่มขึ้นไปอีก

(ม. 3, อักษรเจริญทัศน์: 45)

จากตัวอย่าง (31) และ (32) ผู้เขียนนำเสนอเรื่องการี้การใช้ความรุนแรงในการตัดสินปัญหาในครอบครัว เช่น การทะเลาะ ดุด่า ข่มขู่ หรือทำร้ายร่างกาย การใช้ความรุนแรงในครอบครัวนี้อาจเกิดจากการพุดยั่วของฝ่ายหญิง ดังที่ผู้เขียนใช้การเชื่อมโยงประโยคแบบเหตุ-ผลว่า อาจเกิดจาก “การพุดยั่วของฝ่ายหญิง” “ทำให้ฝ่ายชายโกรธจนทนไม่ได้ และลงมือทำร้าย” แต่แม้ว่าตัวอย่างจะแสดงให้เห็นถึงการี้ใช้ความรุนแรงของผู้ชาย แต่การี้ใช้ความรุนแรงนั้นส่วนใหญ่มีสาเหตุมาจากผู้หญิง

3.2.2 ผู้ชายควรเป็นสุภาพบุรุษ

ภาพตัวแทนนี้นำเสนอให้เห็นว่าผู้ชายควรเป็นสุภาพบุรุษ มีน้ำใจช่วยเหลือ ให้เกียรติและไม่รังแกผู้อื่น ปรากฏกลวิธีในการนำเสนอภาพตัวแทนนี้ทั้งสิ้น 3 กลวิธี ได้แก่ การใช้คำและกลุ่มคำที่ปรากฏร่วมกัน การใช้น้ำเสียงที่มีอำนาจ และการปฏิเสธมูลบท

1) การใช้คำและกลุ่มคำที่ปรากฏร่วมกัน ลักษณะที่พบคือ

- 1.1) คำอ้างถึงผู้ชาย ปรากฏร่วมกับคำศัพท์เกี่ยวกับการช่วยเหลือ/ดูแล เช่น มีน้ำใจช่วยเหลือ ดูแล ทำตัวเป็นสุภาพบุรุษช่วยเหลือผู้หญิงตามสมควร ปฏิบัติอย่างให้เกียรติ
- 1.2) คำศัพท์ที่สื่อความหมายถึงการช่วยเหลือ/ดูแล ปรากฏร่วมกับ คำศัพท์เกี่ยวกับ บทบาท/หน้าที่
- 1.3) คำศัพท์เกี่ยวกับความพึงประสงค์ คือ *ถูกต้อง* ปรากฏร่วมกับคำศัพท์เกี่ยวกับการเป็นสุภาพบุรุษ ได้แก่ *สุภาพบุรุษ ไม่ข่มเหงรังแก*

ตัวอย่างที่ (33)

เด็กอายุ 7-12 ปี หรือเด็กวัยเรียน ควรส่งเสริมให้เด็กได้มีเพื่อนทั้งเพศเดียวกัน และเพื่อนต่างเพศจะได้พัฒนาความรู้สึที่ดีของเด็กต่อเพื่อนต่างเพศ และควรปลูกฝัง**บทบาทหน้าที่ตามเพศของเด็ก** เช่น สอนให้เด็กชาย**รู้จักดูแลแม่**ซึ่งเป็นตัวแทนของเพศหญิง **โดยการช่วยเหลือของช่วยทำงานต่าง ๆ** และควรกล่าวชื่นชมเมื่อเด็กปฏิบัติได้อย่างเหมาะสม

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

(ม. 4, วัฒนาพานิช: 46)

CHULALONGKORN UNIVERSITY

จากตัวอย่าง (33) ผู้เขียนนำเสนอถึงการปลูกฝัง “บทบาทหน้าที่ตามเพศของเด็ก” บทบาทหน้าที่ของผู้ชายได้แก่ การดูแลแม่ การช่วยเหลือของ การใช้คำว่าบทบาทหน้าที่ ปรากฏร่วมกับคำที่แสดงความหมายถึงการช่วยเหลือดูแลนี้ แสดงให้เห็นว่าผู้ผลิตตัวบทมองว่าหน้าที่ของผู้ชาย คือการช่วยเหลือดูแลผู้อื่น และมีการนำเสนอว่า “ควรกล่าวชื่นชมเมื่อเด็กปฏิบัติได้อย่างเหมาะสม” แสดงให้เห็นว่าผู้เขียนมีความคิดว่าการที่ผู้ชายมีน้ำใจช่วยเหลือ และดูแลผู้อื่น นับเป็นเรื่องที่ดีและควรชื่นชม

ตัวอย่างที่ (34)

พฤติกรรมทางเพศ หมายถึง การกระทำหรือการปฏิบัติตนที่เกี่ยวข้องกับเรื่องเพศ โดยสังคมมีความคาดหวังให้วัยรุ่นมีการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมทางเพศของตนไปในแนวทางที่ถูกต้องเหมาะสม ทั้งในเรื่องของค่านิยมทางเพศที่ถูกต้องตามแบบแผนของวัฒนธรรมไทย เช่น การรักษาวลสงวนตัวของเพศหญิง **การเป็นสุภาพบุรุษ โดยการให้เกียรติ ไม่ข่มเหงรังแกเพศหญิง** การไม่ทดลองอยู่ก่อนแต่งของคู่รักชายและหญิง

(ม. 3, วัฒนาพานิช: 31)

จากตัวอย่าง (34) มีการปรากฏร่วมกันของคำศัพท์เกี่ยวกับการประเมินค่าและคำศัพท์เกี่ยวกับการเป็นสุภาพบุรุษ ว่า ค่านิยมทางเพศ “ที่ถูกต้อง” ตามแบบแผนของสังคมไทย คือ การเป็นสุภาพบุรุษ โดยการให้เกียรติ และไม่ข่มเหงรังแกผู้หญิง แสดงให้เห็นว่าผู้เขียนมีความคิดว่าการเป็นสุภาพบุรุษของผู้ชายเป็นสิ่งที่ถูกต้องเหมาะสม

2) การใช้น้ำเสียงที่มีอำนาจ

ผู้เขียนมีการใช้น้ำเสียงที่มีอำนาจในการชี้แจงการปฏิบัติตนของผู้ชายว่าผู้ชายควรเป็นสุภาพบุรุษ การที่ผู้เขียนมีการใช้น้ำเสียงที่มีอำนาจในการชี้แจงเรื่องการปฏิบัติตัวนั้น แสดงให้เห็นว่าผู้เขียนมีอำนาจเหนือว่าผู้รับตัวบท เนื่องจากสามารถแนะนำ ชี้แนะ หรือสั่งผู้รับตัวบท ให้กระทำในสิ่งที่ผู้เขียนเห็นว่าดีและเหมาะสมได้ ในที่นี้ คือ การชี้แนะผู้ชายให้ปฏิบัติตนเป็นสุภาพบุรุษ

ตัวอย่างที่ (35)

การปฏิบัติตนของฝ่ายชาย

3. แสดงกิริยาอาการต่าง ๆ อย่างสุภาพเรียบร้อย **ควรให้เกียรติผู้หญิง**
ทำตัวเป็นสุภาพบุรุษช่วยเหลือผู้หญิงตามสมควร

(ม. 2, สกสค.: 15)

ตัวอย่างที่ (36)

แนวปฏิบัติตนของนักเรียนชายต่อนักเรียนชาย

ไม่เห็นแก่ตัว การเป็นเพื่อนที่ดีต้องช่วยเหลือกันเท่าที่ทำได้ ไม่ต้องช่วยเหลือทุกอย่างจนมาเบียดเบียนเวลาตนเองมากเกินไป

(ม. 1, สกสค.: 76)

จากตัวอย่างที่ (33) ผู้เขียนนำเสนอแนวทางการปฏิบัติตนของผู้ชาย ว่าควรให้เกียรติผู้หญิง ทำตัวเป็นสุภาพบุรุษ ช่วยเหลือผู้หญิงตามสมควร ส่วนในตัวอย่างที่ (36) เป็นการแนะนำแนวทางการปฏิบัติตนเช่นเดียวกัน โดยผู้เขียนกล่าวว่า ไม่เห็นแก่ตัว ต้องช่วยเหลือกันเท่าที่ทำได้ แต่ต้องไม่เบียดเบียนเวลาของตนเองมากเกินไป จากทั้ง 2 ตัวอย่างผู้เขียนใช้น้ำเสียงที่มีอำนาจในการชี้นำวิธีการปฏิบัติตัวของผู้ชาย จึงเป็นการนำเสนอว่าผู้ชายควรเป็นสุภาพบุรุษ และมีน้ำใจช่วยเหลือผู้อื่น

3) การปฏิเสธมูลบท

การปฏิเสธมูลบทในงานวิจัยนี้ หมายถึง กลวิธีที่ผู้เขียนใช้เพื่อต้องการแย้งหรือแสดงการไม่ยอมรับมูลบทเดิมที่เคยเกิดขึ้นหรือความคิดความเชื่อที่มีมาก่อนหน้า การใช้การปฏิเสธมูลบทนี้แสดงให้เห็นว่าผู้เขียนไม่เห็นด้วยกับมูลบทเดิมหรือความคิดเดิมที่เคยเกิดขึ้น ในหนังสือเรียนวิชา สุขศึกษา ผู้เขียนมีการใช้การปฏิเสธมูลบท เพื่อโต้แย้งความคิดเดิมของคนในสังคม มูลบทเดิมที่ผู้เขียนต้องการแย้ง คือ ความคิดเรื่องความเป็นชาย

ตัวอย่างที่ (37)

ความเชื่อและความเข้าใจผิดเกี่ยวกับเรื่องเพศ

6. การมีเพศสัมพันธ์ตั้งแต่ยังเป็นวัยรุ่น แสดงถึงความโดดเด่นเป็นชายเหนือกว่าคนอื่น **ความเป็นชายไม่ได้แสดงออกด้วยการมีเพศสัมพันธ์ แต่อยู่ที่การแสดงออกถึงความ** **ความเป็นสุภาพบุรุษ** เช่น การปกป้องผู้ที่อ่อนแอกว่า มีความรับผิดชอบหากมีเพศสัมพันธ์โดยไม่รู้วิธีป้องกันที่ปลอดภัย อาจทำให้เกิดโรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์ หรือเกิดการตั้งครรภ์ไม่พร้อม

CHULALONGKORN UNIVERSITY

(ม. 2, เอมพันธ์: 22)

จากตัวอย่าง (37) ผู้เขียนนำเสนอความเข้าใจผิดเกี่ยวกับเรื่องเพศ คือ คนในสังคมคิดว่าการมีเพศสัมพันธ์ตั้งแต่วัยรุ่น คือการแสดงถึงความโดดเด่นเป็นชายเหนือกว่าคนอื่น แต่ผู้ผลิตตัวบทต้องการปฏิเสธมูลบทเดิม โดยใช้คำปฏิเสธว่า “ไม่ได้” ตามด้วยข้อความที่ผู้เขียนต้องการแย้งคือ “อยู่ที่การแสดงออกด้วยการมีเพศสัมพันธ์” แล้วนำเสนอว่าความเป็นชาย คือ การแสดงออกถึงความ เป็นสุภาพบุรุษ เช่น การปกป้องผู้ที่อ่อนแอกว่า ทั้งนี้แสดงให้เห็นว่าผู้เขียนมองว่าผู้ชายเป็นเพศที่มีความแข็งแรง สามารถปกป้องเพศอื่นที่มีความอ่อนแอกว่าได้

ตัวอย่างที่ (38)

หลีกเลี่ยงการคบเพื่อนที่มีพฤติกรรมกระทำการแข่งขันรถจักรยานยนต์บนท้องถนน เพราะอาจถูกชักจูงให้ไปร่วมกระทำการดังกล่าวได้ง่าย หรือหากมีเพื่อนมาชวน เราจะต้องปฏิเสธไปอย่างสุภาพ และไม่ต้องให้ความสนใจกับคำพูดในทำนองที่ว่าเป็นการแสดงออกของลูกผู้ชาย เพราะลูกผู้ชายตัวจริงจะต้องช่วยเหลือผู้อื่น ไม่ทำให้บุคคลหรือสังคมเดือดร้อน

(ม. 2, อักษรเจริญทัศน์: 174)

ตัวอย่างที่ (39)

แนวทางในการป้องกันและแก้ไขปัญหาความขัดแย้ง ต้องรู้จักป้องกันความรุนแรงที่เกิดจากอิทธิพลความเชื่อหรือค่านิยมบางอย่างเช่น ค่านิยมในวิธีการแสดงความรักต่อสถาบันฯหรือเพื่อนร่วมสถาบันที่ผิดวิธี โดยใช้วิธีการปรับเปลี่ยนแนวคิด เช่น ศักดิ์ศรีของลูกผู้ชายไม่ใช่อยู่ที่วิธีการใช้ความรุนแรง การถอยคนละก้าวดีกว่าการเดินหน้าชนกัน

(ม. 6, วัฒนาพานิช: 41)

จากตัวอย่าง (38) สื่อมูลบทเดิมว่ามีคนในสังคมคิดว่าการแสดงออกของลูกผู้ชาย คือ การแข่งขันรถจักรยานยนต์บนท้องถนน แต่ผู้เขียนมีการปฏิเสธมูลบทนี้แล้วนำเสนอว่า การแสดงออกของลูกผู้ชายตัวจริง คือ การช่วยเหลือผู้อื่น ไม่ทำให้บุคคลหรือสังคมเดือดร้อน แสดงให้เห็นว่าผู้เขียนต้องการให้ผู้ชายมีความเป็นสุภาพบุรุษและช่วยเหลือผู้อื่น หรือจากตัวอย่างที่ (39) ที่ผู้เขียนปฏิเสธมูลบทเรื่องศักดิ์ศรีของลูกผู้ชายคือการใช้ความรุนแรง และได้นำเสนอว่าผู้ชายควรถอยคนละก้าว ไม่ควรเดินหน้าชนกัน เพราะไม่จำเป็นต้องมีการทะเลาะวิวาท แสดงให้เห็นว่าผู้เขียนต้องการปฏิเสธเรื่องการใช้กำลังของผู้ชาย และนำเสนอถึงการคิด ไตร่ตรอง เพื่อที่จะได้ไม่ต้องข่มแข่งรังแกผู้อื่น แสดงให้เห็นถึงภาพการเป็นสุภาพบุรุษของผู้ชาย

3.2.3 ผู้ชายมีความแข็งแรงหรือเหมาะกับงานที่ต้องใช้กำลัง

ภาพตัวแทนนี้นำเสนอให้เห็นว่าผู้ชายเป็นผู้ที่มีความแข็งแรง เหมาะกับงานที่ต้องใช้แรงหรือใช้กำลัง กลวิธีในการนำเสนอภาพตัวแทนนี้มี 1 กลวิธี คือ การใช้คำและกลุ่มคำที่ปรากฏร่วมกัน

1) การใช้คำและกลุ่มคำที่ปรากฏร่วมกัน ลักษณะที่พบ คือ

1.1) คำอ้างถึงผู้ชาย ปรากฏร่วมกับคำศัพท์เกี่ยวกับกีฬา หรือกิจกรรมที่ต้องใช้กำลัง เช่น *ขี่ม้า ตีกอล์ฟ ยิงปืน เตะบอล ไปเตะบอล เล่นกีฬาดีกว่า ช่วยถือของหนัก ซึ่จักรยานให้ฝ่ายหญิงซ้อนท้าย อาสาทำงานที่ต้องใช้กำลัง*

1.2) คำอ้างถึงผู้ชาย ปรากฏร่วมกับคำศัพท์เกี่ยวกับความแข็งแรง เช่น *มีความแข็งแรง อดทน บึกบึน*

ตัวอย่าง (40)

กิจกรรมนันทนาการต่าง ๆ ควรเลือกให้เหมาะสมกับเพศและวัย เช่น เพศชายเป็นเพศที่แข็งแรง บึกบึน ชอบผาดโผน ก็ควรที่จะเลือกกิจกรรมประเภทการเล่นกีฬา การขี่ม้า ตีกอล์ฟ เล่นเรือ ยิงปืน

(ม. 2, วัฒนาพานิช: 166)

ตัวอย่างที่ (41)

สมรรถภาพทางกายของหญิงและชายย่อมมีความแตกต่างกัน โดยเทียบส่วนที่ชัดเจน คือ โดยทั่วไปเพศชายจะมีพื้นฐานของการเล่นกีฬาดีกว่าเพศหญิง เพศหญิงอาจไม่สามารถเล่นกีฬาที่มีการปะทะกันได้ ซึ่งอาจทำให้ได้รับบาดเจ็บ แต่ถ้ามีการฝึกฝนที่ดีก็สามารถเล่นได้เช่นกัน

(ม. 5, เอ็มพันธ์: 176)

ตัวอย่างที่ (42)

มีน้ำใจช่วยเหลือตามบทบาทของเพศชายที่ร่างกายแข็งแรงกว่า เช่น ช่วยถือของหนัก ซึ่จักรยานให้ฝ่ายหญิงซ้อนท้าย ลูกให้ที่นั่งในรถประจำทาง อาสาทำงานที่ต้องใช้กำลังมาก ๆ

(ม. 1, สกสค.: 75)

จากตัวอย่าง (39) ผู้เขียนบทนำเสนอว่าเพศชายเป็นเพศที่ “แข็งแรง บึกบึน” จึงควรเลือกทำกิจกรรมให้เหมาะสม คือ การขี่ม้า ติกอล์ฟ เล่นเรือ ยิงปืน ซึ่งล้วนแต่เป็นกีฬาที่ต้องใช้กำลังทั้งสิ้น แสดงให้เห็นว่าผู้ผลิตตัวบ่งบอกว่าผู้ชายเป็นผู้ที่แข็งแรง เหมาะกับงานที่ต้องใช้กำลัง ส่วนตัวอย่างที่ (40) ผู้เขียนอธิบายว่าสมรรถภาพทางกายของผู้หญิงและผู้ชายมีความแตกต่างกัน โดยผู้ชายจะ “มีพื้นฐานของการเล่นกีฬาคีฬา” ผู้หญิง แสดงให้เห็นว่าผู้ชายเป็นผู้ที่มีความแข็งแรง และตัวอย่างที่ (41) จะเห็นได้ว่าผู้เขียนกล่าวว่าผู้ชายเป็นเพศที่ “ร่างกายแข็งแรง” จึงเหมาะกับงานที่ต้องใช้แรงหรือต้องใช้กำลัง เช่น การถือของหนัก ซักจักรยานให้ฝ่ายหญิงซ้อนท้าย ลูกให้ที่นั่งในรถประจำทาง หรือทำงานที่ต้องใช้กำลัง ทั้งหมดนี้ล้วนแต่เป็นกิจกรรมที่ต้องใช้แรงและกำลังทั้งสิ้น จึงสื่อภาพตัวแทนได้ว่าผู้ชายเป็นผู้แข็งแรง เหมาะกับงานที่ต้องใช้แรงหรือกำลัง

3.2.4 ผู้ชายบางส่วนไม่มีความรับผิดชอบ

ภาพตัวแทนนี้นำเสนอให้เห็นว่าผู้ชายเป็นผู้ที่ไม่มีความรับผิดชอบต่อหน้าที่หรืองานที่พึงกระทำ กลวิธีในการนำเสนอภาพตัวแทนนี้มี 2 กลวิธี คือ การใช้คำและกลุ่มคำที่ปรากฏร่วมกัน และการสร้างสถานการณ์หรือบทสนทนาสมมุติ

1) การใช้คำและกลุ่มคำที่ปรากฏร่วมกัน

ลักษณะที่พบ คือ คำอ้างถึงผู้ชาย ปรากฏร่วมกับคำศัพท์เกี่ยวกับการไม่มีความรับผิดชอบต่อ เช่น กลับบ้านผิดเวลา ปฏิเสธความรับผิดชอบ ไม่รับผิดชอบ ทอดทิ้ง เกี่ยงการอบรมเลี้ยงดูบุตร ไม่รับผิดชอบต่อหน้าที่ของตนเอง หนีเรียน

ตัวอย่างที่ (43) CHULALONGKORN UNIVERSITY

ปัจจัยที่ก่อให้เกิดปัญหาความขัดแย้งในครอบครัวและผลกระทบ

2. ขาดความตระหนักในบทบาทและหน้าที่ของตนเอง การที่สมาชิกในครอบครัวไม่ตระหนักในบทบาทของตนและไม่ปฏิบัติหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายจาก ครอบครัว ย่อมส่งผลกระทบต่อสมาชิกคนอื่น ๆ ในครอบครัวด้วย จนบางครั้งเรื่องดังกล่าวอาจกลายเป็นความขัดแย้งและเกิดการทะเลาะเบาะแว้งกันขึ้นในครอบครัวได้ เช่น พ่อเกี่ยงการอบรมเลี้ยงดูบุตรว่าเป็นหน้าที่ของแม่แต่เพียงฝ่ายเดียว จนทำให้แม่รู้สึกหงุดหงิดที่จะต้องแบกภาระหนักไว้เพียงคนเดียว โดยเฉพาะแม่ที่ต้องทำงานนอกบ้านด้วยเช่นกัน

(ม. 3, วัฒนาพานิช: 56)

จากตัวอย่างที่ (43) ผู้เขียนนำเสนอให้เห็นถึงปัจจัยที่ก่อให้เกิดปัญหาความขัดแย้งในครอบครัว โดยยกตัวอย่างถึงการขาดความตระหนักในบทบาทหน้าที่ของตนเอง เช่น พ่อเกี่ยวกับการอบรมเลี้ยงดูบุตรว่าเป็นหน้าที่ของแม่ จากข้อความนี้จึงอาจสันนิษฐานได้ว่ามีผู้ชายบางส่วนคิดว่าการอบรมเลี้ยงดูบุตรเป็นหน้าที่ของฝ่ายหญิงแต่เพียงฝ่ายเดียว แต่แท้จริงแล้วการเลี้ยงดูบุตรเป็นสิ่งที่ทั้งพ่อและแม่ควรช่วยกัน

ตัวอย่างที่ (44)

การตั้งครรภ์ไม่พึงประสงค์ บางคนต้องไปทำแท้งที่เสี่ยงต่อการตกเลือดจนเสียชีวิต บางคนต้องออกจากโรงเรียน ต้องเลี้ยงลูกตามลำพังเพราะผู้ชายปฏิเสธ ความรับผิดชอบ

(ม. 4, สกสค.: 40)

จากตัวอย่างที่ (44) ผู้เขียนนำเสนอถึงผลกระทบจากการตั้งครรภ์ไม่พึงประสงค์ และมีการยกตัวอย่างว่า ผู้หญิงบางคนต้องไปทำแท้ง บางคนต้องออกจากโรงเรียน หรือต้องเลี้ยงลูกตามลำพังเพราะผู้ชาย “ปฏิเสธความรับผิดชอบ” จะเห็นได้ว่าเป็นการใช้อ้างถึงผู้ชายร่วมกับคำศัพท์เกี่ยวกับการไม่มีความรับผิดชอบ แสดงให้เห็นภาพตัวแทนผู้ชายว่าผู้ชายบางส่วนไม่มีความรับผิดชอบ และนอกจากจะสื่อภาพตัวแทนผู้ชายบางส่วนไม่มีความรับผิดชอบแล้ว ยังมีการแฝงความคิดว่าผู้ชายต้องเป็นผู้ที่ดูแลหรือรับผิดชอบต่อผู้หญิงไว้อีกด้วย

2) การสร้างสถานการณ์หรือบทสนทนาสมมุติ

นอกจากการใช้คำและกลุ่มคำที่ปรากฏร่วมกัน ผู้เขียนยังมีการสมมุติสถานการณ์และบทสนทนาเพื่อนำเสนอภาพการไม่มีความรับผิดชอบต่อผู้ชายอีกด้วย เช่น การไม่รับผิดชอบต่อหน้าที่ หรือการกลับบ้านผิดเวลา

ตัวอย่างที่ (45)

ในครอบครัว : เมื่อแม่บ่นลูกชายไม่รับผิดชอบต่อหน้าที่ของตนเอง

ลูกชาย : “แม่ครับ ผมขอโทษที่ผมไม่รับผิดชอบต่อหน้าที่ของตนเอง ไม่ทำการบ้าน ผมสัญญาว่าต่อไปนี้จะทำการบ้านทุกวันนะครับ” พร้อมกับใช้ภาษากายโดยการแสดงสีหน้ารู้สึกผิดก้มหน้า และเอื้อมมือไปสัมผัสมือของแม่

(ม. 6, เอ็มพันธ์: 28)

ตัวอย่างที่ (46)

นักเรียนแบ่งออกเป็น 6 กลุ่ม แต่ละกลุ่มให้ฝึกการสื่อสารที่สร้างสรรค์ และความสามารถในการตัดสินใจกับการแก้ไขปัญหา ในสถานการณ์ต่าง ๆ ดังนี้

1. เกิดความขัดแย้งระหว่างลูกชายกับพ่อ เรื่อง ลูกชายกลับบ้านผิดเวลา

(ม. 6, เอ็มพีอาร์: 33)

จากตัวอย่าง (45) ผู้เขียนสมมุติสถานการณ์และบทสนทนาขึ้น เพื่ออธิบายในบทเรียนเรื่องทักษะการสื่อสาร โดยได้ยกตัวอย่างถึงเหตุการณ์ที่ผู้ชายไม่มีความรับผิดชอบต่อหน้าที่จึงทำให้ลูกแม่บ่น แต่ผู้เขียนก็ได้นำเสนอวิธีการตอบของลูกชาย โดยการสมมุติบทพูดของตัวละครที่เป็นลูกชาย บทพูดดังกล่าวนี้จึงเสมือนเป็นการใส่ความคิดของผู้ใหญ่ผ่านการใช้เสียงของเด็ก และเมื่อนำเสนอเนื้อหาเรื่องทักษะการสื่อสารแล้ว ทำยบทจึงมีการให้ทำแบบฝึกหัด ดังในตัวอย่างที่ (46) ได้ยกตัวอย่างถึงความขัดแย้งระหว่างลูกชายกับพ่อ เรื่อง ลูกชายกลับบ้านผิดเวลา จากทั้งตัวอย่างที่ (45) และ (46) ที่เป็นการสมมุติเหตุการณ์ขึ้นล้วนแต่เป็นการปรากฏร่วมกันของคำอ้างถึงผู้ชายกับคำศัพท์ที่เกี่ยวกับการไม่มีความรับผิดชอบ จึงสื่อภาพตัวแทนได้ว่าผู้ชายบางส่วนไม่มีความรับผิดชอบ

จากการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างกลวิธีทางภาษากับภาพตัวแทนผู้ชาย สามารถสรุปเป็นตารางได้ ดังนี้

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

ตารางที่ 5 ความสัมพันธ์ระหว่างกลวิธีทางภาษากับภาพตัวแทนผู้ชาย

ภาษา	กลวิธีทาง							การใช้คำและกลุ่มคำที่ปรากฏ ร่วมกัน	การใช้น้ำเสียงที่มีอำนาจ	การสร้างสถานการณ์หรือบท	การยกตัวอย่าง	การเปรียบเทียบ	การเชื่อมโยงระหว่างประโยค
	คำอ้างอิงผู้ชาย+ความรุนแรง	คำอ้างอิงผู้ชาย+อวยมุขหรือสิ่งไม่ดี	คำอ้างอิงผู้ชาย+การช่วยเหลือแต่	บทบาทหน้าที่ + การช่วยเหลือแต่	ความพึงประสงค์+ความเป็น	คำอ้างอิงผู้ชาย+กีฬา/กิจกรรมที่ต้อง	คำอ้างอิงผู้ชาย+ความแข็งแรง						
ภาพตัวแทนผู้ชาย													
1. ผู้ชายบางส่วนมักใช้ความรุนแรง และ ในบางครั้งมักข้องเกี่ยวกับอวยมุข	✓	✓								✓	✓		✓
2. ผู้ชายควรเป็นสุภาพบุรุษ			✓	✓	✓				✓			✓	
3. ผู้ชายมีความแข็งแรงหรือเหมาะกับงาน ที่ต้องใช้กำลัง						✓	✓						
4. ผู้ชายบางส่วนไม่มีความรับผิดชอบ								✓		✓			

กล่าวโดยสรุป จากการศึกษาจากกลวิธีที่นำเสนอภาพตัวแทนความเป็นผู้ชายมีการนำเสนอให้เห็นว่าผู้ชายเป็นอย่างไร และควรทำอย่างไร ในด้านผู้ชายเป็นอย่างไร หนังสือเรียนมีการนำเสนอว่า

1) ผู้ชายบางส่วนมักใช้ความรุนแรง ในบางครั้งมีการข้องเกี่ยวกับอวยมุข ปรากฏผ่านการใช้คำและกลุ่มคำที่ปรากฏร่วมกัน คือ คำอ้างอิงถึงคำอ้างอิงถึงผู้ชาย ปรากฏร่วมกับคำศัพท์เกี่ยวกับความรุนแรง คำศัพท์เกี่ยวกับอวยมุขหรือสิ่งไม่ดี หรือนำเสนอผ่านการใช้สมมุติสถานการณ์หรือบทสนทนาที่เสมือนเป็นเรื่องปกติธรรมดา รวมถึงมีการยกตัวอย่างโดยการอ้างอิงสื่อเพื่เน้นย้ำภาพการใช้ความรุนแรงของผู้ชายให้มากขึ้น 2) ผู้ชายมีความแข็งแรงเหมาะกับงานที่ต้องใช้กำลัง นำเสนอผ่าน

การใช้คำและกลุ่มคำที่ปรากฏร่วมกัน คือ คำอ้างถึงผู้ชายปรากฏร่วมกับคำศัพท์เกี่ยวกับความแข็งแรง คำศัพท์เกี่ยวกับกีฬา หรือกิจกรรมที่ต้องใช้กำลัง แสดงให้เห็นว่าผู้เขียนมองว่าผู้ชายเป็นเพศที่แข็งแรง แข็งแกร่ง สามารถทำงานหนักหรือเหมาะกับงานหนักมากกว่าเพศอื่น ๆ และ 3) ภาพตัวแทนผู้ชาย บางส่วนไม่มีความรับผิดชอบ ผู้เขียนนำเสนอโดยใช้คำอ้างถึงผู้ชายร่วมกับคำศัพท์เกี่ยวกับการไม่มีความรับผิดชอบ และยังมีการสร้างสถานการณ์หรือบทสนทนาสมมุติที่แสดงให้เห็นความคิดของผู้เขียนต่อผู้ชายได้ว่าผู้ชายบางส่วนมักไม่มีความรับผิดชอบต่อหน้าที่ของตนเอง ภาพตัวแทนนี้นับว่าเป็นภาพด้านที่ไม่พึงประสงค์ของผู้ชาย

ส่วนภาพตัวแทนที่นำเสนอว่าผู้ชายควรทำอะไร พบว่าผู้เขียนใช้กลวิธีการใช้น้ำเสียงที่มีอำนาจเพื่อชี้แนะหรือสั่งว่าในเรื่องการปฏิบัติตัวของผู้ชาย เพื่อสื่อภาพผู้ชายควรเป็นสุภาพบุรุษ แสดงให้เห็นถึงความคาดหวังที่ผู้เขียนมีต่อผู้ชายว่าผู้ชายควรมีความเป็นสุภาพบุรุษ สุภาพบุรุษในที่นี้หมายถึงการช่วยเหลือ ดูแล และให้เกียรติผู้อื่น และยังมีการใช้กลวิธีการปฏิเสธมุขเพื่อโต้แย้งความคิดเดิมว่าความเป็นชายไม่ได้อยู่ที่การใช้กำลัง แต่คือการแสดงออกถึงความเป็นสุภาพบุรุษ

3.3 ภาพตัวแทนความสัมพันธ์ระหว่างผู้หญิงและผู้ชาย

ในหนังสือเรียนวิชาสุขศึกษามีการนำเสนอภาพตัวแทนที่แสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์ระหว่างผู้หญิงและผู้ชาย ประกอบด้วย 6 ภาพตัวแทน เรียงตามความถี่ที่พบ ดังนี้ 1) ผู้หญิงถูกคุกคามหรือถูกระงับ 2) ผู้หญิงต้องป้องกันตัวเองและรักษานวลสงวนตัว 3) ผู้ชายเป็นผู้ที่คุกคามและกระทำ 4) ผู้หญิงมีสถานะทางสังคมเท่าเทียมกับผู้ชายมากขึ้น 5) ผู้หญิงด้อยกว่าผู้ชาย และ 6) ผู้ชายมีอำนาจ มีความเป็นผู้นำ และได้รับโอกาสมากกว่าผู้หญิง มีรายละเอียดดังนี้

3.3.1 ผู้หญิงถูกคุกคามหรือถูกระงับ

ภาพตัวแทนนี้นำเสนอว่าผู้หญิงเป็นผู้ที่ถูกคุกคามทางเพศหรือถูกระงับความรุนแรง ทั้งทางร่างกายและจิตใจ ประกอบสร้างผ่านกลวิธีทางภาษา 6 กลวิธี ได้แก่ การใช้คำและกลุ่มคำที่ปรากฏร่วมกัน การสร้างสถานการณ์หรือบทสนทนาสมมุติ การอ้างถึง การใช้การเชื่อมโยงระหว่างประโยค การใช้มุข และการใช้สลับบท

1) การใช้คำและกลุ่มคำที่ปรากฏร่วมกัน ลักษณะที่พบ คือ

1.1) คำอ้างถึงผู้หญิง ปรากฏร่วมกับ คำศัพท์เกี่ยวกับความเสียหายหรือผลกระทบที่เกิดขึ้นกับผู้หญิง เช่น *สูญเสียความมั่นใจ กลัวสังคมไม่ยอมรับ มีความกดดัน เครียด ได้รับบาดเจ็บ ถูกมองด้วยทัศนคติและพฤติกรรมเชิงลบ ถูกตีตราทางสังคม ขาดโอกาสทางการศึกษา ออกจากการเรียนกลางคัน*

1.2) คำอ้างถึงผู้หญิง ปรากฏร่วมกับ คำศัพท์เกี่ยวกับการถูกล่วงละเมิดหรือการถูกคุกคาม เช่น การถูกรังแกหรือถูกข่มขืน การถูกรุมโทรม ถูกหลอกให้มีเพศสัมพันธ์โดยการมอมยา การถูกข่มขืน การถูกลวนลาม อนาคต การถูกบังคับค้าประเวณี กอด จูบ ลูบ คลำ

1.3) คำอ้างถึงผู้หญิง ปรากฏร่วมกับ คำศัพท์เกี่ยวกับการถูกทำร้ายหรือการกระทำ ความรุนแรง เช่น การทำร้ายร่างกาย การทำร้ายทางจิตใจ ความรุนแรง ถูกทำร้าย

ตัวอย่างที่ (47)

ความรุนแรงทางเพศ ได้แก่ การกระทำที่มีผลให้ผู้ถูกรังแกได้รับความกระทบกระเทือนหรือเสียหายเกี่ยวข้องกับเรื่องเพศ เช่น การถูกข่มขืน การถูกลวนลาม อนาคต การถูกบังคับค้าประเวณี ความรุนแรงที่จะเป็นปัญหามากต่อนักเรียน โดยเฉพาะนักเรียนหญิง

(ม. 3, สกสค.: 119)

ตัวอย่างที่ (48)

วัยรุ่นจำนวนมาก โดยเฉพาะผู้หญิงที่ถูกทำร้ายทางเพศ โดยมากมักจะเกิดจากความขัดแย้งทำให้เกิดความโกรธ อยากแก้แค้นกัน อาจใช้วิธีล่อลวงและบังคับ บางรายถูกทำร้ายทางเพศติดต่อกันเป็นเวลานานหลายปี กว่าที่คนใกล้ชิดหรือหน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้องจะรู้เรื่องหรือผู้ถูกทำร้ายทางเพศยอมเปิดเผยเรื่องราว

(ม. 4, เอ็มพันธ์: 163)

ตัวอย่างที่ (49)

หากเราเป็นผู้พบเห็นเหตุการณ์ความรุนแรงในครอบครัว เช่น การทารุณกรรมเด็ก การทำร้ายร่างกาย ภรรยา เราสามารถแจ้งต่อพนักงานเจ้าหน้าที่ได้หลายทาง

(ม. 5, พัฒนาคุณภาพวิชาการ: 93)

จากตัวอย่างที่ (47) (48) และ (49) เป็นการนำเสนอเรื่องความรุนแรงทางเพศที่เกิดขึ้นกับผู้หญิง จะเห็นได้ว่าเป็นการปรากฏร่วมกันของคำศัพท์ คือ คำอ้างถึงผู้หญิง และคำศัพท์เกี่ยวกับการถูกรังแกหรือการถูกคุกคาม คือ การถูกข่มขืน การถูกลวนลาม อนาคต การถูกบังคับค้าประเวณี ดังในตัวอย่างที่ (46) การถูกทำร้ายทางเพศ ดังในตัวอย่างที่ (47) และการถูกทำร้ายร่างกายดังในตัวอย่างที่ (48) จากตัวอย่างทั้งหมดนี้จึงสื่อให้เห็นภาพการถูกคุกคามและการถูกรังแกของผู้หญิง

ตัวอย่างที่ (50)

ลักษณะความรุนแรงในครอบครัว

1) การทำร้ายร่างกาย เป็นการทำร้ายโดยการใช้กำลัง เช่น ตบ ตี เตะ ต่อย เป็นต้น รวมถึงการใช้อาวุธ หรือสิ่งใดสิ่งหนึ่งจนได้รับบาดเจ็บ หรือเสียชีวิต ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งอาจชอบใช้ความรุนแรงกับอีกฝ่าย ทำร้ายฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งทางร่างกาย ทางวาจา ทางอารมณ์ ทางจิตใจ และทางเพศ ชมชู้และทำร้ายลูก โดยเฉพาะสตรีตั้งครรภ์ ที่มีความเสี่ยงสูงที่อาจถูกทำร้ายจนได้รับบาดเจ็บจากความรุนแรงในครอบครัว

(ม. 4, อักษรเจริญทัศน์: 127)

นอกจากการถูกคุกคามหรือถูกกระทำทางเพศแล้ว การถูกกระทำความรุนแรงทางกายก็เป็นสิ่งที่เกิดขึ้นกับผู้หญิง ดังจะเห็นได้จากการปรากฏร่วมกันของคำอ้างถึงผู้หญิงกับคำศัพท์เกี่ยวกับการทำร้ายร่างกาย ดังในตัวอย่างที่ (50) ที่ผู้เขียนนำเสนอถึงความรุนแรงที่เกิดขึ้นในครอบครัว ที่แสดงให้เห็นว่าผู้หญิงเป็นผู้ที่ถูกกระทำ

2) การสร้างสถานการณ์หรือบทรสนทนาสมมุติ

จากการศึกษาพบว่าผู้เขียนมีการใช้ทั้งกลวิธีการสมมุติสถานการณ์ โดยสร้างเหตุการณ์หรือเรื่องเล่าขึ้นเพื่อนำเสนอในเนื้อหาเกี่ยวกับการคุกคามทางเพศที่ผู้กระทำมักเป็นผู้ชาย และผู้ถูกกระทำเป็นผู้หญิง เช่น

ตัวอย่างที่ (51)

การล่วงละเมิดทางเพศโดยไม่มีการสัมผัส ตัวอย่าง

รุ่นชวบน้ำตาลไปเล่นอินเทอร์เน็ตที่ร้านใกล้ ๆ โรงเรียน รุ่นบอกรุ่นน้ำตาลว่ามีเรื่องน่าสนใจจะให้ดู และชวบน้ำตาลมานั่งที่หน้าจอของตน ลักครู่ก็ปรากฏภาพขึ้นที่จอ เป็นภาพโป๊ของผู้ชาย ทำให้น้ำตาลตกใจและอับอายมาก

(ม. 1, เอ็มพันธ์: 75)

ตัวอย่างที่ (52)

การล่วงละเมิดทางเพศโดยมีการสัมผัส

ขณะที่แ蚌นั่งอยู่ในรถสองแถว มีชายคนหนึ่งขึ้นมา นั่งข้างๆ แ蚌 ลักพักชายคนนั้นเอามือขวาของเขามาวางบนต้นขาของเธอและลูบไล้ไปมา แ蚌ตกใจมากหันไปมองหน้า ผู้ชายคนนั้นยิ้มให้เธออย่างกรุ้มกริม ทำให้แ蚌โกรธมาก

(ม. 1, เอ็มพันธ์: 75)

จากตัวอย่างที่ผู้เขียนสมมุติสถานการณ์เพื่อสอนเรื่องประเภทของการล่วงละเมิดทางเพศที่มีทั้งการล่วงละเมิดทางเพศโดยไม่มีการสัมผัส ดังในตัวอย่างที่ (51) และการล่วงละเมิดทางเพศโดยมีการสัมผัส ดังในตัวอย่างที่ (52) จากทั้ง 2 ตัวอย่าง แม้จะเป็นเหตุการณ์ที่ผู้เขียนสมมุติขึ้น แต่ตัวละครที่เป็นฝ่ายล่วงละเมิดทางเพศล้วนคือตัวละครผู้ชาย ส่วนตัวละครที่ถูกล่วงละเมิดทางเพศคือตัวละครผู้หญิง และแม้ว่าจะเป็นพื้นที่สาธารณะผู้หญิงก็ยังคงถูกคุกคามได้ และก็ไม่สามารถตอบโต้หรือทำสิ่งอื่นได้ นอกจากแสดงอาการตกใจและโกรธ จึงแสดงให้เห็นถึงความคิดของผู้ผลิตตัวบทต่อผู้หญิงได้ว่ามักจะเป็นผู้ที่ถูกล่วงละเมิดทางเพศ

3) การอ้างถึง

การอ้างถึงโดยการเลือกหรือไม่เลือกใช้ชื่อเรียกอย่างใดอย่างหนึ่ง สามารถสะท้อนทัศนคติที่เป็นบวกหรือลบ รวมถึงมุมมองเรื่องการจัดกลุ่มเกี่ยวกับสิ่งที่กล่าวถึงของผู้พูดได้ (ธีระ บุชบกแก้ว, 2553: 26) การอ้างถึงจึงสามารถทำให้ผู้อ่านเข้าใจถึงมุมมองหรือความคิดที่ผู้ผลิตตัวบทมีต่อสิ่งสิ่งนั้น การอ้างถึงในงานวิจัยนี้พบทั้งสิ้น 2 ลักษณะ ได้แก่ 1) การอ้างถึงโดยตรง หมายถึงการใช้คำหรือกลุ่มคำเพื่อเรียกหรือกล่าวถึงเพศสภาวะต่าง ๆ และ 2) การอ้างถึงโดยอ้อม หมายถึงการกล่าวถึงเพศสภาวะใดเพศสภาวะหนึ่ง แต่ไม่ได้ใช้คำอ้างถึงโดยตรงเพื่อเรียกเพศสภาวะนั้น แต่เป็นการกล่าวโดยอ้อม ผู้รับสารจะเข้าใจว่าผู้ผลิตตัวบทกล่าวถึงเพศสภาวะใดเมื่อพิจารณาจากบริบทแวดล้อม หรือบริบทอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง

จากการศึกษาพบว่าผู้เขียนมีการใช้อ้างถึงโดยตรงที่แสดงการเป็นผู้ถูกกระทำในการอ้างถึงผู้หญิง เช่น *ผู้หญิงที่ถูกทำร้ายจากสามี* *ผู้หญิงที่ถูกกระทำรุนแรงทางด้านร่างกายและทางเพศ* *ผู้หญิงที่ประสบปัญหา* *ผู้หญิงที่ถูกทำร้าย*

ตัวอย่างที่ (53)

2) ความรุนแรงในสังคม

2. ผู้หญิงจำนวนมากถูกลวนลาม ทั้งทางร่างกาย และทางวาจา ในสถานที่ ทำงาน สถานที่ สาธารณะ รวมทั้งผู้หญิงที่ทำงานบ้าน

ผลกระทบต่อผู้ถูกกระทำ

1. ผู้หญิงที่ถูกกระทำรุนแรงทางด้านร่างกายและทางเพศจะได้รับบาดเจ็บ พิการหรือตาย อาจตั้งครรภ์โดยไม่พึงประสงค์ นำไปสู่ปัญหาการทำแท้งหรือมีบุตรโดยไม่พร้อมกลายเป็นปัญหาสังคม ติดโรคเอดส์หรือเป็นโรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์

2. ผู้หญิงที่ถูกกระทำทารุณกรรมจะมีผลกระทบทางด้านจิตใจ คือ สูญเสีย ความมั่นใจ อับอาย กลัวสังคมไม่ยอมรับ มีความกดดัน เครียด หวามวา คิดว่าตนเองเป็นฝ่ายผิด ลงโทษตนเอง คิดว่าตนเองได้สูญเสียคุณค่าความเป็น มนุษย์ บางรายถึงกับมีอาการทางจิต เสียสติถ้าถูกกระทำซ้ำ ๆ

(ม. 4, สกสค.: 172)

จากตัวอย่างที่ (53) ผู้เขียนนำเสนอถึงความรุนแรงสังคม โดยใช้คำอ้างถึงผู้หญิงร่วมกับ คำศัพท์เกี่ยวกับการถูกกระทำหรือถูกคุกคาม และผู้เขียนได้นำเสนอต่อถึงผลกระทบที่เกิดขึ้น โดยมีการใช้คำอ้างถึงผู้หญิงว่า “ผู้ถูกกระทำ” “ผู้หญิงที่ถูกกระทำรุนแรง” “ผู้หญิงที่ถูกกระทำทารุณ กรรม” การใช้คำอ้างถึงที่แสดงถึงการเป็นผู้ถูกกระทำนี้ล้วนเน้นย้ำภาพของผู้หญิงเป็นผู้ถูกกระทำให้ ชัดเจนมากยิ่งขึ้น และเมื่อมีการปรากฏร่วมกันของคำอ้างถึงผู้หญิงที่แสดงการเป็นผู้ถูกกระทำกับ คำศัพท์เกี่ยวกับผลกระทบที่เกิดขึ้นกับผู้หญิง เช่น ได้รับบาดเจ็บ พิกการ ตั้งครรภ์ไม่พึงประสงค์ สูญเสีย ความมั่นใจ กลัวสังคมไม่ยอมรับ คิดว่าตนเองได้สูญเสียคุณค่าความเป็นมนุษย์ ยิ่งแสดงให้เห็นว่าเมื่อ ผู้หญิงถูกกระทำหรือถูกคุกคาม ผู้หญิงจะเป็นฝ่ายที่ได้รับผลกระทบและเป็นฝ่ายเสียหาย

4) การใช้การเชื่อมโยงระหว่างประโยค

ผู้เขียนมีการใช้การเชื่อมโยงระหว่างประโยคแบบเหตุ-ผล เพื่อนำเสนอให้ถึงภาพการ ถูกคุกคามทางเพศหรือการถูกกระทำรุนแรงของผู้หญิง จากตัวอย่างที่พบล้วนเป็นการนำเสนอ ว่าการที่ผู้หญิงถูกคุกคามหรือกระทำรุนแรงมีสาเหตุมาจากผู้หญิงเองทั้งสิ้น

ตัวอย่างที่ (54)

สาเหตุความขัดแย้งระหว่างสามีภรรยา

5) การใช้ความรุนแรงตัดสินปัญหา การใช้ความรุนแรง เช่น การทะเลาะ ดุด่า ช่มชู้ จนกระทั่งถึงขั้นลงไม้ลงมือต่อบตีกัน เป็นต้น ซึ่งส่วนใหญ่อาจเกิดจากการ พุดยั่วยุ ของฝ่ายหญิง ทำให้ฝ่ายชายโกรธจนทนไม่ได้ จนอาจลงมือทำร้ายโดยคิด ว่าจะทำให้อีกฝ่ายสงบลง แต่ในความจริงนั้นจะทำให้ปัญหาที่ยังบานปลายเพิ่มขึ้นไป อีก

(ม. 3, อักษรเจริญทัศน์: 45)

จากตัวอย่างที่ (54) ผู้เขียนใช้โครงสร้างประโยคแสดงความสัมพันธ์แบบเหตุ-ผล เพื่อนำเสนอให้เห็นถึงสาเหตุความขัดแย้งระหว่างสามีภรรยา โดยอธิบายว่าการที่ผู้หญิงถูกทำร้ายหรือเกิดความขัดแย้งภายในครอบครัวขึ้น มีสาเหตุมาจากการพุดยั่วของฝ่ายหญิง ทำให้ฝ่ายชายโกรธจนทนไม่ได้และลงมือทำร้าย

ตัวอย่างที่ (55)

ผลกระทบของอิทธิพลวัฒนธรรมต่างชาติที่มีต่อการดำเนินชีวิต

1. การแต่งกายล่อแหลมทำให้เกิดการยั่วอารมณ์ทางเพศ อาจนำไปสู่การถูกระทำอนาจาร ถูกคุกคามทางเพศหรือถูกข่มขืนได้

(ม. 5, สกสค.: 31)

ตัวอย่างที่ (54) ผู้เขียนนำเสนอถึงผลกระทบของวัฒนธรรมต่างชาติ คือ การแต่งกายที่ล่อแหลม คำว่า “ล่อแหลม” ในตัวบทหนังสือเรียนมักปรากฏกับผู้หญิง ดังเช่น *การแต่งกายที่ล่อแหลมของผู้หญิง* *วัยรุ่นหญิงแต่งกายล่อแหลม* แม้ว่าในตัวอย่างนี้จะไม่ได้มีการใช้คำอ้างถึงผู้หญิง แต่ผู้อ่านก็สามารถอนุมานได้ว่าผู้เขียนต้องการนำเสนอถึงผู้หญิง โดยผู้เขียนนำเสนอโดยใช้การเชื่อมโยงระหว่างประโยคแบบเหตุ-ผล เพื่อให้ผู้อ่านเข้าใจว่า “การแต่งกายที่ล่อแหลม” อาจนำไปสู่ “การถูกระทำอนาจาร ถูกคุกคามทางเพศ หรือถูกข่มขืนได้” จากนั้นเสนอโดยใช้การเชื่อมโยงระหว่างประโยคแบบเหตุ-ผลนี้ แม้ว่าจะนำเสนอให้เห็นถึงภาพการถูกระทำของผู้หญิง แต่การถูกระทำ ถูกคุกคาม หรือถูกทำร้ายนี้มีสาเหตุมาจากตัวผู้หญิงเองทั้งสิ้น

5) การใช้มูลบท

ในการศึกษาครั้งนี้พบว่าผู้เขียนมีการใช้มูลบทเพื่อสื่อความว่ามีปัญหาผู้หญิงถูกคุกคามหรือกระทำความรุนแรงเกิดขึ้นในสังคม

ตัวอย่างที่ (56)

ปัจจุบันในสังคมไทยมีปัญหาอาชญากรรมเกิดขึ้นมากมาย ซึ่งปัญหาดังกล่าว ทำให้เกิดอันตรายต่อชีวิตและทรัพย์สิน ส่วนใหญ่ปัญหาดังกล่าวมักเกิดกับเด็กและผู้หญิง

(ม. 2, เอมพันธ์: 133)

ตัวอย่างที่ (57)

ปัญหาที่สำคัญปัญหาหนึ่งในสังคมไทย คือปัญหาเด็กและสตรีโดนทารุณกรรมด้วยวิธีการต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นการทุบตี ล่อลวงหรือล้วงละเมิดสิ่งเหล่านี้ล้วนเป็นการกระทำที่ละเมิดสิทธิมนุษยชนอย่างร้ายแรง และเป็นปัญหาด่วนที่ต้องรีบแก้ไข ดังนั้นประเทศไทยจึงได้เกิดโครงการ “หนึ่งเสียง...หยุดความรุนแรงต่อผู้หญิง” ขึ้น โดยเป็นโครงการที่ร่วมรณรงค์ต่อต้านความรุนแรงที่กระทำต่อผู้หญิง เพื่อสร้างพลังและความร่วมมือของคนในสังคมให้ร่วมกันหยุดความรุนแรงต่อผู้หญิงโดยเริ่มจากจุดเล็กๆ ของสังคมคือ สถาบันครอบครัว

(ม. 4, อักษรเจริญทัศน์: 133)

ตัวอย่างที่ (58)

ปัจจุบันปัญหาเรื่องความรุนแรงในสังคมมีมากขึ้น โดยเฉพาะปัญหาความรุนแรงต่อผู้หญิงที่ถูกทำร้ายจากสามี และคนส่วนใหญ่ในชุมชนเพิกเฉยต่อความรุนแรงดังกล่าวเพราะคิดว่าเป็นเรื่องของครอบครัวและเป็นเรื่องส่วนตัว จึงเป็นจุดเริ่มต้นของโครงการ Say No to Violence Against Women ขึ้นในประเทศไทย

(ม. 4, วัฒนาพานิช: 111)

จากตัวอย่างที่ (56) ผู้เขียนนำเสนอว่าสังคมไทยมีปัญหาอาชญากรรมเกิดขึ้นมากมาย ส่วนใหญ่ปัญหาดังกล่าวมักเกิดขึ้นกับเด็กและผู้หญิง สื่อมวลชนว่ามีปัญหาการถูกกระทำ ความรุนแรงเกิดขึ้นกับผู้หญิง และมีการใช้รูปภาพบ่งการเกิดซ้ำ คือ “มากมาย” “มัก” แสดงให้เห็นว่าปัญหาความรุนแรงที่เกิดขึ้นกับผู้หญิงนี้เกิดขึ้นมาแล้วหลายครั้ง ในตัวอย่างที่ (57) ผู้เขียนกล่าวถึงปัญหาที่สำคัญในสังคมไทย คือ ปัญหาเด็กและสตรีโดยกระทำ ความรุนแรง ทั้งการถูกกระทำ ความรุนแรงทางกายและการถูกกระทำ ความรุนแรงทางเพศ จนเกิดเป็นโครงการ “หนึ่งเสียง...หยุดความรุนแรงต่อผู้หญิง” จากชื่อโครงการมีการใช้คำว่า “หยุด” ก็สื่อมวลชนว่ามีปัญหาความรุนแรงต่อผู้หญิงเกิดขึ้น และจากตัวอย่าง (58) กล่าวว่าปัจจุบันปัญหาเรื่องความรุนแรงในสังคมมีมากขึ้น โดยเฉพาะ “ปัญหาความรุนแรงต่อผู้หญิงที่ถูกทำร้ายจากสามี” การใช้คำอ้างถึงในลักษณะนี้สื่อมวลชนได้ว่ามีปัญหาความรุนแรงต่อผู้หญิงเกิดขึ้น เมื่อมีปัญหาความรุนแรงในครอบครัวที่ผู้หญิงเป็นผู้ถูกกระทำ จึงทำให้เกิดเป็นโครงการ “Say No to Violence Against Women” ขึ้น แสดงให้เห็นทั้งภาพการถูกกระทำ ความรุนแรงของผู้หญิง และภาพการกระทำ ความรุนแรงของผู้ชาย

6) การใช้สหบท

ผู้เขียนมีการใช้สหบทโดยการอ้างสื่อและอ้างรายงานผลการวิจัย เพื่อแสดงให้เห็นว่ามีปัญหาผู้หญิงถูกคุกคามหรือการถูกระงับความรุนแรง การกล่าวอ้างของผู้จากแหล่งอื่นจะช่วยทำให้ตัวบทที่ผู้เขียนนำเสนอมีความน่าเชื่อถือมากยิ่งขึ้น

ตัวอย่างที่ (59)

ความรุนแรงในครอบครัว

3. สภาพความรุนแรงในครอบครัวอีกรูปแบบหนึ่งคือ การที่ผู้หญิงในครอบครัวถูกข่มขืนด้วยสามีตนเอง พ่อข่มขืนลูก และรวมทั้งญาติพี่น้องผู้ชายอื่น ๆ ข่มขืนญาติผู้หญิงในครอบครัว ซึ่งปรากฏตามสื่อมวลชนมากขึ้น ดังจะเห็นได้จากรายงานสถิติความรุนแรงต่อเด็ก สตรี และความรุนแรงในครอบครัว

(ม. 4, สกสค.: 171)

จากตัวอย่าง (59) ผู้เขียนนำเสนอประเด็นความรุนแรงในครอบครัว ว่ามีเหตุการณ์ที่ผู้หญิงถูกข่มขืนโดยผู้ชายในครอบครัว เช่น ผู้หญิงถูกข่มขืนด้วยสามี พ่อข่มขืนลูก หรือญาติพี่น้องที่เป็นผู้ชายข่มขืนญาติผู้หญิงในครอบครัว และผู้เขียนได้อ้างถึงสถิติความรุนแรงต่อเด็ก สตรี และความรุนแรงในครอบครัว การอ้างรายงานหรือผลการวิจัยนี้ช่วยให้ตัวบทที่ผู้เขียนนำเสนอมีความน่าเชื่อถือมากยิ่งขึ้น แสดงว่าเป็นเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นจริง เพราะมีรายงานหรือผลการวิจัยสนับสนุน

3.3.2 ผู้หญิงต้องป้องกันตัวเองและรักษานวลสงวนตัว

ภาพตัวแทนนี้นำเสนอความคิดว่าผู้หญิงต้องป้องกันตัวเองจากการถูกล่วงละเมิดทางเพศและการถูกคุกคามทางเพศ รวมถึงควรรักษานวลสงวนตัวเพื่อป้องกันการมีเพศสัมพันธ์ก่อนวัยอันควร กลวิธีทางภาษาในการนำเสนอภาพตัวแทนนี้มี 5 กลวิธี ได้แก่ การใช้คำและกลุ่มคำที่ปรากฏร่วมกัน การสร้างสถานการณ์หรือบทสนทนาสมมุติ การใช้น้ำเสียงที่มีอำนาจ การอ้างถึงโดยอ้อม และการใช้สหบท

1) การใช้คำและกลุ่มคำที่ปรากฏร่วมกัน ลักษณะที่พบ คือ

1.1) คำอ้างถึงผู้หญิง ปรากฏร่วมกับ คำศัพท์เกี่ยวกับการป้องกันตัวเอง เช่น พยายามพูดขอร้อง หลอกว่ากำลังมีประจำเดือนหรือเป็นโรคเอดส์ เตะไปที่ลูกอ้นทะวะ กัดลิ้น ป้องกันสังเกตุผู้ชายในบ้าน การหนีเอาตัวรอด ปฏิเสธ

1.2) การใช้คำเกี่ยวกับความพึงประสงค์ เช่น ดี เหมาะสม ถูกต้อง ปรากฏร่วมกับ คำศัพท์เกี่ยวกับการรักษานวลสงวนตัว เช่น *รักษานวลสงวนตัว รักษาพรหมจรรย์ ไม่แต่งกายล่อแหลม ไม่ให้ผู้ชายถูกเนื้อต้องตัว*

ตัวอย่างที่ (60)

ต้องป้องกันการข่มขืนเด็ก โดยผู้เป็นแม่หรือคนในครอบครัวต้องสังเกตุ ผู้ชายในบ้าน หรือคนอื่น ๆ ที่ดูเลไม่น่าไว้ใจ พยายามไม่ให้อยู่ใกล้ชิดหรืออยู่ตาม ลำพังกับเด็ก

(ม. 4, พัฒนาคุณภาพวิชาการ: 122)

ตัวอย่างที่ (61)

สเปรย์พริกไทย เป็นอุปกรณ์ป้องกันตัวที่ผู้หญิงนิยมใช้ถึงแม้ว่าจะไม่ส่ง ผลร้ายกับคนร้ายในระยะยาว แต่ก็ เป็นระยะเวลาที่เพียงพอต่อการหนีเอาตัวรอดได้

(ม. 1, อักษรเจริญทัศน์: 72)

จากตัวอย่างที่ (60) ผู้เขียนนำเสนอว่า ผู้เป็นแม่ “ต้องป้องกัน” “ต้องสังเกตุ” “พยายามไม่ให้อยู่ใกล้ชิดหรืออยู่ตามลำพัง” แสดงให้เห็นว่าผู้หญิงต้องคอยป้องกันและระวังตัวจากการถูก คุกคามหรือการล่วงละเมิดทางเพศ หรือในตัวอย่างที่ (61) ผู้เขียนกล่าวว่า สเปรย์พริกไทยเป็น อุปกรณ์ป้องกันตัวที่ผู้หญิงนิยมใช้เพื่อหนีเอาตัวรอด จะเห็นได้ว่าเป็นการปรากฏร่วมกันของคำอ้างถึง ผู้หญิงกับคำศัพท์เกี่ยวกับการป้องกันตัวเอง แสดงให้เห็นว่าผู้หญิงปองเป็นผู้ป้องกันตัวเองเพื่อไม่ให้ถูก ล่วงละเมิดทางเพศหรือถูกคุกคาม อาจเป็นวิธีการสังเกตุ ระวัง หรือพกอุปกรณ์ป้องกันตัว

ตัวอย่างที่ (62)

ค่านิยมทางเพศที่ดีที่สังคมไทยยอมรับกันก็คือ ชายควรมีความรับผิดชอบ ต่อการกระทำของตนเองไม่ควรชิงสุกก่อนห่าม ส่วน วัยรุ่นหญิง ควรมีค่านิยมทางเพศ เรื่อง พรหมจรรย์โดยคำนึงถึง ความบริสุทธิ์และการรักษาพรหมจรรย์จนกว่าจะ พบกับชายที่แน่ใจว่าจะเลือกเป็นคู่ครองและคู่ชีวิต แล้ว สงวนรักษาพรหมจรรย์ไว้ มอบให้ในวันแต่งงาน

(ม. 3, สกสค.: 18)

ตัวอย่างที่ (63)

พฤติกรรมทางเพศ หมายถึง การกระทำหรือการปฏิบัติตนที่เกี่ยวข้องกับเรื่องเพศ โดยสังคมมีความคาดหวังให้วัยรุ่นมีการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมทางเพศของตนไปในแนวทางที่ถูกต้องเหมาะสม ทั้งในเรื่องของ ค่านิยมทางเพศที่ถูกต้องตามแบบแผนของวัฒนธรรมไทย เช่น การรักษาวลสงวนตัวของเพศหญิง การเป็นสุภาพบุรุษโดยการให้เกียรติ ไม่ข่มเหงรังแกเพศหญิง การไม่ทดลองอยู่ก่อนแต่งของคู่รักชายและหญิง

(ม. 3, วัฒนาพานิช: 31)

จากตัวอย่าง (62) ผู้เขียนนำเสนอว่าค่านิยมทางเพศ “ที่ดี” ที่สังคมไทย “ยอมรับ” คือ วัยรุ่นหญิงคำนึงถึงความบริสุทธิ์และการรักษาพรหมจรรย์ ส่วนตัวอย่างที่ (63) นำเสนอว่าค่านิยมทางเพศที่ “ถูกต้อง” ตามแบบแผนของวัฒนธรรมไทย คือ การรักษาวลสงวนตัวของเพศหญิง จากทั้ง 2 ตัวอย่างเป็นการปรากฏร่วมกันของคำศัพท์แสดงการประเมินค่าและคำศัพท์เกี่ยวกับการรักษาวลสงวนตัว แสดงให้เห็นว่าผู้เขียนมีความคิดว่าการคำนึงถึงความบริสุทธิ์และการรักษาพรหมจรรย์ รวมถึงการรักษาวลสงวนตัว เป็นสิ่งที่ดีและผู้หญิงควรปฏิบัติตาม จึงสื่อภาพผู้หญิงควรรักษาวลสงวนตัว

2) การสร้างสถานการณ์หรือบทสนทนาสมมุติ

จากการศึกษาพบว่าผู้เขียนมีการใช้ทั้งการสร้างสมมุติสถานการณ์และการสมมุติบทสนทนาเพื่อนำเสนอให้เห็นว่าผู้หญิงควรป้องกันตัวเองและรักษาวลสงวนตัว โดยผู้เขียนจะสร้างสถานการณ์ที่ผู้หญิงอาจเสี่ยงต่อการถูกคุกคามทางเพศ และใช้บทสนทนาสมมุติเพื่อแนะนำวิธีการป้องกันตัวเองให้แก่ผู้หญิง

ตัวอย่างที่ (64)

การใช้ทักษะปฏิเสธ

สถานการณ์ : พงษ์โทรศัพท์มาหาหนูว่าจะมาทำรายงานที่บ้านของหนู ซึ่งวันนั้น หนูอยู่บ้านคนเดียว หนูควรใช้ทักษะการปฏิเสธอย่างไร

พงษ์ : “วันนี้เราไปทำรายงานที่บ้านหนูนะ”

หนู : “เราไม่สะดวกพงษ์ พอวันนี้ต้องไปทำธุระกับแม่ กว่าจะกลับก็ค่ำๆ เลย”

(ม. 2, อักษรเจริญทัศน์: 34)

ตัวอย่างที่ (65)

การใช้ทักษะการต่อรองเพื่อการประนีประนอม

สถานการณ์ : ก้องชวนจิบไปเที่ยวทะเลในวันหยุด และค้างคืนด้วยกัน 1 คืน
จิบควรใช้ทักษะการต่อรองเพื่อการประนีประนอมอย่างไร
ก้อง : “วันหยุดนี้ไปเที่ยวทะเลกันไหม ค้างคืนสัก 1 คืน”
จิบ : “เราชวนเพื่อไปด้วยได้ไหม ไปกันเยอะๆ สนุกดีนะ แต่เราคงค้างคืนด้วยไม่ได้
เพราะเรามีนัดกับครอบครัวต่อ”

(ม. 2, อักษรเจริญทัศน์: 38)

ตัวอย่างที่ (66)

ทักษะการปฏิเสธ

ผู้ชาย : ไปเที่ยวกันต่อมั๊ย

ผู้หญิง : มันเย็นแล้วเราต้องรีบกลับบ้าน คงไปไม่ได้นะ

(ม. 6, พัฒนาคุณภาพวิชาการ: 30)

จากตัวอย่างที่ (64) (65) และ (66) ผู้เขียนนำเสนอทักษะการปฏิเสธและทักษะการต่อรอง โดยผู้เขียนได้สร้างบทสนทนาขึ้นมาโดยใช้น้ำเสียงของเด็กกว่าหากเกิดเหตุการณ์ในลักษณะนี้ขึ้นควรตอบปฏิเสธหรือควรต่อรองอย่างไร การสมมุติบทสนทนาที่ปรากฏในตัวอย่างนั้นผู้เขียนจะสมมุติให้ตัวละครฝ่ายชายเป็นผู้ที่ใช้คำพูดที่อาจแสดงถึงความไม่แน่ใจหรือเป็นการพูดที่อาจนำไปสู่สถานการณ์ที่อันตราย แล้วผู้เขียนก็ได้สร้างบทพูดของผู้หญิงในลักษณะของการตอบปฏิเสธหรือการต่อรอง การยกตัวอย่างถึงการใช้ทักษะการปฏิเสธของผู้หญิงนี้แสดงให้เห็นว่าผู้หญิงจะต้องเป็นฝ่ายปฏิเสธหรือป้องกันตัวเอง หากเกิดสถานการณ์ที่อาจเสี่ยงต่อการถูกคุกคามหรือเป็นสถานการณ์ที่ต้องอยู่กับผู้ชายสองต่อสอง แสดงให้เห็นความคิดของผู้เขียนว่าต้องการให้ผู้หญิงป้องกันตัวเอง

3) การใช้น้ำเสียงที่มีอำนาจ

จากการศึกษาพบว่า ผู้เขียนมีการใช้น้ำเสียงที่มีอำนาจในการสั่งหรือชี้แนะผู้รับด้วยบทว่าต้องหรือควรป้องกันตัวเองจากการถูกล่วงละเมิดทางเพศ หรือการมีเพศสัมพันธ์ก่อนวัยและเวลาอันควร

ตัวอย่างที่ (67)

วิธีการป้องกันตนเองจากพฤติกรรมที่เสี่ยงต่อการตั้งครรภ์ไม่พร้อมมี ดังนี้

1. **ไม่ยอมตกอยู่ในสถานการณ์เสี่ยง** เพื่อให้ตนเองมีความปลอดภัยจากการมีเพศสัมพันธ์
2. **ไม่ยินยอมให้ฝ่ายชายมีเพศสัมพันธ์ด้วย** ฝ่ายหญิงไม่ควรใจอ่อนกับการอ้างเหตุผลของฝ่ายชาย หรือถ้ายอมให้ถูกเนื้อต้องตัว แล้วปล่อยให้กระทำไปเรื่อย ๆ ก็อาจเกิดการมีเพศสัมพันธ์ได้ และอาจส่งผลให้เกิดการตั้งครรภ์ไม่พร้อม หรือติดโรคทาง เพศสัมพันธ์ได้
4. **ไม่ยอมให้ถูกล่วงเกินได้โดยง่าย** ต้องไม่ทำให้ฝ่ายชายคิดว่าเราเป็นผู้หญิงที่ผู้ชายสามารถทำการล่วงเกินอย่างไรก็ได้ เพราะจะทำให้ตนเองรู้สึกไร้คุณค่า ดังนั้นจึงควรป้องกันตนเองด้วยการใช้ทักษะต่าง ๆ เพื่อเป็นการหลีกเลี่ยงการมีเพศสัมพันธ์และการตั้งครรภ์ไม่พร้อม

(ม. 2, อักษรเจริญทัศน์: 32)

ตัวอย่างที่ (67) ผู้เขียนนำเสนอวิธีการป้องกันตนเองจากพฤติกรรมเสี่ยงต่อการตั้งครรภ์ไม่พร้อม โดยใช้คำว่า “ไม่ยอม” “ไม่ยินยอม” เพื่อสั่งหรือแนะนำสิ่งที่ควรปฏิบัติเพื่อป้องกันตัวเอง คือ ไม่ยอมตกอยู่ในสถานการณ์เสี่ยง ไม่ยอมให้ฝ่ายชายมีเพศสัมพันธ์ด้วย ไม่ควรใจอ่อนกับการอ้างเหตุผลของฝ่ายชาย ไม่ยอมให้ถูกล่วงเกินได้โดยง่าย แสดงให้เห็นว่าการป้องกันตนเองจากการมีเพศสัมพันธ์เป็นสิ่งที่ผู้หญิงพึงปฏิบัติ การนำเสนอในลักษณะนี้นอกจากจะสื่อภาพผู้หญิงควรป้องกันตัวเองแล้วยังแฝงการนำเสนอภาพว่าผู้ชายเป็นผู้คุกคามและไม่น่าไว้วางใจได้อีกด้วย ดังเช่นในข้อ 4. “ไม่ยอมให้ถูกล่วงเกินได้โดยง่าย” เมื่อผู้หญิงปรากฏกับกริยา “ถูกล่วงเกิน” แสดงว่าผู้ชายจะเป็นฝ่าย “ล่วงเกิน” จึงแสดงให้เห็นทั้งภาพผู้หญิงควรป้องกันตัวเอง และผู้ชายเป็นผู้ที่คุกคาม

ตัวอย่างที่ (68)

ข้อควรระวังการถูกล่วงละเมิดทางเพศ

1. **อย่าอยู่กับผู้ชายสองต่อสองในบ้าน ห้องเรียน บ้านเพื่อน** ในที่ลับหูลับตาคน ไม่ว่าจะผู้ชายคนนั้นจะเป็นใครก็ตาม
2. **ถ้าเพื่อนหรือคนรักชวนไปเที่ยวที่เปลี่ยว ๆ หรือไปแล้วเห็นมีเพื่อนผู้ชายหลายคน** และถ้าพวกเขาดื่มเหล้าด้วยแล้ว ให้หาทางหรือใช้วิธีหลอกล่อเพื่อออกมาจากที่นั่น

3. **อย่าเดินคนเดียวในทางที่เปลี่ยว** ไม่ว่าจะเป็นเวลากลางวันหรือกลางคืน

4. **ถ้าครูผู้ชายเรียกให้ไปพบสองต่อสอง** ไม่ว่าจะเป็นเรื่องอะไรก็ตาม **อย่าไปเด็ดขาดหรือครูผู้ชายบอกให้ช่วยถือของไปให้ที่ห้องพักหรือบ้านพัก อย่าทำเด็ดขาด** ถ้าจะไปต้องมีเพื่อนไปด้วยอย่างน้อยอีก 2-3 คน

(ม. 1, สกสค.: 80)

จากตัวอย่าง (68) ผู้เขียนกล่าวถึงข้อควรระวังการถูกล่วงละเมิดทางเพศ โดยยกตัวอย่างว่า “อย่าอยู่กับผู้ชายสองต่อสอง” “ถ้าเพื่อนหรือคนรักชวนไปที่เปลี่ยว หรือไปแล้วมีเพื่อนผู้ชายหลายคน ให้หาทางหรือใช้วิธีหลอกล่อเพื่อออกมา” “อย่าเดินคนเดียวในทางที่เปลี่ยว” “ถ้าครูผู้ชายเรียกให้ไปพบสองต่อสอง อย่าไปเด็ดขาด” “ครูผู้ชายบอกให้ช่วยถือของไปที่ห้องพักหรือบ้านพัก อย่าทำเด็ดขาด” จากข้อความเหล่านี้แสดงให้เห็นว่าผู้เขียนต้องการกำลังใจที่น่าเสียดายที่มีอำนาจในการสั่งให้ผู้หญิงป้องกันตัวเอง โดยมีการใช้คำแสดงการสั่ง คือ “อย่า” จะเห็นได้ว่านอกจากจะแสดงให้เห็นภาพผู้หญิงต้องป้องกันหรือระวังตัวอยู่เสมอแล้ว ยังสื่อภาพของความไม่น่าไว้วางใจของผู้ชายได้อีกด้วย จากตัวอย่างผู้เขียนนำเสนอการให้ผู้หญิงระมัดระวังและป้องกันตัว พร้อมไปกับภาพความอันตรายหรือน่าไว้วางใจของผู้ชาย

4) การอ้างถึง

นอกจากจะปรากฏการใช้คำอ้างถึงโดยตรงถึงผู้หญิงหรือผู้ชายแล้วนั้น หนังสือเรียนวิชาสุขศึกษาจะมีการอ้างถึงโดยอ้อมเพื่ออ้างถึงผู้หญิงและผู้ชายอีกด้วย การอ้างถึงโดยอ้อม หมายถึงการกล่าวถึงสิ่งหนึ่งแต่ไม่ได้เป็นการกล่าวถึงสิ่งนั้นโดยตรง แต่เป็นการกล่าวโดยอ้อม ผู้รับสารจะเข้าใจถึงสิ่งที่ผู้ส่งสารกำลังอ้างถึงได้โดยการพิจารณาจากบริบทแวดล้อม

ตัวอย่างที่ (69)

สิ่งสำคัญที่สุดที่จะสามารถช่วยในการป้องกันการล่วงละเมิดทางเพศได้ดีที่สุดประการหนึ่งนั่นก็คือ ตนเอง ซึ่งการเตรียมตัวของตนเองให้ปลอดภัยจากการล่วงละเมิดทางเพศได้นั้น มีดังนี้

1. **ควรแต่งกายให้เรียบร้อย รัดกุม เหมาะสมกับวัย รู้จักกาลเทศะ** โดยไม่สวมใส่เสื้อผ้าที่บางเกินไป กางเกงหรือกระโปรงที่สั้นเกินไป ทั้งนี้เพื่อไม่ให้เกิดการยั่วยุอารมณ์ทางเพศโดยไม่ตั้งใจ ซึ่งอาจก่อให้เกิดอันตรายแก่ตนเองได้

(ม. 1, อักษรเจริญทัศน์: 73)

จากตัวอย่างที่ (69) ผู้เขียนนำเสนอวิธีการป้องกันการล่องละเมิดทางเพศ การใช้คำว่า “การล่องละเมิดทางเพศ” เป็นการอนุมานว่ามี การล่องละเมิดทางเพศเกิดขึ้น ในตัวอย่างนี้ผู้เขียนไม่ได้มีการใช้คำอ้างถึงเพศสภาวะใดเพศสภาวะหนึ่ง แต่ผู้เขียนมีการใช้ข้อความว่า “ไม่สวมใส่เสื้อผ้าที่บางเกินไป กางเกง หรือกระโปรงที่สั้นเกินไป” แสดงให้เห็นว่าผู้เขียนอาจใช้คำอ้างถึงโดยอ้อมเพื่อสื่อความถึง “ผู้หญิง” ตัวอย่างนี้จึงอาจอนุมานได้ว่าเป็นตัวบทที่ผู้เขียนต้องการสื่อสารกับผู้หญิงว่าผู้หญิงควรป้องกันตัวเอง และวิธีการป้องกันการล่องละเมิดทางเพศที่ดีที่สุด คือ “ตนเอง” รวมถึงมีการเสนอแนะถึงวิธีการต่าง ๆ ที่ผู้หญิงควรกระทำเพื่อป้องกันตัวเองจากการล่องละเมิดทางเพศโดยมีการใช้คำแสดงทัศนภาวะร่วมด้วย ฮาร์เดน (Harden, 2009: 229 อ้างถึงในชนกพร พัวพัฒนกุล, 2556: 117) กล่าวว่า การใช้คำแสดงทัศนภาวะ (modality) เป็นการเสริมทัศนภาวะของผู้พูดเข้าไปในถ้อยคำที่กล่าว เพื่อเป็นการประเมินความเป็นจริงหรือโอกาสในการเป็นจริงของถ้อยคำที่กล่าว จากตัวอย่างนี้มีการใช้คำแสดงทัศนภาวะ คือ “ควร” เพื่อเสริมทัศนภาวะของผู้พูดหรือผู้เขียนว่าการแต่งกายให้เรียบร้อย รัดกุม เหมาะสมกับวัย รู้จักกาลเทศะ เป็นสิ่งที่ผู้หญิงพึงปฏิบัติ

ตัวอย่างที่ (70)

พฤติกรรมเสี่ยงต่อสุขภาพ

- การแต่งกายเปิดเผยร่างกายหรือรัดรูปจนเกินไปอาจเสี่ยงต่อการถูกข่มขืน
แนวทางป้องกัน

- แต่งกายให้มิดชิด เรียบร้อย ไม่แต่งกายรัดรูปหรือล่อแหลมเปิดเผยให้เห็น
รูปร่าง

(ม. 3, พัฒนาคุณภาพวิชาการ: 117)

จากตัวอย่าง (70) ผู้เขียนนำเสนอเรื่องพฤติกรรมเสี่ยงต่อสุขภาพและแนวทางป้องกัน จากตัวอย่างจะเห็นได้ว่าไม่มีการใช้คำอ้างถึงถึงเพศสภาวะใด แต่มีการใช้ข้อความว่า “การแต่งกายเปิดเผยร่างกายหรือรัดรูป” “ไม่แต่งกายรัดรูปหรือล่อแหลม” คำว่า “รัดรูป” “แต่งกายล่อแหลม” มักปรากฏร่วมกับคำอ้างถึงผู้หญิง เช่น วัยรุ่นหญิงแต่งกายล่อแหลม (ม. 4, พัฒนาคุณภาพวิชาการ: 73) นิดชอบสวมกางเกงขาสั้น ๆ รัดรูปและเสื้อสายเดี่ยว (ม. 3, สกสค.: 117) ตัวอย่างนี้จึงเป็นการอ้างถึงโดยอ้อม เพื่อนำเสนอว่าผู้หญิงควรแต่งกายให้มิดชิด เรียบร้อย ไม่แต่งกายรัดรูปหรือล่อแหลมเปิดเผยให้เห็นรูปร่าง จึงสื่อภาพตัวแทนได้ว่าผู้หญิงควรป้องกันตัวเอง

5) การใช้สทบท

จากการศึกษาพบว่า ผู้เขียนมีการใช้สทบทโดยการอ้างถึงหรือยกตัวบทอื่นมาแทรกในเนื้อความ ผลการศึกษาพบว่าการนำวรรณกรรมมาใช้ในตัวบท เพื่อให้ผู้เรียนทราบถึงวิธีการปฏิบัติที่ผู้เขียนคิดว่าเป็นแบบอย่างที่ดี

ตัวอย่างที่ (71)

การปฏิบัติตามวัฒนธรรมไทยที่ควรยึดถือเป็นแบบอย่างอันดีงาม ส่วนใหญ่จะมาจากบทกลอนสุภาพ คำพังเพย และประเพณีหรือระเบียบแบบแผนปฏิบัติของคนในสังคม เช่น

สุภาษิตสอนหญิง (สุนทรภู่)

“แม้ประสบพบเหล่าเจ้าชู้ชาย	อย่าซม้ายทำช้อยตะบอยแล”
“อันที่จริงหญิงชายย่อมหมายรัก	มิใช่จักตัดทางที่สร้างสม
แม้จักรักไว้ในามรรณ	อย่ารักชมนอกหน้าเป็นราศี”
“เขารักจริงให้สู่ขอกับพ่อแม่	อย่าวิ่งแร่หลงงามไปตามง่าย”
“จงรักตัวอย่าให้มัวราศีหมอง	ถือทำนองแบบโบราณท่านชานไช
อย่าเอาผิดมาเป็นชอบประกอบใจ	จงอยู่ในโอวาทญาตึงค์”

(ม. 6, สกสค.: 18)

จากตัวอย่างที่ (71) จะเห็นได้ว่าผู้เขียนกล่าวอ้างสทบท คือวรรณกรรม เรื่อง สุภาษิตสอนหญิงของสุนทรภู่ และได้ยกตัวอย่างบทประพันธ์ในสุภาษิตสอนหญิงมาเป็นตัวอย่าง จากหัวข้อในการนำเสนอ ผู้เขียนได้กล่าววาทกลอนที่ยกมานี้เป็นการปฏิบัติตามวัฒนธรรมไทยที่ควรยึดถือเป็นแบบอย่างที่ดีงาม แสดงให้เห็นว่าผู้เขียนเห็นด้วยกับบทประพันธ์นี้และต้องการให้ผู้เรียนซึ่งคือผู้หญิงปฏิบัติตาม

จากบทกลอนที่ผู้เขียนได้ยกมามีการนำเสนอเนื้อหาถึงการรักษากิริยามารยาท การรักษานวลสงวนตัวของผู้หญิง ไม่ควรชิงสุกก่อนทาม จึงสื่อให้เห็นว่าผู้เขียนต้องการให้ผู้หญิงรักษานวลสงวนตัว

แต่อย่างไรก็ดี ผู้เขียนไม่ได้มุ่งเน้นให้ผู้เรียนเชื่อในสิ่งที่เป็นคำสอนที่มีแต่ตั้งแต่สมัยอดีตเพียงอย่างเดียว ยังมีการให้ผู้เรียนได้ถึงคิดวิเคราะห์ถึง “การประยุกต์ใช้ในสังคมปัจจุบันด้วย” ผ่านแบบฝึกหัดที่อยู่ในตอนท้ายของบทเรียนด้วยเช่นกัน ดังตัวอย่าง

ตัวอย่างที่ (72)

2. ร่วมกันอ่านทำนองเสนาะบทกลอนจากสุภาสิตสอนหญิงของสุนทรภู่ต่อไป แล้วแบ่งกลุ่มอภิปรายถึงความหมายในบทกลอนและ**วิธีการประยุกต์ใช้ในสังคมปัจจุบัน**

(ม. 6, สกสค.: 19)

3.3.3 ผู้ชายเป็นผู้ที่คุกคามและไม่น่าไว้วางใจ

ภาพตัวแทนนี้เป็นภาพตัวแทนที่นำเสนอว่าผู้ชายเป็นผู้ที่คุกคามทางเพศต่อผู้หญิงหรือผู้ชายมีพฤติกรรมที่ไม่น่าไว้วางใจ กลวิธีทางภาษาที่ใช้ในการประกอบสร้างภาพตัวแทนมี 6 กลวิธี ได้แก่ การใช้คำและกลุ่มคำที่ปรากฏร่วมกัน การสร้างสถานการณ์หรือบทสนทนาสมมุติ การอ้างถึงการใช้มุขลบท การยกตัวอย่าง และการใช้การเชื่อมโยงระหว่างประโยค

1) การใช้คำและกลุ่มคำที่ปรากฏร่วมกัน

ลักษณะที่พบคือ 1.1) คำอ้างถึงผู้ชาย ปรากฏร่วมกับคำศัพท์เกี่ยวกับการล่วงละเมิดทางเพศหรือการคุกคาม เช่น *ใช้คำพูดหรือสายตาแตะโลม ถ้ามอง ไชว์อวัยวะเพศ กอด จูบ ลูบคลำ จับ ล้วง สำเร็จความใคร่ผ่านเสื้อผ้า สัมผัส*

1.2) คำอ้างถึงผู้ชาย ปรากฏร่วมกับคำศัพท์ที่เกี่ยวกับพฤติกรรมที่ไม่น่าไว้วางใจ เช่น *ชวนไปดูหนังรอบดึก โทรศัพท์มาหาว่าจะมาทำรายงานที่บ้าน ชวนไปงานเลี้ยงที่บ้าน ชวนไปเล่นอินเทอร์เน็ต ชวนไปดูหนังรอบดึก*

ตัวอย่างที่ (73) จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

นักเรียนลองสำรวจความคิดเห็นส่วนตัวในเรื่องต่อไปนี้

นักเรียนคิดว่า “ผู้หญิงจะยินยอมให้เพื่อนชายสัมผัสร่างกายส่วนใดได้บ้าง”

นักเรียนคิดว่า “ผู้ชายสัมผัสร่างกายส่วนใดของเพื่อนหญิงได้บ้าง”

(ม. 4, สกสค.: 46)

จากตัวอย่างที่ (73) ผู้เขียนมีการใช้คำอ้างถึงผู้ชายร่วมกับคำศัพท์เกี่ยวกับการล่วงละเมิดทางเพศ คือคำว่า “สัมผัสร่างกาย” หรือ “สัมผัส” แสดงให้เห็นว่าผู้เขียนมีความคิดต่อผู้ชายว่ามักจะเป็นผู้ที่ไม่น่าไว้วางใจและคุกคามผู้หญิงโดยการถูกเนื้อต้องเนื้อหรือการสัมผัสร่างกาย

2) การสร้างสถานการณ์หรือบทสนทนาสมมุติ

ผู้เขียนจะใช้การสร้างสถานการณ์หรือบทสนทนาสมมุติเพื่อยกตัวอย่างถึงเหตุการณ์ การล่วงละเมิดทางเพศ โดยมักจะสมมุติให้ตัวละครชายเป็นผู้ที่คุกคามทางเพศหรือแสดงพฤติกรรมที่ไม่น่าไว้วางใจ

ตัวอย่างที่ (74)

“นักเรียนสาวแจ้งจับหนุ่มลวงไปข่มขืน”

นุชพร้อมผู้ปกครองได้เข้าแจ้งความกับเจ้าหน้าที่ตำรวจว่าเมื่อเย็นวันก่อน นุชได้ถูกนายदनัย หนุ่มรุ่นพี่ที่สนิทสนมกัน หลอกลวงว่าจะพาไปติวข้อสอบที่ห้องเช่า ฝ่ายชาย นุชจึงหลงเชื่อตามไปด้วยความไว้วางใจ แต่แทนที่นายदनัยจะติวข้อสอบให้ตามที่บอก นายदनัยกลับเปิดภาพยนตร์โป๊ให้ดูและพยายามลวนลามจะข่มขืน โชคดีที่นุชหนีออกมาได้จึงบอกให้ผู้ปกครองทราบ ผู้ปกครองจึงพามาแจ้งความ ตำรวจได้ติดตามจับกุมนายदनัยมาดำเนินคดีต่อไป

(ม. 1, สกสค.: 79)

ตัวอย่างที่ (75)

สถานการณ์ตัวอย่าง

โรงเรียนเลิกแล้ว ต่อมชวนใหม่ซ้อนรถจักรยานยนต์ บอกว่าจะไปส่งบ้าน ขับรถไปสักพัก ต่อมบอกว่าจะขับเลยไปเที่ยวเล่นแถวริมเขื่อน เมื่อไปถึงเขื่อนเป็นเวลาเกือบมืดแล้ว ต่อมขับรถไปจอดที่ศาลาริมเขื่อน แลวนั้นไม่มีใครเลย ต่อมบอกว่า“เราไปนั่งคุยกันดีกว่า”

(ม. 1, สกสค.: 82)

ตัวอย่างที่ (76)

บอยมาหาที่บ้านเพื่อช่วยกันทำรายงาน หลังทำรายงานเสร็จ บอยจึงใช้คำพูดขอหอมแก้มบ๊อ และบอกว่ารักบ๊อมาก

(ม. 6, พัฒนาคุณภาพวิชาการ: 31)

จากตัวอย่าง (74) ผู้เขียนสมมุติสถานการณ์ให้เห็นถึงความไม่น่าไว้วางใจและการคุกคามทางเพศของผู้ชาย ดังในตัวนี้ที่ผู้เขียนสมมุติสถานการณ์ว่า “นายदनัย” “หลอกลวงว่าจะพาไปติวข้อสอบที่ห้องเช่า” “เปิดภาพยนตร์โป๊ให้ดูและพยายามลวนลามจะข่มขืน” หรือในตัวอย่างที่ (75) ผู้เขียนสมมุติสถานการณ์ว่า “ต่อม” “ขับรถไปจอดที่ศาลาริมเขื่อน แลวนั้นไม่มีใครเลย” “ต่อมบอกว่าเรานั่ง

คุยกันดีกว่า” หรือในตัวอย่างที่ (76) “บอย” “ใช้คำพูดขอหอมแก้มและบอกว่ารักมาก” จากทั้ง 3 ตัวอย่าง เป็นสถานการณ์ที่ผู้เขียนสมมุติขึ้น แต่การสมมุตินั้นผู้เขียนเลือกใช้คำอ้างถึงผู้ชายร่วมกับ คำศัพท์เกี่ยวกับการล่วงละเมิดทางเพศและพฤติกรรมที่ไม่น่าไว้วางใจ เช่น หลอกว่าจะพาไปตีว หนังสือแต่กลับเปิดภาพยนตร์โป๊ให้ดูและพยายามลวนลามจะข่มขืน ขับรถไปจอดในที่ที่ไม่มีคน หรือ มาทำรายงานแต่กลับใช้คำพูดเพื่อขอหอมแก้ม แสดงให้เห็นภาพว่าผู้ชายมักเป็นผู้ที่คุกคามและไม่น่า ไว้วางใจ ทั้งหมดนี้จึงสื่อให้เห็นว่าผู้ชายเป็นผู้ที่คุกคามและไม่น่าไว้วางใจ

3) การอ้างถึง

จากการศึกษาพบว่า โดยผู้เขียนไม่ได้ใช้เพียงคำอ้างถึงโดยตรงเพื่อกล่าวถึงผู้ชาย แต่ผู้เขียนมีการอ้างถึงโดยอ้อมเพื่ออ้างถึงผู้ชายด้วยเช่นกัน การอ้างถึงโดยอ้อมนั้นต้องอาศัยการ พิจารณาจากบริบทหรือตัวบทอื่น ๆ เมื่อพิจารณาแล้ว ผู้อ่านจึงจะสามารถเข้าใจได้ว่าผู้เขียนกำลังสื่อ ความถึงผู้ชาย

ตัวอย่าง (77)

ผู้ลวนลามเข้ามาจับมือทั้งสองข้างด้านหน้า เราสามารถช่วยตัวเอง คือ

- ตะหน้าแข็ง หัวเข่าหรือ**อ้นทะ**ผู้ทำร้ายอย่างรุนแรงอีกครั้ง แล้วรีบหนี
- หากผู้ทำร้ายยังไม่ปล่อย ให้ใช้สันเท้ากระทะแทกลงบนหัวเข่าหรือ**อ้นทะ**ของผู้ทำร้าย
- เมื่อผู้ทำร้ายปล่อยมือ ให้กระทะแทกสันเท้าลงที่หัวเข่าหรือ**อ้นทะ**ผู้ทำร้ายอย่างรุนแรงอีก ครั้งแล้ววิ่งหนี

(ม. 1, เอมพันธ์: 81-83)

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

จากตัวอย่าง (77) จะเห็นได้ว่าผู้เขียนไม่ได้มีการใช้คำอ้างถึงผู้ชาย แต่ใช้การแนะนำความโดย ใช้คำว่า “อ้นทะ” ทำให้ผู้อ่านสามารถเข้าใจและตีความได้ว่าผู้ทำร้ายหรือผู้ลวนลามนั้น คือ ผู้ชาย และเมื่อผู้ทำร้ายหรือผู้ลวนลามเป็นผู้ชาย การอ้างถึงในลักษณะนี้จึงสื่อภาพว่าผู้ชายคุกคามและ ไม่น่าไว้วางใจ

ตัวอย่าง (78)

ความรุนแรงทางเพศ หรือการล่วงละเมิดทางเพศ หมายถึง การกระทำหรือ การพูดเกี่ยวกับเรื่องเพศที่ลามกอนาจาร หรือการแสดงออกทางเพศต่อผู้อื่น โดย บุคคลนั้นไม่ยินยอม มีหลากหลายรูปแบบ ได้แก่

- การคุกคามทางเพศโดยไม่มีการสัมผัส เช่น ใช้คำพูดหรือสายตาทะเยอ โถมอง โชว์อวัยวะเพศ สำเร็จความใคร่ต่อหน้าผู้อื่น

- การละเมิดทางเพศโดยการสัมผัส ไม่มีการสอดใส่ เช่น กอด จูบ ลูบคลำ จับ ล้วง สำเร็จความใคร่ผ่านเสื้อผ้า ฎไถอวัยวะเพศ
- การพยายามขึ้นใจ ปลุกปล้ำ เพื่อจะร่วมเพศ เช่น พยายามจับต้องอวัยวะเพศ **เพศ พยายามสอดใส่อวัยวะเพศ**

(ม. 4, พัฒนาคุณภาพวิชาการ: 120)

จากตัวอย่าง (78) ผู้เขียนนำเสนอประเด็นความรุนแรงทางเพศหรือการล่วงละเมิดทางเพศ แล้วยกตัวอย่างถึงการคุกคามทางเพศโดยไม่มีการสัมผัส การละเมิดทางเพศโดยการสัมผัส และการพยายามขึ้นใจ ปลุกปล้ำ เพื่อจะร่วมเพศ ซึ่งไม่ได้มีการใช้คำอ้างถึงเพศใด แต่ผู้ผลิตตัวบทมีการใช้คำว่า “ถ้ามอง” และ “พยายามสอดใส่อวัยวะเพศ” คำว่าถ้ามองนั้น หมายถึง แอบดูตามรูหรือตามช่อง เพื่อดูผู้หญิงทำกิจส่วนตัว (สำนักงานราชบัณฑิตยสภา, 2566: ออนไลน์) จึงน่าจะความได้ว่าผู้ชายเป็นผู้ทำกริยานี้ หรือ การพยายามสอดใส่อวัยวะเพศ ที่น่าจะความว่าผู้ชายเป็นผู้ทำกริยาสอดใส่นี้เช่นกัน ตัวบทนี้จึงสื่อภาพตัวแทนได้ว่าผู้ชายเป็นผู้คุกคามและไม่น่าไว้วางใจ

ตัวอย่างที่ (79)

- 1) การล่วงละเมิดทางเพศด้วยวาจา หมายถึง การกระทำอนาจาร ต่อบุคคลอื่นด้วยคำพูดเพื่อตอบสนองความพึงพอใจของตนเองในเรื่องเพศ ซึ่งถือว่าเป็นการกระทำที่ไม่รุนแรง เช่น **การเล่าเรื่องตลกกลามก เรื่องสองแง่สองง่ามในเรื่องเพศ**

(ม. 1, อักษรเจริญทัศน์: 66)

จากตัวอย่างที่ (79) ผู้เขียนไม่ได้มีการใช้คำอ้างถึงเพศสภาวะใด แต่เมื่อพิจารณาจากตัวบทอื่น เช่น “นักเรียนอาจเคยได้ยินหรือพบสื่อเกี่ยวกับการล่วงละเมิดทางเพศ เช่น คลิปวิดีโอลามกอนาจารที่เผยแพร่ในสื่ออินเทอร์เน็ต ชายแปลกหน้าจูงใจให้อวัยวะมาสัมผัสร่างกายขณะขึ้นรถประจำทาง มีการเล่าเรื่องตลกกลามกสองแง่สองง่ามให้ฟัง” (ม. 1, เอ็มพันธ์: 73) จะเห็นได้ว่ามีการใช้คำอ้างถึงผู้ชายร่วมกับข้อความว่า “เล่าเรื่องตลกกลามกสองแง่สองง่ามให้ฟัง” ด้วยเหตุนี้จึงทำให้ผู้อ่านอาจอนุมานได้ว่าตัวบทนี้ ผู้เขียนกำลังกล่าวถึงผู้ชาย จึงสื่อภาพว่าผู้ชายคุกคามและไม่น่าไว้วางใจ

4) การใช้มูลบท

ผู้เขียนมีการใช้มูลบทเพื่อสื่อความว่ามีปัญหาผู้หญิงถูกคุกคามทางเพศและถูกระหว่าความรุนแรงซึ่งผู้ที่ถูกคุกคามและกระทำผู้หญิงนั้น คือ คนในครอบครัว

ตัวอย่างที่ (80)

การข่มขืนเด็ก โดยเฉพาะพ่อเลี้ยงข่มขืนลูกเลี้ยงมักเกิดให้เห็นอยู่บ่อยครั้ง บางครั้งก็เป็นน้ำ อา ปู่ ตา หรือพ่อ ข่มขืนลูกหลานหรือญาติตัวเอง

(ม. 4, พัฒนาคุณภาพวิชาการ: 121)

ตัวอย่างที่ (81)

การทำร้ายคู่สมรส คือ การแสดงออกถึงพฤติกรรมที่ก้าวร้าวระหว่างคู่สมรสที่แต่งงานถูกต้องตามกฎหมาย หรืออยู่ก่อนแต่งก็ได้ โดยพบว่าส่วนใหญ่สามีมักเป็นผู้ทำร้ายภรรยาของตน ซึ่งอาจเป็นการทำร้ายทางจิตใจด้วยการด่าว่า บังคับ ขู่เข็ญ ข่มขืน หรือการทำร้ายร่างกายด้วยการตบตี หรือใช้สิ่งของทำร้ายจนเกิดการได้รับบาดเจ็บ หรือเสียชีวิตได้

(ม. 5, อักษรเจริญทัศน์: 125)

จากตัวอย่าง (80) ผู้ผลิตตัวบทมีการใช้ภาษาสื่อมูลบทว่า “การข่มขืนเด็ก โดยเฉพาะพ่อเลี้ยงข่มขืนลูกเลี้ยง” สื่อมูลบทว่ามีเหตุการณ์การข่มขืนในครอบครัวเกิดขึ้น และไม่ใช่เพียงพ่อเลี้ยงข่มขืนลูกเลี้ยงเท่านั้นยังมีเหตุการณ์ “น้ำ อา ปู่ ตา หรือพ่อ ข่มขืนลูกหลานหรือญาติตัวเอง” และเหตุการณ์นี้ไม่ได้เกิดขึ้นเพียงครั้งเดียว เพราะมีการใช้รูปภาษาบ่งการเกิดซ้ำ (iteratives) คือคำว่า “มัก” และ “บ่อยครั้ง” แสดงให้เห็นว่าเหตุการณ์การข่มขืนในครอบครัวที่ผู้ชายเป็นผู้กระทำนี้เกิดขึ้นมากกว่า 1 ครั้ง ส่วนตัวอย่างที่ (81) ผู้เขียนนำเสนอถึงการทำร้ายร่างกายคู่สมรสว่า ส่วนใหญ่สามีมักเป็นผู้ทำร้ายภรรยาของตน มีการใช้รูปภาษาบ่งการเกิดซ้ำ คือคำว่า “มัก” เช่นเดียวกัน แสดงให้เห็นว่าการที่สามีทำร้ายภรณานั้นเกิดเหตุการณ์นี้บ่อยครั้ง จากทั้ง 2 ตัวอย่างจึงแสดงให้เห็นภาพการคุกคามของผู้ชายที่มักเป็นฝ่ายกระทำต่อผู้หญิง

ตัวอย่างที่ (82)

ปัญหาการล่วงละเมิดทางเพศที่มักพบบ่อย ๆ ตามที่เป็นข่าว มักเป็นเรื่องของการใช้อำนาจในเรื่องเพศ เช่น ผู้ชายกระทำกับผู้หญิง ผู้ใหญ่กระทำกับเด็ก หัวหน้ากระทำกับลูกน้อง เป็นต้น

(ม. 1, อักษรเจริญทัศน์: 68)

จากตัวอย่าง (82) เป็นการนำเสนอถึงปัญหาการล่วงละเมิดทางเพศ ผู้เขียนได้มีการใช้คำว่า “ปัญหาการล่วงละเมิดทางเพศ” แสดงให้เห็นว่าสิ่งนี้เป็นสิ่งที่เกิดขึ้นและมีอยู่จริง และมีการนำเสนอผ่านข่าว ที่นับว่าเป็นสื่อสาธารณะอย่างหนึ่ง และไม่ได้มีการปรากฏหรือเกิดขึ้นเพียงครั้งเดียวเพราะมีการใช้มูลบทว่า “ที่มักพบบ่อย ๆ” แสดงให้เห็นว่ามีการนำเสนอข่าวถึงการคุกคามของผู้ชายอยู่บ่อยครั้ง จึงสื่อภาพการคุกคามของผู้ชาย

5) การยกตัวอย่าง

การนำเสนอภาพการคุกคามของผู้ชาย ผู้เขียนมีการนำเสนอผ่าน “สื่อ” ด้วยเช่นกัน ดังที่ผู้เขียนใช้กลวิธีการยกตัวอย่าง โดยยกตัวอย่างถึงสื่อ คือ ข่าว หรือละคร ว่ามีส่วนในการสร้างภาพการคุกคามของผู้ชาย

ตัวอย่างที่ (83)

สื่อในปัจจุบันสามารถกลายเป็นแหล่งบ่มเพาะและช่องทางในการนำเสนอความรุนแรงให้กับเยาวชนได้ เนื่องจากเนื้อหาที่สื่อต่าง ๆ นำเสนอนั้นมักมีความรุนแรงแฝงมาด้วยเสมอ ซึ่งบางครั้งผู้ผลิตสื่อไม่ได้ตั้งใจนำเสนอและไม่ทันได้ตระหนักถึง

ข่าว โดยเฉพาะข่าวอาชญากรรมซึ่งมีเนื้อหาเกี่ยวกับความรุนแรงโดยตรง เช่น พ่อข่มขืนลูก

ละครหลังข่าว มักมีฉากที่นำเสนอความรุนแรงอยู่ด้วย เช่น ฉากพระเอกใช้กำลังบังคับขืนใจนางเอก

ดังนั้นในยุคที่สื่อมีบทบาทในสังคมมากและเข้าถึงง่ายเช่นนี้ เยาวชนจึงควรบริโภคสื่ออย่างมีสติใช้วิจารณญาณในการเลือกบริโภคสื่อ รู้เท่าทันความรุนแรงที่แฝงอยู่ในสื่ออื่น ๆ ความรุนแรงเป็นสิ่งที่ไม่ก่อให้เกิดผลดีกับทั้งผู้กระทำและผู้ถูกกระทำ จึงควรหลีกเลี่ยงพฤติกรรมที่ทำให้เกิดความรุนแรง

(ม. 3, เอ็มพีพี: 143)

จากตัวอย่าง (83) ผู้เขียนนำเสนอว่าสื่อเป็นแหล่งนำเสนอและสร้างความรุนแรงให้แก่เยาวชนได้ เนื่องจากในบางครั้งผู้ผลิตสื่ออาจมีการนำเสนอภาพการคุกคามของผู้ชายที่เป็นการใช้ความรุนแรง เช่น ในข่าวที่มักมีการนำเสนอเนื้อหาเกี่ยวกับความรุนแรง เช่น พ่อข่มขืนลูก หรือในละครหลังข่าวที่มีฉากพระเอกใช้กำลังบังคับขืนใจนางเอก การใช้ตัวอย่างโดยยกตัวอย่างสื่อต่าง ๆ นี้เป็นการเน้นย้ำให้ผู้เรียนทราบว่ามีการคุกคามของผู้ชายเกิดขึ้นจริง และสื่อมีส่วนในการประกอบสร้างภาพตัวแทนนั้น แต่อย่างไรก็ดี ผู้เขียนได้นำเสนอว่าสิ่งที่สื่อนำเสนอมี “ความรุนแรง” แฝงมาด้วย ซึ่ง

ความรุนแรงนั้นเป็นสิ่งไม่ดีและควรหลีกเลี่ยง จึงแสดงให้เห็นเจตนาของผู้ผลิตตัวบทว่าไม่เห็นด้วยกับการคุกคามทางเพศที่นับเป็นความรุนแรงของผู้ชาย

ตัวอย่างที่ (84)

ความรุนแรงทางวัฒนธรรมในเรื่องเพศ

**ละครไทยทำให้การข่มขืนของพระเอกเป็นเรื่องโรแมนติก ผู้ชายไทย
จำนวนมากจึงไม่คิดว่ามันเป็นการละเมิดสิทธิ ซึ่งเป็นความรุนแรงทางเพศ**

(ม. 5, พัฒนาคุณภาพวิชาการ: 93)

เช่นเดียวกับตัวอย่างที่ (84) ผู้เขียนนำเสนอถึงความรุนแรงทางวัฒนธรรมเรื่องเพศ โดยได้ยกตัวอย่างถึงละครไทยว่าทำให้ “การข่มขืนของพระเอกเป็นเรื่องโรแมนติก” ผู้ชายไทยจึงไม่คิดว่ามันคือการล่วงละเมิดทางเพศ แสดงให้เห็นว่าละครมีส่วนในการผลิตซ้ำความไม่ถูกต้องในเรื่องเพศที่แสดงให้เห็นภาพการคุกคามของผู้ชาย การนำเสนอเนื้อหาของผู้เขียนนั้นโดยการยกตัวอย่างนี้เป็นการผลิตซ้ำภาพการคุกคามของผู้ชาย แต่ผู้เขียนก็ได้นำเสนอว่าสิ่งนี้เป็น “ความรุนแรง” แสดงให้เห็นว่าผู้เขียนไม่เห็นด้วยและไม่สนับสนุนการกระทำดังกล่าวจึงถือเป็นเรื่องดีที่ผู้ผลิตตัวบทนำเสนอเนื้อหาดังกล่าวว่าเป็นสิ่งที่ไม่ควรกระทำ

6) การใช้การเชื่อมโยงระหว่างประโยค

ผลการศึกษาพบว่าผู้เขียนมีการใช้การเชื่อมโยงระหว่างประโยคแบบเงื่อนไข เพื่อนำเสนอให้เห็นถึงความไม่น่าไว้วางใจของผู้ชาย

ตัวอย่างที่ (85)

การดื่มเครื่องดื่มที่มีแอลกอฮอล์ หรือสารเสพติดทำให้ขาดสติหรือหมดสติ ดังนั้นถ้าวัยรุ่นดื่มหรือเสพสิ่งเหล่านี้เข้าไป แล้วมีเพศตรงข้ามเข้ามาเกี่ยวข้อง โดยทั่วไปถ้าฝ่าย หญิงมีนเมา ขาดสติ หมดสติ หรือถูกสารเสพติดกระตุ้นอารมณ์ทางเพศ ก็จะเป็นโอกาสของฝ่ายชายที่จะสนองความต้องการทางเพศของตน

(ม. 2, เอ็มพันธ์: 126)

จากการใช้การเชื่อมโยงระหว่างประโยคแบบเงื่อนไขในตัวอย่างที่ (85) โดยมีเงื่อนไขว่า “ถ้าฝ่ายหญิงมีเงินมา” ก็เป็นโอกาสของฝ่ายชายที่จะ “สนองความต้องการทางเพศ” แสดงให้เห็นถึงความไม่น่าไว้วางใจของผู้ชาย ว่าหากมีโอกาสผู้ชายก็พร้อมที่จะคุกคามหรือล่วงละเมิดทางเพศผู้หญิงเสมอ

3.3.4 ผู้หญิงมีสถานะทางสังคมเท่าเทียมกับผู้ชายมากขึ้น

จากการศึกษาพบว่าหนังสือเรียนวิชาสุขศึกษามีภาพตัวแทนที่นำเสนอให้เห็นว่าผู้หญิงมีความเท่าเทียมกับผู้ชายมากยิ่งขึ้น หรือนำเสนอให้เห็นว่าผู้หญิงและผู้ชายมีความเท่าเทียมกัน กลวิธีที่ใช้ในการนำเสนอภาพตัวแทนนี้มี 3 กลวิธี ได้แก่ การใช้คำและกลุ่มคำที่ปรากฏร่วมกัน การใช้การเชื่อมโยงระหว่างประโยค และการปฏิเสธลบ

1) การใช้คำและกลุ่มคำที่ปรากฏร่วมกัน

ลักษณะที่พบ คือ 1.1) การใช้คำอ้างถึงผู้หญิงและคำอ้างถึงผู้ชาย ปรากฏร่วมกับคำศัพท์เกี่ยวกับความเท่าเทียม เช่น *เท่าเทียม มีความเท่าเทียม เสมอภาค*

1.2) การใช้คำศัพท์เกี่ยวกับความไม่พึงประสงค์ ได้แก่ *ความไม่เท่าเทียม ความไม่เสมอภาค ไม่เหมาะสม ไม่ถูกต้อง* ปรากฏร่วมกับคำศัพท์เกี่ยวกับความคิดเดิมของคนในสังคม เช่น คำศัพท์เกี่ยวกับการมีพื้นที่ภายในบ้าน คำศัพท์เกี่ยวกับการถูกจำกัด คำศัพท์เกี่ยวกับการที่ผู้หญิงด้อยกว่าผู้ชาย และคำศัพท์เกี่ยวกับการที่ผู้ชายมีอำนาจมากกว่าผู้หญิง

คำหลัก	คำที่ปรากฏร่วม	
คำศัพท์เกี่ยวกับความไม่พึงประสงค์ เช่น ไม่เหมาะสม ไม่เท่าเทียม ไม่ถูกต้อง	กลุ่มความหมาย	ตัวอย่างคำ
	คำศัพท์เกี่ยวกับการมีพื้นที่ภายในบ้าน	เป็นแม่บ้าน ดูแลลูก ดูแลสามี
	คำศัพท์เกี่ยวกับการถูกจำกัด	ถูกจำกัด การให้โอกาสผู้ชายมากกว่า
	คำศัพท์เกี่ยวกับการด้อยกว่าผู้ชาย	ข้างเท่าหลัง เป็นสมบัติ
	คำศัพท์เกี่ยวกับการที่ผู้ชายมีอำนาจมากกว่าผู้หญิง	เป็นผู้นำ การให้โอกาสผู้ชายมากกว่าผู้หญิง การยกย่องเพศชายเป็นใหญ่กว่าเพศหญิง

ตัวอย่างที่ (86)

พฤติกรรมความรุนแรงที่เกิดขึ้นในสังคมเป็นผลมาจากสาเหตุดังต่อไปนี้

1. มีค่านิยมและเจตคติที่ไม่เหมาะสมเกี่ยวกับความไม่เท่าเทียมกันระหว่างหญิงกับชาย เช่น **แนวคิดที่ว่าภรรยาเป็นสมบัติของสามี** หรือแนวคิดที่ว่าลูกเป็นสมบัติของพ่อแม่

(ม. 6, วัฒนาพานิช: 89)

จากตัวอย่าง (86) ผู้เขียนนำเสนอประเด็นค่านิยมและเจตคติที่ “ไม่เหมาะสม” เกี่ยวกับ “ความไม่เท่าเทียมกัน” ระหว่างหญิงกับชาย โดยได้ยกตัวอย่างถึง **แนวคิดที่ว่าภรรยาเป็นสมบัติของสามี** จะเห็นได้ว่าผู้เขียนมีการใช้อุปสรรค คือ “สมบัติ”

อุปสรรค หมายถึง การเปรียบเทียบความเหมือนกันของสิ่งของสิ่งที่อยู่คนละวงความหมาย (Lakoff and Johnson 1980, Saeed 1997 อ้างถึงในณัฐพร พานโพธิ์ทอง, 2556: 99) การใช้อุปสรรคในการกล่าวว่า ภรรยาเป็น “สมบัติของสามี” นั้น แสดงให้เห็นว่าผู้หญิงมีสถานะทางสังคมด้อยกว่าผู้ชาย แม้ว่าสมบัติจะเป็นสิ่งที่มีค่าแต่ก็เป็นเพียงสิ่งของและอยู่ในการครอบครองของผู้ชาย ผู้ชายจะสามารถทำอะไรกับสมบัติก็ได้ แต่ผู้เขียนก็ได้นำเสนอว่าแนวคิดที่ว่าภรรยาเป็นสมบัติของสามีเป็นสิ่งที่ก่อให้เกิดความไม่เท่าเทียมระหว่างหญิงชาย เพราะเสมือนเป็นการลดบทบาทและคุณค่าของผู้หญิงว่าเป็นสิ่งของที่ไม่มีชีวิตจิตใจ ไม่สามารถคิด ตัดสินใจ หรือกระทำตามความต้องการของตนเองได้ การปรากฏร่วมกับคำศัพท์ที่แสดงความไม่พึงประสงค์จึงเป็นการปฏิเสธความคิดเดิมและสื่อภาพตัวแทนได้ว่าผู้หญิงเท่าเทียมกับผู้ชายมากขึ้น

ตัวอย่างที่ (87)

ค่านิยมเรื่องเพศที่ไม่ถูกต้อง เช่น การยกย่องเพศชายเป็นใหญ่กว่าเพศหญิง การมีเพศสัมพันธ์ก่อนการสมรส โดยถือว่าเพศชายไม่ผิดและไม่เสียหาย

(ม. 5, สกสค.: 28)

จากตัวอย่างที่ (87) ผู้เขียนนำเสนอถึงค่านิยมเรื่องเพศที่ “ไม่ถูกต้อง” โดยยกตัวอย่างถึงการยกย่องเพศชายว่าเป็นใหญ่กว่าเพศหญิง และการมีเพศสัมพันธ์ก่อนการสมรสโดยถือว่าเพศชายไม่ผิดและไม่เสียหาย เมื่อผู้เขียนใช้การปรากฏร่วมของคำศัพท์เกี่ยวกับความไม่พึงประสงค์กับคำศัพท์เกี่ยวกับการมีอำนาจของผู้ชาย แสดงให้เห็นว่าผู้เขียนไม่เห็นด้วยกับค่านิยมเรื่องเพศนี้ กล่าวคือเพศชายไม่ควรเป็นใหญ่กว่าเพศหญิง และการมีเพศสัมพันธ์ก่อนการสมรสถือว่าผู้ชายก็ได้รับความเสียหายเช่นกัน จึงแสดงให้เห็นว่าผู้เขียนต้องการสื่อภาพว่าผู้หญิงเท่าเทียมกับผู้ชายมากยิ่งขึ้น

ตัวอย่างที่ (88)

ปัญหาความไม่เท่าเทียมทางเพศ เช่น **ให้โอกาสผู้ชายมากกว่าผู้หญิง**
การเหยียดหยามทางเพศ การใช้ความรุนแรงและการทำร้ายสตรี

(ม. 5, เอมพีพี: 59)

ตัวอย่างที่ (89)

ความไม่เท่าเทียมระหว่างเพศเกิดจากทัศนคติ ค่านิยมที่ถูกปลูกฝังโดยสังคม
ครอบครัว สื่อต่าง ๆ

1. สังคม รากเหง้าของ**ปัญหาความไม่เท่าเทียมระหว่างเพศในสังคม** เกิดจาก
ภาพเหมารวมในเรื่องเพศ (Gender Stereotype) หมายถึง ความคิดที่ยึดติด
ยึดความเชื่อดั้งเดิมของคนในสังคมที่เห็นว่าอะไรเหมาะสมกับผู้หญิง อะไรเหมาะสม
กับผู้ชาย **ความคิดที่ว่าผู้หญิงทำได้แค่เป็นแม่บ้าน ดูแลลูก ดูแลสามี ส่วนผู้ชายมี**
ความแข็งแรง อดทน ทำงานหนักได้ดีกว่า ความคิดต่าง ๆ เหล่านี้เป็นที่มาของ
ปัญหาอคติทางเพศ (Gender Bias)

2. การอบรมเลี้ยงดูของพ่อแม่ ปู่ย่าตายาย ในการส่งเสริมบทบาททางเพศ
(Gender roles) กำหนดให้ลูกหลานปฏิบัติ เช่น **เด็กชายมีโอกาสเล่นได้ทุกที่ และ**
สามารถเล่นนอกบ้านเป็นส่วนใหญ่ มีของเล่นและเกมที่หลากหลายในการส่งเสริม
ในผู้ชายมีทักษะในการจัดการและความเป็นผู้นำหรือให้ช่วยพ่อทำงานในท้องถิ่น
ในขณะที่เด็กหญิงจะถูกจำกัดให้เล่นแต่ในบ้าน ของเล่นส่วนใหญ่เกี่ยวกับผู้หญิง
เช่น ตุ๊กตา เล่นขายของ เล่นทำกับข้าว หรือช่วยแม่ดูแลงานบ้าน

CHULALONGKORN UNIVERSITY (ม. 2, เอมพีพี: 30-31)

ตัวอย่างที่ (88) และ (89) ผู้เขียนมีการใช้ข้อความว่า “ปัญหาความไม่เท่าเทียมระหว่างเพศ”
“ปัญหาอคติทางเพศ” (ตั้งข้อความตัวเอง) เป็นการใช้มูลบทเพื่อแนะนำความไม่เท่าเทียมหรือ
อคติทางเพศเป็นปัญหา หรือเรียกได้ว่าเป็นสิ่งที่ไม่ดี ผู้เขียนจึงนำเสนอปัจจัยที่ก่อให้เกิด
ความไม่เท่าเทียมระหว่างเพศ เช่น **ให้โอกาสผู้ชายมากกว่าผู้หญิง การใช้ความรุนแรงและการทำร้าย**
สตรี ดังในตัวอย่างที่ (87) หรือนำเสนอว่าเกิดจากทัศนคติและค่านิยมที่ถูกปลูกฝังโดยสังคมและ
ครอบครัว ดังในตัวอย่างที่ (88) ที่ผู้เขียนกล่าวว่าสังคมมีส่วนในการสร้างความไม่เท่าเทียมระหว่าง
เพศ จะเห็นได้ว่าเป็นการใช้คำและกลุ่มคำที่ปรากฏร่วมกัน คือ **ความคิดดั้งเดิมของคนในสังคม** เช่น

¹ ผู้วิจัยสะกดคำตามการสะกดคำของต้นฉบับ

ผู้หญิงทำได้แค่เป็นแม่บ้าน ดูแลลูก ดูแลสามี ส่วนผู้ชายมีความแข็งแรง อดทน ทำงานหนักได้ดีกว่า ปรากฏร่วมกับคำศัพท์เกี่ยวกับความไม่เท่าเทียม แสดงให้เห็นว่าความคิดเดิมของคนในสังคมมีส่วนทำให้เกิดความไม่เท่าเทียมระหว่างเพศขึ้น หรือการอบรมเลี้ยงดูของคนในครอบครัวก็มีส่วนในการสร้างความไม่เท่าเทียมเช่นกัน เดิมทีได้จากการปรากฏร่วมกันของคำศัพท์เกี่ยวกับการถูกจำกัดของผู้หญิงและคำศัพท์เกี่ยวกับการมีพื้นที่ภายในบ้าน เช่น ถูกจำกัดให้เล่นแต่ในบ้าน ของเล่นส่วนใหญ่เกี่ยวกับผู้หญิง เช่น ตุ๊กตา เล่นขายของ เล่นทำกับข้าว หรือช่วยแม่ดูแลงานบ้าน ปรากฏร่วมกับคำศัพท์เกี่ยวกับความไม่เท่าเทียม

ทั้งนี้จึงแสดงให้เห็นว่าผู้เขียนต้องการนำเสนอให้เห็นว่าปัจจัยที่มีผลต่อการสร้างความไม่เท่าเทียมระหว่างเพศในสังคมมีอะไรบ้าง และผู้เขียนไม่เห็นด้วยกับความคิดหรือความเชื่อเหล่านี้ เพราะความคิดความเชื่อเหล่านี้นำไปสู่ปัญหาอคติทางเพศหรือความไม่เท่าเทียมระหว่างเพศ แสดงให้เห็นถึงจุดประสงค์ในการนำเสนอเนื้อหาครั้งนี้ว่าผู้เขียนต้องการนำเสนอว่าผู้หญิงเท่าเทียมกับผู้ชายมากยิ่งขึ้น ไม่ได้ถูกยึดโยงไว้กับบทบาทภายในบ้าน หรือการถูกจำกัดโอกาสในการทำสิ่งต่าง ๆ เหมือนแต่เดิมแล้ว

2) การใช้การเชื่อมโยงระหว่างประโยค

จากการศึกษาพบว่าผู้เขียนมีการใช้การเชื่อมโยงระหว่างประโยคแบบเปรียบเทียบ เพื่อนำเสนอให้เห็นความแตกต่างของเหตุการณ์ในอดีตกับปัจจุบันเรื่องเท่าเทียมระหว่างผู้หญิงและผู้ชาย การใช้การเชื่อมโยงระหว่างประโยคแบบเปรียบเทียบจะทำให้ผู้อ่านได้ทราบถึงพัฒนาการหรือสิ่งที่เปลี่ยนแปลงไปในอดีตและปัจจุบัน

ตัวอย่างที่ (90)

วัฒนธรรมมีอิทธิพลต่อความคิด ความเชื่อ ค่านิยม แบบแผนการปฏิบัติในเรื่องเพศ แล้วบทบาททางเพศของคนในสังคม ซึ่งมีการเปลี่ยนแปลงไปตามยุคสมัย เช่น วัฒนธรรมไทยในอดีตเชื่อว่าผู้หญิงเป็นช้างเท้าหลังดูแลบ้านอย่างเดียว แต่ปัจจุบัน ผู้หญิงมีโอกาในการทำงานนอก บ้านได้เท่าเทียมกับผู้ชาย

(ม. 2, อักษรเจริญทัศน์: 25)

จากตัวอย่าง (90) ผู้เขียนเปรียบเทียบให้เห็นถึงสถานการณ์เรื่องความเท่าเทียมระหว่างเพศในอดีตกับปัจจุบัน โดยนำเสนอว่าในอดีตเชื่อว่าผู้หญิงเป็นช้างเท้าหลัง ดูแลบ้านเพียงอย่างเดียว ส่วนวันนี้หมายถึงการที่ผู้หญิงต้องเป็นผู้ตามที่ดี ในการเชื่อหรือเดินตามผู้ชาย แต่ในปัจจุบันผู้หญิง

ไม่ได้เป็นเพียงผู้ตามหรือช่างเท้าหลังดังเช่นในอดีตแล้ว เพราะผู้หญิงมีโอกาสในการทำงานนอกบ้านได้เท่าเทียมกับผู้ชาย จึงสื่อให้เห็นภาพว่าผู้หญิงเท่าเทียมกับผู้ชายมากขึ้น

ตัวอย่างที่ (91)

ค่านิยมทางเพศในอดีต ผู้ชายมักเป็นใหญ่ในบ้าน และมีอำนาจในการตัดสินใจทุกอย่าง ส่วนผู้หญิงมีหน้าที่เพียงแค่อุ้ดูแลบ้านและบุตรเท่านั้น

ค่านิยมทางเพศในปัจจุบัน วัยรุ่นเมื่อมีครอบครัว ต้องทำงานเพื่อเลี้ยงดูครอบครัว และมีภาระความรับผิดชอบร่วมกันในการเลี้ยงดูบุตรและสมาชิกในครอบครัว

(ม. 4, อักษรเจริญทัศน์: 71)

จากตัวอย่าง (91) มีการนำเสนอถึงค่านิยมทางเพศในอดีตกับค่านิยมทางเพศในปัจจุบัน ค่านิยมทางเพศในอดีต ผู้ชายจะเป็นใหญ่และมีอำนาจในการตัดสินใจ ส่วนผู้หญิงจะเพียงพื้นที่ภายในบ้านคือดูแลบ้านและบุตรเท่านั้น แต่ค่านิยมทางเพศในปัจจุบัน ผู้เขียนนำเสนอว่าทั้งผู้หญิงและผู้ชายต่างต้องทำงาน และร่วมกันเลี้ยงดูบุตรและสมาชิกในครอบครัว แสดงให้เห็นว่าผู้หญิงไม่ได้ถูกจำกัดอยู่แต่เพียงการมีพื้นที่ภายในบ้านเท่านั้น แต่เริ่มมีพื้นที่ภายนอกแล้ว สื่อให้เห็นภาพว่าผู้หญิงมีสถานะทางสังคมเท่าเทียมกับผู้ชายมากขึ้น

3) การปฏิเสธมูลบท

จากตัวบทหนังสือเรียนวิชาสุขศึกษาพบว่าผู้เขียนมีการปฏิเสธมูลบท เพื่อปฏิเสธความคิดเดิมในสังคมที่แสดงถึงความไม่เท่าเทียมระหว่างเพศ คือ ความคิดเรื่องช่างเท้าหน้าและช่างเท้าหลัง

ตัวอย่างที่ (92)

ความเสมอภาคทางเพศ คือ การที่ชายและหญิงมีภาระบทบาทหน้าที่ทั้งในบ้านและสังคมทัดเทียมกัน สามารถทำสิ่งต่าง ๆ ได้เหมือนกัน ไม่เอาเปรียบกัน หากอยู่ในครอบครัวจะไม่มีใครเป็นช่างเท้าหน้าหรือช่างเท้าหลัง แต่จะเป็นการก้าวไปพร้อม ๆ กันช่วยเหลือเกื้อกูลแบ่งเบาภาระและปัญหาด้วยกัน มีความเท่าเทียมกันในทุกด้าน

(ม. 2, สกสค.: 14)

จากตัวอย่าง (92) ผู้เขียนนำเสนอเรื่องความเสมอภาคทางเพศว่าเป็นการที่ชายและหญิงมีบทบาทหน้าที่ที่ทัดเทียมกัน และได้ปฏิเสธมูลบทว่า หากอยู่ในครอบครัว “จะไม่มีใครเป็นข้างเท้าหน้าหรือข้างเท้าหลัง” แสดงให้เห็นว่าเดิมในสังคมมีผู้ที่เป็นข้างเท้าหน้าและมีผู้ที่เป็นข้างเท้าหลัง แต่การใช้การปฏิเสธมูลบทว่า “จะไม่มีใครเป็น” แสดงให้เห็นว่าผู้ผลิตตัวบทต้องการให้ในอนาคตเกิดการเปลี่ยนแปลงหรือไม่เป็นไปตามลักษณะเดิมที่เคยเกิดขึ้น หรือกล่าวได้ว่าผู้เขียนต้องการนำเสนอถึงความเสมอภาคระหว่างผู้ชายและผู้หญิง จึงสื่อภาพว่าผู้หญิงเท่าเทียมกับผู้ชายมากขึ้น

3.3.5 ผู้หญิงด้อยกว่าผู้ชาย

ภาพตัวแทนนี้แสดงให้เห็นว่าผู้หญิงด้อยกว่าหรือถูกจำกัดมากกว่าผู้ชาย ปราภฏกลวิธีในการนำเสนอภาพตัวแทนนี้ 2 กลวิธี ได้แก่ การใช้คำและกลุ่มคำที่ปรากฏร่วมกัน และการใช้การเชื่อมโยงระหว่างประโยค

1) การใช้คำและกลุ่มคำที่ปรากฏร่วมกัน

ลักษณะที่พบ คือ คำอ้างถึงผู้หญิง ปรากฏร่วมกับคำศัพท์เกี่ยวกับการถูกจำกัด เช่น *เข้มงวด ประกอบอาชีพได้บางอาชีพ*

ตัวอย่างที่ (93)

ครอบครัวแต่ละครอบครัวมีแบบแผนการอบรมเลี้ยงดูที่แตกต่างกัน การอบรมสั่งสอนที่เข้มงวดและติดตามดูพฤติกรรมวัยรุ่นจนรู้สึกว่าคุณควบคุมมากจนเกินไป จะทำให้เกิดความคับข้องใจ ลำบากใจ เช่น การปกปิดเรื่องเพศไม่ให้พูดหรือกล่าวถึงในครอบครัว การเข้มงวดกับบุตรสาวมากกว่าบุตรชาย การไม่ให้คบหาเพื่อนต่างเพศ เป็นต้น

(ม. 4, อักษรเจริญทัศน์: 54)

ตัวอย่างที่ (94)

สังคมไทยเป็นสังคมที่เน้นว่าผู้หญิงต้องรักษานวลสงวนตัว ไม่มีเพศสัมพันธ์ก่อนแต่งงาน ระบบครอบครัวเป็นแบบผัวเดียวเมียเดียว การผิดผัวผิดเมียคนอื่นเป็นการผิดศีลตามหลักธรรมของพระพุทธศาสนา เป็น ค่านิยมที่เข้มงวดกับผู้หญิงมากกว่าผู้ชาย ซึ่งเป็นเพราะผู้หญิงเป็นฝ่ายที่ต้องเสี่ยงกับการตั้งครรภ์ อันเป็นการประจานถึงการกระทำที่ไม่อาจรักษาเป็นความลับได้อีกต่อไป

(ม. 6, สกสค.: 15)

จากตัวอย่างที่ (93) และ (94) ผู้เขียนนำเสนอโดยใช้คำที่ปรากฏร่วมกัน คือ คำอ้างถึงผู้หญิง ปรากฏร่วมกับคำศัพท์เกี่ยวกับการถูกจำกัด คือ การเข้มงวด แสดงให้เห็นว่าสังคมไทยเป็นสังคมที่เข้มงวดกับผู้หญิงมากกว่าผู้ชาย หรือสื่อภาพว่าผู้หญิงด้อยหรือถูกจำกัดมากกว่าผู้ชาย

ตัวอย่างที่ (95)

ความเท่าเทียมระหว่างเพศและสิทธิทางเพศเป็นเรื่องที่สังคมไทยและสังคมโลกให้ความสำคัญ เพราะเป็นประเด็นหลักของความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์และคุณค่าของความเป็นมนุษย์ ปัจจุบันทุกคนมีสิทธิและเสรีภาพเท่าเทียมกันทั้งทางด้านการศึกษา หน้าที่การงาน ฐานะทางสังคม ข้อกฎหมาย มีการแสดงความคิดและการยอมรับในเรื่องดังกล่าวมากขึ้น เช่น การเปิดโอกาสยอมรับในความสามารถของเพศหญิงว่าสามารถ ประกอบอาชีพบางอาชีพได้ทั้งที่แต่ก่อนจำกัดเฉพาะเพศชายเท่านั้น

(ม. 5, วัฒนาพานิช: 32)

จากตัวอย่างที่ (95) ผู้เขียนนำเสนอเรื่องความเท่าเทียมระหว่างเพศว่าทุกคนมีสิทธิและเสรีภาพเท่าเทียมกัน โดยยกตัวอย่างว่า มีการเปิดโอกาสยอมรับในความสามารถของผู้หญิงว่าสามารถ ประกอบอาชีพบางอาชีพได้ การนำเสนอเนื้อหาในประเด็นนี้คล้ายกับว่านำเสนอถึงความเท่าเทียมระหว่างเพศมากยิ่งขึ้น แต่การนำเสนอที่อธิบายว่าผู้หญิงสามารถประกอบอาชีพได้ “บางอาชีพ” เท่านั้น แสดงให้เห็นถึงการที่ผู้หญิงยังถูกจำกัด จึงสื่อภาพว่าผู้หญิงด้อยกว่าผู้ชาย

2) การใช้การเชื่อมโยงระหว่างประโยค

ผู้เขียนมีการใช้การเชื่อมโยงระหว่างประโยคแบบเหตุ-ผล เพื่อแสดงให้เห็นว่าการที่ผู้หญิงถูกจำกัดเป็นผลมาจากประเพณีและวัฒนธรรมทางสังคม

ตัวอย่างที่ (96)

พัฒนาการทางด้านอารมณ์ของวัยรุ่นเพศหญิง เมื่อเข้าสู่ช่วงวัยรุ่น เพศหญิงส่วนใหญ่มักจะมีอารมณ์ในรูปร่างหน้าตาและการแต่งกายที่เป็นเอกลักษณ์ของตนเอง เพื่อให้เป็นที่ยอมรับของผู้อื่น และเริ่มที่จะสนใจเพศตรงข้ามหรือเพศเดียวกันตามความชอบและวิถีทางเพศของตนเอง แต่จะไม่แสดงออกชัดเจนเท่ากับวัยรุ่นชาย เนื่องจากการถูกจำกัดด้วยประเพณีและวัฒนธรรมทางสังคม

(ม. 2, วัฒนาพานิช: 9)

จากตัวอย่าง (96) ผู้เขียนใช้การเชื่อมโยงระหว่างประโยคแบบเหตุ-ผลเพื่อแสดงให้เห็นว่าสาเหตุที่ผู้หญิงยังถูกจำกัดในด้านการแสดงออกเป็นเพราะประเพณีและวัฒนธรรมของสังคมที่จำกัดการแสดงออกของผู้หญิงไว้ จึงแสดงให้เห็นว่าผู้หญิงถูกจำกัดโอกาสในการทำสิ่งต่าง ๆ มากกว่าผู้ชาย

3.3.6 ผู้ชายมีอำนาจ มีความเป็นผู้นำ และได้รับโอกาสมากกว่าผู้หญิง

ภาพตัวแทนนี้นำเสนอให้เห็นว่าผู้ชายเป็นผู้ที่มีอำนาจ มีความเป็นผู้นำ และได้รับโอกาสในการทำสิ่งต่าง ๆ มากกว่าผู้หญิง กลวิธีทางภาษาในการนำเสนอภาพตัวแทนนี้ คือ การใช้คำและกลุ่มคำที่ปรากฏร่วมกัน

1) การใช้คำและกลุ่มคำที่ปรากฏร่วมกัน

ลักษณะที่พบ คือ คำอ้างถึงผู้ชาย ปรากฏร่วมกับคำศัพท์เกี่ยวกับการเป็นผู้นำ การมีอำนาจ หรือการได้รับโอกาส เช่น *เป็นผู้นำครอบครัว ทำงานหารายได้เลี้ยงครอบครัว ทำอะไรก็ไม่ผิด*

ตัวอย่างที่ (97)

แนวทางการสร้างสัมพันธภาพในครอบครัว

3. สมาชิกมีบทบาทหน้าที่ชัดเจนและปฏิบัติหน้าที่ได้อย่างสอดคล้อง สมาชิกแต่ละครอบครัวต่างมีบทบาทหน้าที่แตกต่างกันออกไป เช่น **บิดาอาจมีหน้าที่เป็นผู้นำครอบครัว ทำงานหารายได้เลี้ยงครอบครัว มารดามีหน้าที่ดูแลบ้านและคอยอบรมเลี้ยงดูบุตร**

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย (ม. 3, อักษรเจริญทัศน์: 52)
CHULALONGKORN UNIVERSITY

จากตัวอย่างที่ (97) มีการใช้คำอ้างถึงผู้ชาย ในที่นี้คือ บิดา ปรากฏร่วมกับคำที่สื่อความหมายเกี่ยวกับความเป็นผู้นำ คือ เป็นผู้นำครอบครัว ทำงานหารายได้เลี้ยงครอบครัว และปรากฏร่วมกับคำว่า “มีหน้าที่” ด้วย จึงแสดงให้เห็นว่าผู้เขียนต้องการนำเสนอว่าผู้ชายมีหน้าที่ในการเป็นผู้นำ ซึ่งผู้นำในที่นี้คือผู้นำในครอบครัว

ตัวอย่างที่ (98)

3. อ่านสถานการณ์ต่อไปนี้ แล้วตอบคำถามข้อ ก. - ค. โดยใช้คำถามเดียวกัน
ข. ในการเลือกหัวหน้าชั้น คณะของสมหญิงกับสมชายออกมาเท่ากัน ครูจึงให้สมศักดิ์นักเรียนชายที่ตัวโตที่สุดในชั้นเป็นผู้ตัดสิน **สมศักดิ์ตัดสินให้สมชายได้เป็นหัวหน้าชั้น เพราะผู้ชายควรเป็นผู้นำ**

1. นักเรียนเห็นด้วยกันผลการตัดสินหรือไม่ เพราะเหตุใด
2. นักเรียนรู้สึกอย่างไรกับผลการตัดสินครั้งนี้
3. นักเรียนต้องการให้ผลการตัดสินเป็นอย่างไร

(ม. 2, สกสค.: 27)

ตัวอย่างที่ (98) เป็นแบบฝึกหัดมีการนำเสนอตัวอย่างสถานการณ์ คือ ในการเลือกหัวหน้าชั้น มีนักเรียนหญิงและนักเรียนชายได้คะแนนเท่ากัน ครูจึงเลือกให้นักเรียนชายคนหนึ่งเป็นผู้ตัดสิน โดยนักเรียนชายคนนั้นตัดสินให้นักเรียนชายเป็นหัวหน้าชั้น และให้เหตุผลว่า “ควรเป็นผู้นำ” ผู้เขียนจึงให้นักเรียนแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับประเด็นนี้ มีทั้งการตั้งคำถามว่าเห็นด้วยหรือไม่ รู้สึกอย่างไร กับผลการตัดสิน และอยากให้ผลการตัดสินเป็นอย่างไร แสดงให้เห็นว่าผู้เขียนอาจไม่เห็นด้วยกับความคิดหรือสถานการณ์ที่สมมุติขึ้นมา การที่ปรากฏแบบฝึกหัดในลักษณะนี้นับเป็นเรื่องที่ดี เพราะทำให้ผู้เรียนได้ฝึกคิดและวิเคราะห์ถึงบทบาทของแต่ละเพศ ว่าสิ่งที่สังคมเคยกำหนดว่า “ควรจะเป็น” นั้นควรจะเป็นจริงหรือไม่

ตัวอย่างที่ (99)

คนในสังคมเชื่อว่าผู้ชายทำอะไรในเรื่องเพศไม่ผิด ในขณะที่ผู้หญิงหากเกิดความผิดพลาดก็จะถูกตัดสินว่าเป็นคนไม่ดี ผู้หญิงถูกสอนมาว่าเรื่องเพศไม่ใช่เรื่องที่ดี ผู้หญิงดี ๆ ควรจะรู้ ทำให้ปิดกั้นตัวเองไม่แสวงหาความรู้ที่ถูกต้อง โอกาสที่จะพลาดพลั้งจึงสูง ในขณะที่เดียวกันก็มีผลผลักดันให้ผู้หญิงอีกส่วนหนึ่งอยากทำสิ่งที่ท้าทาย เพราะคิดว่า สิ่งใดที่ถูกปิดกั้นมาก ๆ ก็ยิ่งกระตุ้นให้อยากรู้ อยากลองมากขึ้น

(ม. 6, สกสค.: 16)

ตัวอย่างที่ (99) ผู้เขียนใช้คำที่ปรากฏร่วมกันระหว่างคำอ้างถึงผู้ชายกับคำศัพท์เกี่ยวกับการได้รับโอกาส คือ ผู้ชายทำอะไรก็ไม่ผิด แต่หากเป็นผู้หญิง หากทำผิดพลาดก็จะถูกตัดสินว่าไม่ดี แสดงให้เห็นถึงการได้รับโอกาสที่มากกว่าหรือความเหนือของผู้ชายที่มีโอกาสที่จะได้ทำสิ่งต่าง ๆ มากกว่า ในขณะที่ผู้หญิงจะถูกจำกัดและปิดกั้นมากกว่าผู้ชาย สื่อให้เห็นถึงความไม่เท่าเทียมระหว่างเพศว่าผู้ชายได้รับโอกาสมากกว่าผู้หญิง

อย่างไรก็ดีแม้ว่าหนังสือเรียนจะมีการนำเสนอว่าผู้ชายเป็นผู้ที่มีอำนาจ เป็นผู้นำ ได้รับโอกาสมากกว่าผู้หญิง หรือผู้หญิงด้อยกว่าผู้ชาย แต่ที่ปรากฏเนื้อหาบางส่วนที่นำเสนอว่าผู้หญิงมีสถานะเท่าเทียมกับผู้ชายมากขึ้น แสดงให้เห็นถึงการต่อสู้กันระหว่างความคิดเดิม คือ ผู้ชายเป็นผู้ที่มีอำนาจมากกว่าผู้หญิง ส่วนผู้หญิงด้อยกว่าผู้ชาย กับความคิดใหม่ คือ ผู้ชายและผู้หญิงเท่าเทียมกัน หรือ

ผู้หญิงมีสถานะเท่าเทียมกับผู้ชายมากขึ้น นับว่าเป็นจุดเริ่มต้นอันดีที่มีการกล่าวถึงเนื้อหาเรื่องความเท่าเทียมระหว่างเพศ รวมถึงปฏิเสธความคิดเดิมในสังคมที่ก่อให้เกิดความไม่เท่าเทียมระหว่างเพศ อาจช่วยเพิ่มการตระหนักรู้เรื่องความเท่าเทียมระหว่างเพศในสังคมได้เพิ่มมากขึ้น

จากการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างกลวิธีทางภาษากับภาพตัวแทนความสัมพันธ์ระหว่างผู้หญิงและผู้ชาย สามารถสรุปได้ดังนี้

จากการศึกษาภาพตัวแทนที่แสดงให้เห็นความสัมพันธ์ระหว่างผู้หญิงและผู้ชาย พบภาพตัวแทน 1) ผู้หญิงถูกคุกคามหรือถูกรังแก 2) ผู้หญิงต้องป้องกันตัวเองและรักษานวลสงวนตัว 3) ผู้ชายเป็นผู้ที่คุกคามและไม่น่าไว้วางใจ 4) ผู้หญิงมีสถานะทางสังคมเท่าเทียมกับผู้ชายมากขึ้น 5) ผู้หญิงด้อยกว่าผู้ชาย และ 6) ผู้ชายมีอำนาจ มีความเป็นผู้นำ และได้รับโอกาสมากกว่าผู้หญิง

ภาพตัวแทนที่พบแสดงให้เห็นว่าผู้หญิงมักเป็นฝ่ายที่ถูกคุกคามหรือถูกรังแก ผู้เขียนมีนำเสนอผ่านกลวิธีทางภาษาคือที่หลากหลาย กลวิธีที่เด่นชัดคือการใช้คำและกลุ่มคำที่ปรากฏร่วมกัน คำอ้างถึงผู้หญิงมักปรากฏร่วมกับคำศัพท์เกี่ยวกับความเสียหายหรือผลกระทบ คำศัพท์เกี่ยวกับการถูกล่วงละเมิดหรือการถูกคุกคาม และคำศัพท์เกี่ยวกับการถูกรังแก ความรุนแรง และผู้เขียนมักมีการสร้างสถานการณ์หรือบทสนทนาสมมติเพื่อนำเสนอเหตุการณ์การถูกคุกคามของผู้หญิง มีใช้การเชื่อมโยงระหว่างประโยคแบบเหตุ-ผลเพื่อแสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์ว่าการที่ผู้หญิงถูกคุกคามหรือถูกรังแกส่วนใหญ่เกิดขึ้นจากตัวฝ่ายหญิงเอง นอกจากนี้ยังมีการใช้มูลบทเพื่อสื่อความว่ามีปัญหาผู้หญิงถูกรังแก ความรุนแรงและถูกคุกคาม ทำให้ต้องมืองค์กรต่าง ๆ ที่จะช่วยคุ้มครองดูแลผู้หญิงที่ถูกคุกคามและกระทำ ความรุนแรงเกิดขึ้น

ตัวบทที่นำเสนอภาพตัวแทนผู้หญิงถูกคุกคามหรือถูกรังแก ในบางครั้งมีการนำเสนอภาพผู้ชายเป็นผู้ที่คุกคามและไม่น่าไว้วางใจเช่นกัน ทำให้มีกลวิธีทางภาษาที่คล้ายกัน เช่น การใช้สถานการณ์หรือบทสนทนา หรือการใช้มูลบท ภาพตัวแทนผู้ชายเป็นผู้ที่คุกคามและไม่น่าไว้วางใจ มีกลวิธีทางภาษาที่เด่นชัด คือ การใช้คำและกลุ่มคำที่ปรากฏร่วมกัน คำอ้างถึงผู้ชายมักปรากฏร่วมกับคำศัพท์เกี่ยวกับการล่วงละเมิดทางเพศ คำศัพท์เกี่ยวกับพฤติกรรมที่ไม่น่าไว้วางใจ แสดงให้เห็นว่าผู้ชายมักถูกนำเสนอให้เป็นฝ่ายคุกคามและไม่น่าไว้วางใจเสมอ ในขณะที่ผู้หญิงจะถูกนำเสนอให้เป็นผู้ถูกคุกคามและเป็นผู้เสียหาย และการที่จะไม่ให้ถูกคุกคามหรือถูกรังแกนี้ ผู้เขียนนำเสนอผ่านกลวิธีทางภาษาว่าผู้หญิงควรเป็นฝ่ายที่ป้องกันตัวเองจากการถูกคุกคามหรือถูกรังแก หรือควรป้องกันตัวเองเพื่อไม่ให้มีเพศสัมพันธ์ก่อนวัยอันควร

ภาพตัวแทนผู้หญิงต้องป้องกันตัวเองและรักษานวลสงวนตัว มีการนำเสนอผ่านกลวิธีทางภาษาที่หลากหลายเช่นกัน ทั้งการปรากฏร่วมกันของคำศัพท์ คือ คำอ้างถึงผู้หญิงกับคำศัพท์เกี่ยวกับ การป้องกันตัว คำศัพท์เกี่ยวกับความพึงประสงค์ปรากฏร่วมกับคำศัพท์เกี่ยวกับการรักษานวลสงวนตัวที่แสดงให้เห็นว่าสังคมไทยให้ความสำคัญกับการรักษานวลสงวนตัวของผู้หญิง และผู้เขียนก็เชื่อว่าสิ่งนี้เป็นสิ่งที่เหมาะสมและพึงกระทำจึงนำเสนอผ่านการใช้คำและกลุ่มคำที่ปรากฏร่วมกัน และยังมีการใช้สำนวนที่สื่ออำนาจ และการใช้คำอ้างถึงโดยอ้อม เพื่อชี้แนะหรือชี้แนะการปฏิบัติ

ตัวของผู้หญิง รวมถึงมีการใช้การสร้างสถานการณ์หรือบทสนทนาสมมุติเพื่อนำเสนอคำพูดหรือวิธีการป้องกันตัวเองจากการถูกล่วงละเมิดทางเพศหรือการมีเพศสัมพันธ์อีกด้วย

นอกจากนี้ยังมีการนำเสนอให้เห็นว่าผู้หญิงมีสถานะทางสังคมเท่าเทียมกับผู้ชายมากขึ้น ผ่านการปฏิเสรมูลบทหรือความคิดเดิมของคนในสังคม และการใช้คำและกลุ่มคำที่ปรากฏร่วมกัน คือ คำศัพท์เกี่ยวกับความไม่พึงประสงค์กับคำศัพท์เกี่ยวกับความคิดเดิมของคนในสังคม คำอ้างถึงผู้หญิง/ผู้ชายปรากฏร่วมกับคำศัพท์เกี่ยวกับความเท่าเทียม แต่ก็ยังปรากฏภาพที่แสดงให้เห็นว่าผู้หญิงด้อยกว่าผู้ชายเช่นเดียวกันแต่พบในความถี่ที่น้อย แสดงให้เห็นว่าผู้เขียนเริ่มตระหนักและความสำคัญกับความเท่าเทียมระหว่างเพศมากยิ่งขึ้น

3.4 ภาพตัวแทนผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศ

จากการศึกษากรณีทางภาษาที่นำเสนอภาพตัวแทนผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศ ผู้วิจัยแบ่งภาพการนำเสนอออกเป็น 4 ภาพตัวแทนหลัก ได้แก่ 1) ผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศเป็นบุคคลปกติ 2) ผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศเท่าเทียมกับเพศสภาวะอื่นมากขึ้น 3) ผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศยังไม่เท่าเทียมกับเพศสภาวะอื่น และ 4) ผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศมีพฤติกรรมด้านลบ มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

3.4.1 ผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศเป็นบุคคลปกติ

ภาพตัวแทนที่แสดงให้เห็นว่าผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศ เป็นบุคคลปกติทั่วไป ไม่ได้แตกต่างจากเพศหญิงและเพศชาย พบกรณีทางภาษาที่สื่อภาพตัวแทนนี้ 3 กรณี ได้แก่ การอ้างถึง การปฏิเสรมูลบท และการนำเสียงที่มีอำนาจ

1) การอ้างถึง

ลักษณะที่พบได้แก่ การใช้คำอ้างถึงที่แสดงถึงความหลากหลาย เช่น *ผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศ บุคคลที่มีความหลากหลายทางเพศ*

ตัวอย่างที่ (100)

การกระทำหรือการแสดงออกที่เหมาะสมกับเพศของตนเอง มีความเป็นสุภาพชน และเหมาะสมกับกาลเทศะ ไม่ว่าจะตนเองจะเห็นเพศชาย เพศหญิง หรือ **ผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศ** เรียกว่า พฤติกรรมที่เหมาะสมทางเพศ

(ม. 4, พัฒนาคูณภาพวิชาการ: 37)

ตัวอย่างที่ (101)

ความเชื่อทางเพศเกิดขึ้นจากมุมมองหลายมิติจากสังคมไทยที่ได้เปิดกว้าง
สำหรับ **บุคคลที่มีความหลากหลายทางเพศ**

(ม. 4, อักษรเจริญทัศน์: 67)

จากตัวอย่างที่ (100) และ (101) ผู้ผลิตตัวบทเลือกใช้คำว่า “ผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศ” และ “บุคคลที่มีความหลากหลายทางเพศ” เพื่อเรียกบุคคลที่ไม่ใช่ผู้หญิงและผู้ชาย การใช้คำเรียกในลักษณะนี้เป็นการกล่าวโดยรวม แสดงให้เห็นถึงความหลากหลายของเพศสภาวะ ว่าไม่ได้มีเพียงแต่ผู้ชายและผู้หญิงเท่านั้น แต่ยังมีหลากหลายอื่น ๆ อีกด้วย

2) การปฏิเสธมูลบท

ผู้เขียนใช้การปฏิเสธมูลบทหรือปฏิเสธความคิดเดิมเพื่อแย้งกับความคิดเดิมที่เคยมีในสังคม แล้วนำเสนอว่าความหลากหลายทางเพศไม่ใช่เรื่องผิดปกติ

ตัวอย่างที่ (102)

ความเชื่อทางเพศเกิดขึ้นจากมุมมองหลายมิติจากสังคมไทยที่ได้เปิดกว้าง
สำหรับบุคคลที่มีความหลากหลายทางเพศ ได้แก่

2) ความหลากหลายทางเพศไม่ได้ถือว่าเป็นความผิดปกติแต่อย่างใด

5) การแสดงออกทางเพศที่ต่างไปจากเพศสรีระไม่ถือว่าเป็นความผิดปกติแต่อย่างใด หรือเป็นความเจ็บป่วยทางจิต แต่เป็นสิ่งที่สามารถเกิดขึ้นได้ตามธรรมชาติ

(ม. 4, อักษรเจริญทัศน์: 67)

จากตัวอย่างที่ (102) ผู้เขียนนำเสนอว่าสังคมไทยได้เปิดกว้างสำหรับผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศ โดยมีความเชื่อเรื่องเพศ เช่น ความหลากหลายทางเพศ “ไม่ได้ถือว่าเป็นความผิดปกติ” หรือการแสดงออกทางเพศที่ต่างไปจากเพศสรีระ “ไม่ถือว่าเป็นความผิดปกติ” แสดงให้เห็นถึงมูลบทเดิมหรือความคิดเดิมในสังคมว่าอาจมีคนในสังคมบางกลุ่มคิดว่าผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศคือผู้ผิดปกติ หรือเป็นความผิดปกติ ผู้เขียนจึง “ปฏิเสธ” มูลบทนี้ว่าแท้จริงแล้วความหลากหลายทางเพศไม่ได้เป็นความผิดปกติ และการแสดงออกทางเพศที่ต่างไปจากเพศสรีระก็ไม่ใช่ความผิดปกติ

ตัวอย่างที่ (103)

จากความหมายของเพศทั้ง 2 มิติจะพบได้ว่า “เพศ” ไม่ได้มีเพียงแค่เพศชายและเพศหญิงเท่านั้น แต่เป็นสถานะที่สิ้นไหลไม่ตายตัวและสามารถเปลี่ยนแปลงได้ เพศของบุคคลไม่ได้ถูกกำหนดและควบคุมตามเพศโดยกำเนิดเท่านั้น แต่เป็นสิ่งที่บุคคล สามารถแสดงออกได้ตามความต้องการ ตามสิทธิและเสรีภาพของบุคคลนั้น ในปัจจุบันจึงเป็นสังคมที่มีความหลากหลายทางเพศ

(ม. 4, เอ็มพันธ์, น. 39)

ตัวอย่างที่ (103) ผู้เขียนมีการปฏิเสฐมุลบทว่า เพศ “ไม่ได้” มีเพียงแค่เพศชายและเพศหญิงเท่านั้น และเพศของบุคคล “ไม่ได้” ถูกกำหนดและควบคุมตามเพศโดยกำเนิด แสดงให้เห็นว่าในอดีตคนในสังคมมีความคิดว่าเพศมีแต่เพียงเพศชายและเพศหญิงที่ถูกกำหนดและควบคุมตามเพศโดยกำเนิดเท่านั้น แต่ผู้เขียนต้องการปฏิเสฐความคิดดังกล่าวนี้ว่า แท้จริงแล้ว “เพศไม่ได้มีเพียงชายและหญิงที่ถูกกำหนดโดยธรรมชาติ แต่เพศเป็นสิ่งที่หลากหลายและเปลี่ยนแปลงได้” จึงสื่อภาพตัวแทนว่า ผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศเป็นบุคคลปกติ ไม่ได้แตกต่างจากผู้หญิงและผู้ชาย

ตัวอย่างที่ (104)

สิ่งเหล่านี้แสดงให้เห็นว่าแนวคิดเรื่องเพศที่ยึดกับความเป็นเพศกระแสหลัก คือ มีแค่หญิงและชายหรือแบ่งแยกตามอวัยวะเพศนั้นไม่ได้เป็นเรื่องสากลและไม่ใช้ความจริงหนึ่งเดียวที่ลบล้างไม่ได้ การยึดติดว่าเป็นเพศใดตามอวัยวะเพศที่ถือกำเนิดมาเป็นแนวคิดที่ล้าสมัยและไม่ครอบคลุมความเป็นจริงที่เกิดขึ้นในสังคมปัจจุบัน โดยทุกคนในสังคมจะต้องสร้างความเข้าใจยอมรับความแตกต่างของผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศว่าเป็นผู้ที่มีความปกติเหมือนบุคคลอื่น ไม่ได้ถือว่าเป็นโรคจิตแต่อย่างใด ซึ่งบุคคลเหล่านี้ก็มีความรู้ ความสามารถเช่นเดียวกัน ดังนั้นจึงควรปฏิบัติต่อผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศอย่างเหมาะสม

(ม. 1, อักษรเจริญทัศน์: 58)

จากตัวอย่างที่ (104) ผู้เขียนปฏิเสฐมุลบทเรื่องความคิดเดิมของคนในสังคมเรื่องการยึดความเป็นเพศไว้เพียงผู้หญิงและผู้ชาย โดยได้ปฏิเสฐว่า การยึดติดความเป็นเพศกับอวัยวะโดยกำเนิดถือเป็นแนวคิดที่ล้าสมัยและไม่ครอบคลุมกับความเป็นจริงในปัจจุบัน และได้อธิบายต่อว่าผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศเป็นผู้ที่มีความปกติเหมือนบุคคลอื่น ไม่ได้ถือเป็นโรคจิตแต่อย่างใด แสดงให้เห็นเจตนาของผู้เขียนที่ต้องการปฏิเสฐมุลบทเรื่องความคิดเรื่องสองเพศของคนในสังคม

3) การใช้น้ำเสียงที่มีอำนาจ

ผู้เขียนมีการใช้น้ำเสียงที่มีอำนาจ เพื่อชี้้นำผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศหรือผู้ที่มีเพศสภาพไม่ตรงกับเพศโดยกำเนิดให้เห็นคุณค่าในเพศของตัวเอง

ตัวอย่างที่ (105)

การยอมรับและปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงตามธรรมชาติของการเจริญเติบโต จะช่วยให้วัยรุ่นปฏิบัติตนต่อการเปลี่ยนแปลงทางร่างกาย จิตใจ อารมณ์ และพัฒนาการทางเพศได้อย่างเหมาะสม ซึ่งทำได้ดังนี้

1. ทำความเข้าใจเกี่ยวกับฮอร์โมนเพศที่มีต่อการเปลี่ยนแปลงทางร่างกาย ได้แก่ การเกิดสิว การมีประจำเดือน การหลั่งน้ำอสุจิ และยอมรับการเปลี่ยนแปลงทางร่างกายของเพศตนเอง ไม่ควรเขินอาย ปกปิด หรือปฏิเสธสิ่งที่เกิดขึ้นตามธรรมชาติ **สร้างความภาคภูมิใจในเพศของตนเห็นคุณค่าในเพศของตน ซึ่งคุณค่านั้นไม่ได้ขึ้นอยู่กับเพศโดยกำเนิด**

(ม. 1, พัฒนาคุณภาพวิชาการ, น. 43)

ตัวอย่างที่ (105) ผู้เขียนมีการใช้น้ำเสียงที่มีอำนาจ เพื่อแนะนำคนในสังคมเรื่องการยอมรับและปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงตามธรรมชาติในวัยรุ่น โดยแนะนำว่าให้ “สร้างความภาคภูมิใจในเพศของตน เห็นคุณค่าในเพศของตน ซึ่งคุณค่านั้นไม่ได้ขึ้นอยู่กับเพศโดยกำเนิด” แสดงให้เห็นว่าผู้ผลิตตัวบทต้องการส่งต่อความคิดว่าทุกเพศมีคุณค่าในแบบของตนเอง ทุกคนควรภูมิใจและเห็นคุณค่าของตนเอง ไม่ว่าจะเป็นเพศใดก็ตาม อาจตรงหรือไม่ตรงกับเพศโดยกำเนิดก็ได้ การใช้น้ำเสียงที่มีอำนาจนี้ แสดงให้เห็นว่าผู้ผลิตตัวบทมีอำนาจเหนือกว่าผู้รับตัวบท เพราะสามารถแนะนำและชี้แนะสิ่งที่ผู้ผลิตตัวบทคิดว่าถูกต้องและเหมาะสม เพื่อให้ผู้รับตัวบทเข้าใจและปฏิบัติตามได้

3.4.2 ผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศมีสถานะทางสังคมเท่าเทียมกับเพศภาวะอื่นมากขึ้น

ภาพตัวแทนนี้นำเสนอว่าผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศมีสถานะทางสังคมเท่าเทียมกับผู้หญิงและผู้ชายมากขึ้น ปรากฏกลวิธีในการนำเสนอภาพตัวแทนนี้ 2 กลวิธี ได้แก่ การใช้คำและกลุ่มคำที่ปรากฏร่วมกัน และการใช้การเชื่อมโยงระหว่างประโยค

1) การใช้คำและกลุ่มคำที่ปรากฏร่วมกัน

ลักษณะที่พบ คือ 1.1) การใช้คำอ้างถึงสังคม ร่วมกับคำศัพท์เกี่ยวกับการยอมรับ เช่น ได้รับการยอมรับมากขึ้น ยอมรับ เปิดกว้าง และคำอ้างถึงผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศ

1.2) การใช้คำอ้างถึงผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศ หรือคำอ้างถึงผู้หญิงและคำอ้างถึงผู้ชาย ร่วมกับคำศัพท์เกี่ยวกับความเท่าเทียม เช่น เท่าเทียม เท่าเทียมกันมากขึ้น มีสิทธิและได้รับความคุ้มครองอย่างเท่าเทียมกัน

ตัวอย่างที่ (106)

ความเชื่อทางเพศเกิดขึ้นจากมุมมองหลายมิติจากสังคมไทยที่ได้เปิดกว้าง สำหรับบุคคลที่มีความหลากหลายทางเพศ ได้แก่

3) สิทธิและความเท่าเทียมทางเพศมีการขับเคลื่อนทางสังคม ในการส่งเสริม สิทธิและความเท่าเทียมในกลุ่มผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศที่มีสิทธิและได้รับความคุ้มครองอย่างเท่าเทียมกัน

(ม. 4, อักษรเจริญทัศน์, น. 67)

ตัวอย่างที่ (107)

ความไม่เท่าเทียมทางเพศ เป็นปัญหาที่ทุกคนในสังคมมีหน้าที่แก้ไขร่วมกัน ผู้หญิง ผู้ชาย และบุคคลที่มีความหลากหลายทางเพศจึงจำเป็นต้องเรียนรู้และปรับ บทบาทความสัมพันธ์ระหว่างเพศให้เท่าเทียมกัน และไม่ครอบงำฝ่ายหนึ่งฝ่ายใด

CHULALONGKORN UNIVERSITY (ม. 2, เอ็มพันธ์: 32)

จากตัวอย่างที่ (106) มีการปรากฏร่วมกันของคำอ้างถึงผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศกับคำศัพท์เกี่ยวกับการยอมรับ คือ “เปิดกว้าง” “สำหรับบุคคลที่มีความหลากหลายทางเพศ” และมีการปรากฏร่วมกันของคำอ้างถึงผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศกับคำศัพท์เกี่ยวกับความเท่าเทียม คือ “มีสิทธิและได้รับความคุ้มครองอย่างเท่าเทียมกัน” แสดงให้เห็นว่าผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศมีสิทธิและมีความเท่าเทียมกับเพศสถานะอื่น ๆ หรือกล่าวได้ว่าผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศเท่าเทียมกับเพศสถานะอื่นมากขึ้น ส่วนตัวอย่างที่ (107) มีการปรากฏร่วมกันของคำศัพท์ คือ คำอ้างถึงผู้หญิง คำอ้างถึงผู้ชาย และคำอ้างถึงผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศ ปรากฏร่วมกับคำศัพท์เกี่ยวกับความเท่าเทียม ผู้เขียนนำเสนอประเด็นปัญหาความไม่เท่าเทียมระหว่างเพศว่าเป็นสิ่งที่ทุกคนในสังคม

ต้องร่วมกันแก้ไข โดยต้องเรียนรู้และปรับบทบาทความสัมพันธ์ระหว่างเพศให้ “เท่าเทียมกัน” แสดงให้เห็นว่าผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศเท่าเทียมกับเพศสภาวะอื่นมากขึ้น

ตัวอย่างที่ (108)

ความเท่าเทียมระหว่างเพศ หรือความเสมอภาคทางเพศ หมายถึง ความเท่าเทียมในสิทธิหน้าที่ เสรีภาพ และโอกาสทางการศึกษา สังคม เศรษฐกิจ การเมือง สำหรับทุกคน ไม่ว่าบุคคลนั้นจะมีความแตกต่างทางเพศอย่างไร ซึ่งความแตกต่างทางเพศต้องไม่เป็นเงื่อนไขในการกำหนดสิทธิและโอกาสของบุคคลในสังคม ตัวอย่างเช่น ผู้ชาย ผู้หญิง กะเทย ทอม มีความเท่าเทียมหรือความเสมอภาคทางเพศเท่ากัน

(ม. 2, พัฒนาคูณภาพวิชาการ: 39)

ตัวอย่างที่ (109)

ความเท่าเทียมระหว่างเพศหรือความเสมอภาคทางเพศ (gender equality) หมายถึง ความเท่าเทียมในสิทธิหน้าที่ เสรีภาพ และโอกาสทางการศึกษา สังคม เศรษฐกิจ การเมือง สำหรับทุกคน ไม่ว่าบุคคลนั้นจะมีความแตกต่างทางเพศอย่างไร ซึ่งความแตกต่างทางเพศต้องไม่เป็นเงื่อนไขในการกำหนดสิทธิและโอกาสของบุคคลในสังคม เช่น ผู้ชาย ผู้หญิง กะเทย ทอม มีความเท่าเทียมหรือความเสมอภาคทางเพศเท่ากัน

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย (ม. 2, วัฒนธรรมนิช: 46)

CHULALONGKORN UNIVERSITY

จากตัวอย่างที่ (108) และ (109) ผู้เขียนนำเสนอเนื้อหาในประเด็นความเท่าเทียมระหว่างเพศ และได้ยกตัวอย่างว่า “ผู้ชาย ผู้หญิง กะเทย ทอม มีความเท่าเทียมหรือความเสมอภาคทางเพศเท่ากัน” เป็นการเลือกใช้คำอ้างถึงเพศสภาวะร่วมกับคำศัพท์เกี่ยวกับความเท่าเทียม แสดงให้เห็นว่าผู้เขียนต้องการนำเสนอว่าทุกเพศมีความเท่าเทียมและเสมอภาคกัน จึงสื่อภาพตัวแทนได้ว่าผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศเท่าเทียมกับเพศสภาวะอื่นมากขึ้น

2) การใช้การเชื่อมโยงระหว่างประโยค

จากการศึกษาพบว่าผู้เขียนมีการใช้การเชื่อมโยงระหว่างประโยคแบบเปรียบเทียบ เพื่อแสดงให้เห็นถึงความเปลี่ยนแปลงของสังคมไทยในเรื่องการยอมรับและการให้ความสำคัญกับผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศ

ตัวอย่างที่ (110)

ในอดีตความเท่าเทียมระหว่างเพศมักจะมองเพียงแค่ระหว่างเพศชาย และเพศหญิง แต่ปัจจุบันต้องมองความเท่าเทียมของผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศด้วย ซึ่งจะเห็นได้จากพระราชบัญญัติความเท่าเทียมระหว่างเพศ พ.ศ.2558 (ม. 4, อักษรเจริญทัศน์, น. 66)

ตัวอย่างที่ (111)

ปัจจุบันกระแสความเปลี่ยนแปลงของโลกที่มีมากขึ้น ทำให้บทบาททางเพศของแต่ละเพศเปลี่ยนแปลงไป เช่นในอดีตจะมองบทบาททางเพศแค่เพศชาย และเพศหญิงเท่านั้น แต่ในปัจจุบันสังคมไทยมองบทบาททางเพศของทุกเพศมากขึ้นไม่ว่าจะ เป็นเพศชายเพศหญิงและเพศอื่น ๆ ที่มีความหลากหลาย โดยมองว่าทุกเพศมี ความเท่าเทียมกันในเรื่องต่าง ๆ ไม่มีการกีดกันทางเพศ ได้รับความคุ้มครองทางกฎหมายอย่างเท่าเทียมกัน เข้าถึงการบริการสุขภาพทางเพศ การอนามัยเจริญพันธุ์ และการป้องกันโรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์ได้ (ม. 2, อักษรเจริญทัศน์: 49)

จากตัวอย่างที่ (110) ผู้ผลิตตัวบทเปรียบเทียบเหตุการณ์ในอดีตและปัจจุบัน โดยกล่าวว่าในอดีตความเท่าเทียมระหว่างเพศจะมองเพียงแค่ชายและหญิง แต่ปัจจุบันต้องมองความเท่าเทียมระหว่างผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศด้วย แสดงให้เห็นถึงการเปลี่ยนแปลงและพัฒนาการที่ดีในเรื่องเพศในสังคมจากตัวอย่าง (111) ผู้เขียนนำเสนอโดยเปรียบเทียบให้เห็นถึงการเปลี่ยนแปลงของสังคมในอดีตนั้นจะมองบทบาททางเพศแค่เพศชายและเพศหญิง ซึ่งเป็นเพศตามสรีระเท่านั้น แต่ในปัจจุบันสังคมไทยมองบทบาทของทุกเพศมากขึ้น ทั้งผู้ชาย ผู้หญิงและผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศ จะต้องมีความเท่าเทียมกันในเรื่องต่าง ๆ จะไม่มีการกีดกันทางเพศ จะได้รับการคุ้มครองอย่างเท่าเทียม รวมถึงได้รับการบริการทางสาธารณสุขอย่างเท่าเทียมกัน แสดงให้เห็นถึงการเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีขึ้นของสังคมไทยในเรื่องการยอมรับความหลากหลายทางเพศ จึงสื่อภาพตัวแทนผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศเท่าเทียมกับเพศภาวะอื่นมากขึ้น

3.4.3 ผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศยังไม่เท่าเทียมกับเพศภาวะอื่น

ภาพตัวแทนนี้แสดงให้เห็นว่าผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศยังไม่เท่าเทียมกับผู้หญิงและผู้ชาย ปรากฏทั้งสิ้น 2 ภาพตัวแทนใหญ่ ได้แก่ 1) ผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศคือผู้เป็นอื่นและผิดปกติ และ 2) ผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศด้อยกว่าเพศภาวะอื่น

1) ภาพตัวแทนผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศคือผู้เป็นอื่นและผิดปกติ

แบ่งออกเป็น 2 ภาพตัวแทนย่อย ได้แก่ ภาพตัวแทนผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศคือผู้เป็นอื่น และภาพตัวแทนผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศเป็นผู้ผิดปกติ

1.1) ภาพตัวแทนผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศคือผู้เป็นอื่น

ภาพตัวแทนนี้แสดงให้เห็นว่าผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศถูกมองว่าแปลกแยกหรือแตกต่างจากเพศภาวะอื่น ๆ กลวิธีในการนำเสนอภาพตัวแทนมี 3 กลวิธี ได้แก่ การอ้างถึงการใช้คำและกลุ่มคำที่ปรากฏร่วมกัน และการใช้น้ำเสียงที่มีอำนาจ

1.1.1) การอ้างถึง ตัวบทหนังสือเรียนมีการใช้คำอ้างถึงผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศที่แสดงให้เห็นถึงการแบ่งแยก เช่น *สาวประเภทสอง เพศอื่น* ๆ

ตัวอย่างที่ (112)

การเปลี่ยนแปลงเอกสาร ส.ด. 43 ในการยกเว้นการเกณฑ์ทหารสำหรับ **กลุ่มสาวประเภทสอง** หรือผู้หญิงข้ามเพศ เกิดจากการเรียกร้องของเครือข่ายบุคคลที่ มีความหลากหลายทางเพศ

(ม. 1, อักษรเจริญทัศน์, น. 58)

จากตัวอย่างที่ (112) ตัวบทมีการใช้คำว่า “กลุ่มสาวประเภทสอง” เพื่ออ้างถึงผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศ แสดงให้เห็นว่าผู้ผลิตตัวบทมองว่าในสังคมมีกลุ่มสาวประเภทที่หนึ่ง และกลุ่มผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศเป็นกลุ่มสาวประเภทที่สอง หรือกล่าวได้ว่าเป็นกลุ่มที่รองจากกลุ่มผู้หญิงและไม่ใช่นิวส์ที่แท้จริง การใช้คำอ้างถึงในลักษณะที่สื่อความถึงการแยกออกจากกลุ่มอื่นนี้ แสดงให้เห็นว่าผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศ

1.1.2) การใช้คำและกลุ่มคำที่ปรากฏร่วมกันลักษณะที่ปรากฏ คือ

- 1) คำอ้างถึงสังคม ปรากฏร่วมกับคำศัพท์เกี่ยวกับการยอมรับ
- 2) คำอ้างถึงผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศ ปรากฏร่วมกับคำศัพท์ที่มีความหมายเกี่ยวกับการคล้อยตาม การนำเสนอตัวตนและการปรับตัว

คำหลัก	คำที่ปรากฏร่วม	
คำอ้างถึงสังคม	กลุ่มความหมาย	ตัวอย่างคำศัพท์
	การยอมรับ	สร้างความเข้าใจยอมรับ เข้าใจ เรียนรู้ เปิดกว้าง ทำความเข้าใจ ยอมรับ

คำหลัก	คำที่ปรากฏร่วม	
คำอ้างถึงผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศ	กลุ่มความหมาย	ตัวอย่างคำศัพท์
	การคล้อยตาม	ด้วยก็ได้
	การนำเสนอตัวตนและการปรับตัว	เปิดเผยตัวตน ความกล้าในการเปิดเผยตัวตน ปรับตัวเตรียมตัว

ตัวอย่างที่ (113)

ปัจจุบันสังคมได้ให้การยอมรับผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศมากขึ้นไม่
ว่าจะเป็นเรื่องการแปลงเพศของตนเอง การเคารพสิทธิความเป็นพลเมืองของผู้ที่มีความ
หลากหลายทางเพศ และการดำเนินการเพื่อออกกฎหมายต่อต้านการเลือก
ปฏิบัติ และการรับรองทางกฎหมายในการสมรสของบุคคลที่มีเพศเดียวกัน เพื่อ
ปกป้องสิทธิและ ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ ซึ่งสิ่งเหล่านี้จะช่วยให้ผู้ที่มีความ
หลากหลายทางเพศสามารถเข้าถึงประโยชน์ทางสังคม และเป็นการส่งเสริมสิทธิ
ความเท่าเทียมทางเพศได้มากขึ้น

(ม. 1, อักษรเจริญทัศน์, น. 62)

จากตัวอย่างที่ (113) การนำเสนอว่า ในปัจจุบันสังคมได้ให้การยอมรับผู้ที่มีความหลากหลาย
มากขึ้น แสดงให้เห็นว่าคนในสังคมที่ไม่ใช่ผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศมีสิทธิในการกำหนดว่าสิ่งใดที่
สามารถยอมรับหรือไม่สามารถยอมรับได้ และกลุ่มผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศเป็นหนึ่งในสิ่งที่คน
ในสังคมสามารถเลือกได้ว่าจะยอมรับหรือไม่ยอมรับ และจากตัวบทนี้แม้ว่าผู้ผลิตตัวบทจะนำเสนอว่า

สังคมให้การยอมรับผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศ แต่การยอมรับนั้นเป็นการยอมรับที่ “มากขึ้น” เพียงเท่านั้น จึงสื่อภาพตัวแทนได้ว่าผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศคือผู้เป็นอื่น

ตัวอย่างที่ (114)

ปัจจุบันเป็นที่ทราบกันว่ากลุ่มความหลากหลายทางเพศเปิดเผยตัวตนในสังคมมากขึ้น ซึ่งไม่ได้มีแค่คำว่า “กะเทย” เหมือนในอดีต หากแต่มีความหลากหลายทางเพศปรากฏขึ้นหลายเพศสภาพในสังคม เช่น ชายรักชาย (เกย์) หญิงรักหญิง (ทอม ดี เลสเบี้ยน) รักสองเพศ (ไบเซ็กชวล) ผู้ชายข้ามเพศ ผู้หญิงข้ามเพศ **แสดงให้เห็นความกล้าในการเปิดเผยตนเองและความชัดเจนในอัตลักษณ์แบบต่างๆ อันเป็นผลจากพลวัตทางสังคมและวัฒนธรรมที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วตามกระแสของโลก**

(ม. 1, อักษรเจริญทัศน์: 58)

จากตัวอย่าง (114) ผู้เขียนนำเสนอว่า ผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศ “เปิดเผยตัวตนในสังคมมากขึ้น” แสดงให้เห็นถึง “ความกล้าในการเปิดเผยตนเอง” การใช้คำอ้างถึงผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศร่วมกับคำศัพท์เกี่ยวกับการเปิดเผยตัวตน แสดงให้เห็นว่าผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศอาจยังถูกมองว่าเป็นอื่นหรือแปลกแยก โดยเฉพาะการใช้คำว่า “ความกล้า” “ในการเปิดเผยตนเอง” แสดงให้เห็นว่าการจะเปิดเผยหรือนำเสนอความเป็นตัวเองต้องใช้ความกล้าในการนำเสนอ ทั้งนี้อาจเพราะเนื่องจากผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศอาจยังถูกมองว่าแตกต่างจากเพศสภาวะอื่นในสังคม

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

ตัวอย่างที่ (115)

ครอบครัวขยาย คือ กลุ่มคนหลายคนที่เป็นญาติพี่น้อง ใช้ชีวิตร่วมกันและมีความสัมพันธ์กันเป็นครอบครัว มีสมาชิกประกอบด้วย พ่อ แม่ ลูก และมีญาติ เช่น ปู่ ย่า ตายาย ลุง ป้า น้า อา หลาน **สมาชิกครอบครัวเป็นผู้มีความหลากหลายทางเพศด้วยก็ได้**

(ม. 2, เอ็มพันธ์: 31)

ตัวอย่างที่ (116)

ครอบครัวข้ามรุ่น (Skipped-generation Family) คือ กลุ่มคนตั้งแต่สองคนขึ้นไป ใช้ชีวิตร่วมกันและมีความสัมพันธ์กันเป็นครอบครัว มีสมาชิกประกอบด้วย หลานอยู่กับปู่ ย่า หรือ ตา ยาย เนื่องจากพ่อแม่ส่งลูกไปอยู่กับญาติ หรือพ่อแม่ไม่สามารถเลี้ยงลูกได้ หย่าร้าง หรือเสียชีวิต **สมาชิกครอบครัวเป็นผู้มีความหลากหลายทางเพศด้วยก็ได้**

(ม. 2, อักษรเจริญทัศน์: 15)

ตัวอย่างที่ (117)

ครอบครัวข้ามรุ่น คือ กลุ่มคนตั้งแต่สองคนขึ้นไป ใช้ชีวิตร่วมกันและมีความสัมพันธ์กันเป็นครอบครัว มีสมาชิกประกอบด้วย หลานอยู่กับปู่ ย่า หรือ ตา ยาย เนื่องจากพ่อแม่ส่งลูกไปอยู่กับญาติ หรือพ่อแม่ไม่สามารถเลี้ยงลูกได้ หย่าร้าง หรือเสียชีวิต **สมาชิกครอบครัวเป็นผู้มีความหลากหลายทางเพศด้วยก็ได้**

(ม. 2, วัฒนาพานิช: 26)

ผู้เขียนอธิบายถึงนิยามของครอบครัว ครอบครัวขยาย ดังในตัวอย่างที่ (115) หรือครอบครัวข้ามรุ่น ดังในตัวอย่างที่ (116) และ (117) โดยได้อธิบายว่าครอบครัวขยายและครอบครัวข้ามรุ่นประกอบด้วยใครบ้าง และมีการกล่าวในตอนท้ายว่า สมาชิกครอบครัวเป็นผู้มีความหลากหลายทางเพศ “ด้วยก็ได้” การกล่าวถึงผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศในส่วนท้าย แล้วใช้คำว่า “ด้วยก็ได้” แสดงให้เห็นถึงการแยกกลุ่มผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศออกจากสมาชิกคนอื่น ๆ ในครอบครัว สื่อให้เห็นถึงการมองว่ากลุ่มผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศยังแปลกแยกและแตกต่าง

ตัวอย่างที่ (118)

คนที่เป็นรักร่วมเพศสามารถปรับตัวให้เข้ากับชีวิตและสังคมได้ แต่ต้องมีการเตรียมตัว และสังคมต้องเข้าใจและให้ความช่วยเหลือบ้าง เนื่องจากในบางสังคมยังไม่ยอมรับรักร่วมเพศ มีการรังเกียจหรือต่อต้าน ในโรงเรียนที่มีเด็กที่เป็นรักร่วมเพศมักจะมีการล้อเลียน รังเกียจ ไม่ยอมรับให้เข้ากลุ่มเพื่อนปกติ บางกลุ่มในสังคมยังมีการต่อต้าน ทำให้ไม่ได้รับการส่งเสริมในการทำงาน

(ม. 1, สกสค.: 78)

จากตัวอย่างที่ (118) ผู้เขียนมีการใช้คำอ้างถึงผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศร่วมกับคำศัพท์เกี่ยวกับการปรับตัวหรือเตรียมตัว และมีการใช้คำอ้างถึงสังคมร่วมกับคำศัพท์เกี่ยวกับการยอมรับ แสดงให้เห็นว่าผู้เขียนมีมุมมองต่อผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศว่าแปลกแยกหรือแตกต่าง เพราะหากผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศจะอยู่ในสังคมได้ต้องมีการปรับตัวและเตรียมตัว และคนในสังคมต้องเข้าใจและให้ความช่วยเหลือคนกลุ่มนี้ เพราะในบางสังคมยังไม่ให้การยอมรับ

1.1.3) การใช้น้ำเสียงที่มีอำนาจ

จากการศึกษา ผู้เขียนมีการใช้น้ำเสียงที่มีอำนาจเพื่อชี้แนะคนในสังคมเรื่องวิธีการปฏิบัติตนต่อผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศ

ตัวอย่างที่ (119)

**แนวปฏิบัติตนของนักเรียนหญิงและนักเรียนชายต่อเพื่อนที่มีความ
เบี่ยงเบนทางเพศ**

- ไม่กลั่นแกล้งหรือมองว่าเขาแปลกกว่าคนอื่น เพราะจะทำให้เขามีความทุกข์ใจ

(ม. 1, สกสค.: 78)

ตัวอย่างที่ (120)

การวางตัวต่อผู้อื่น ควรปฏิบัติดังนี้

- การยอมรับและเข้าใจความแตกต่างต่อบุคคลที่มีความหลากหลายทางเพศ

- การเคารพต่อความแตกต่างระหว่างบุคคลที่มีความหลากหลายทางเพศโดย
เน้นในเรื่องของการให้คุณค่าในความสามารถของบุคคล

(ม. 2, เอ็มพันธ์: 34)

จากตัวอย่างที่ (119) ผู้เขียนใช้น้ำเสียงที่มีอำนาจในการชี้แนะคนในสังคมว่าควรปฏิบัติอย่างไรต่อผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศ โดยชี้แนะว่า “ไม่กลั่นแกล้งหรือมองว่าเขาแปลกกว่าคนอื่น” แสดงให้เห็นว่าอาจมีคนในสังคมคิดว่าผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศ คือ ผู้ที่แปลกหรือแตกต่างจากคนอื่นในสังคม ผู้ผลิตตัวบทจึงต้องใช้น้ำเสียงที่มีอำนาจในการสั่งหรือชี้แนะสิ่งที่ผู้หญิงและผู้ชายควรปฏิบัติต่อผู้ที่มีความหลากหลาย และตัวอย่างที่ (120) ผู้เขียนใช้น้ำเสียงที่มีอำนาจเช่นเดียวกัน โดยมีการใช้คำแสดงทัศนภาวะว่า “ควรปฏิบัติ” เพื่อชี้แนะให้ผู้รับตัวบทเห็นว่าสิ่งใดคือสิ่งที่ควรปฏิบัติต่อผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศ การใช้น้ำเสียงที่มีอำนาจนี้แสดงให้เห็นว่าผู้ผลิตตัวบทมีอำนาจในการสั่ง ชี้แนะหรือแนะนำผู้รับตัวบท จากตัวอย่างนี้กลุ่มคนที่ผู้ผลิตตัวบทต้องการชี้แนะคือกลุ่มผู้หญิงและผู้ชาย ว่า

ควรปฏิบัติต่อผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศอย่างไร การที่ผู้ผลิตตัวบทต้องมีการนำเสนอหรืออธิบายถึงการวางตัวต่อผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศแสดงให้เห็นว่า ผู้เขียนอาจยังมองว่าผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศคือผู้ที่เป็นอื่น หรือแตกต่างจากคนอื่นในสังคม จึงต้องแนะนำคนในสังคมให้เข้าใจและยอมรับความแตกต่างของผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศ

1.2) ผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศเป็นผู้ผิดปกติ

ภาพตัวแทนนี้แสดงให้เห็นว่าคนในสังคมมองว่าผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศเป็นผู้ผิดปกติ พบกลวิธีทางภาษา คือ การอ้างถึง ในการนำเสนอภาพตัวแทนนี้

1.2.1) การอ้างถึง ผู้เขียนมีการใช้คำอ้างถึงที่แสดงถึงความผิดปกติในการกล่าวถึงผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศ เช่น เพศเบี่ยงเบน เพื่อนชายที่มีความเบี่ยงเบนทางเพศ

ตัวอย่างที่ (121)

เพศเบี่ยงเบน คือ คนที่แสดงพฤติกรรมหรือการแสดงออกไม่ตรงกับเพศของตนเอง (SEXUAL DEVIATION)

การเบี่ยงเบนทางเพศ เป็นพฤติกรรมในกลุ่มของคนที่มีความรู้สึก ทศนคติ ตลอดจนพฤติกรรมที่แสดงออกแตกต่างจากคนส่วนใหญ่ในสังคม สาเหตุอาจเกิดจากปัจจัยทางด้านพันธุกรรมหรือการเรียนรู้ ทำให้มีพัฒนาการทางเพศโน้มเอียงในเรื่องดังกล่าว การเรียนรู้และเข้าใจเรื่องนี้จะช่วยให้บุคคลรอบข้างแสดงออกและปฏิบัติตนต่อผู้มีพฤติกรรมเบี่ยงเบนทางเพศได้อย่างเหมาะสม

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

(ม. 1, สกสค.: 76)

ตัวอย่างที่ (122)

เรื่องความใกล้ชิดสนิทสนมนั้น นักเรียนก็ควรมีความห่าง ถึงแม้นักเรียนหญิงจะสนิทกับ**เพื่อนชายที่มีความเบี่ยงเบนทางเพศ** ถึงอย่างไรก็จะดูไม่เหมาะสมถ้าจะถูกเนื้อต้องตัวกัน เกินงาม

(ม. 1, สกสค.: 79)

จากตัวอย่าง (121) มีการใช้คำว่า “เพศเบี่ยงเบน” ส่วนตัวอย่างที่ (122) การใช้คำว่า “เพื่อนชาย” ที่มี “ความเบี่ยงเบนทางเพศ” แสดงว่า เพื่อนชายผู้นี้มีลักษณะที่แตกต่างหรือแปลกไปจากสิ่งที่สังคมคาดหวังหรือกำหนดในเรื่องของความเป็นชาย สื่อให้เห็นถึงการนำเสนอภาพการแบ่งแยกพวกเขา-พวกเราของคนในสังคม โดยมองว่ากลุ่มคนเพศชายคือกลุ่มคนที่ปกติ ส่วนผู้ชาย

ที่มีความเบี่ยงเบนคือคนที่แตกต่างไปจากกลุ่มคนปกติ หรือเป็นผู้ผิดปกติ การใช้กลวิธีนี้จึงนำเสนอภาพว่าผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศเป็นผู้ผิดปกติ แต่การนำเสนอภาพตัวแทนผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศว่าเป็นผู้ผิดปกตินั้นพบเพียง 1 สำนักพิมพ์ คือ สำนักพิมพ์สกสค.

2) ผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศด้อยกว่าเพศภาวะอื่น

ภาพตัวแทนนี้แสดงให้เห็นว่าผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศด้อย หรืออยู่ต่ำกว่าเพศภาวะอื่น แบ่งออกเป็น 4 ภาพตัวแทนย่อย เรียงตามความถี่ที่พบ ได้แก่ 1) ผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศเป็นผู้ประสบปัญหา 2) ผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศเป็นผู้ถูกรังแก และ 3) ผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศต้องได้รับการคุ้มครองดูแล มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

2.1) ผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศเป็นผู้ประสบปัญหา

ภาพตัวแทนนี้นำเสนอให้เห็นว่าผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศประสบปัญหาในหลาย ๆ ด้าน อาทิ ไม่ได้มีโอกาสหรือสิทธิ์ต่าง ๆ อย่างเท่าเทียมกับเพศภาวะอื่น หรือประสบปัญหาในการใช้ชีวิต กลวิธีที่ใช้ในการนำเสนอภาพตัวแทนนี้มี 3 กลวิธี ได้แก่ การใช้คำและกลุ่มคำที่ปรากฏร่วมกัน การใช้มูลบท และการใช้การเชื่อมโยงระหว่างประโยค

2.1.1) การใช้คำและกลุ่มคำที่ปรากฏร่วมกัน ลักษณะที่พบ คือ

คำอ้างถึงผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศ ปรากฏร่วมกับคำศัพท์เกี่ยวกับการประสบปัญหา เช่น การไม่รับเข้าทำงาน การถูกเลือกปฏิบัติ การถูกเลิกจ้าง เผชิญกับความเครียด มีผลกระทบต่อชีวิตประจำวัน

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

ตัวอย่างที่ (123)

การเลือกปฏิบัติและการใช้ความรุนแรงต่อบุคคลที่มีวิถีชีวิตทางเพศและอัตลักษณ์ทางเพศหลากหลายเป็นปัญหาสำคัญระดับโลกบุคคลที่เป็นเลสเบี้ยน เกย์ คนรักสองเพศ และคนข้ามเพศ มักประสบปัญหาการเลือกปฏิบัติในตลาดแรงงาน ตั้งแต่การศึกษาอบรมเพื่อทำงาน การจ้างงาน การปฏิเสธการเข้ารับทำงาน การถูกเลิกจ้าง และการไม่ได้รับโอกาสฝึกอบรมหรือเลื่อนตำแหน่งไปจนถึงการประกันสังคม

(ม. 2, เอมพันธ์: 29 – 30)

จากตัวอย่างที่ (123) มีการปรากฏร่วมกันของคำอ้างถึงผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศกับ คำที่ศัพท์มีความหมายเกี่ยวกับการประสบปัญหา ผู้ผลิตตัวบทนำเสนอถึงเหตุการณ์การเลือกปฏิบัติ และการใช้ความรุนแรงที่เกิดขึ้นกับผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศ ไม่ว่าจะเป็นการถูกเลือกปฏิบัติในตลาดแรงงาน การปฏิเสธการรับเข้าทำงาน การถูกเลิกจ้าง รวมถึงการไม่ได้รับโอกาสในการฝึกอบรม เลื่อนตำแหน่ง และการประกันสังคม และยังมีการใช้ภาษาสื่อมุลบทว่า การเลือกปฏิบัติและการใช้ ความรุนแรงต่อบุคคลที่มีวิถีชีวิตทางเพศและอัตลักษณ์ทางเพศหลากหลายเป็น “ปัญหาสำคัญระดับโลก” (ดังข้อความตัวเอียง) แสดงให้เห็นว่ามีการเลือกปฏิบัติและการใช้ความรุนแรงต่อผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศเกิดขึ้นจริง และยังมีการใช้คำว่า “มักประสบ” แสดงให้เห็นว่าเหตุการณ์ การเลือกปฏิบัติและความรุนแรงนี้เกิดขึ้นอยู่บ่อยครั้ง จากตัวอย่างนี้จึงสื่อให้เห็นภาพว่าผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศยังถูกจำกัดโอกาสหรือสิทธิ์ต่าง ๆ

2.1.2) การใช้มุลบท

การใช้มุลบทในตัวบทหนังสือเรียนวิชาสุขศึกษามี 2 ลักษณะ คือ การใช้มุลบทเพื่อ สื่อความว่ามีปัญหาความไม่เท่าเทียมระหว่างเพศเกิดขึ้นในสังคม และการใช้มุลบทเพื่อสื่อความว่าผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศมีความวิตกกังวล

ตัวอย่างที่ (124)

ปัจจุบันสังคมได้ให้การยอมรับผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศมากขึ้น ไม่ จะเป็นเรื่องการแปลงเพศของตนเอง การเคารพสิทธิความเป็นพลเมืองของผู้ที่มีความ หลากหลายทางเพศ และการดำเนินการเพื่อออกกฎหมายต่อต้านการ **เลือกปฏิบัติ** และการรับรองทางกฎหมายในการสมรสของบุคคลที่มีเพศเดียวกัน

(ม. 1, อักษรเจริญทัศน์: 62)

จากตัวอย่าง (124) ผู้เขียนกล่าวว่าสังคมได้ให้การยอมรับผู้ที่มีความหลากหลายมากขึ้น มีการดำเนินการออกกฎหมายเพื่อ “ต่อต้านการเลือกปฏิบัติ” สื่อมุลบทว่าในสังคมเคยมีการเลือก ปฏิบัติต่อผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศ จึงสื่อให้เห็นว่าผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศยังถูกจำกัด โอกาสหรือสิทธิ์ต่าง ๆ

ตัวอย่างที่ (125)

แนวทางในการยอมรับและปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงที่เป็นผลมาจากพัฒนาการทางเพศของวัยรุ่น

3. ในกรณีที่ตนเองเป็นบุคคลที่มีความหลากหลายทางเพศควรตระหนักอยู่เสมอว่า ความหลากหลายทางเพศเป็นเรื่องปกติที่สามารถยอมรับและเปิดเผยตัวตนต่อพ่อแม่ เพื่อนและบุคคลอื่น ๆ ในสังคมได้ จะช่วยลดความสับสนและคลายความวิตกกังวลที่เกิดขึ้น ทำให้สามารถดำเนินชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข

(ม. 1, วัฒนาพานิช: 60)

จากตัวอย่าง (125) ผู้ผลิตตัวบทมีการใช้มูลบทเพื่อสื่อความว่าผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศมีความวิตกกังวล การใช้คำว่า “ช่วยลด” ความสับสน และ “คลาย” ความวิตกกังวลที่เกิดขึ้น แสดงให้เห็นว่าผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศมีความสับสนและวิตกกังวล กลวิธีนี้จึงสื่อให้เห็นภาพว่าผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศประสบปัญหาในการใช้ชีวิต

2.1.3) การใช้การเชื่อมโยงระหว่างประโยค

จากการศึกษาพบว่าผู้เขียนมีการใช้การเชื่อมโยงระหว่างประโยคหลายลักษณะเพื่อนำเสนอภาพการถูกจำกัดโอกาสหรือสิทธิ์ของผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศ ได้แก่ การเชื่อมโยงระหว่างประโยคแบบเหตุ-ผล การเชื่อมโยงระหว่างประโยคแบบขัดแย้ง และการเชื่อมโยงระหว่างประโยคแบบเปรียบเทียบ

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

ตัวอย่างที่ (126)

ความหลากหลายทางเพศในอดีต ผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศไม่ได้รับการคุ้มครองตามกฎหมาย ไม่มีสิทธิที่เท่าเทียมกับบุคคลอื่น และได้รับการเลือกปฏิบัติในทุกมิติ

ความหลากหลายทางเพศในปัจจุบัน ปัจจุบันสังคมไทยให้การยอมรับผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศมากขึ้นและไม่ถือว่ากลุ่มบุคคลที่มีความหลากหลายทางเพศมีความผิดปกติทางจิต และได้มีการเปลี่ยนแปลงที่ดีขึ้นในหลายมิติ

1. ด้านระบบการศึกษา มีโอกาสทางการศึกษามากขึ้น สังคมให้การยอมรับ และเคารพในตัวตนการแสดงออกของนักเรียน นักศึกษา เช่น การอนุญาตให้

แต่งกายตามเพศสภาพ หรือเพศวิถีในสถานศึกษาบางแห่งสามารถเข้าศึกษาได้ทุกสาขาแต่บางแห่งยังไม่สามารถทำได้

2. ด้านการประกอบอาชีพ สามารถเข้าทำงานในตำแหน่งต่าง ๆ ได้เพราะพิจารณาจากความรู้ความสามารถและสามารถแต่งกายตามเพศสภาพหรือเพศวิถีได้ แต่บางแห่งยังไม่สามารถทำได้

(ม. 1, อักษรเจริญทัศน์: 59-60)

จากตัวอย่างที่ (126) ผู้เขียนใช้การเชื่อมโยงระหว่างประโยคแบบเปรียบเทียบเพื่อแสดงให้เห็นถึงพัฒนาการของการยอมรับความหลากหลายทางเพศในสังคม โดยนำเสนอว่าในอดีต ผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศจะไม่ได้ได้รับการคุ้มครอง ไม่มีสิทธิหรือยังไม่ได้ได้รับความเท่าเทียมใด ๆ แต่ในปัจจุบันสังคมยอมรับผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศมากขึ้น โดยมีการเปลี่ยนแปลงในหลายมิติ อาทิ ในด้านการศึกษาที่ “มีโอกาสทางการศึกษามากขึ้น” แต่ก็มีการใช้การเชื่อมโยงระหว่างประโยคแบบขัดแย้งว่า “แต่บางแห่งยังไม่สามารถทำได้” หรือในด้านการประกอบอาชีพที่ “สามารถเข้าทำงานในตำแหน่งต่าง ๆ ได้” แต่ก็มีการใช้ประโยคขัดแย้งว่า “แต่บางแห่งยังไม่สามารถทำได้” การกล่าวในลักษณะนี้เสมือนว่าเป็นการเน้นย้ำภาพการถูกจำกัดสิทธิ์ของผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศให้เด่นชัดมากยิ่งขึ้น แสดงให้เห็นว่าแม้ปัจจุบันสังคมจะเปิดโอกาสให้ผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศมากขึ้นแต่ก็ยังเป็นแค่บางส่วนในสังคมเท่านั้น เพราะในบางบริบท ผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศก็ยังคงถูกจำกัดสิทธิ์หรือโอกาสต่าง ๆ อยู่เช่นเดิม

ตัวอย่างที่ (127) จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ความเท่าเทียมระหว่างเพศและสิทธิทางเพศเป็นเรื่องที่สังคมไทยและสังคมโลกให้ความสำคัญ เพราะเป็นประเด็นหลักของความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์ และคุณค่าของความเป็นมนุษย์ ปัจจุบันทุกคนมีสิทธิและเสรีภาพเท่าเทียมกันทั้งทางด้านการศึกษา หน้าที่การงาน ฐานะทางสังคม ข้อกฎหมาย มีการแสดงความคิดเห็นและการยอมรับในเรื่องดังกล่าวมากขึ้น เช่น การเปิดโอกาสยอมรับในความสามารถของเพศหญิงว่าสามารถประกอบอาชีพบางอาชีพได้ทั้งที่แต่ก่อนจำกัดเฉพาะเพศชายเท่านั้น หรือการเปิดโอกาสยอมรับในความสามารถของบุคคลที่มีเพศไม่ตรงกับเพศโดยกำเนิดว่าสามารถประกอบอาชีพบางอาชีพได้ทั้งที่แต่ก่อนอาจจำกัดเฉพาะเพศใดเพศหนึ่งที่ตรงตามเพศโดยกำเนิดเท่านั้น เป็นต้น

(ม. 5, วัฒนาพานิช: 32)

ตัวอย่างที่ (127) ผู้เขียนใช้โครงสร้างเปรียบเทียบ เพื่อนำเสนอประเด็นเรื่องการเปลี่ยนแปลง เรื่องความเท่าเทียมระหว่างเพศในสังคม โดยนำเสนอว่าในปัจจุบันมีการเปิดโอกาสยอมรับ ความสามารถของผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศว่าสามารถประกอบอาชีพ “บางอาชีพ” ได้ ทั้งที่แต่ ก่อนจำกัดเฉพาะเพศใดเพศหนึ่งที่ตรงตามเพศโดยกำเนิด แสดงให้เห็นถึงพัฒนาการการเปลี่ยนแปลง เรื่องการยอมรับความหลากหลายทางเพศมากยิ่งขึ้น แต่จากการนำเสนอก็ยังแสดงให้เห็นว่าผู้ที่มีความ หลากหลายทางเพศถูกจำกัดโอกาสอยู่เช่นเดิม เพราะการให้โอกาสในการประกอบอาชีพก็ยังสามารถทำได้เพียงบางอาชีพเท่านั้น

ตัวอย่างที่ (128)

ในปัจจุบันความเท่าเทียมระหว่างเพศในมุมมองที่เปลี่ยนแปลงไปซึ่งไม่ได้ มองแค่เพศชายและเพศหญิงเหมือนดังในอดีตเท่านั้น แต่เนื่องจากสังคมเกิดการ เปลี่ยนแปลงมากขึ้นประกอบกับมีผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศ จึงอาจทำให้เกิด ปัญหาความเท่าเทียมระหว่างเพศขึ้น เช่น ผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศถูกจำกัด ด้านการศึกษา การเข้ารับบริการสุขภาพ การได้รับความคุ้มครองทางกฎหมาย ซึ่ง เมื่อเกิดปัญหาเหล่านี้ขึ้นจึงทำให้ผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศมีผลกระทบต่อ การดำเนินชีวิตประจำวัน หรือไม่มีสิทธิที่จะเรียกร้องสิทธิความเท่าเทียมได้ เหมือนดังเพศชายและเพศหญิง

(ม. 2, อักษรเจริญทัศน์: 50)

จากตัวอย่างที่ (128) ผู้เขียนนำเสนอว่าในปัจจุบันมีปัญหาเรื่องความไม่เท่าเทียมระหว่างเพศ เกิดขึ้น อาทิ ผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศถูกจำกัดด้านการศึกษา การเข้ารับบริการสุขภาพ การได้รับความคุ้มครองทางกฎหมาย เมื่อเกิดปัญหาเหล่านี้ขึ้นจึงทำให้เกิดผลคือ ผู้ที่มีความ หลากหลายทางเพศมีผลกระทบต่อ การดำเนินชีวิตประจำวัน แสดงให้เห็นว่าปัญหาที่เกิดขึ้นกับผู้ที่มีความ หลากหลายทางเพศนั้นส่งผลกระทบต่อ การดำเนินชีวิตของผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศด้วย จึงสื่อภาพว่าผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศเป็นผู้ประสบปัญหา

2.2) ผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศเป็นผู้ถูกระทำ

ภาพตัวแทนนี้แสดงให้เห็นว่าผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศถูกระทำจากคนบางกลุ่มในสังคม ไม่ว่าจะเป็นการกระทำต่อร่างกายหรือการกระทำต่อจิตใจ ปรากฏกลวิธีในการนำเสนอภาพตัวแทนนี้ ทั้งสิ้น 2 กลวิธี ได้แก่ การใช้คำและกลุ่มคำที่ปรากฏร่วมกัน และ การใช้มูลบท

2.2.1) การใช้คำและกลุ่มคำที่ปรากฏร่วมกัน

ลักษณะที่พบได้แก่ การใช้คำอ้างอิงถึงผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศและคำอ้างอิงคนในสังคม ปรากฏร่วมกับถ้อยคำที่มีความหมายเกี่ยวกับความรุนแรงหรือการแสดงออกเชิงลบ เช่น รุมทำร้าย ใช้วาจาต่อทอ ดูหมิ่น กีดกัน

ตัวอย่างที่ (129)

การป้องกันความรุนแรงด้วยเหตุแห่งเพศที่เกิดจากการกระทำ การพูดหรือการแสดงออกอย่างรุนแรง หรือการเลือกปฏิบัติต่อผู้อื่น กระทำด้วยสาเหตุจากความชอบหรือการแสดงออกทางเพศ หรือบุคคลนั้นมีวิถีทางเพศแตกต่างจากตน เช่น มีความชอบเพศเดียวกัน และมีการแสดงออกทางเพศไม่ตรงกับเพศกำเนิด เช่น ผู้ชายรุมทำร้ายกะเทย ผู้หญิงใช้วาจาต่อทอ ดูหมิ่นผู้หญิงที่มีลักษณะเป็นชาย หรือทอม

(ม. 1, พัฒนาคุณภาพวิชาการ: 44)

จากตัวอย่างที่ (129) มีการใช้คำอ้างอิงถึงคนในสังคม คือ ผู้ชายและผู้หญิง ปรากฏร่วมกับคำที่มีความหมายเกี่ยวกับความรุนแรงหรือการแสดงออกเชิงลบ คือ “รุมทำร้าย” “ใช้วาจาต่อทอ ดูหมิ่น” และมีผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศเป็นผู้รับผลการกระทำ โดยผู้เขียนนำเสนอตัวอย่างความรุนแรงด้วยเหตุแห่งเพศ คือ ผู้ชาย “รุมทำร้าย” กะเทย ผู้หญิง “ใช้วาจาต่อทอ ดูหมิ่น” ผู้หญิงที่มีลักษณะเป็นชาย หรือทอม แม้ว่าการกระทำเหล่านี้จะถูกนิยามว่าเป็นสิ่งที่ไม่ดีหรือที่ผู้ผลิตตัวบทกล่าวว่าเป็นความรุนแรง แต่ก็ก็เป็นสิ่งที่เกิดขึ้นในสังคม ผู้ที่ต้องรับผลจากการกระทำความรุนแรงเหล่านี้ก็คือผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศ แสดงให้เห็นภาพว่าผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศเป็นผู้ถูกระทำ ซึ่งผู้กระทำในกรณีนี้คือผู้ชายและผู้หญิง

2.2.2) การใช้มูลบท

จากการศึกษาพบว่าผู้เขียนมีการใช้มูลบทเพื่อสื่อความว่ามีปัญหาความไม่เท่าเทียมระหว่างเพศเกิดขึ้นในสังคม

ตัวอย่างที่ (130)

ความรุนแรงทางวัฒนธรรมในเรื่องเพศ

ความเชื่อที่ว่า เพศตามธรรมชาติมีเพียงเพศชายและเพศหญิง ส่วนเพศอื่น ๆ

“ไม่ธรรมชาติ” จึงส่งผลให้เกิดการกลั่นแกล้งกีดกันคนข้ามเพศ

(ม. 5, พัฒนาคุณภาพวิชาการ: 93)

จากตัวอย่างที่ (130) มีการใช้มูลบทเพื่อนำเสนอให้เห็นว่าผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศถูกกลั่นแกล้งและกีดกันจากคนในสังคม ปัญหาการกลั่นแกล้งกีดกันผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศนี้เกิดจากความเชื่อที่ว่าเพศตามธรรมชาติมีเพียงเพศชายและเพศหญิง ส่วนเพศอื่น ๆ “ไม่ธรรมชาติ” จึงแสดงให้เห็นภาพว่าผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศเป็นผู้ถูกระงับ แต่ผู้เขียนก็ได้นำเสนอความคิดความเชื่อนี้ถือเป็นความรุนแรง แสดงให้เห็นว่าผู้เขียนไม่เห็นด้วยกับการกระทำหรือความคิดดังกล่าว

2.3) ผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศต้องได้รับการคุ้มครองดูแล

ภาพตัวแทนนี้แสดงให้เห็นว่าผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศต้องได้รับการดูแลจากคนกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งในสังคม กลวิธีที่ใช้ในการนำเสนอภาพตัวแทนนี้มี 3 กลวิธี ได้แก่ การใช้คำและกลุ่มคำที่ปรากฏร่วมกัน การใช้การเชื่อมโยงระหว่างประโยค และการใช้สหบท

2.3.1) การใช้คำและกลุ่มคำที่ปรากฏร่วมกัน

ลักษณะที่พบคือ คำอ้างอิงถึงผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศ และคำอ้างอิงถึงหน่วยงานภาครัฐ ปรากฏร่วมกับคำศัพท์เกี่ยวกับการคุ้มครองดูแล เช่น *ให้ความคุ้มครอง ให้การคุ้มครองและพิทักษ์สิทธิ์*

ตัวอย่างที่ (131)

องค์การสหประชาชาติได้วางแนวทางให้รัฐมีหน้าที่ในการสร้างหลักประกันความคุ้มครองสิทธิมนุษยชนของกลุ่มบุคคลที่มีความหลากหลายทางเพศจากการเลือกปฏิบัติ โดยรัฐต้องทำการทบทวน กฎหมายเพื่อให้ความคุ้มครองบุคคลจากการเลือกปฏิบัติ เพราะเหตุแห่งวิถีทางเพศและอัตลักษณ์ทาง

เพศ ด้วยการกำหนดให้วิถีทางเพศและอัตลักษณ์ทางเพศเป็นเหตุสำคัญอย่างหนึ่งของการห้ามเลือกปฏิบัติตามกฎหมาย

(ม. 4, อักษรเจริญทัศน์: 66)

จากตัวอย่าง (131) กล่าวว่า องค์การสหประชาชาติได้วางแนวทางให้รัฐมีหน้าที่ในการสร้างหลักประกันความคุ้มครองสิทธิมนุษยชนของกลุ่มบุคคลที่มีความหลากหลายทางเพศจากการเลือกปฏิบัติ ทำให้ “รัฐ” ต้องทบทวนกฎหมายเพื่อ “ให้ความคุ้มครอง” บุคคลจากการเลือกปฏิบัติ จะเห็นได้ว่าการปรากฏร่วมกันของคำอ้างถึงหน่วยงานภาครัฐกับคำศัพท์เกี่ยวกับการคุ้มครองดูแล แสดงให้เห็นว่า ผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศต้องได้รับการคุ้มครองดูแลโดยหน่วยงานภาครัฐ

2.3.2) การใช้การเชื่อมโยงระหว่างประโยค

ผู้เขียนมีการใช้การเชื่อมโยงระหว่างประโยคแบบเปรียบเทียบ เพื่อแสดงเหตุการณ์ในอดีตและปัจจุบันว่าในปัจจุบันผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศได้รับการคุ้มครองดูแลแล้ว แตกต่างจากในอดีตที่ยังไม่ได้รับการคุ้มครองตามกฎหมาย

2.3.3) การใช้สัทบท

จากตัวบทหนังสือเรียน ผู้เขียนมีการใช้สัทบทโดยการกล่าวอ้างกฎหมาย การกล่าวอ้างกฎหมายนี้นับเป็นเครื่องยืนยันถึงการได้รับการคุ้มครองของผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศ

ตัวอย่างที่ (132)

ความหลากหลายทางเพศในอดีต ผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศไม่ได้รับการคุ้มครองตามกฎหมาย ไม่มีสิทธิที่เท่าเทียมกับบุคคลอื่น และได้รับการเลือกปฏิบัติในทุกมิติ

ความหลากหลายทางเพศในปัจจุบัน ได้มีการเปลี่ยนแปลงที่ดีขึ้นในหลายมิติ

ด้านความเท่าเทียม ได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายตามพระราชบัญญัติความเท่าเทียมระหว่างเพศ พ.ศ.2558 ที่จะไม่ถูกเลือกปฏิบัติโดยการแบ่งแยก กีดกัน หรือจำกัดสิทธิประโยชน์ใด ๆ ไม่ว่าจะทางตรง หรือทางอ้อม โดยปราศจากความชอบ ธรรมด้วยเหตุที่บุคคลนั้นแสดงออกที่แตกต่างจากเพศโดยกำเนิด

(ม. 1, อักษรเจริญทัศน์: 59-60)

จากตัวอย่างที่ (132) ผู้เขียนมีการใช้ทั้งการเชื่อมโยงระหว่างประโยคแบบเปรียบเทียบ (ตั้งข้อความตัวเอง) และการใช้สหบท (ตั้งข้อความตัวหนา) การใช้การเชื่อมโยงระหว่างประโยคแบบเปรียบเทียบนั้นเพื่อแสดงให้เห็นถึงพัฒนาการที่เกิดขึ้นในสังคม กล่าวคือ ในอดีตผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศไม่ได้รับการคุ้มครองตามกฎหมาย ทำให้ไม่มีสิทธิเท่าเทียมกับเพศภาวะอื่น แต่ในปัจจุบันผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศได้รับการคุ้มครองตามกฎหมายแล้ว โดยมีการใช้สหบทเพื่อนำเสนอว่าในปัจจุบัน ด้านความเท่าเทียม ผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศ “ได้รับความคุ้มครอง” ตาม “กฎหมายพระราชบัญญัติความเท่าเทียมระหว่างเพศ พ.ศ. 2558” การที่ต้องมีการออกกฎหมายนี้ขึ้นมาขึ้นแสดงให้เห็นว่าอาจมีปัญหาระหว่างเพศเกิดขึ้นในสังคม ภาครัฐจึงต้องมีการออกกฎหมายความเท่าเทียมระหว่างเพศขึ้นเพื่อคุ้มครองกลุ่มบุคคลที่ไม่ได้รับความเท่าเทียม เมื่อผู้ผลิตตัวหนาเสนอว่าผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศได้รับการคุ้มครองตามกฎหมายดังกล่าว จึงสื่อภาพได้ว่าผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศต้องได้รับการคุ้มครองดูแล และผู้ที่สามารถคุ้มครองดูแลผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศได้ คือ หน่วยงานภาครัฐ

ตัวอย่างที่ (133)

พระราชบัญญัติดังกล่าวถือเป็นกฎหมายฉบับแรกของไทยที่ให้การคุ้มครองและพิทักษ์สิทธิของกลุ่มผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศอย่างชัดเจน ซึ่งแสดงให้เห็นว่าไม่ได้มีเพียงแต่ส่งเสริมให้เกิดความเท่าเทียมระหว่างเพศชายและเพศหญิงเท่านั้น นอกจากนี้ยังเป็นการเปิดช่องทางในการเลือกใช้ชีวิตของผู้ที่ได้รับผลกระทบจากการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมระหว่างเพศ เช่น การฟ้องร้องดำเนินคดีต่อศาล การได้รับการช่วยเหลือเยียวยา หากได้รับผลกระทบจากการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมระหว่างเพศ

(ม. 4, อักษรเจริญทัศน์: 66)

เช่นเดียวกันกับตัวอย่างที่ (133) ที่นำเสนอว่าพระราชบัญญัติความเท่าเทียมระหว่างเพศ พ.ศ. 2558 เป็นกฎหมายฉบับแรกที่ทำให้การคุ้มครองและพิทักษ์สิทธิของผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศ ผู้ผลิตตัวหนาที่มีการใช้สหบทโดยอ้างกฎหมาย คือ พระราชบัญญัติความเท่าเทียมระหว่างเพศ พ.ศ. 2558 และปรากฏการใช้คำศัพท์ที่เกี่ยวกับการคุ้มครอง คือ *ให้การคุ้มครองและพิทักษ์สิทธิ* ร่วมกับคำอ้างถึงผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศ แสดงให้เห็นว่าผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศต้องได้รับการคุ้มครองดูแล

3.4.4 ผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศมีพฤติกรรมด้านลบ

ภาพตัวแทนนี้นำเสนอว่าผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศมีพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์หรือไม่เหมาะสม แบ่งเป็น 2 ภาพตัวแทนย่อย ได้แก่ 1) ผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศมีพฤติกรรมเสี่ยงต่อการติดโรคติดต่อ และ 2) ผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศประพฤติตนไม่เหมาะสม

1) ผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศมีพฤติกรรมเสี่ยงต่อการติดโรคติดต่อ

ภาพตัวแทนนี้นำเสนอว่าผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศมีพฤติกรรมเสี่ยงหรือมีความเสี่ยงที่จะติดโรคติดต่อ พบกลวิธีในการนำเสนอภาพตัวแทนนี้ 2 กลวิธี ได้แก่ การใช้คำและกลุ่มคำที่ปรากฏร่วมกัน และการใช้สหบท

1.1) การใช้คำและกลุ่มคำที่ปรากฏร่วมกัน

ลักษณะที่พบ ได้แก่ คำอ้างถึงผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศ ปรากฏร่วมกับคำศัพท์เกี่ยวกับโรคติดต่อ ได้แก่ การตรวจหาเชื้อเอชไอวี หรือโรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์

ตัวอย่างที่ (134)

ด้านบริการสาธารณสุข มีสิทธิ์ในการเข้าถึงการบริการด้านสุขภาพที่ดีขึ้น รวมทั้งมีการบริการด้านสุขภาพสำหรับผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศ เช่น การตรวจหาเชื้อเอชไอวี หรือโรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์ การรับฮอร์โมนสำหรับบุคคลข้ามเพศ

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย (ม. 1, อักษรเจริญทัศน์: 60)
CHULALONGKORN UNIVERSITY

จากตัวอย่าง (134) ผู้เขียนนำเสนอว่าผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศมีสิทธิ์เข้าถึงการบริการด้านสุขภาพที่ดีขึ้น และได้ยกตัวอย่างการบริการด้านสาธารณสุขสำหรับผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศ เช่น “การตรวจหาเชื้อเอชไอวีหรือโรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์” แสดงให้เห็นว่าภาพว่าผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศเสี่ยงต่อการติดโรคติดต่อ

1.2) การใช้สหบท

ผู้เขียนมีการใช้สหบทโดยการอ้างรายงานหรือผลการวิจัย เพื่อเพิ่มความน่าเชื่อถือของตัวบทให้มากยิ่งขึ้น ดังตัวอย่าง

ตัวอย่างที่ (135)

โรคไวรัสตับอักเสบบี เป็นโรคที่รู้จักกันมานานและยังคงเป็นปัญหาสาธารณสุขที่สำคัญของทั่วโลกรวมทั้งประเทศไทย พบได้ทั้งในเพศชายและเพศหญิง จากการศึกษาพบว่าบุคคลที่มีความเสี่ยงสูงต่อการติดเชื้อไวรัสตับอักเสบ บี ได้แก่

1. บุคคลที่เกิดในถิ่นที่มีการระบาดของโรคสูง
2. บุคคลที่ใกล้ชิดสัมผัสกับผู้ป่วยไวรัสตับอักเสบบี
3. ผู้ที่ใช้สารเสพติดฉีดเข้าหลอดเลือด
4. ชายรักร่วมเพศ
5. ผู้ที่มีเพศสัมพันธ์กับคนจำนวนมาก
6. ผู้ที่มีเพศสัมพันธ์กับผู้ติดเชื้อไวรัสตับอักเสบบี

(ม. 3, สกสค.: 51-52)

จากตัวอย่างที่ (135) ผู้ผลิตตัวบทนำเสนอว่า กลุ่มผู้ที่มีความเสี่ยงสูงต่อการติดเชื้อไวรัสตับอักเสบบี คือ ชายรักร่วมเพศ การนำเสนอในลักษณะนี้แสดงให้เห็นว่าผู้ผลิตตัวบทมองว่าผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศมีความเสี่ยงที่จะติดโรคติดต่อ เนื่องจากมีการเลือกกล่าวถึงผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศ โดยใช้คำว่า “ชายรักร่วมเพศ” ในขณะที่ข้ออื่น ๆ เป็นการกล่าวโดยรวมถึงพฤติกรรมกลุ่มบุคคลที่มีโอกาสสูงในการติดเชื้อไวรัสตับอักเสบบี โดยไม่ได้กล่าวถึงเพศสภาวะใด การกล่าวอ้างงานวิจัยหรือผลการศึกษาทำให้ข้อมูลที่ผู้ผลิตตัวบทนำเสนอมีความน่าเชื่อถือมากยิ่งขึ้น จึงเสมือนเป็นการเน้นภาพว่าผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศมีพฤติกรรมเสี่ยงต่อการติดโรคติดต่อ

2) ผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศประพฤตินไม่เหมาะสม

ภาพตัวแทนนี้นำเสนอว่าผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศมีพฤติกรรมหรือการกระทำที่ไม่เหมาะสม กลวิธีในการนำเสนอภาพตัวแทนมี 2 กลวิธี ได้แก่ การใช้คำและกลุ่มคำที่ปรากฏร่วมกัน และการเชื่อมโยงระหว่างประโยค

- 2.1) การใช้คำและกลุ่มคำที่ปรากฏร่วมกันลักษณะที่พบคือ คำอ้างอิงผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศ ปรากฏร่วมกับคำศัพท์เกี่ยวกับการตัดสินใจประเมินค่า เช่น เหมาะสม ถูกต้อง
- 2.2) การเชื่อมโยงระหว่างประโยคมีการใช้การเชื่อมโยงระหว่างประโยคแบบเงื่อนไข เพื่อแสดงเงื่อนไขว่าผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศมีพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสม

ตัวอย่าง (136)

ครอบครัวเป็นต้นแบบให้สมาชิกยึดถือเป็นแบบอย่างในการปฏิบัติและการแสดงออกทางพฤติกรรม ดังต่อไปนี้

2.6 เป็นแบบอย่างในการแสดงออกทางพฤติกรรมทางเพศที่เหมาะสม แสดงออกถึงลักษณะบทบาทของชายและหญิงที่ชัดเจน เด็กหญิงมักจะเลียนแบบพฤติกรรมทางเพศจากแม่ เด็กชายจะเลียนแบบพฤติกรรมทางเพศจากพ่อ ดังนั้นเด็กที่อยู่ในครอบครัวที่มีทั้งพ่อและแม่จะทำให้เด็กได้เรียนรู้การแสดงพฤติกรรมทางเพศของตนเองอย่างเหมาะสม **แต่ถ้าครอบครัวไม่เป็นแบบอย่างในการแสดงพฤติกรรมทางเพศที่เหมาะสม อาจจะทำให้เด็กเรียนรู้พฤติกรรมทางเพศที่ไม่ถูกต้องตามเพศ เกิดการเบี่ยงเบนทางเพศได้**

(ม. 5, สกสค., น. 25)

จากตัวอย่างที่ (136) ผู้เขียนกล่าวว่าครอบครัวเป็นต้นแบบให้สมาชิกในครอบครัวปฏิบัติตาม โดยใช้คำแสดงการประเมินค่าร่วมกับการใช้การเชื่อมโยงระหว่างประโยคแบบเงื่อนไขเพื่อนำเสนอว่า “ถ้า” ครอบครัวไม่เป็นแบบอย่างในการแสดงพฤติกรรมทางเพศที่ “เหมาะสม” “อาจจะทำให้” เด็กเรียนรู้พฤติกรรมทางเพศที่ “ไม่ถูกต้องตามเพศ” เกิดการเบี่ยงเบนทางเพศได้ แสดงให้เห็นว่าผู้เขียนมองว่าผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศมีพฤติกรรมทางเพศที่ไม่ถูกต้อง ส่วนผู้หญิงและผู้ชายคือผู้ที่มีพฤติกรรมที่เป็นเหมาะสม และปัจจัยที่มีผลต่อการเรียนรู้พฤติกรรมทางเพศที่ถูกต้องเหมาะสมคือครอบครัว หากครอบครัวไม่เป็นแบบอย่าง เด็กย่อมเกิดการเรียนรู้พฤติกรรมที่ไม่เหมาะสม จนเกิดเป็นความเบี่ยงเบนทางเพศ แสดงให้เห็นว่าพฤติกรรมที่เหมาะสม คือ พฤติกรรมที่ถูกต้องตามเพศ ส่วนพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสม คือ พฤติกรรมที่ไม่ถูกต้องตามเพศ ภาพตัวแทนนี้พบจากตัวบทของสำนักพิมพ์สกสค. เท่านั้น

จากการวิเคราะห์กลวิธีทางภาษาที่ใช้ในการนำเสนอภาพตัวแทนผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศ สามารถสรุปเป็นตารางได้ ดังนี้

ตารางที่ 7 ความสัมพันธ์ระหว่างกลวิธีทางภาษากับภาพตัวแทนผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศ

ภาพตัวแทน ผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศ	กลวิธีทางภาษา										การอ้างถึง	การชี้คำที่ปรากฏร่วมกัน	การเชื่อมโยงระหว่างประโยค	การใช้สัทพยางค์	การใช้สัทพยางค์	การใช้สัทพยางค์	การใช้สัทพยางค์	การใช้สัทพยางค์	การใช้สัทพยางค์	
	คำอ้างอิงถึงสังคม+การยอมรับ+คำอ้างอิงถึงผู้ที่มีความหลากหลาย	คำอ้างอิงถึงผู้ที่มีความหลากหลาย+การประสบปัญหา	คำอ้างอิงถึงผู้ที่มีความหลากหลาย+ความเท่าเทียม	คำอ้างอิงถึงสังคม+ความรุนแรง/แสดงออกเชิงลบ+คำอ้างอิงถึงผู้ที่มีความหลากหลาย	คำอ้างอิงถึงผู้ที่มีความหลากหลาย+การประเมินค่า	คำอ้างอิงถึงสังคม+การคุ้มครอง+คำอ้างอิงถึงผู้ที่มีความหลากหลาย	คำอ้างอิงถึงผู้ที่มีความหลากหลาย+การนำเสนอตัวตนและการปรับตัว	คำอ้างอิงถึงผู้ที่มีความหลากหลาย+การคัดลอกตาม	คำอ้างอิงถึงผู้ที่มีความหลากหลาย+ไร้อคติต่อทางเพศสัมพันธ์	มีปัญหาคำไม่เท่าเทียมระหว่างเพศเกิดขึ้นในสังคม										ผู้ที่มีความหลากหลายมีความวิตกกังวล
1. ผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศเป็นบุคคลปกติ	✓										✓									✓
2. ผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศมีสถานะทางสังคมเท่าเทียมกับเพศสภาวะอื่นมากขึ้น		✓	✓								✓		✓							
3. ผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศยังไม่เท่าเทียมกับเพศสภาวะอื่น																				
3.1 ผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศคือผู้เป็นอื่นและผิดปกติ																				
3.1.1 ผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศเป็นผู้เป็นอื่น	✓	✓																		✓
3.1.2 ผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศเป็นผู้ผิดปกติ	✓																			
3.2 ผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศดีกว่าเพศสภาวะอื่น																				
3.2.1 ผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศเป็นผู้ประสบปัญหา		✓										✓	✓	✓	✓	✓				
3.2.2 ผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศเป็นผู้ถูกกระทำ				✓							✓									
3.2.3 ผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศต้องได้รับการคุ้มครองดูแล							✓							✓				✓		
4. ผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศมีพฤติกรรมด้านลบ																				
4.1 ผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศมีพฤติกรรมเสี่ยงต่อการติดโรคติดต่อ											✓									✓
4.2 ผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศประพฤตินอู่อเหมาะสม					✓												✓			

จากการศึกษาพบภาพตัวแทนผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศเรียงตามความถี่ที่พบ ดังนี้
 1) ภาพตัวแทนผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศเป็นบุคคลปกติ 2) ภาพตัวแทนผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศยังไม่เท่าเทียมกับเพศสภาวะอื่น 3) ผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศเท่าเทียมกันเพศสภาวะอื่นมากขึ้น และ 4) ผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศมีพฤติกรรมด้านลบ

ภาพตัวแทนผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศเป็นบุคคลปกติ พบว่ามีการนำเสนอผ่านกลวิธีทางภาษา คือ การอ้างอิง เป็นการใช้อ้างอิงที่แสดงให้เห็นถึงการรวมกลุ่มหรือเห็นถึงความหลากหลาย การปฏิเสธมูลบทที่ปฏิเสธความคิดเดิมของคนในสังคม และการใช้น้ำเสียงที่มีอำนาจเพื่อชี้แนะผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศให้ภูมิใจในตัวเอง แต่แม้ว่าจะมีการนำเสนอภาพตัวแทนผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศเป็นบุคคลปกติ แต่ก็ยังปรากฏภาพตัวแทนผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศคือผู้ผิดปกติ โดยการใช้กลวิธีการอ้างอิงที่แสดงให้เห็นถึงความผิดปกติ

ภาพตัวแทนผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศเท่าเทียมกับเพศสภาวะอื่น พบการนำเสนอผ่านกลวิธีการใช้คำและกลุ่มคำที่ปรากฏร่วมกัน คือ การปรากฏร่วมคำคำศัพท์เกี่ยวกับความเท่าเทียม และการยอมรับ แสดงให้เห็นว่าผู้เขียนเริ่มให้การยอมรับและเปิดกว้างในเรื่องความหลากหลายทางเพศ และตระหนักถึงความเท่าเทียมระหว่างเพศมากขึ้นแล้ว รวมถึงมีการใช้การปฏิเสธมูลบทเพื่อปฏิเสธความคิดเรื่อง 2 เพศที่เป็นความคิดเดิมในสังคม และยังมีมีการใช้การเชื่อมโยงระหว่างประโยคแบบเปรียบเทียบเพื่อแสดงให้เห็นถึงความเท่าเทียมระหว่างเพศที่มีมากขึ้นในสังคม แต่อย่างไรก็ดี ตัวบทหนังสือเรียนก็ยังพบการนำเสนอภาพตัวแทนที่แสดงให้เห็นถึงความไม่เท่าเทียมระหว่างเพศ คือ ผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศยังไม่เท่าเทียมกับเพศสภาวะอื่น เช่น การถูกมองว่าเป็นอื่น การที่ยังคงประสบปัญหาต่าง ๆ ในการใช้ชีวิต หรือการเป็นผู้ถูกกระทำจากเพศสภาวะอื่นในสังคม และยังปรากฏการนำเสนอภาพด้านลบของผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศที่แม้จะปรากฏในความถี่ที่น้อยแต่ก็ยังมีกล่าวถึงในหนังสือเรียน คือ ผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศมีพฤติกรรมเสี่ยงต่อการติดโรคติดต่อ และมีพฤติกรรมไม่เหมาะสม

จะเห็นได้ว่าหนังสือเรียนสุขศึกษาชั้นมัธยมศึกษามีการกล่าวถึงผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศอย่างเปิดเผย มีการเปิดพื้นที่ให้ผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศมากยิ่งขึ้น และยังมีมีการนำเสนอให้ผู้เรียนเห็นว่าความหลากหลายทางเพศเป็นเรื่องปกติ ไม่ใช่ความแปลกแยกหรือแตกต่าง รวมถึงมีการใช้การปฏิเสธมูลบทเพื่อปฏิเสธความคิดเดิมเรื่อง 2 เพศ ของคนในสังคม หรือใช้การเชื่อมโยงระหว่างประโยคที่แสดงให้เห็นถึงการเปลี่ยนแปลงเรื่องความเท่าเทียมระหว่างเพศที่ดีขึ้น แสดงให้เห็นว่ารัฐหรือคนในสังคมเริ่มเปิดพื้นที่และให้ความสำคัญกับเรื่องความหลากหลายทางเพศมากขึ้นแล้ว แต่อาจเนื่องด้วยความคิดเดิมของคนในสังคม หรือปัจจัยทางสังคมวัฒนธรรมต่าง ๆ จึงทำให้

ผู้ผลิตตัวบทบางส่วนอาจยังมีความคิดด้านลบต่อผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศแฝงอยู่ ภาพตัวแทนผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศที่ปรากฏจึงยังมีภาพที่แสดงถึงความไม่เท่าเทียมระหว่างเพศ

กล่าวโดยสรุป หนังสือเรียนวิชาสุขศึกษามีการใช้กลวิธีทางภาษาที่หลากหลายในการนำเสนอภาพตัวแทนเพศสภาวะต่าง ๆ ทั้งภาพตัวแทนผู้หญิง ภาพตัวแทนผู้ชาย ภาพตัวแทนผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศ รวมถึงภาพตัวแทนความสัมพันธ์ระหว่างผู้หญิงและผู้ชาย

ภาพตัวแทนผู้หญิงและภาพตัวแทนผู้ชาย แม้ว่าจะปรากฏในความถี่ที่สูงกว่าภาพตัวแทนผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศ แต่มักปรากฏในลักษณะที่ซ้ำเดิม จำกัด และยังไม่หลากหลาย โดยมีทั้งการนำเสนอว่าผู้หญิงและผู้ชายเป็นอย่างไร และนำเสนอว่าผู้หญิงและผู้ชายควรเป็นอย่างไร เสมือนเป็นการกำหนดแบบแผนการปฏิบัติตัวและการกระทำของทั้งผู้หญิงและผู้ชายให้แก่คนในสังคม เพื่อให้คนในสังคมมีความคิดไปในทิศทางเดียวกัน

ภาพตัวแทนผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศมีทั้งภาพที่นำเสนอเรื่องความเท่าเทียมระหว่างเพศและภาพที่แสดงให้เห็นความไม่เท่าเทียมระหว่างเพศ กล่าวคือ หนังสือเรียนสุขศึกษามีการนำเสนอว่าผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศเป็นผู้ที่ปกติ และผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศมีสถานะทางสังคมเท่าเทียมกับเพศสภาวะอื่นมากขึ้นซึ่งล้วนเป็นภาพที่พึงประสงค์ แต่ก็มีการนำเสนอว่าผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศยังไม่เท่าเทียมกับเพศสภาวะอื่นเช่นกัน ทั้งการถูกมองว่าเป็นอื่นและผิดปกติ และการถูกมองว่าด้อยกว่าเพศสภาวะอื่น รวมถึงมีการนำเสนอว่าผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศมีพฤติกรรมด้านลบ ทั้งหมดนี้ล้วนเป็นภาพที่ไม่พึงประสงค์ของผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศ ทั้งนี้จึงอาจแสดงให้เห็นถึงการต่อสู้กันทางความคิดของผู้เขียนจึงทำให้มีการนำเสนอทั้งภาพที่พึงประสงค์และภาพที่ไม่พึงประสงค์ของผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศ

นอกจากหนังสือเรียนสุขศึกษาจะมีการนำเสนอภาพของแต่ละเพศสภาวะแล้ว ยังมีการใช้กลวิธีทางภาษาที่แสดงให้เห็นถึงภาพตัวแทนความสัมพันธ์ระหว่างผู้หญิงและผู้ชายด้วยเช่นกัน จากภาพที่พบทั้งหมดแสดงให้เห็นว่าผู้หญิงยังคงถูกมองว่าอ่อนแอและด้อยกว่าผู้ชาย ทำให้มักจะถูกคุกคาม ถูกกระทำ และได้รับโอกาสในการทำสิ่งต่าง ๆ น้อยกว่าผู้ชาย และแสดงให้เห็นว่าผู้ชายเป็นผู้ที่ไม่น่าไว้วางใจ ผู้หญิงจึงควรป้องกันตนเองและควรระวังนวลสงวนตัวอยู่เสมอ แต่อย่างไรก็ดีหนังสือเรียนสุขศึกษาไม่ได้มีการนำเสนอแต่เพียงภาพที่ซ้ำเดิมของผู้หญิงและผู้ชายเท่านั้น เพราะหนังสือเรียนสุขศึกษายังมีการนำเสนอให้ผู้เรียนเข้าใจถึงความเท่าเทียมระหว่างเพศ มีการยกตัวอย่างถึงสถานการณ์ที่ก่อให้เกิดความไม่เท่าเทียมระหว่างผู้หญิงและผู้ชาย รวมถึงอธิบายให้ผู้เรียนเข้าใจถึงความเท่าเทียมระหว่างผู้หญิงและผู้ชายที่ควรมีในสังคม นับว่าเป็นเรื่องที่ดีที่ผู้เขียนเล็งเห็นถึงปัญหาและต้องการแก้ไขปัญหาคความไม่เท่าเทียมระหว่างเพศนี้ให้ลดน้อยลง

ภาพตัวแทนความสัมพันธ์ระหว่างผู้หญิงและผู้ชาย นอกจากจะแสดงให้เห็นถึงภาพความด้อยกว่าหรือความไม่เท่าเทียมระหว่างผู้หญิงและผู้ชายแล้ว ยังแสดงให้เห็นถึงการถูกแบ่งแยกของผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศ หรือความไม่เท่าเทียมระหว่างผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศกับเพศสถานะอื่นด้วยเช่นกัน เพราะในหนังสือเรียนสุขศึกษาโดยมากจะมุ่งเน้นการนำเสนอเพียงความสัมพันธ์ของผู้หญิงและผู้ชาย ในด้านความสัมพันธ์ระหว่างผู้หญิง ผู้ชาย และผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศ หนังสือเรียนจะมุ่งเน้นการนำเสนอในเรื่องความเท่าเทียมของทุกเพศสถานะ โดยอธิบายให้คนในสังคมที่เป็นผู้หญิงและผู้ชายยอมรับ เปิดกว้าง และทำความเข้าใจเรื่องความหลากหลายทางเพศ ดังนั้นภาพตัวแทนความสัมพันธ์ระหว่างผู้หญิงและผู้ชายจึงเสมือนเป็นการเน้นย้ำภาพการถูกแบ่งแยกของกลุ่มผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศให้เด่นชัดมากขึ้น

ในบทนี้ผู้วิจัยได้นำเสนอให้เห็นถึงกลวิธีทางภาษาต่าง ๆ ที่หลากหลายที่ผู้เขียนหนังสือเรียนเลือกใช้เพื่อประกอบสร้างภาพตัวแทนเพศสถานะต่าง ๆ จะเห็นได้ว่า “ภาษา” เป็นสิ่งสำคัญในการนำเสนอหรือประกอบสร้างภาพตัวแทนเพื่อส่งต่อความคิด ความเชื่อ และทัศนคติ จากผู้เขียนไปสู่ผู้อ่าน ในบทต่อไปผู้วิจัยจะวิเคราะห์วิธีปฏิบัติทางวาทกรรม และวิธีปฏิบัติทางสังคมและวัฒนธรรมของหนังสือเรียนวิชาศึกษา เพื่อให้ทราบถึงภาพรวมในการสื่อสารครั้งนี้ รวมถึงเพื่อให้ทราบถึงปัจจัยทางสังคมวัฒนธรรมที่มีผลต่อการประกอบสร้างและนำเสนอภาพตัวแทนเพศสถานะต่าง ๆ

บทที่ 4

วิถีปฏิบัติทางวาทกรรมและวิถีปฏิบัติทางสังคมและวัฒนธรรมของหนังสือเรียนรายวิชา พื้นฐานสุขศึกษา

ในบทที่แล้วผู้วิจัยได้วิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างกลวิธีทางภาษากับภาพตัวแทนเพศ
สภาวะต่าง ๆ ในหนังสือเรียนวิชาสุขศึกษา ในบทนี้ผู้วิจัยจะวิเคราะห์ถึงวิถีปฏิบัติทางวาทกรรมและ
วิถีปฏิบัติทางสังคมและวัฒนธรรมของหนังสือวิชาเรียนสุขศึกษา มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

4.1 วิถีปฏิบัติทางวาทกรรม

ในการศึกษาครั้งนี้ผู้วิจัยจะวิเคราะห์องค์ประกอบการสื่อสารตามแนวชาติพันธุ์วรรณาแห่ง
การสื่อสาร (The ethnography of communication) ของโฮมส์ (Hymes, 1974) เพื่อให้ทราบถึง
ภาพรวมขององค์ประกอบการสื่อสารในครั้งนี้

4.1.1 S - Setting/Scene (ฉากหรือกาลเทศะ) หมายถึง เวลาและสถานที่ที่เกิดการสื่อสาร
จากการศึกษาครั้งนี้ พบว่าฉากมี 3 รูปแบบ คือ ฉากการผลิตตัวบทหนังสือเรียน ฉากการเรียน
การสอนในห้องเรียน ฉากการทบทวนบทเรียนนอกห้องเรียน มีรายละเอียดดังนี้

1) ฉากการผลิตตัวบทหนังสือเรียน

หนังสือเรียนจะมีการปรับปรุงเมื่อมีการเปลี่ยนแปลงหลักสูตรแกนกลางการศึกษา
ขั้นพื้นฐาน หรือเมื่อมีเหตุการณ์ที่ผู้ผลิตตัวบทคิดว่าสำคัญเกิดขึ้น หนังสือเรียนรายวิชาพื้นฐาน
สุขศึกษา ระดับชั้นมัธยมศึกษาที่ผู้วิจัยศึกษาในครั้งนี้ส่วนใหญ่มีการปรับปรุงและแก้ไขตามกฎหมาย
ซึ่งคือพระราชบัญญัติความเท่าเทียมระหว่างเพศ พ.ศ. 2558 พระราชบัญญัติการป้องกันและแก้ไข
ปัญหาการตั้งครรภ์ในวัยรุ่น พ.ศ. 2559 ดังที่ปรากฏในคำนำของหนังสือเรียนรายวิชาพื้นฐานสุขศึกษา
ชั้นม. 1 สำนักพิมพ์อักษรเจริญทัศน์ (2562: คำนำ) ว่า

ภายในเล่มออกแบบเป็นหน่วยการเรียนรู้ที่มีเนื้อหาสาระตรงตามสาระ
การเรียนรู้แกนกลาง และเอื้อต่อการนำไปใช้จัดการเรียนการสอนให้บรรลุตัวชี้วัด
ตามหลักสูตร ในหน้าหน่วยจะมีตัวชี้วัดและสาระการเรียนรู้ระบุไว้ให้ เนื้อหาที่อ่าน
ทำความเข้าใจง่าย มีองค์ความรู้ต่าง ๆ ที่ทันสมัย โดยได้ปรับแก้ไขเนื้อหาให้ถูกต้อง
และสอดคล้องตามพระราชบัญญัติความเท่าเทียมระหว่างเพศ พ.ศ. 2558
พระราชบัญญัติการป้องกันและแก้ไขปัญหาการตั้งครรภ์ในวัยรุ่น พ.ศ. 2559
และกฎหมายอื่นที่เกี่ยวข้อง โดยปรับแก้ไขเนื้อหาในสาระที่ 1 การเจริญเติบโตและ
พัฒนาการของมนุษย์ สาระที่ 2 ชีวิตและครอบครัว สาระที่ 3 การเคลื่อนไหว การ

ออกกำลังการเล่นเกมกีฬาไทยและกีฬาสากล สารที่ 4 การสร้างเสริมสุขภาพ
สมรรถภาพและการป้องกันโรค สารที่ 5 ความปลอดภัยในชีวิต เฉพาะเรื่อง
เกี่ยวข้องกับเพศวิถี ความเท่าเทียมระหว่างเพศ การป้องกันและแก้ไขปัญหาการ
ตั้งครรรณีในวัยรุ่น

จะเห็นได้ว่าหนังสือเรียนรายวิชาพื้นฐานสุขศึกษามีการปรับปรุงเนื้อหาเพื่อให้สอดคล้องกับ
พระราชบัญญัติความเท่าเทียมระหว่างเพศ พ.ศ. 2558 พระราชบัญญัติการป้องกันและแก้ไขปัญหา
การตั้งครรรณีในวัยรุ่น พ.ศ. 2559 และกฎหมายอื่นที่เกี่ยวข้อง โดยปรับปรุงเนื้อหาในเรื่องที่เกี่ยวข้อง
กับเพศวิถี ความเท่าเทียมระหว่างเพศ การป้องกันและแก้ไขปัญหาการตั้งครรรณีในวัยรุ่น แสดงให้เห็น
ว่าพระราชบัญญัติดังกล่าวนี้มีความสำคัญต่อการรับรู้หรือความรู้ความเข้าใจในเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับ
รายวิชาพื้นฐานสุขศึกษา ทำให้ผู้ผลิตตัวบทหนังสือเรียนต้องมีการปรับปรุงหนังสือเรียนเพื่อให้
สอดคล้องกับพระราชบัญญัติข้างต้น ทั้งนี้จึงแสดงให้เห็นว่าในปัจจุบันสังคมเริ่มให้ความสำคัญกับเรื่อง
ความเท่าเทียมระหว่างเพศ และการป้องกันและแก้ไขปัญหาการตั้งครรรณีในวัยรุ่นเพิ่มมากขึ้น

หนังสือเรียนวิชาสุขศึกษาส่วนใหญ่มีการปรับปรุงหลังพ.ศ. 2559 ซึ่งเป็นหลังการประกาศใช้
พระราชบัญญัติความเท่าเทียมระหว่างเพศ พ.ศ. 2558 และพระราชบัญญัติการป้องกันและแก้ไข
ปัญหาการตั้งครรรณีในวัยรุ่น พ.ศ. 2559 หนังสือเรียนที่มีการปรับปรุงเนื้อหาตามกฎหมายข้างต้นจะมี
การกล่าวไว้ในส่วนของคำนำหรือคำชี้แจง สถานการณ์เรื่องเพศ ณ ขณะนั้น² พบว่าในปี พ.ศ. 2558
ประเทศไทยและประเทศสมาชิกสหประชาชาติได้ร่วมลงนามรับรองวาระการพัฒนาที่ยั่งยืนกำหนด
เป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (SDGs) ซึ่งเป็นกรอบการพัฒนาของโลกเพื่อร่วมกันบรรลุการพัฒนาทาง
เศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน และหนึ่งในเป้าหมายของการพัฒนาที่ยั่งยืนนี้ คือ บรรลุ
ความเสมอภาคระหว่างเพศและเพิ่มบทบาทของสตรีและเด็กหญิงทุกคน ถือเป็นเป้าหมายที่มุ่งเน้นให้
เกิดความเท่าเทียมระหว่างเพศในสังคมให้มากยิ่งขึ้น (สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคม
แห่งชาติ, 2566: ออนไลน์)

ในช่วงที่ผ่านมา สถานการณ์ความเสมอภาค ในช่วงที่ผ่านมา
สถานการณ์ความเสมอภาคระหว่างเพศชายหญิงของไทยปรับตัวในทิศทางที่ดี
ขึ้น โดยดัชนีความไม่เสมอภาคทางเพศ (Gender Inequality Index) ในปี 2562
มีคะแนน 0.359 ดีขึ้นจาก 0.419 ในปี 2559 สะท้อนถึงพัฒนาการเรื่องความ

² จากข้อมูลที่สืบค้นได้ หนังสือเรียนสุขศึกษาสำนักพิมพ์พัฒนาคุณภาพวิชาการ อักษรเจริญทัศน์ และเอมพันธ์
ปรับปรุงเนื้อหาในหนังสือเรียนช่วงปี พ.ศ. 2562 - 2564 ส่วนสำนักพิมพ์วัฒนาพานิชไม่ปรากฏปีที่ตีพิมพ์และ
เผยแพร่หนังสือเรียนแต่มีการกล่าวว่าได้ปรับปรุงและแก้ไขเนื้อหาตามกฎหมายฯ

เสมอภาคทางเพศที่ดีขึ้นในสังคมไทย ซึ่งมีสาเหตุมาจากการที่ประเทศไทยได้ให้ความสำคัญต่อประเด็นดังกล่าวอย่างจริงจัง โดยได้บรรจุไว้เป็นส่วนหนึ่งของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560 และได้มีการออกกฎหมายที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งกำหนดไว้ในแผนพัฒนาประเทศทุกระดับ

จากข้อความแสดงให้เห็นว่าประเทศไทยให้ความสนใจและให้ความสำคัญกับเรื่องความเท่าเทียมและความเสมอภาคทางเพศ เพื่อการพัฒนาประเทศที่ยั่งยืน จึงอาจกล่าวได้ว่าประเทศไทย ณ ขณะนั้นเริ่มมีการตระหนักและให้ความสำคัญในเรื่องเพศ

2) ฉากการเรียนการสอนในห้องเรียน

หนังสือเรียนเป็นสื่อการเรียนการสอนที่ใช้ในห้องเรียน โดยมีผู้สอนหรือครูเป็นผู้ใช้หนังสือเรียนในการถ่ายทอดความรู้ให้แก่ผู้เรียน ฉากการเรียนการสอนในห้องเรียนจึงหมายถึงห้องเรียนของโรงเรียนหรือสถาบันการศึกษาต่าง ๆ ที่มีการเรียนการสอนวิชาสุขศึกษา “โรงเรียนหรือสถานศึกษา” เป็นสถานที่ที่คนในสังคมเชื่อว่าเป็นแหล่งความรู้ที่สำคัญ ดังนั้นเมื่อเกิดการเรียนการสอนหรือเหตุการณ์การสื่อสารขึ้นในโรงเรียนหรือห้องเรียนจึงเสมือนเป็นการช่วยเพิ่มน้ำหนักในการนำเสนอเนื้อหาจากหนังสือเรียนที่ถ่ายทอดผ่านครูผู้สอนให้มากยิ่งขึ้น ทำให้ผู้เรียนพร้อมที่จะรับความรู้ รวมถึงความคิดความเชื่อต่าง ๆ ที่ผู้สอนนำเสนอ

3) ฉากการทบทวนบทเรียนนอกห้องเรียน

นอกจากการเรียนการสอนในห้องเรียนแล้ว ในหนังสือเรียนยังมีแบบฝึกหัดหรือกิจกรรมเพื่อทบทวนความรู้ของผู้เรียน ผู้สอนอาจมีการมอบหมายแบบฝึกหัดหรือกิจกรรมให้แก่ผู้เรียน ฉากการทบทวนบทเรียนนอกห้องเรียน จึงอาจเป็นบ้านของผู้เรียน หรือสถานที่อื่น ๆ ที่ผู้เรียนใช้ในการทบทวนบทเรียนได้เช่นกัน

แต่ไม่ว่าจะเป็นฉากการเรียนการสอนในห้องเรียน หรือการทบทวนบทเรียนนอกห้องเรียน “หนังสือเรียน” ก็นับว่าเป็นแหล่งข้อมูลความรู้ที่ผู้เรียนพร้อมทำความเข้าใจและเชื่อในเนื้อหาที่ปรากฏผ่านตัวบทหนังสือเรียนทั้งสิ้น

4.1.2 P- Participants (ผู้ร่วมเหตุการณ์) หมายถึง ผู้พูดหรือผู้ส่งสาร ผู้ฟังหรือผู้รับสาร และหมายรวมถึงผู้ที่อยู่ร่วมเหตุการณ์การสื่อสารด้วย

1) ผู้ส่งสาร ในการสื่อสารครั้งนี้มีผู้ส่งสารทั้งสิ้น 3 กลุ่ม ได้แก่ ผู้เรียบเรียงตัวบทหนังสือเรียน ภาครัฐ และผู้สอน

1.1) ผู้เรียบเรียงตัวบทหนังสือเรียน คือ ผู้เชี่ยวชาญด้านสุขศึกษาหรือสาขาที่เกี่ยวข้องที่ทางสำนักพิมพ์แต่ละสำนักพิมพ์เป็นผู้คัดเลือก การศึกษาในครั้งนี้ศึกษาจากหนังสือเรียนรายวิชาสุขศึกษาทั้งสิ้น 5 สำนักพิมพ์ แบ่งเป็น สำนักพิมพ์ของภาครัฐ ได้แก่ สำนักพิมพ์คณะกรรมการส่งเสริมสวัสดิการและสวัสดิภาพครูและบุคลากรทางการศึกษา (สกสค.) และสำนักพิมพ์ของเอกชน ได้แก่ สำนักพิมพ์พัฒนาคุณภาพวิชาการ วัฒนาพานิช อักษรเจริญทัศน์ และเอมพันธ์

ผู้เรียบเรียงตัวบทหนังสือเรียนของแต่ละสำนักพิมพ์ล้วนเป็นผู้ที่เชี่ยวชาญในสาขาสุขศึกษาและสาขาวิชาที่เกี่ยวข้อง เช่น สาขาสุขศึกษา พลศึกษา แพทย์ศาสตร์ จิตเวชศาสตร์ วิทยาศาสตร์ เรียนรายวิชาพื้นฐานสุขศึกษาจึงล้วนแต่เป็นผู้ที่มีความรู้และความเชี่ยวชาญที่เกี่ยวข้องกับรายวิชาสุขศึกษาและพลศึกษาทั้งสิ้น

1.2) ภาครัฐ หนังสือเรียนทุกระดับชั้นก่อนจะตีพิมพ์เผยแพร่ และใช้ในการเรียนการสอนในแต่ละโรงเรียนได้จำเป็นต้องได้รับการตรวจประเมินคุณภาพทางวิชาการจากกระทรวงศึกษาธิการว่าสอดคล้องกับหลักสูตรแกนกลางที่กระทรวงศึกษาธิการหรือภาครัฐกำหนดขึ้น เมื่อผ่านการตรวจสอบแล้วจึงจะได้รับอนุญาตให้ใช้ในการเรียนการสอนในสถานศึกษา จึงแสดงให้เห็นว่าภาครัฐมีส่วนในการกำหนดเนื้อหาของหนังสือเรียนรายวิชาพื้นฐานสุขศึกษาเช่นกัน ดังที่ปรากฏในคำชี้แจงของหนังสือเรียนรายวิชาพื้นฐานสุขศึกษาชั้นม. 1 สำนักพิมพ์เอมพันธ์ (2562: คำชี้แจง) ว่า

ตามที่ สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการได้มีหนังสือถึงสำนักพิมพ์ให้ปรับปรุงเนื้อหาเกี่ยวกับเพศวิถีศึกษาชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 – มัธยมศึกษาปีที่ 6 ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานพุทธศักราช 2551

บัดนี้ หนังสือเรียน วิชาสุขศึกษา ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 - มัธยมศึกษาปีที่ 6 ได้ผ่านการตรวจเนื้อหาเกี่ยวกับเพศวิถีศึกษาจากสำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ สมบูรณ์ ตามหนังสือแจ้งที่ ศธ 04010/1278 ลงวันที่ 21 มีนาคม 2562

สำนักพิมพ์ขอรับรองว่าเนื้อหาเพศวิถีศึกษาและประเด็นที่เกี่ยวข้องในหนังสือเรียน วิชาสุขศึกษา ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 - มัธยมศึกษาปีที่ 6 สามารถใช้ในการจัดการเรียนการสอนในโรงเรียนได้ ไม่เป็นผลเสียต่อการศึกษาคคุณธรรม จริยธรรม และความมั่นคงของชาติแต่อย่างใด

จะเห็นได้ว่าเหตุการณ์การสื่อสารในครั้งนี้มีหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องกับการศึกษา ซึ่งคือกระทรวงศึกษาธิการร่วมอยู่ด้วย หนังสือเรียนก่อนที่จะใช้ในการเรียนการสอนในโรงเรียนจะต้องส่งให้ทางกระทรวงศึกษาธิการตรวจสอบ เมื่อกระทรวงศึกษาธิการตรวจสอบเนื้อหาในหนังสือเรียนรายวิชาต่าง ๆ ว่ามีความถูกต้องเหมาะสม และสอดคล้องกับหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน ซึ่งหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน คือ เอกสารที่จัดทำขึ้นเพื่อใช้เป็นกรอบและทิศทางในการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาและจัดการเรียนการสอน (กระทรวงศึกษาธิการ, 2551) ปัจจุบัน คือหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2551 เมื่อทางกระทรวงศึกษาธิการตรวจสอบแล้วจึงอนุญาตให้ทางสำนักพิมพ์ตีพิมพ์ เผยแพร่ และในการเรียนการสอนได้ ทั้งนี้จึงกล่าวได้ว่าภาครัฐมีส่วนในการผลิตหนังสือเรียนเช่นเดียวกัน

1.3) ผู้สอน เป็นผู้ถ่ายทอดวิชาความรู้ให้แก่ผู้เรียน ในการเรียนการสอนในโรงเรียนนั้น หนังสือเรียนถือเป็นสื่อการเรียนการสอนอย่างหนึ่ง ผู้สอนจะใช้หนังสือเรียนเป็นสื่อในการเรียนการสอนเพื่อให้ผู้เรียนรับรู้เนื้อหาความรู้อย่างเป็นระบบ และเป็นมาตรฐานเดียวกัน เนื้อหาความรู้ ความคิดความเชื่อ รวมถึงทัศนคติต่าง ๆ ที่ปรากฏในหนังสือเรียนก็จะถูกนำเสนอและถ่ายทอดผู้เรียนเช่นกัน สังคมไทยยกย่องว่าผู้สอนหรือครูเป็นบุคคลน่าเคารพเชื่อถือ เป็นผู้ที่มีความรู้และพร้อมที่จะส่งต่อสิ่งที่ถูกต้องเหมาะสมให้แก่ผู้เรียน ดังที่วิสันต์ สุขวิสิทธิ์ (2554: 344) กล่าวว่า เมื่อตัวบทหนังสือเรียนถูกถ่ายทอดโดยครู เนื้อหาของหนังสือเรียนจึงกลายเป็นสิ่งที่ผู้เรียนยอมรับและเชื่อมั่นว่ามีความถูกต้อง ดีงาม และมีคุณค่าสำหรับตน ดังนั้นสารต่าง ๆ ในหนังสือเรียนจึงสามารถถ่ายทอดไปยังนักเรียนได้โดยง่าย

2) ผู้รับสาร

ผู้รับสารในการศึกษาคครั้งนี้ คือ ผู้เรียนที่ศึกษาในระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 - 6 ที่ใช้หนังสือเรียนรายวิชาสุขศึกษาในการเรียนวิชาสุขศึกษา ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1-6 นี้เป็นระดับชั้นการศึกษาที่อยู่ในการศึกษาขั้นพื้นฐานของสังคมไทย อายุของผู้เรียนจะอยู่ระหว่าง 12 - 18 ปี ซึ่งนับว่าเป็นช่วงวัยรุ่น พนม เกตุมาน (2566, ออนไลน์) กล่าวว่า “วัยรุ่นยังจัดเป็นส่วนหนึ่งวัยเด็ก เนื่องจากยังมีพัฒนาการอีกมากมายเกิดขึ้นจนกว่าวัยรุ่นจะพัฒนาเป็นบุคลิกภาพเต็มที่ในวัยผู้ใหญ่ตอนต้น ในระหว่างวัย 12 - 18 ปีนี้วัยรุ่นจะมีพัฒนาการทางด้านต่าง ๆ ทั้งทางร่างกาย จิตใจ และ

สังคม วัยรุ่นเป็นวัยที่เหมาะสมในการเรียนรู้เรื่องเพศและครอบครัว เนื่องจากมีความพร้อมทางด้านจิตใจมีความอยากรู้อยากเห็นเรื่องนี้” แสดงให้เห็นว่าช่วงวัยของผู้รับสารมีผลต่อการรับสาร ด้วยช่วงอายุที่เหมาะสมในการเรียนรู้เรื่องเพศและครอบครัว จึงทำให้ผู้เรียนสามารถรับรู้และเข้าใจเนื้อหาเรื่องเพศและครอบครัวได้โดยเร็ว

ด้วยเหตุการณ์การสื่อสารในครั้งนี้เป็นเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในห้องเรียน ผู้เรียนหรือผู้รับสารจึงถือว่าเป็นผู้ที่มีอำนาจน้อยกว่าครูที่เป็นผู้ส่งสาร ทำให้เมื่อหนังสือเรียนมีการนำเสนอเนื้อหาในลักษณะใด หรือผู้สอนถ่ายทอดความรู้และความคิดความเชื่อในลักษณะใด ผู้เรียนย่อมพร้อมรับความรู้ รวมถึงความคิดความเชื่อเหล่านั้น

4.1.3 E - Ends (จุดมุ่งหมาย) หมายถึง เป้าหมายหรือผลลัพธ์ของเหตุการณ์การสื่อสารที่ผู้ร่วมเหตุการณ์คาดหวังไว้

จุดมุ่งหมายของการผลิตหนังสือเรียนสุขศึกษา คือ ใช้เป็นเครื่องมือหรือเป็นสื่อการเรียนการสอนในกลุ่มสาระการเรียนรู้สุขศึกษาและพลศึกษา เนื้อหาที่นำเสนอในหนังสือเรียนจะต้องสอดคล้องกับหลักสูตรที่รัฐกำหนด นอกจากนี้หากพิจารณาจากกระบวนการผลิตและจัดทำหนังสือเรียน “ภาครัฐ” เป็นส่วนหนึ่งที่มีบทบาทสำคัญ เนื่องจากหนังสือเรียนทุกระดับชั้นก่อนจะตีพิมพ์ เผยแพร่ และใช้ในการเรียนการสอนในแต่ละโรงเรียนได้จำเป็นต้องได้รับการตรวจประเมินคุณภาพทางวิชาการจากกระทรวงศึกษาธิการว่าสอดคล้องกับหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานที่กระทรวงศึกษาธิการซึ่งเป็นหน่วยงานภาครัฐกำหนดขึ้น เมื่อผ่านการตรวจสอบแล้วจึงจะได้รับอนุญาตให้ใช้ในการเรียนการสอนในสถานศึกษาได้ หนังสือเรียนจึงได้รับการยอมรับการยอมรับจากคนในสังคมว่าถูกต้องและน่าเชื่อถือ ดังที่หนังสือเรียนรายวิชาพื้นฐานสุขศึกษา ชั้นม. 4 สำนักพิมพ์อักษรเจริญทัศน์ (2563: คำนำ) กล่าวว่า

ภายในเล่มออกแบบเป็นหน่วยการเรียนรู้ที่มีเนื้อหาสาระตรงตามสาระการเรียนรู้แกนกลาง และเอื้อต่อการนำไปใช้จัดการเรียนการสอนให้บรรลุตัวชี้วัดตามหลักสูตร ในหน้าหน่วยจะมีตัวชี้วัดและสาระการเรียนรู้ระบุไว้ให้ เนื้อหาที่อ่านทำความเข้าใจง่าย มีองค์ความรู้ต่าง ๆ ที่ทันสมัย โดยได้ปรับแก้ไขเนื้อหาให้ถูกต้องและสอดคล้องตามพระราชบัญญัติความเท่าเทียมระหว่างเพศ พ.ศ. 2558 พระราชบัญญัติการป้องกันและแก้ไขปัญหาการตั้งครรภ์ในวัยรุ่น พ.ศ. 2559 และกฎหมายอื่นที่เกี่ยวข้อง ซึ่งแก้ไขปรับปรุงเนื้อหาภายใต้หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานพุทธศักราช 2551 เนื้อหาที่ถูกนำเสนอเป็นเนื้อหาที่ผู้เขียนหรือผู้ผลิตตัว

บทคิดว่าเหมาะสมกับระดับชั้นและช่วงวัยของผู้เรียนเพื่อให้เข้าใจเนื้อหาวิชาไปในแนวทางเดียวกัน

จะเห็นได้ว่า “สาระการเรียนรู้แกนกลาง” และ “หลักสูตร” เป็นสิ่งที่ผู้ผลิตตัวบทหนังสือเรียนต้องคำนึงถึง ปัจจุบันหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานที่ใช้ในการกำหนดเนื้อหาของแต่ละวิชา คือ หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2551

หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2551 กำหนดกรอบเนื้อหาของกลุ่มสาระการเรียนรู้สุขศึกษาและพลศึกษาไว้ 5 สาระ ประกอบด้วย สาระที่ 1 การเจริญเติบโตและพัฒนาการของมนุษย์ สาระที่ 2 ชีวิตและครอบครัว สาระที่ 3 การเคลื่อนไหว การออกกำลังกาย การเล่นเกม กีฬาไทย และกีฬาสากล สาระที่ 4 การสร้างเสริมสุขภาพ สมรรถภาพ และการป้องกันโรค และสาระที่ 5 ความปลอดภัยในชีวิต จากการศึกษาพบว่าเนื้อหาที่นำเสนอข้อมูลเกี่ยวกับเพศสภาวะต่าง ๆ ที่นำไปสู่การประกอบสร้างภาพตัวแทนเพศสภาวะต่าง ๆ มักปรากฏในสาระที่ 2 ชีวิตและครอบครัว รองลงมา คือ สาระที่ 5 ความปลอดภัยในชีวิต และมีบางส่วนปรากฏในสาระที่ 4 การสร้างเสริมสุขภาพ สมรรถภาพ และการป้องกันโรค สาระที่ 1 การเจริญเติบโตและพัฒนาการของมนุษย์ ส่วนสาระที่ 3 การเคลื่อนไหว การออกกำลังกาย การเล่นเกม กีฬาไทย และกีฬาสากล ไม่ปรากฏการนำเสนอเนื้อหาเรื่องเพศสภาวะที่นำไปสู่การประกอบสร้างภาพตัวแทน

กลุ่มสาระการเรียนรู้สุขศึกษาและพลศึกษา กำหนดตัวชี้วัดสาระชีวิตและครอบครัว ไว้ดังนี้

ตารางที่ 7 ตัวชี้วัดกลุ่มสาระการเรียนรู้สุขศึกษาและพลศึกษา สาระชีวิตและครอบครัว
มาตรฐาน พ. 2.1 เข้าใจและเห็นคุณค่าตนเอง ครอบครัว เพศศึกษา และมีทักษะในการดำเนินชีวิต

ตัวชี้วัดชั้นปี			ตัวชี้วัดช่วงชั้น
ม. 1	ม. 2	ม. 3	ม. 4-6
<p>1. อธิบายวิธีการปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงทางร่างกาย จิตใจ อารมณ์ และพัฒนาการทางเพศอย่างเหมาะสม</p> <p>2. แสดงทักษะการปฏิเสธเพื่อป้องกันตนเองจากการถูกล่วงละเมิดทางเพศ</p>	<p>1. วิเคราะห์ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อเจตคติในเรื่องเพศ</p> <p>2. วิเคราะห์ปัญหาและผลกระทบที่เกิดจากการมีเพศสัมพันธ์ในวัยเรียน</p> <p>3. อธิบายวิธีการป้องกันตนเองและหลีกเลี่ยงจากโรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์ เอดส์ และการตั้งครรภ์โดยไม่พึงประสงค์</p> <p>4. อธิบายความสำคัญของความเสมอภาคทางเพศและวางตัวได้อย่างเหมาะสม</p>	<p>1. อธิบายอนามัยแม่และเด็ก การวางแผนครอบครัว และวิธีการปฏิบัติตนที่เหมาะสม</p> <p>2. วิเคราะห์ปัจจัยที่มีผลกระทบต่อการตั้งครรภ์</p> <p>3. วิเคราะห์สาเหตุและเสนอแนวทางการป้องกัน แก้ไข ความขัดแย้งในครอบครัว</p>	<p>1. วิเคราะห์อิทธิพลของครอบครัว เพื่อนสังคม และวัฒนธรรมที่มีผลต่อพฤติกรรมทางเพศและการดำเนินชีวิต</p> <p>2. วิเคราะห์ค่านิยมในเรื่องเพศตามวัฒนธรรมไทยและวัฒนธรรมอื่น ๆ</p> <p>3. เลือกใช้ทักษะที่เหมาะสมในการป้องกัน ลดความขัดแย้ง และแก้ปัญหาเรื่องเพศและครอบครัว</p> <p>4. วิเคราะห์สาเหตุและผลของความขัดแย้งที่อาจเกิดขึ้นระหว่างผู้เรียน หรือเยาวชนในชุมชน และเสนอแนวทางการแก้ไข</p>

จากตารางที่ (8) จะเห็นได้ว่าหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2551 กำหนดตัวชี้วัดให้ผู้เรียนมีความรู้และความเข้าใจในเรื่องชีวิตและครอบครัว ในหลายหลากประเด็น อาทิ การปฏิเสธเพื่อป้องกันตนเองจากการถูกล่วงละเมิดทางเพศ ปัญหาและผลกระทบจากการมีเพศสัมพันธ์ในวัยเรียน การป้องกันและหลีกเลี่ยงจากโรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์และการตั้งครรภ์โดยไม่พึงประสงค์ การวิเคราะห์ปัจจัยที่มีผลกระทบต่อการตั้งครรภ์ ประเด็นที่ได้กล่าวไปนี้ล้วนถูกนำเสนอในเนื้อหาบทเรียนทั้งสิ้น ดังตัวอย่าง

ตัวอย่างที่ (137)

สิ่งสำคัญที่สุดที่จะสามารถช่วยในการป้องกันการล้วงละเมิดทางเพศได้ดีที่สุดประการหนึ่งนั่นก็คือ ตนเอง ซึ่งการเตรียมตัวของตนเองให้ปลอดภัยจากการล้วงละเมิดทางเพศได้นั้น มีดังนี้

1. ควรแต่งกายให้เรียบร้อย รัดกุม เหมาะสมกับวัย มารู้อีกกาลเทศะ โดยไม่สวมใส่เสื้อผ้าที่บางเกินไป กางเกงหรือกระโปรงที่สั้นเกินไป ทั้งนี้ เพื่อไม่ให้เป็นการยั่วอารมณ์ทางเพศโดยไม่ตั้งใจ ซึ่งอาจก่อให้เกิดอันตรายแก่ตนเองได้

(ม. 1, อักษรเจริญทัศน์: 73)

ตัวอย่างที่ (138)

ปัญหาและผลกระทบของการมีเพศสัมพันธ์ในวัยเรียน

1. การตั้งครรรภ์ไม่พร้อม หมายถึง การตั้งครรรภ์ที่อาจเกิดได้จากหลายสาเหตุ ได้แก่ การไม่ป้องกันขณะมีเพศสัมพันธ์หรือป้องกันแล้วแต่เกิดความผิดพลาด การตั้งครรรภ์เมื่ออายุยังน้อย หรือการตั้งครรรภ์ที่เกิดจากความรุนแรงทางเพศ เช่น ถูกบังคับ ล่อลวง ข่มขืน ให้มีเพศสัมพันธ์โดยไม่เต็มใจ การตั้งครรรภ์ไม่พร้อมจะทำให้เกิดผลเสียด้านร่างกาย จิตใจ สังคม และเสียนาคของตัวและคู่เพศสัมพันธ์ อีกทั้งเป็นการทำให้พ่อแม่ผู้ปกครองเดือดร้อนและเสียใจ

(ม. 2, เอ็มพันธ์: 37)

หากพิจารณาจากตัวชี้วัดของกลุ่มสาระสุขศึกษาและพลศึกษา ผู้วิจัยพบว่าหนังสือเรียนมีการนำเสนอเนื้อหาที่สอดคล้องกับตัวชี้วัดของหลักสูตรฯ แต่ในบางครั้งการนำเสนอเนื้อหาที่มีการใส่ความคิดหรือทัศนคติของผู้เขียนที่มีต่อเพศสภาวะต่าง ๆ ลงในตัวอย่างด้วย ดังเช่น ตัวชี้วัดม.1 “แสดงทักษะการปฏิเสธเพื่อป้องกันตนเองจากการถูกล้วงละเมิดทางเพศ” ผู้เขียนของแต่ละสำนักพิมพ์มักนำเสนอโดยกล่าวถึงผู้หญิงว่าผู้หญิงต้องป้องกันตัวเองจากการถูกล้วงละเมิดทางเพศ แต่ทั้งนี้อาจเพราะความไม่ตั้งใจหรือความไม่ทันระวังของผู้สังสารจึงอาจทำให้การนำเสนอเนื้อหายังไม่รอบด้านเนื่องจากในปัจจุบันทุกเพศสภาวะสามารถถูกล้วงละเมิดได้ทั้งสิ้น จึงไม่ควรมุ่งเน้นไปที่เพียงเพศสภาวะใดเพศสภาวะหนึ่งให้ป้องกันตัวเอง แต่ควรสอนให้ทุกเพศสภาวะตระหนักถึงเรื่องนี้

นอกจากนี้หลักสูตรแกนกลางฯ ยังมีการกำหนดวิสัยทัศน์ไว้ว่า “มุ่งพัฒนาผู้เรียนทุกคนซึ่งเป็นกำลังของชาติ ให้เป็นมนุษย์ที่มีความสมดุลทั้งด้านร่างกาย ความรู้ คุณธรรม มีจิตสำนึกในความเป็นพลเมืองไทยและเป็นพลโลก” (กระทรวงศึกษาธิการ, 2551: 4) แสดงให้เห็นว่าเป้าหมาย

ของการศึกษาตามหลักสูตรนี้คือการเตรียมความพร้อมของผู้เรียน การนำเสนอเนื้อหาในหนังสือเรียน สุขศึกษาชั้นมัธยมศึกษาชั้นว่ามีส่วนที่ช่วยเตรียมความพร้อมสู่การเป็นพลเมืองไทยและพลเมืองโลก เนื่องจากมีการนำเสนอถึงความเท่าเทียมระหว่างเพศ ความหลากหลายทางเพศในสังคม ที่ถือเป็น เรื่องสำคัญของสังคมในปัจจุบัน แต่ก็ยังปรากฏเนื้อหาบางส่วนที่อาจเป็นการจำกัดกรอบการ แสดงออกของเพศสภาวะต่าง ๆ ทั้งผู้หญิงและผู้ชาย เนื่องจากในหนังสือเรียนมีการกำหนดแบบแผน และมาตรฐานความเป็นผู้หญิงและความเป็นผู้ชาย ในบางครั้งจึงเสมือนเป็นการผลักเพศสภาวะอื่นที่ ไม่ตรงกรอบที่สังคมกำหนดไว้ออกไป ทั้งนี้ในด้านการเตรียมความพร้อมของผู้เรียนสู่ความเป็น พลเมืองไทยและพลเมืองโลก อาจยังมีบางส่วนของเนื้อหาที่ควรปรับปรุงเพื่อให้ดียิ่งขึ้น ดังเช่น การสอนเนื้อหาเรื่องการคุกคามและการถูกรังแก ที่หนังสือเรียนมักนำเสนอหรือสร้างภาพ การคุกคามโดยยึดโยงไว้กับผู้ชายหรือตัวละครเพศชาย ส่วนการถูกรังแกจะยึดโยงไว้กับผู้หญิงหรือ ตัวละครเพศหญิง เนื้อหาในเรื่องนี้จึงส่งผลต่อไปถึงเนื้อหาเรื่องการป้องกันตัวเองและรักษานวลสงวนตัว ที่หนังสือเรียนมักยึดโยงไว้กับผู้หญิงเช่นกัน ทั้งนี้แท้จริงแล้วไม่ว่าผู้ชาย ผู้หญิง หรือเพศสภาวะใดก็ สามารถถูกรังแกได้ทั้งสิ้น เช่นเดียวกันกับทุกคนควรป้องกันตัวและรักษานวลสงวนตัว แต่อย่างไรก็ ดีหนังสือเรียนสุขศึกษาบางส่วนก็มีการนำเสนอเนื้อหาว่า “ไม่ว่าชายหรือหญิงก็สามารถถูกรังแกได้” และ “ทุกเพศควรรักษานวลสงวนตัว” แต่ปรากฏในความจริงที่ไม่สูงมาก ผู้วิจัยจึงเห็นว่าในประเด็นนี้อาจ เป็นความคิดที่ยังก้าวช้ากว่าสังคม และหนังสือเรียนควรปรับปรุงเพื่อให้ผู้เรียนมีความพร้อมสู่การเป็น พลเมืองไทยและพลเมืองโลกได้ดียิ่งขึ้น เพราะสังคมในปัจจุบันนี้ให้ความสำคัญกับเรื่องความเท่าเทียม ระหว่างเพศมากขึ้นแล้ว

สิ่งที่สำคัญและมีผลต่อการนำเสนอเนื้อหาในหนังสือเรียนวิชาสุขศึกษา นอกจากจะมี หลักสูตรแกนกลางฯ แล้ว “กฎหมาย” ก็เป็นอีกสิ่งหนึ่งที่ผู้ผลิตตัวบทหนังสือเรียนต้องให้ความสำคัญ ดังที่มีการนำเสนอในคำนำของหนังสือเรียนว่าหนังสือเรียนสุขศึกษามีการ “ปรับแก้ไขเนื้อหาให้ ถูกต้องและสอดคล้องตามพระราชบัญญัติความเท่าเทียมระหว่างเพศ พ.ศ. 2558 พระราชบัญญัติการ ป้องกันและแก้ไขปัญหาการตั้งครรภ์ในวัยรุ่น พ.ศ. 2559 และกฎหมายอื่นที่เกี่ยวข้อง” แต่อย่างไรก็ดี จากการศึกษาหนังสือเรียนสุขศึกษาของทั้ง 5 สำนักพิมพ์ ได้แก่ สำนักพิมพ์สสส. พัฒนาคุณภาพ วิชาการ วัฒนาพานิช อักษรเจริญทัศน์ และเอมพันธ์ พบว่ามี 4 สำนักพิมพ์ที่ปรับปรุงเนื้อหาตาม พระราชบัญญัติและกฎหมายดังกล่าว คือ สำนักพิมพ์พัฒนาคุณภาพวิชาการ วัฒนาพานิช อักษร เจริญทัศน์ และเอมพันธ์ แต่สำนักพิมพ์สสส. ไม่ได้มีการปรับปรุงเนื้อหาเพื่อให้สอดคล้องกับ กฎหมายข้างต้น ทั้งนี้จึงทำให้การนำเสนอเนื้อหาของสำนักพิมพ์สสส. มีบางส่วนที่แตกต่างจาก สำนักพิมพ์อีก 4 สำนักพิมพ์

ทั้งนี้จึงกล่าวได้ว่าการจัดทำหนังสือเรียนนั้นมีจุดประสงค์เพื่อสอนเนื้อหาในวิชาสุศึกษาและพลศึกษา ซึ่งเนื้อหาในหนังสือเรียนต้องมีความสอดคล้องกับหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานที่ภาครัฐเป็นผู้กำหนด และในบางครั้งอาจต้องมีการปรับเปลี่ยนเนื้อหาตามกฎหมายที่อาจเกิดขึ้นใหม่ในสังคมด้วย แต่หนังสือเรียนนอกจากจะมีจุดประสงค์เพื่อให้ความรู้ในสาขาวิชาแล้ว ยังถือเป็นเครื่องมือในการขัดเกลาผู้เรียนให้มีความคิดและการกระทำตามที่ผู้ผลิตตัวบทหรือสังคมคิดว่า “พึงประสงค์” และ “ถูกต้อง” อีกด้วย เพราะเนื้อหาต่าง ๆ ที่นำเสนอไว้ในหนังสือเรียนล้วนเป็นสิ่งที่รัฐและผู้ผลิตตัวบทคิดว่า “ถูกต้อง” และ “เหมาะสม” เมื่อหนังสือเรียนมีเนื้อหาไปในทิศทางเดียวกัน จึงทำให้ผู้รับสารรับสารในลักษณะที่คล้ายคลึงกัน ทำให้รัฐสามารถควบคุมความคิดและการกระทำของคนในสังคมได้ง่ายมากยิ่งขึ้น ด้วยเหตุนี้เมื่อหนังสือเรียนมีการนำเสนอลักษณะหรือภาพของเพศใดเพศหนึ่ง จึงทำให้ผู้เรียนที่เป็นผู้รับสาร เข้าใจ “ภาพ” ของแต่ละเพศสภาวะไปในทิศทางเดียวกัน เช่นกัน

4.1.4 A- Act sequence (การลำดับวจนกรรม) หมายถึง การเรียงลำดับวจนกรรมหรือถ้อยคำที่สื่อเจตนาในการสื่อสาร

หนังสือเรียนรายวิชาสุศึกษา ระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 – 6 มีการนำเสนอเนื้อหาโดยเรียงเรียงตามมาตรฐานการเรียนรู้และตัวชี้วัด กลุ่มสาระการเรียนรู้สุศึกษาและพลศึกษา ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 จำนวน 5 สาระ ได้แก่ สาระที่ 1 การเจริญเติบโตและพัฒนาการของมนุษย์ สาระที่ 2 ชีวิตและครอบครัว สาระที่ 3 การเคลื่อนไหว การออกกำลังกาย การเล่นเกม กีฬาไทย และกีฬาสากล สาระที่ 4 การสร้างเสริมสุขภาพ สมรรถภาพและการป้องกันโรค และสาระที่ 5 ความปลอดภัยชีวิต แต่มีจำนวนหน่วยการเรียนรู้ที่แตกต่างกันออกไปขึ้นอยู่กับเนื้อหาบทเรียนในแต่ละชั้นปี

หนังสือเรียนรายวิชาพื้นฐานสุศึกษาของแต่ละสำนักพิมพ์จะมีรูปแบบการนำเสนอเนื้อหาหรือลำดับวจนกรรมที่คล้ายคลึงกัน โดยจะมีส่วนนำ ได้แก่ ตัวชี้วัดหลักสูตร แล้วจึงเข้าสู่ส่วนเนื้อหาบทเรียน แล้วจึงเป็นส่วนสรุป ที่จะเป็นการสรุปเนื้อหาบทเรียน และแบบฝึกหัด แต่อาจจะรายละเอียดหรือประเด็นย่อยที่แตกต่างกันบ้าง ดังนี้

หนังสือเรียนรายวิชาพื้นฐานสุศึกษา ชั้นมัธยมศึกษา สำนักพิมพ์เอมพันธ์

- 1) มาตรฐานตัวชี้วัด สาระการเรียนรู้ แนวคิด จุดประสงค์การเรียนรู้
- 2) เนื้อหาบทเรียน
- 3) สรุป
- 4) กิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้

5) คำถามท้ายหน่วย

หนังสือเรียนรายวิชาพื้นฐานสุขศึกษา ชั้นมัธยมศึกษา สำนักพิมพ์อักษรเจริญทัศน์

- 1) ตัวชี้วัด สาระการเรียนรู้แกนกลาง
- 2) เนื้อหาบทเรียน เสริมสาระ
- 3) สรุป คำถามประจำหน่วยการเรียนรู้ กิจกรรมสร้างสรรค์พัฒนาการเรียนรู้

หนังสือเรียนรายวิชาพื้นฐานสุขศึกษา ชั้นมัธยมศึกษา สำนักพิมพ์วัฒนาพานิช

- 1) ตัวชี้วัด ผังโมทัศน์การเรียนรู้ ประโยชน์จากการเรียน คำถามนำสู่การเรียนรู้
- 2) เนื้อหาบทเรียน อาจมีประเด็นอื่น ๆ เพิ่มเติมนอกจากเนื้อหาบทเรียน เช่น เรื่องนำรู้ กิจกรรมพัฒนาการเรียนรู้ แหล่งสืบค้นความรู้
- 3) บทสรุป
- 4) กิจกรรมเสนอแนะ โครงงาน การประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน และคำถามประจำหน่วยการเรียนรู้

หนังสือเรียนรายวิชาพื้นฐานสุขศึกษา ชั้นมัธยมศึกษา สำนักพิมพ์พัฒนาคุณภาพวิชาการ

- 1) ตัวชี้วัด ผังการเรียนรู้ และสาระสำคัญ
- 2) เนื้อหาบทเรียน มีการนำเสนอเนื้อหาและแนะนำเว็บไซต์อ้างอิงหรือให้หาข้อมูลเพิ่มเติม
- 3) ผังสรุปสาระสำคัญ กิจกรรมการเรียนรู้ คำถามพัฒนากระบวนการคิด (ในบางเล่มมีโครงงาน กิจกรรมบูรณาการอาเซียน)

หนังสือเรียนรายวิชาพื้นฐานสุขศึกษา ชั้นมัธยมศึกษา สำนักพิมพ์สสส.

- 1) มาตรฐานและตัวชี้วัดของแต่ละหน่วย โดยนำเสนอทุกหน่วยการเรียนรู้ในครั้งเดียวในตอนต้น
- 2) เนื้อหาบทเรียน อาจมีกิจกรรมแทรกอยู่ระหว่างการนำเสนอเนื้อหา
- 3) สรุป และกิจกรรม (ทำทาย ทำบท) และแหล่งค้นคว้าเพิ่มเติมที่มีในบางระดับชั้น

กล่าวโดยสรุป ลำดับวัจนกรรมของหนังสือเรียนรายวิชาพื้นฐานสุขศึกษาจะมีการนำเสนอเนื้อหาเป็นหน่วยการเรียนรู้ แต่ละหน่วยการเรียนรู้จะประกอบด้วย 3 ส่วนได้แก่

ส่วนนำ ผู้ผลิตตัวบทจะกล่าวถึงตัวชี้วัด ว่าเนื้อหาที่กำลังจะนำเสนอตรงกับตัวชี้วัดใดของหลักสูตรแกนกลางฯ

ส่วนเนื้อหา จะเป็นการนำเสนอเนื้อหาของแต่ละหน่วยการเรียนรู้ เนื้อหาบทเรียนของหนังสือเรียนรายวิชาพื้นฐานสุขศึกษาจะเกี่ยวข้องกับสาระการเรียนรู้ทั้ง 5 สาระ เช่น เรื่องการเปลี่ยนแปลงทางร่างกายของวัยรุ่น ความหลากหลายทางเพศ ความหมายและลักษณะของพฤติกรรมการล่วงละเมิดทางเพศ โดยเป็นการชี้แจง หรืออธิบายรายละเอียดในเรื่องนั้น ๆ เพื่อให้ผู้เรียนเข้าใจมากยิ่งขึ้น อาจมีการยกตัวอย่างสถานการณ์ หรือบทสนทนาต่าง ๆ ประกอบเพื่อเสริมความเข้าใจและเพิ่มความน่าสนใจให้กับบทเรียน วัจนกรรมที่ปรากฏในส่วนเนื้อหานี้จะเป็นวัจนกรรมการอธิบาย เพื่อนำเสนอและอธิบายเพื่อให้ผู้เรียนเข้าใจถึงเนื้อหาในแต่ละบท วัจนกรรมการสั่ง และวัจนกรรมการชี้แนะ หรือชี้แนะสิ่งที่คุณเรียนควรหรือต้องปฏิบัติ ตัวอย่างเช่น

ตัวอย่างที่ (139)

ความเท่าเทียมระหว่างเพศ หรือความเสมอภาคทางเพศ หมายถึงความเท่าเทียมในสิทธิหน้าที่ เสรีภาพ และโอกาสทางการศึกษา สังคม เศรษฐกิจ การเมือง สำหรับทุกคน ไม่ว่าบุคคลนั้นจะมีความแตกต่างทางเพศอย่างไร ซึ่งความแตกต่างทางเพศต้องไม่เป็นเงื่อนไขในการกำหนดสิทธิและโอกาสของบุคคลในสังคม ตัวอย่างเช่น ผู้ชาย ผู้หญิง กะเทย ทอม มีความเท่าเทียมหรือความเสมอภาคทางเพศเท่ากัน

(ม. 2, พัฒนาคุณภาพวิชาการ: 39)

ตัวอย่างที่ (140)

โดยในที่นี้จะให้นักเรียนได้รู้จักความหมายของคำว่า เพศวิถี ซึ่งหมายถึงความชอบและการแสดงออกทางเพศของคนซึ่งอาจจะแตกต่างกัน ทุกคนไม่จำเป็นต้องมีความชอบและการแสดงออกทางเพศที่ตรงกับเพศโดยกำเนิด หรือไม่ตรงตรงกับบทบาทความเป็นชายหรือความเป็นหญิงที่เคยเห็นโดยทั่วไป เพศวิถีเป็นลักษณะที่เกี่ยวข้องกับจิตใจ พฤติกรรม และสังคม ด้านเพศของบุคคล ซึ่งมีองค์ประกอบ 5 ด้าน ดังนี้

1. ต้องการเป็นเพศใด เช่น ผู้ชายบางคนต้องการเป็นผู้ชาย ผู้ชายบางคนต้องการเป็นผู้หญิง ผู้ชายบางคนต้องการเป็นผู้หญิง ผู้หญิงบางคนต้องการเป็นผู้ชาย
2. ชอบมีความสัมพันธ์ทางเพศกับเพศใด เช่น รักเพศเดียวกัน รักต่างเพศ รักสองเพศ
3. มีความพึงพอใจทางเพศและพฤติกรรมการมีเพศสัมพันธ์แบบใด เช่น ชอบคนที่อายุรุ่นเดียวกัน ชอบคนที่อายุน้อยกว่า ชอบคนที่อายุมากกว่า
4. แสดงออกต่อสาธารณะเกี่ยวกับเพศของตนเองอย่างไร เช่น ผู้ชายแสดงออกถึงความเป็นชาย ผู้ชายแสดงออกถึงความเป็นหญิง ผู้หญิงที่แสดงออกถึงความเป็นชาย ในที่สาธารณะอย่างเปิดเผย
5. มีลักษณะทางกายภาพของร่างกายอย่างไร ซึ่งอาจเหมือนหรือต่างจากเพศโดยกำเนิดได้ เช่น ผู้ชายหรือผู้หญิงที่ผ่านการผ่าตัดแปลงเพศ

(ม. 1, อักษรเจริญทัศน์: 56)

จากตัวอย่างที่ (139) และ (140) ผู้เขียนมีการใช้วัจนกรรมการอธิบาย เพื่ออธิบายถึงเนื้อหาบทเรียน ตัวอย่างที่ (139) ผู้เขียนใช้วัจนกรรมการอธิบายเพื่อให้ผู้เรียนเข้าใจในประเด็นเรื่อง “ความเท่าเทียมระหว่างเพศหรือความเสมอภาคทางเพศ” มีการใช้คำว่า “หมายถึง” เพื่ออธิบายขยายความเรื่องความเท่าเทียมระหว่างเพศ หรือในตัวอย่างที่ (140) ผู้เขียนนำเสนอในประเด็นเรื่อง “เพศวิถี” ที่มีการอธิบายความหมายโดยใช้คำว่า “หมายถึง” เช่นเดียวกัน โดยมีการอธิบายว่าเพศวิถีคืออะไร และประกอบด้วยอะไรบ้าง การใช้วัจนกรรมการอธิบายนี้ทำให้ผู้เรียนสามารถเข้าใจเนื้อหาในประเด็นต่าง ๆ ได้ชัดเจนมากยิ่งขึ้น ซึ่งหนังสือเรียนมักจะปรากฏวัจนกรรมชนิดนี้ เพราะเป็นการให้ความรู้ในเรื่องต่าง ๆ แก่ผู้เรียน

นอกจากวัจนกรรมการอธิบาย หนังสือเรียนสุศึกษายังปรากฏวัจนกรรมการสั่งหรือการชี้แนะ เพื่อสั่งหรือชี้แนะผู้รับตัวบทหรือผู้เรียนให้ปฏิบัติตามสิ่งที่ผู้เขียนกำลังนำเสนอ ดังเช่น

ตัวอย่างที่ (141)

แนวทางการปฏิบัติตนของนักเรียนชายต่อนักเรียนหญิง

- มีน้ำใจช่วยเหลือตามบทบาทของเพศชายที่ร่างกายแข็งแรงกว่า เช่น ช่วยถือของหนัก ชี้จักรยานให้ฝ่ายหญิงซ้อนท้าย ลุกให้ที่นั่งในรถประจำทาง อาสาทำงานที่ต้องใช้กำลังมาก ๆ
- ละเว้นการแตะต้องฝ่ายหญิง เช่น ไม่ดึงเสื้อ ไม่จับมือ ไม่สะกิด

- ไม่เอาเปรียบฝ่ายหญิง เช่น แบ่งงานเท่า ๆ กันในการทำงานกลุ่ม ไม่ให้ฝ่ายหญิงออกค่าใช้จ่ายมากกว่า ยืมของแล้วต้องรีบคืนไม่ยัดเป็นของตนเอง
- ไม่ทำร้ายร่างกายและจิตใจของฝ่ายหญิง เช่น ไม่แก้งให้เจ็บตัว ไม่ล้อเลียนให้อับอาย ไม่ใช่คำพูดหยาบคาย

(ม. 1, สกสค.: 75)

จากตัวอย่าง (141) จะเห็นได้ว่า ผู้เขียนมีการนำเสนอ “แนวทางการปฏิบัติตนของนักเรียนชายต่อนักเรียนหญิง” จะเห็นได้ว่าเป็นการแนะนำผู้รับตัวบท โดยการใช้น้ำเสียงที่มีอำนาจหรือน้ำเสียงที่เหนือกว่าของผู้ผลิตตัวบท การใช้วัจนกรรมการสั่งหรือวัจนกรรมการแนะนำนี้แสดงให้เห็นว่าผู้เขียนมีอำนาจเหนือผู้รับตัวบท เพราะสามารถใช้น้ำเสียงในการสั่งหรือชี้แนะให้ผู้รับตัวบทเชื่อฟังหรือปฏิบัติตามได้

ส่วนสรุป ส่วนสรุปนี้จะอยู่ในส่วนท้ายของเนื้อหาบทเรียน เพื่อเป็นการสรุปเนื้อหาทั้งหมดที่ได้กล่าวมาในแต่ละบท และมีแบบฝึกหัดหรือกิจกรรมเพื่อทดสอบความรู้และความเข้าใจของผู้เรียน ในส่วนนี้โดยมากจะปรากฏวัจนกรรมการถาม ที่เป็นการนำเสนอในรูปแบบของคำถามเพื่อให้ผู้เรียนได้คิดและวิเคราะห์เนื้อหาที่ได้เรียนไป ซึ่งแบบฝึกหัดเปรียบเสมือนการวัดผลในการเรียนการสอนว่าผู้เรียนมีความเข้าใจต่อบทเรียนมากน้อยเพียงใด มีทั้งแบบฝึกหัดเดี่ยวและแบบฝึกหัดกลุ่ม โดยคำถามท้ายบทเรียนมีทั้งคำถามเพื่อวัดทักษะความเข้าใจ และการคิดวิเคราะห์ซึ่งโดยมากในหนังสือเรียนสุขศึกษาจะมุ่งเน้นให้ผู้เรียนได้ฝึกคิดและวิเคราะห์ ดังตัวอย่าง

ตัวอย่างที่ (142)

ให้นักเรียนยกตัวอย่างสื่อที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับความรุนแรงในสังคมไทย พร้อมบอกสาเหตุและแนวทางในการแก้ไขปัญหาการใช้ความรุนแรงนั้น

(ม. 3, เอ็มพันธ์: 148)

ตัวอย่างที่ (143)

นักเรียนเห็นด้วยหรือไม่กับคำกล่าวที่ว่า “ผู้ชายเป็นช้างเท้าหน้า ผู้หญิงเป็นช้างเท้าหลัง” และนักเรียนรู้สึกอย่างไรกับการที่กฎหมายอนุญาตให้ผู้หญิงที่แต่งงานแล้วสามารถเลือกใช้นามสกุลเดิมของตนเองหรือนามสกุลของสามีได้

(ม. 2, สกสค.: 13)

ตัวอย่าง (144)

อภิปรายร่วมกันว่า ชายและหญิงมีบทบาทใกล้เคียงกันในเรื่องอะไรบ้าง และบทบาทหรือสถานการณ์ใดที่นักเรียนคิดว่า เพศตรงข้ามกับนักเรียนไม่สามารถทำได้ แต่ที่จริงแล้วทั้งชายและหญิงสามารถทำได้ทัดเทียมกัน

(ม. 2, สกสค.: 26)

จากตัวอย่างที่ (142) (143) และ (144) เป็นแบบฝึกหัดท้ายบทเรียน ผู้ผลิตตัวบทใช้ วัจนกรรมการถาม โดยเป็นคำถามที่ให้ผู้เรียนได้ฝึกคิด วิเคราะห์ รวมถึงหาแนวทางการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นในสังคม ดังในตัวอย่างที่ (142) ผู้ผลิตตัวบทใช้วัจนกรรมการถามถึงเรื่องสื่อที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับ ความรุนแรง ซึ่งแสดงให้เห็นว่าสื่ออาจมีการนำเสนอเนื้อหาที่เป็นความรุนแรง ผู้เขียนจึงได้ให้ผู้เรียน หาสาเหตุรวมถึงแนวทางการแก้ไขปัญหาการใช้ความรุนแรงที่เกิดขึ้น หรือในตัวอย่างที่ (143) และ (144) เป็นแบบฝึกหัดที่เกี่ยวข้องกับเรื่องความไม่เท่าเทียมระหว่างผู้หญิงและผู้ชาย ผู้ผลิตตัวบทได้ให้ผู้เรียนวิเคราะห์ถึงความคิดเดิมของคนในสังคม ทั้งเรื่องข้างเท้าหน้า ข้างเท้าหลัง และบทบาทหน้าที่ของผู้หญิงและผู้ชาย แสดงให้เห็นว่าผู้ผลิตตัวบทหนังสือเรียนไม่ได้มุ่งเน้นแต่เพียงให้เชื่อเนื้อหาใน ตัวบทหรือเชื่อในความคิดความเชื่อที่มีอยู่เดิมในสังคม แต่ยังมีการให้ผู้เรียนได้ฝึกคิดและวิเคราะห์เช่นกัน ซึ่งนับว่าเป็นเรื่องที่ดีแก่ตัวผู้เรียน

กล่าวโดยสรุป วัจนกรรมสำคัญที่ปรากฏในหนังสือเรียนสุขศึกษา ได้แก่ วัจนกรรมการอธิบาย วัจนกรรมการสั่ง วัจนกรรมการแนะนำ และวัจนกรรมการถาม วัจนกรรมการอธิบายนั้นโดยมากจะ ปรากฏในส่วนเนื้อหาความรู้ ผู้เขียนจะใช้วัจนกรรมการอธิบายเพื่อนำเสนอเนื้อหาต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับ วิชาสุขศึกษา เพื่อให้ผู้เรียนเข้าใจเนื้อหาที่ผู้เขียนนำเสนอมากยิ่งขึ้น อาทิ การให้ความรู้เรื่องเพศวิถี การให้ความรู้เรื่องความเท่าเทียมระหว่างเพศ เป็นต้น นอกจากนี้ในส่วนเนื้อหาก็ก็นำวัจนกรรมการ สั่งและวัจนกรรมการแนะนำเช่นเดียวกัน เซิร์ล (Searle, 1969: 67 อ้างถึงในวิสันต์ สุขวิสิทธิ์, 2554: 350) กล่าวว่า “การแนะนำเป็นการกระทำที่ผู้พูดคิดว่าสิ่งนั้นเป็นประโยชน์ต่อผู้ฟัง ส่วนวัจนกรรม การสั่งนั้นเป็นการกล่าวถ้อยคำของผู้พูดในการบอกให้ผู้ฟังกระทำการสิ่งที่ตนต้องการ โดยแฝงไว้ด้วย อำนาจของผู้พูด” ดังที่ปรากฏในการแนะนำหรือสั่งเรื่องการปฏิบัติตนของผู้เรียน ทั้งผู้หญิง ผู้ชาย และผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศ ส่วนวัจนกรรมการถาม มักจะปรากฏในส่วนท้ายหรือส่วนสรุปของ บทเรียน โดยจะปรากฏการใช้รูปประโยคคำถาม เพื่อเป็นการทดสอบความรู้หรือความเข้าใจของ ผู้เรียนเมื่อเสร็จสิ้นการเรียนในส่วนเนื้อหา

การที่หนังสือเรียนมีการใช้วัจนกรรมต่าง ๆ ที่ได้กล่าวไปข้างต้น แสดงให้เห็นถึงบทบาทของ หนังสือเรียนที่เป็นแหล่งรวมความรู้ และมีหน้าที่ในการสั่งสอนหรือขัดเกลาผู้รับตัวบทให้เป็นไปในทาง ที่ผู้เขียนหรือผู้สังสารต้องการ หนังสือเรียนมีทั้งการให้ความรู้และนำเสนอสิ่งที่ผู้เขียนคิดว่าเป็น

ประโยชน์ต่อผู้เรียน และแสดงถึงการมีอำนาจเหนือกว่าผู้เรียน เพราะหนังสือเรียนสามารถประเมิน และทดสอบความรู้ความเข้าใจของผู้เรียนผ่านแบบฝึกหัดท้ายบทเรียนได้อีกด้วย

4.1.5 K - Key (น้ำเสียง) หมายถึง การใช้น้ำเสียงหรืออารมณ์

น้ำเสียงที่ปรากฏในหนังสือเรียนรายวิชาสุขศึกษาระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 – 6 พบว่า โดยมากเป็นน้ำเสียงเป็นทางการ เนื่องจากหนังสือเรียน คือ สื่อที่ใช้ประกอบการเรียนการสอนที่ได้รับ รองจากกระทรวงศึกษาธิการ การนำเสนอเนื้อหาเพื่อให้ความรู้แก่ผู้เรียนต้องใช้น้ำเสียงที่เป็นทางการ เพื่อความน่าเชื่อถือของข้อมูล เช่นเดียวกับวิสันต์ สุขวิสิทธิ์ (2554: 355) ที่ได้กล่าวว่าสารที่ได้รับจาก หนังสือเรียนนั้นเป็นสารที่จริงจัง มิได้มุ่งเน้นความบันเทิงหรือความสำเร็จอารมณ์แก่ผู้อ่านเช่นงาน บันเทิงคดีทั่วไป เช่น

ตัวอย่างที่ (145)

ความรุนแรงบนฐานเพศสภาพ เป็นการกระทำรุนแรงที่เจาะจงไปที่คน บางคน หรือบางกลุ่ม เพราะเพศสภาพของคนกลุ่มนั้น เป็นการกระทำที่มุ่งให้เกิด การบาดเจ็บ เสียหายหรือเป็นทุกข์ทั้งทางร่างกาย จิตใจ และทางเพศแก่ ผู้ถูกกระทำ การกระทำความรุนแรงนี้เกิดขึ้นจากการเลือกปฏิบัติทางเพศสภาพ จากความคาดหวังในเรื่อง บทบาทหญิงชาย และจากเหตุทางเพศสภาพ เช่น สามี ทำร้ายร่างกายภรรยา ความรุนแรงที่เกิดกับทอม หญิงรักหญิงที่มีลักษณะชาย หรือการรุมรังแกเพื่อนนักเรียนชายข้ามเพศ ซึ่งมองว่าตนเองเป็นหญิงที่ใส่เสื้อ ชั้นในมาโรงเรียน ทั้งหมดนี้เพียงเพราะคนสองกลุ่มข้างต้นไม่ได้ทำตามความ คาดหวังในเรื่องบทบาทชาย

(ม. 5, พัฒนาคุณภาพวิชาการ: 94)

ตัวอย่าง (146)

ความรุนแรงทางเพศ คือ การกระทำที่มีวัตถุประสงค์ในการตอบสนอง ความต้องการทางเพศของผู้กระทำเอง หรือบังคับหลอกลวงให้ผู้ถูกกระทำยินยอม เช่น การพุดจาฉนวนลาม การแอบถ่าย หรือจับต้องของสงวน เช่น หน้าอก และ อวัยวะเพศ การบังคับขืนใจ การเลือกปฏิบัติทางเพศ

(ม. 3, เอ็มพันธ์: 139)

โดยมากตัวบทหนังสือเรียนจะมีการใช้ภาษาทางการเพื่ออธิบายหรือนำเสนอเนื้อหาในประเด็นต่าง ๆ ดังในตัวอย่างที่ (145) ผู้ผลิตตัวบทนำเสนอเนื้อหาเรื่องความรุนแรงบนพื้นฐานของเพศสภาพ โดยใช้ภาษาที่เป็นทางการ ไม่มีการใช้ภาษาพูดปะปน เช่นเดียวกับตัวอย่างที่ (146) เป็นการนำเสนอเนื้อหาเรื่องความรุนแรงทางเพศ ซึ่งผู้ผลิตตัวบทเลือกใช้ภาษาที่เป็นทางการในการนำเสนอเช่นกัน การเลือกใช้ภาษาที่เป็นทางการเมื่ออธิบายหรือนั้นจะทำให้เนื้อหาที่นำเสนอมีความน่าเชื่อถือมากยิ่งขึ้น ทำให้ผู้รับสารหรือผู้เรียนสามารถเข้าใจได้ว่าสิ่งที่ผู้ผลิตตัวบทต้องการนำเสนอเป็นสิ่งที่จริงจังและเชื่อถือได้

ในตัวบทหนังสือเรียนวิชาสุขศึกษายังมีการใช้น้ำเสียงที่แสดงให้เห็นว่าผู้ผลิตตัวบทมีอำนาจเหนือกว่าผู้รับตัวบท ดังเช่น การใช้วัจนกรรมแนะนำ เช่น

ตัวอย่างที่ (147)

แนวปฏิบัติของนักเรียนหญิงและนักเรียนชายต่อเพื่อนที่มีความเป็ยเบนทางเพศ

- ไม่กลั่นแกล้งหรือมองว่าเขาแปลกกว่าคนอื่น เพราะจะทำให้เขามีความทุกข์ใจ
- ไม่พูดจาส่อ เสียดหรือนินทาว่าร้าย ควรที่จะคิดว่าเขาเป็นมนุษย์เหมือนกันทุกคน

(ม. 1, สกสค.: 78)

จากตัวอย่าง (147) ผู้ผลิตตัวบทมีการใช้วัจนกรรมการชี้แนะ ซึ่งเป็นการชี้แนะผู้หญิงและผู้ชายว่าควรปฏิบัติต่อผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศอย่างไร จึงอาจกล่าวได้ว่าผู้ผลิตตัวบทมีอำนาจเหนือกว่าผู้รับตัวบทจึงมีการชี้แนะหรือแนะนำสิ่งที่ผู้เรียบเรียงตัวบทเห็นว่าคนในสังคมพึงกระทำ

นอกจากนี้ยังมีการใช้น้ำเสียงเป็นกึ่งทางการในการนำเสนอเนื้อหา ดังเช่น

ตัวอย่าง (148)

การโฆษณาเกี่ยวกับเครื่องสำอางที่ทำให้ผิวขาว หรือที่เรารู้จักกันโดยทั่วไปในชื่อครีมไวทีนนิ่ง (Whitening Cream) ผู้ประกอบการได้โฆษณาสร้างค่านิยมว่าการมีผิวขาวจะดูน่ามองและดึงดูดใจต่อผู้อื่นมากกว่าโดยเฉพาะเพศหญิง ทำให้ผู้หญิงอยากมีผิวขาวมากขึ้นจึงทำให้ซื้อสินค้าดังกล่าวมาใช้

(ม. 3, เอ็มพันธ์: 37)

การใช้ภาษากิ่งทางการอาจสร้างความใกล้ชิดระหว่างผู้ผลิตตัวบทกับผู้รับตัวบทได้มากยิ่งขึ้น ดังตัวอย่างที่ (148) มีการใช้ข้อความว่า “หรือที่เรารู้จักกันโดยทั่วไป” การใช้ภาษากิ่งทางการนี้ สามารถเพิ่มความสนิทสนมระหว่างตัวผู้ส่งสารกับผู้รับสารได้

การใช้น้ำเสียงในการสื่อสารครั้งนี้ ปรากฏทั้งการใช้น้ำเสียงที่เป็นทางการ และกิ่งทางการ โดยมากจะปรากฏการใช้น้ำเสียงทางการเมื่อนำเสนอเนื้อหาบทเรียน ทั้งนี้อาจเพื่อเป็นการสร้างความจริงจังและความน่าเชื่อถือของตัวบท รวมถึงน้ำเสียงทางการนั้นยังสามารถแสดงการมีอำนาจเหนือกว่าของผู้ส่งสารได้อีกด้วย ส่วนการใช้น้ำเสียงกิ่งทางการที่ปรากฏในตัวบทบางส่วน และที่ปรากฏในบทสนทนานั้น สามารถเพิ่มความใกล้ชิดของผู้สร้างตัวบทและผู้รับตัวบทได้

4.1.6 I - Instrumentalities (เครื่องมือ) หมายถึง ช่องทางหรือวิธีการสื่อสาร การเลือกใช้ ภาษาหรือถ้อยคำ รวมไปถึงลีลาภาษา

หนังสือเรียนรายวิชาสุขศึกษา ระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1-6 ใช้ภาษาไทยมาตรฐานเป็น เครื่องมือสำคัญในการสื่อสาร รูปเขียนของภาษาไทยมาตรฐานปรากฏผ่านเนื้อหาบทเรียน กิจกรรม รวมถึงคำถามท้ายหน่วย ภาษาไทยมาตรฐานนับเป็นภาษาราชการที่คนในสังคมไทยใช้ในการสื่อสาร เมื่อหนังสือเรียนมีการใช้ภาษาไทยมาตรฐานในการนำเสนอเนื้อหา ทำให้ผู้เรียนสามารถเข้าใจได้ ตรงกัน และยังทำให้ผู้ผลิตตัวบทสามารถถ่ายทอดสิ่งต่าง ๆ ทั้งความรู้ ความคิด ความเชื่อ ไปสู่ผู้เรียน ได้โดยได้ง่ายเช่นกัน เพราะผู้เรียนสามารถอ่านและเข้าใจได้ทันทีนอกจากการใช้รูปภาพ ยังมีการใช้ รูปภาพ แผนภาพ หรือตารางต่าง ๆ ประกอบเนื้อหาบทเรียนเพื่อเสริมความเข้าใจและสร้างความ น่าสนใจให้แก่บทเรียนมากยิ่งขึ้น และเมื่อสารถูกนำเสนอในรูปแบบหนังสือเรียน หนังสือเรียนนับเป็น สื่อสิ่งพิมพ์ที่มีความคงทน และยังมีชีวิตชีพเพื่อใช้ในการเรียนการสอนทั่วประเทศ ทำให้มีการ แพร่กระจายในวงกว้าง และผู้เรียนยังสามารถกลับมาอ่านหรือทบทวนได้เสมอ ด้วยเหตุนี้จึงทำให้ ความคิดหรือทัศนคติของผู้ผลิตตัวบทก็ยังคงอยู่ในหนังสือเรียนเสมอเช่นกัน

4.1.7 N - Norms of Interaction and Interpretation (บรรทัดฐานของการปฏิสัมพันธ์ และการตีความ) หมายถึง ข้อตกลงอันเป็นที่ทราบและยอมรับเกี่ยวกับการปฏิบัติตนของผู้ร่วม เหตุการณ์การสื่อสาร และข้อตกลงเกี่ยวกับการตีความหมายของสารในเหตุการณ์การสื่อสาร

1) บรรทัดฐานของการปฏิสัมพันธ์ (Norms of Interaction)

ในการศึกษาครั้งนี้ศึกษาจากหนังสือเรียนรายวิชาพื้นฐานสุขศึกษา ชั้นมัธยมศึกษา ที่รับรองโดยกระทรวงศึกษาธิการ มีผู้ส่งสาร คือ 1) ผู้เรียบเรียงตัวบทหนังสือเรียน 2) ภาครัฐ และ

3) ผู้สอน กลุ่มผู้เรียบเรียงตัวบทหนังสือเรียน คือบุคคลที่มีความรู้และความเชี่ยวชาญในด้านสุขศึกษา หรือสาขาอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง จะเป็นผู้คิดและเรียบเรียงตัวบทให้สอดคล้องกับหลักสูตรแกนกลาง การศึกษาขั้นพื้นฐานที่ภาครัฐกำหนด ส่วนภาครัฐ มีส่วนในการกำหนดหลักสูตรแกนกลางการศึกษา ขั้นพื้นฐาน และตรวจสอบเนื้อหาในหนังสือเรียนก่อนที่จะอนุญาตให้เผยแพร่และใช้ในการเรียนการสอนในโรงเรียน จึงกล่าวได้ว่าทั้งภาครัฐและผู้เรียบเรียงตัวบทหนังสือเรียนเป็นผู้ร่วมกันในการผลิต และสร้างตัวบทหนังสือเรียน ตัวบทที่ถูกสร้างขึ้นล้วนเป็นสิ่งที่กลุ่มบุคคลเหล่านี้เห็นพ้องกันว่าถูกต้อง และเหมาะสมกับผู้เรียนในแต่ละระดับชั้น โดยที่ผู้เรียนไม่ได้มีอำนาจในการคัดเลือกเนื้อหาที่ต้องการ ศึกษาออกจากรายวิชา ยังมีผู้สอน คือ ครูหรืออาจารย์ประจำกลุ่มสาระการเรียนรู้สุขศึกษาและพลศึกษาที่ใช้ หนังสือเรียนรายวิชาพื้นฐานสุขศึกษาเป็นสื่อในการถ่ายทอดความรู้ให้แก่นักเรียน

ผู้ส่งสารในครั้งนี้นี้ทั้งผู้เรียบเรียงตัวบท ภาครัฐ และผู้สอน นับว่าเป็นผู้ที่มีอำนาจมากกว่าผู้รับ สารหรือผู้เรียน รวมถึงในหนังสือเรียนที่มีน้ำเสียงที่เป็นทางการและเหนือกว่าของผู้ส่งสาร จึงยิ่งเน้น ย้ำอำนาจของผู้ส่งสารให้ชัดเจนมากยิ่งขึ้น ทำให้เนื้อหาในหนังสือเรียน รวมถึงความคิดและทัศนคติ ต่าง ๆ จากผู้ส่งสารก็สามารถส่งต่อไปให้ผู้เรียนได้โดยง่าย

2) บรรทัดฐานของการตีความ (Norms of Interpretation)

หนังสือเรียนรายวิชาสุขศึกษาเป็นหนังสือที่ผลิตโดยกลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิในสาขาวิชา สุขศึกษา หรือสาขาอื่นที่เกี่ยวข้อง รวมถึงได้รับการรับรองจากกระทรวงศึกษาธิการ จึงทำให้หนังสือ เรียนถือเป็นเอกสารหรือข้อมูลที่มีความถูกต้องและน่าเชื่อถือ และยังเมื่อถูกใช้ในการเรียนการสอนใน โรงเรียน ที่มีผู้ถ่ายทอดสาร คือ ครู ที่นับว่ามีอำนาจสูงในชั้นเรียน ดังนั้นเนื้อหาบทเรียน รวมถึง ความคิดหรือทัศนคติต่าง ๆ ที่ปรากฏทั้งจากการนำเสนอโดยตรงหรือการนำเสนอโดยอ้อมจึงสามารถ ส่งต่อไปยังผู้เรียนหรือผู้รับตัวบทได้โดยง่ายโดยที่ผู้เรียนไม่ทันตั้งตัว และผู้เรียนมีแนวโน้มที่จะ รับข้อมูลหรือสารนั้นโดยไม่มีข้อโต้แย้ง

4.1.8 G – Genre (ประเภทการสื่อสาร) หมายถึง ประเภทของถ้อยคำที่สื่อสารซึ่งมักมีชื่อ เรียกเฉพาะ

เนื้อหาในหนังสือเรียนเป็นการให้ความรู้และอบรมสั่งสอน จึงจัดเป็นปริจเฉทการสั่งสอน หนังสือเรียนจัดทำขึ้นเพื่อเป็นสื่อที่ใช้ประกอบในการเรียนการสอน ผู้สอนหรือครูจะใช้หนังสือเรียน เพื่อเป็นแนวทางและมาตรฐานในการสอนในแต่ละระดับชั้น หนังสือเรียนจะมีการนำเสนอเนื้อหาโดย แบ่งเป็นบท ในแต่ละบทจะมีทั้งเนื้อหาบทเรียนและแบบฝึกหัดเพื่อวัดความรู้ความเข้าใจของผู้เรียน และนอกจากนี้หนังสือเรียนยังเป็นวาทกรรมที่มีการผลิตและกระจายตัวบทออกไปเป็นวงกว้างสู่ ผู้เรียนทั่วประเทศ เนื้อหาในหนังสือเรียนจึงถูกกระจายสู่ผู้เรียนเป็นวงกว้างเช่นกัน รวมถึงความคิด

ความเชื่อและทัศนคติของผู้ผลิตตัวบทที่แฝงไว้ในตัวบทก็ถูกส่งต่อไปยังผู้เรียนเช่นกัน และด้วยหนังสือเรียนที่มีรูปแบบเป็นปริจเฉทการสั่งสอน ทำให้ผู้เรียนมีแนวโน้มที่จะเข้าใจและเปิดรับในสิ่งที่หนังสือเรียนได้นำเสนอไว้

ทั้งนี้จึงแสดงให้เห็นว่าปริจเฉทหนังสือเรียนมีความแตกต่างจากปริจเฉทอื่น ๆ เนื่องจากเป็นวาทกรรมที่มีเป็นปริจเฉทการสั่งสอนที่มีการผลิตและกระจายตัวบทสู่คนในวงกว้าง รวมถึงเป็นวาทกรรมที่ได้รับการยอมรับจากคนในสังคมว่ามีความน่าเชื่อถือ ทำให้ทั้งเนื้อหาและความคิดความเชื่อในหนังสือเรียนมีแนวโน้มที่จะมีอิทธิพลต่อความคิดและทัศนคติของผู้รับสารไม่มากนักน้อย

จากการวิเคราะห์ห้องคำประกอบทางการสื่อสารตามแนวคิดชาติพันธุ์วรรณาแห่งการสื่อสาร ทำให้ทราบถึงภาพรวมองค์ประกอบทางการสื่อสารในการสื่อสารครั้งนี้มากขึ้น ซึ่งนำไปสู่การอธิบายวิถีปฏิบัติทางวาทกรรม (discourse practice) โดยจะกล่าวแยกเป็น 2 ส่วน คือ 1) การผลิตและกระจายตัวบท 2) การบริโภคนิยมและตีความตัวบท มีรายละเอียดดังนี้

1) การผลิตและกระจายตัวบท หนังสือเรียนเป็นวาทกรรมที่ผลิตโดยผู้มีความรู้และความเชี่ยวชาญในด้านนั้น ๆ การศึกษาครั้งนี้ศึกษาจากหนังสือเรียนรายวิชาสุขศึกษา ผู้ผลิตตัวบทจึงเป็นผู้เชี่ยวชาญด้านสุขศึกษาและสาขาที่เกี่ยวข้อง และหนังสือเรียนทุกระดับชั้นก่อนจะตีพิมพ์เผยแพร่ และใช้ในการเรียนการสอนในแต่ละโรงเรียนได้จำเป็นต้องได้รับการตรวจประเมินคุณภาพทางวิชาการจากกระทรวงศึกษาธิการว่าสอดคล้องกับหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานที่กระทรวงศึกษาธิการกำหนดขึ้น เมื่อผ่านการตรวจสอบแล้วจึงจะได้รับอนุญาตให้ใช้ตีพิมพ์เผยแพร่ และในการเรียนการสอนในสถานศึกษา หนังสือเรียนจึงได้รับการยอมรับจากคนในสังคมว่าถูกต้องและน่าเชื่อถือ ตัวบทในหนังสือเรียนไม่ว่าจะเป็นด้านเนื้อหาความรู้ หรือความคิดความเชื่อที่แฝงไว้จึงเผยแพร่สู่ผู้เรียนได้ง่ายและรวดเร็ว

นอกจากนี้หากพิจารณาจากการกระบวนการผลิตและจัดทำหนังสือเรียน “รัฐ” เป็นส่วนหนึ่งที่มีบทบาทสำคัญ เนื่องจากเนื้อหาในหนังสือเรียนต้องสอดคล้องกับหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานที่กำหนดขึ้นโดยกระทรวงศึกษาธิการที่เป็นองค์กรภาครัฐที่ดูแลในด้านการศึกษา ดังนั้นจึงอาจกล่าวได้ว่า รัฐมีส่วนในการควบคุมความคิดของคนในสังคมให้เป็นไปในทิศทางเดียวกันตามที่รัฐต้องการ เช่นเดียวกับที่วิสันต์ สุขวิสิทธิ์ (2554: 361) กล่าวว่า หนังสือเรียนเป็นเครื่องมือที่รัฐใช้ในการถ่ายทอดอุดมการณ์บางประการแก่เยาวชน เพื่อเตรียมความพร้อมให้เป็นสมาชิกที่ “พึงประสงค์”

ในด้านการกระจายตัวบท หนังสือเรียนเป็นวาทกรรมที่กระจายไปสู่คนในสังคมอย่างเป็นวงกว้าง เพราะหนังสือเรียนถือเป็นแหล่งความรู้ที่ครูผู้สอนใช้ในการประกอบการสอนในโรงเรียน และระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 - 6 ยังเป็นระดับชั้นที่อยู่ในการศึกษาขั้นพื้นฐาน ดังนั้นผู้เรียนที่อยู่ใน

ระบบการศึกษาของไทยจึงต้องใช้หนังสือเรียนเป็นสื่อในการเรียนการสอน ประกอบกับหนังสือเรียนจัดพิมพ์ขึ้นในรูปแบบของหนังสือที่มีความคงทน ทำให้ผู้เรียนสามารถกลับมาอ่านหรือทบทวนได้เสมอ ทำให้ความคิดและทัศนคติในเรื่องต่าง ๆ ที่ปรากฏอยู่ในหนังสือเรียนก็มีความคงทนเช่นกัน เมื่อผู้เรียนอ่านข้อมูลจากหนังสือเรียนครั้งใดก็ย่อมได้รับความคิดและทัศนคติเหล่านั้นได้เสมอ

2) การบริโภคและตีความตัวบท หนังสือเรียนที่ใช้ในการเรียนการสอนของโรงเรียนต้องได้รับรองจากกระทรวงศึกษาธิการซึ่งเป็นหน่วยงานภาครัฐ ทำให้มีมาตรฐานและความน่าเชื่อถือ ผู้เรียนจึงมีแนวโน้มที่จะยอมรับ เชื่อ และปฏิบัติตามเนื้อหาที่ปรากฏในหนังสือเรียน รวมถึงความคิด ความเชื่อต่าง ๆ ที่อาจแฝงอยู่ในตัวบทของหนังสือเรียนนั้นด้วย การเรียนการสอนในห้องเรียน ผู้สอนหรือครูย่อมใช้หนังสือเรียนเป็นสื่อในการเรียนการสอนเพื่อความเป็นมาตรฐานเดียวกันในการสอนแต่ละโรงเรียนและแต่ละระดับชั้น ซึ่งสังคมไทยเคารพยกย่องว่าครูคือผู้ที่ประสิทธิ์ประสาทวิชาความรู้ ความรู้ที่ถ่ายทอดผ่านครูจึงเป็นความรู้ที่ผู้เรียนพร้อมที่จะยอมรับและปฏิบัติตาม ทำให้เมื่อครูถ่ายทอดความรู้และความคิดต่าง ๆ จากหนังสือเรียนสู่ผู้เรียน ผู้เรียนจึงมีแนวโน้มที่จะยอมรับและปฏิบัติตาม

ทั้งนี้จึงกล่าวได้ว่า หนังสือเรียนถูกผลิตและถูกถ่ายทอดโดยกลุ่มคนที่มีอำนาจในสังคมคือ ภาครัฐ ผู้ทรงคุณวุฒิสถาบันการศึกษาและสาขาที่เกี่ยวข้อง และครูอาจารย์ ทำให้เนื้อหาที่ปรากฏในหนังสือเรียนย่อมมีความน่าเชื่อถือ ประกอบกับฉากการเรียนการสอนที่เกิดขึ้นในโรงเรียนหรือห้องเรียนที่เป็นพื้นที่แห่งการเรียนรู้ จึงทำให้ผู้รับสารซึ่งคือผู้เรียนพร้อมที่จะรับสารหรือความรู้จากหนังสือเรียนและผู้สอน ดังนั้นการนำเสนอเนื้อหาเรื่องเพศสภาวะที่ปรากฏในหนังสือเรียนที่แฝงไว้ถึงความคิดและความเชื่อของผู้ผลิตตัวบทและครูอาจารย์ต่อเพศสภาวะนั้น ๆ ผ่านการใช้วัจนกรรมต่าง ๆ ย่อมถูกส่งต่อและถ่ายทอดสู่ผู้เรียนเช่นกัน ภาพตัวแทนที่ถูกนำเสนอทั้งโดยตรงและที่แฝงไว้จึงถูกส่งต่อไปยังผู้เรียนโดยที่ผู้เรียนอาจไม่รู้ตัว และส่งผลให้ผู้เรียนที่มีอำนาจน้อยกว่าเข้าใจและรับรู้สิ่งที่ผู้มีอำนาจมากกว่าต้องการ

4.2 วิธีปฏิบัติทางสังคมและวัฒนธรรม

ในหัวข้อวิธีปฏิบัติทางสังคมและวัฒนธรรมนี้ ผู้วิจัยจะนำเสนอใน 2 ประเด็น คือ อิทธิพลของสังคมวัฒนธรรมที่ส่งผลต่อการนำเสนอภาพตัวแทนเพศสภาวะต่าง ๆ ในหนังสือเรียน และผลทางอุดมการณ์ของการนำเสนอภาพตัวแทนเพศสภาวะต่าง ๆ ในหนังสือเรียนสุศึกษา มีรายละเอียดดังนี้

4.2.1 อิทธิพลของสังคมวัฒนธรรมที่ส่งผลต่อการนำเสนอภาพตัวแทนเพศสภาวะต่าง ๆ ในหนังสือเรียน

จากการศึกษาพบว่าอิทธิพลของสังคมวัฒนธรรมที่ส่งผลต่อการนำเสนอภาพตัวแทนผู้หญิงผู้ชาย และผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศในหนังสือเรียนรายวิชาพื้นฐานสุศึกษา มีดังนี้

1) ความคิดเดิมของคนในสังคม

ความคิดเรื่องเพศของคนในสังคม เดิมมักมองแต่เพียงเพศสรีระซึ่งคือเพศหญิงและเพศชายเท่านั้น ดังที่ภัทรรัตน์ พันธุ์ประสิทธิ์ (2559: 303) กล่าวว่า

การศึกษาเรื่องเพศกับร่างกายโดยทั่วไป มักเป็นไปตามกรอบความคิดและความรู้ทางวิทยาศาสตร์ที่เชื่อว่าผู้ชายและผู้หญิง ลักษณะทางกายภาพของร่างกาย ส่งผลให้ทั้งสองเพศแตกต่างกัน ซึ่งความคิดเช่นนี้เป็นความคิดที่มีอิทธิพลอย่างมากตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบัน คนส่วนมากมักคิดว่าผู้ชายและผู้หญิงถูกกำหนดให้มีความแตกต่างโดยธรรมชาติ จึงส่งผลให้เกิดความคิดที่ว่า เพราะผู้ชายมีกล้ามเนื้อที่แข็งแรงกว่า ทำให้เป็นเพศที่แข็งแรงและต้องควบคุมผู้หญิงให้อยู่ภายใต้อำนาจ รวมถึงความเชื่อที่ว่าบนโลกมีเพศอยู่เพียงสองเพศคือชายและหญิง ขณะที่เพศอื่น ๆ นับเป็นความไม่สมบูรณ์หรือผิดธรรมชาติ

ความคิดเดิมในลักษณะนี้ส่งผลให้เกิดความเชื่อที่ว่าผู้ชายแข็งแรง มีความเป็นผู้นำ และมีอำนาจมากกว่าผู้หญิง และส่งผลทำให้ผู้หญิงด้อยกว่าผู้ชาย นอกจากนี้ความคิดเดิมเรื่องสองเพศยังส่งผลให้ผู้ที่มิใช่เพศสภาวะอื่นที่ไม่ใช่เพศหญิงหรือชาย ถูกมองว่าเป็นผู้ผิดปกติหรือแตกต่าง จึงส่งผลให้ผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศถูกผลักออกมาเป็น “อื่น” หรือเป็น “คนชายขอบ” และความเป็นอื่นนี้เองทำให้ในบางครั้งผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศถูกจำกัดสิทธิ์หรือโอกาสบางอย่าง เพียงเพราะไม่ได้มีลักษณะตรงตามที่สังคมคาดหวังหรือกำหนดไว้ ดังที่อำนาจ มงคลสืบสกุล (2561: 79) กล่าวว่า “ภาพรวมของสังคมไทยดูเหมือนว่าจะเป็นสังคมที่ค่อนข้างเปิดกว้างและยอมรับต่อกลุ่มคนที่มีความหลากหลายทางเพศ แต่พบว่ามีความย้อนแย้งกับความเป็นจริง เพราะสังคมยังไม่ได้ให้การยอมรับอย่างแท้จริงยังคนมีอคติ การตีตราจากสังคม เหตุผลเพียงเพราะเป็นผู้มีอัตลักษณ์ทางเพศที่ไม่ตรงกับ

ชนบทรรมนิยม” จากที่กล่าวมานี้จึงมีความเป็นไปได้ว่าผู้ผลิตตัวบทบางส่วนอาจจะได้รับอิทธิพลจากความคิดเดิมที่มีอยู่ในสังคมในเรื่องการมี 2 เพศซึ่งคือผู้หญิงและผู้ชาย และด้วยสรีระทางร่างกายทำให้ผู้ชายต้องเป็นฝ่ายที่ดูแลและปกป้องผู้หญิง ส่วนผู้หญิงจะเป็นฝ่ายที่รับการดูแลจากผู้ชาย ทำให้หนังสือเรียนมีการนำเสนอเนื้อหาที่แสดงให้เห็นว่าผู้ชายเป็นผู้ที่มีความแข็งแรง ส่วนผู้หญิงเป็นผู้ที่อ่อนแอกว่าผู้ชาย รวมถึงความคิดเกี่ยวกับผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศว่าเป็นคนอีกกลุ่มหนึ่งของสังคม จึงทำให้มีภาพตัวแทนด้านลบหรือภาพตัวแทนที่นำเสนอถึงความไม่เท่าเทียมของผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศปรากฏในหนังสือเรียน

ความคิดเรื่องชายเป็นใหญ่ หรือปิตาธิปไตย (Patriarchy) หมายถึง ระบบสังคมที่เอื้อให้เพศชายหรือความเป็นชายมีสิทธิหรืออำนาจเหนือเพศอื่น หรือกล่าวได้ว่าเป็นแนวคิดที่เพศชายเป็นศูนย์กลางของสังคม ระบบนี้ให้อำนาจและโอกาสในการเข้าถึงทรัพยากรต่าง ๆ กับผู้ชายมากกว่าเพศอื่น ๆ (พาฝัน หน่อแก้ว, 2565: ออนไลน์) ความคิดนี้เป็นความคิดที่อยู่ในสังคมไทยมายาวนาน การที่อุดมการณ์ชายเป็นใหญ่ยังคงอยู่ในสังคมนั้น เป็นเพราะสถาบันทางสังคมสร้าง ตอกย้ำ และผลิตซ้ำโดยใช้ภาษาเป็นเครื่องมือ (เพ็ญนภา คล้ายสิงห์โต, 2556: 183)

จากการวิเคราะห์หนังสือเรียนรายวิชาพื้นฐานสุขศึกษาในประเด็นภาพตัวแทนผู้หญิงและผู้ชาย พบว่าปรากฏภาพตัวแทนที่แสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์ระหว่างผู้หญิงและผู้ชายซึ่งมีภาพที่ปรากฏคู่กันได้แก่ ภาพตัวแทนผู้หญิงเป็นผู้ถูกคุกคามหรือถูกระงับ-ภาพตัวแทนผู้ชายเป็นผู้ที่คุกคามและไม่น่าไว้วางใจ ภาพตัวแทนผู้หญิงด้อยกว่าผู้ชาย-ภาพตัวแทนผู้ชายมีความเป็นผู้นำมีอำนาจ และได้รับโอกาสมากกว่าผู้หญิง จะเห็นได้ว่าภาพตัวแทนที่ได้กล่าวไปแสดงให้เห็นถึงความไม่เท่าเทียมระหว่างเพศ คือ ผู้หญิงมักจะด้อยหรืออ่อนแอกว่าผู้ชาย นอกจากนี้ในด้านภาพตัวแทนที่นำเสนอความเป็นผู้หญิง พบว่า ผู้หญิงยังคงถูกนำเสนอในภาพของผู้ที่มีพื้นที่ภายในบ้าน เป็นผู้ดูแลบ้านรวมถึงดูแลคนในครอบครัว ทั้งนี้อาจเนื่องจากผู้ผลิตตัวบทบางส่วนอาจได้รับความคิดเรื่องชายเป็นใหญ่ที่ยังคงมีอยู่ในสังคม

นัยนา สุภาพิ่ง กล่าวว่า “ความไม่เป็นธรรมในเรื่องเพศเกิดขึ้นได้กับทุกคน ทุกเพศ ไม่ว่าจะเพศหญิง ชาย เกย์ ทอม ดี ก็มีโอกาสโดนไม่ต่างกัน แม้กระทั่งผู้ชายก็ได้รับผลกระทบจากการถูกคาดหวังในสังคมว่าต้องเก่ง เข้มแข็ง เป็นผู้นำ” (ปานใจ ปิ่นจินดา, 2556: 89) จะเห็นได้ว่าจากความคิดเรื่องชายเป็นใหญ่ นอกจากจะทำให้เพศอื่น ๆ ถูกกดให้ด้อยกว่าเพศชายแล้ว เพศชายเองก็ถูกกดดันเช่นเดียวกัน เพราะสังคมมีความคาดหวังต่อผู้ชายไว้ว่าต้องกล้าหาญ เข้มแข็ง เป็นผู้นำสามารถจัดการกับปัญหาต่าง ๆ ได้ ซึ่งในตัวบทหนังสือเรียนก็มีการนำเสนอว่าผู้ชายควรเป็นสุภาพบุรุษ มีน้ำใจช่วยเหลือผู้อื่น ทั้งนี้นับว่าเป็นความคาดหวังของผู้ผลิตตัวบทที่มีต่อผู้ชายเช่นกันว่าผู้ชายควรเป็นผู้ปกป้องและช่วยเหลือผู้อื่น

แต่อย่างไรก็ดี หนังสือเรียนก็มีการนำเสนอเรื่องความเท่าเทียมระหว่างเพศด้วยเช่นกัน ซึ่งนับเป็นประเด็นใหม่ที่หนังสือเรียนรายวิชาอื่น ๆ อาจยังไม่มีการกล่าวถึงมากนัก หนังสือเรียนสุขศึกษาที่ผู้วิจัยศึกษาในครั้งนี้นี้มีการนำเสนอประเด็นความรุนแรงระหว่างเพศ และความไม่เท่าเทียมระหว่างเพศ โดยมีการยกตัวอย่างสถานการณ์หรือเหตุการณ์ที่นำไปสู่ความไม่เท่าเทียมระหว่างเพศ เช่น การยกย่องว่าผู้ชายเป็นใหญ่ ผู้ชายเห็นผู้หญิงเป็นสมบัติของตน ผู้ชายได้รับโอกาสมากกว่า โดยผู้ผลิตตัวบทจะนำเสนอว่าสิ่งเหล่านี้เป็นความคิดหรือการกระทำที่ไม่เหมาะสม เพราะก่อให้เกิดความไม่เท่าเทียมระหว่างเพศ และยังมีกรนำเสนอเนื้อหาเพื่อให้ผู้เรียนทราบว่าทุกเพศมีความเท่าเทียมกันทั้งผู้หญิง ผู้ชาย และผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศ ทั้งนี้จึงแสดงให้เห็นว่าผู้ผลิตตัวบทมีเจตนาดีที่จะสร้างความเท่าเทียมระหว่างเพศให้แก่คนในสังคม เสมือนว่ากำลังพยายามลบความคิดเรื่องชายเป็นใหญ่จากความคิดของคนในสังคม แต่อาจด้วยความไม่ตั้งใจของผู้เขียนจึงยังมีความคิดเรื่องชายเป็นใหญ่แฝงอยู่ในตัวบทหนังสือเรียน ทำให้หนังสือเรียนยังปรากฏภาพตัวแทนที่แสดงให้เห็นถึงความไม่เท่าเทียมระหว่างเพศที่ผู้ชายเป็นใหญ่หรือมีอำนาจมากกว่าผู้หญิง

2) กฎหมาย

จากการศึกษาพบว่าหนังสือเรียนสุขศึกษามีการใช้สหบทโดยการอ้างกฎหมายเพื่อนำเสนอให้เห็นถึงความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในสังคมไทย โดยกฎหมายที่มีการกล่าวถึงในหนังสือเรียนสุขศึกษา ได้แก่ พระราชบัญญัติความเท่าเทียมระหว่างเพศ พ.ศ. 2558 และพระราชบัญญัติการป้องกันและแก้ไขการตั้งครรภ์ในวัยรุ่น พ.ศ. 2559

2.1) พระราชบัญญัติความเท่าเทียมระหว่างเพศ พ.ศ. 2558

หนังสือเรียนมีการกล่าวถึงพระราชบัญญัติความเท่าเทียมระหว่างเพศ พ.ศ. 2558 ซึ่งพระราชบัญญัตินี้เป็นพระราชบัญญัติฉบับแรกที่น่าเสนอเรื่องความเท่าเทียมระหว่างเพศ มีวัตถุประสงค์เพื่อกำหนดมาตรการคุ้มครองผู้ถูกเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมระหว่างเพศ และป้องกันมิให้มีการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมระหว่างเพศ (ราชกิจจานุเบกษา, 2558: 27) แสดงให้เห็นว่าประเทศไทยรับรู้และตระหนักถึงปัญหาความไม่เท่าเทียมระหว่างเพศ จึงมีมาตรการป้องกันการเลือกปฏิบัติที่ไม่เป็นธรรมระหว่างเพศที่เกิดขึ้นในสังคม เมื่อมีการประกาศใช้พระราชบัญญัติฉบับนี้ขึ้นหนังสือเรียนสุขศึกษาจึงมีการปรับปรุงเนื้อหาเพื่อให้สอดคล้องกับพระราชบัญญัตินี้ดังกล่าว ทำให้เนื้อหาในหนังสือเรียนมีการนำเสนอเนื้อหาที่สร้างความรู้และความเข้าใจเรื่องความหลากหลายทางเพศ แต่อย่างไรก็ดี จากการศึกษพบว่าหนังสือเรียนสุขศึกษาที่ผู้วิจัยศึกษาในครั้งนี้นี้ มี 4 สำนักพิมพ์ที่ปรับปรุงและแก้ไขเนื้อหาตามพระราชบัญญัติความเท่าเทียมระหว่างเพศและกฎหมายอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ สำนักพิมพ์พัฒนาคุณภาพวิชาการ วัฒนาพานิช อักษรเจริญทัศน์ และเอมพันธ์ ส่วนสำนักพิมพ์สกสค. ไม่ได้มีการปรับปรุงเนื้อหาตามพระราชบัญญัตินี้ดังกล่าว

พระราชบัญญัติฉบับนี้เป็นพระราชบัญญัติฉบับแรกที่ทำให้ความคุ้มครองแก่ผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศ นับว่าเป็นจุดเริ่มต้นที่ดีของสังคมที่ให้ความสำคัญกับผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศมากยิ่งขึ้น (ม. 1, อักษรเจริญทัศน์: 62) จะเห็นได้ว่าการประกาศใช้พระราชบัญญัตินี้แสดงให้เห็นถึงการดูแลและคุ้มครองสมาชิกในสังคมทุกเพศ โดยเฉพาะผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศที่ในอดีตยังไม่มีกฎหมายที่ให้การคุ้มครองดูแล แต่หลังจากการประกาศใช้พระราชบัญญัตินี้ทำให้ผู้ที่มีความหลากหลายได้รับการคุ้มครองดูแลเช่นเดียวกับเพศอื่น ๆ แสดงให้เห็นถึงความเท่าเทียมระหว่างเพศที่มีมากขึ้นในสังคมไทย

แม้ว่าในประเทศไทยจะมีการประกาศใช้พระราชบัญญัติความเท่าเทียมระหว่างเพศ พ.ศ. 2558 แต่ยังมีกฎหมายอีกจำนวนมากที่ยังไม่เอื้อประโยชน์ต่อผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศอย่างแท้จริง ดังที่อำนาจ มงคลสืบสกุล (2561: 79) กล่าวว่า “คู่รักเพศเดียวกันไม่สามารถจะดำเนินการใด ๆ ตามกฎหมายในฐานะคู่สมรสได้ เช่น สิทธิในการจัดการสินสมรส สิทธิประโยชน์ด้านภาษี สิทธิประโยชน์จากการประกันชีวิต ข้อจำกัดเหล่านี้นับว่าเป็นอุปสรรคต่อการใช้ชีวิตของกลุ่มคนที่มีความหลากหลายทางเพศ” แสดงให้เห็นว่าผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศอาจยังไม่ได้รับการยอมรับจากคนในสังคมอย่างแท้จริง เพราะยังมีการถูกจำกัดโอกาสหรือสิทธิต่าง ๆ หรือไม่สามารถกระทำบางอย่างได้เท่าเทียมกับผู้หญิงและผู้ชาย หรือจากตัวอย่างจากกรณีการเรียกร้องให้บรรจุคำว่า ‘ความหลากหลายทางเพศ’ ไว้ในรัฐธรรมนูญ หรือเรื่องขอเปลี่ยนคำนำหน้านามของคนข้ามเพศชี้ให้เห็นถึงความยากลำบากในการปรับเปลี่ยนวิถีคิดและกระบวนการจัดการทางสังคมของรัฐและสังคมที่ยังคงยึดโยงอยู่กับเส้นแบ่งทางเพศที่แบ่งคนออกเป็นเพียงสองเพศตรงข้ามหรือหญิงและชาย (วารสารณัฏ ชาญสนธิ, 2551 : 78)

แต่อย่างไรก็ดี การที่หนังสือเรียนมีการนำเสนอถึงพระราชบัญญัติความเท่าเทียมระหว่างเพศ พ.ศ. 2558 แสดงให้เห็นว่าผู้ผลิตตัวบทเริ่มให้ความสำคัญกับความเท่าเทียมระหว่างเพศ และการนำเสนอถึงพระราชบัญญัตินี้ น่าจะมีส่วนทำให้เกิดการรับรู้ถึงความหลากหลายทางเพศจากแบบเรียนมากยิ่งขึ้น นับเป็นจุดเริ่มต้นที่ดีที่จะทำให้คนในสังคมตระหนักรู้เรื่องความเท่าเทียมระหว่างเพศ สอดคล้องกับที่ศรีสว่าง พัววงศ์แพทย (2543: 34) กล่าวว่า การมีกฎหมายหรือกติกาสังคมออกมารับรองสิทธิ ไม่ได้หมายความว่าผลเป็นจริงเสมอไป トラบใดที่อคติทางเพศยังมีอยู่อย่างชัดเจนหรืออาจแอบแฝงอยู่ในความคิดความเชื่อของคนในสังคม แต่การมีกลไกกฎหมาย ถือเป็นก้าวหนึ่งในการปูทางให้การทำงานสะดวกขึ้น มีเป้าหมาย รวมถึงมีการยอมรับได้มากขึ้น

2.2) พระราชบัญญัติการป้องกันและแก้ไขการตั้งครุฑในวัยรุ่น พ.ศ. 2559

ประเทศไทยให้ความสำคัญต่อการป้องกันและแก้ไขปัญหาการตั้งครุฑในวัยรุ่น จึงมีการประกาศใช้พระราชบัญญัติฉบับนี้ขึ้น ซึ่งเหตุผลในการประกาศใช้พระราชบัญญัติฉบับนี้ คือ การตั้งครุฑวัยรุ่นของประเทศมีจำนวนเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องซึ่งผลกระทบต่อสุขภาพของบุคคล ครอบครัว ชุมชน สังคม และเศรษฐกิจในภาพรวม ดังนั้นสมควรสร้างกลไกในการกำหนดนโยบาย ยุทธศาสตร์ และการดำเนินการร่วมกันของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งหน่วยงานรัฐและเอกชน (ราชกิจจานุเบกษา, 2559) เนื้อหาในพระราชบัญญัติฉบับนี้ อาทิ

มาตรา 6 ให้สถานศึกษาจัดให้มีระบบการดูแล ช่วยเหลือ และคุ้มครอง นักเรียนหรือ นักศึกษาซึ่งตั้งครุฑให้ได้รับการศึกษาด้วยรูปแบบที่เหมาะสมและ ต่อเนื่อง รวมทั้งจัดให้มีระบบการส่งต่อให้ได้รับบริการอนามัยการเจริญพันธุ์ และการจัดสวัสดิการสังคมอย่างเหมาะสม

มาตรา 9 ให้มีการจัดสวัสดิการสังคม ให้มีการฝึกอาชีพตามความสนใจและความถนัดแก่ วัยรุ่นที่ตั้งครุฑก่อนและหลังคลอดที่ประสงค์จะเข้ารับฝึกอาชีพ และประสานงานเพื่อจัดหางาน ให้ได้ประกอบอาชีพตามความเหมาะสม

จากทั้ง 2 มาตราจะเห็นได้ว่าวัยรุ่นที่ตั้งครุฑจะได้รับการคุ้มครอง ช่วยเหลือ ดูแล มากขึ้น มีการคำปรึกษาและช่วยเหลือวัยรุ่นตั้งครุฑให้ได้รับการศึกษาอย่างต่อเนื่อง รวมถึงมีการจัดการฝึกอาชีพให้วัยรุ่นตั้งครุฑทั้งก่อนและหลังคลอด ซึ่งนับว่าเป็นประโยชน์ต่อวัยรุ่นที่ตั้งครุฑ เป็นอย่างยิ่ง ที่แต่เดิมผู้หญิงวัยรุ่นที่ตั้งครุฑมักจะได้รับผลกระทบต่าง ๆ อาทิ การขาดโอกาสในการศึกษา การขาดโอกาสในการหารายได้ รวมถึงอาจเกิดปัญหาด้านสุขภาพต่าง ๆ ทั้งกายและจิตใจ ดังที่ในหนังสือเรียนสุขศึกษาปรากฏภาพตัวแทนผู้หญิงถูกคุกคามหรือถูกรังแก ที่มีการนำเสนอว่า ผู้หญิงได้รับผลกระทบจากการตั้งครุฑเมื่อยังไม่พร้อม แต่เมื่อมีการประกาศใช้พระราชบัญญัติการป้องกันและแก้ไขการตั้งครุฑในวัยรุ่น พ.ศ. 2559 ทำให้ผู้หญิงวัยรุ่นที่ตั้งครุฑได้รับโอกาสในการศึกษา และโอกาสในการประกอบอาชีพมากยิ่งขึ้น ซึ่งนับเป็นการลดผลกระทบที่จะเกิดขึ้นกับ ผู้หญิง และแสดงให้เห็นว่าสังคมมีการเปิดโอกาสให้ผู้ตั้งครุฑได้ใช้ชีวิตเหมือนกับบุคคลทั่วไป โดยไม่มีข้อจำกัดในเรื่องต่าง ๆ

3) สื่อ (Media)

สื่อ (Media) หมายถึงสื่อที่สามารถนำสารจากผู้ส่งสารไปสู่ผู้รับสารจำนวนมากได้อย่างรวดเร็ว ภายในระยะเวลาที่ใกล้เคียงกันหรือในเวลาเดียวกัน อาทิ หนังสือพิมพ์ นิตยสาร หนังสือ วิทยุ โทรทัศน์ ภาพยนตร์ (กิตติมา สุรสนธิ, 2557: 99) เนื่องจากสื่อสามารถกระจายข้อมูลไปสู่ผู้รับสารจำนวนมากได้ในระยะเวลาอันรวดเร็ว ทำให้สื่อสามารถส่งต่อความคิดความเชื่อได้อย่างรวดเร็วเช่นกัน เมื่อผู้รับสารเปิดรับสารจากสื่อ อาทิ โทรทัศน์ วิทยุ หนังสือ หรือหนังสือพิมพ์ ก็ย่อมได้รับเนื้อหาที่ผู้ผลิตสื่อต้องการนำเสนอ เมื่อสื่อมีการนำเสนอเนื้อหาในลักษณะใด ผู้รับสื่อหรือผู้รับสารก็ย่อมได้รับความคิดในลักษณะนั้น ซึ่งผู้เขียนหรือผู้ผลิตตัวบทหนังสือเรียนย่อมได้รับการนำเสนอภาพของเพศภาวะต่าง ๆ ผ่านสื่อ แล้วผู้เขียนก็นำภาพในความคิดที่ได้จากการรับรู้ผ่านสื่อนี้มา นำเสนอแก่ผู้เรียนผ่านการใช้ภาษาในหนังสือเรียนสู่ศึกษา

การนำเสนอภาพของผู้หญิง สื่อเป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้ภาพผู้หญิงแบบเดิมยังคงอยู่ไม่ว่าจะเป็นผู้หญิงในละครหรือโฆษณา (สถาบันวิชาการสื่อสารสาธารณะ, 2556: 66-67) เมื่อผู้รับสารรับชมสื่อต่าง ๆ อาจเป็นละครหรือโฆษณาก็สามารถทำให้ผู้รับสารเข้าใจว่าสิ่งที่ผู้ส่งสารนำเสนอเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นจริงในสังคม ซึ่งเสมือนเป็นการผลิตซ้ำภาพเดิมที่อาจเคยเกิดขึ้นในสังคม สอดคล้องกับที่อุษา เลิศศรีสันทนต์ (2556: 37) กล่าวว่า “ภาพลักษณ์ผู้หญิงแบบนางเอกและนางร้ายในละครที่ยังไม่พ้นบทบาทการแย่งชิงผู้ชาย และการใช้ความรุนแรงต่อกัน ซึ่งคณะผู้จัดทำละครมักอ้างว่าสิ่งที่นำเสนอในละครคือภาพสะท้อนความเป็นจริง แต่เนื้อหาที่ตอกย้ำการแก้ไขความขัดแย้งเรื่องความรักด้วยความรุนแรงก็จะยิ่งกระตุ้นการผลิตซ้ำการใช้ความรุนแรง แสดงให้เห็นว่าสื่อมีส่วนในการประกอบสร้างภาพแทนของแต่ละเพศในสังคม ในขณะที่เดียวกันสังคมก็มีส่วนในการสร้างให้สื่อ นำเสนอภาพตัวแทนนั้น” จะเห็นได้ว่าภาพที่ถูกนำเสนอผ่านสื่อที่เป็นละครหรือโฆษณานี้มีส่วนทำให้ผู้ชมหรือผู้รับสารมีความเข้าใจต่อเพศภาวะนั้นเหมือนดังที่สื่อนำเสนอ หากพิจารณาจากภาพตัวแทนของผู้หญิงที่ปรากฏในหนังสือเรียนสู่ศึกษา พบว่ามีการนำเสนอว่าผู้หญิงเป็นผู้ที่มักแสดงออกทางอารมณ์ และหนึ่งในกลวิธีที่ผู้เขียนใช้ในการนำเสนอภาพนี้ คือ การยกตัวอย่างเพื่อนำเสนอว่าสื่อเป็นส่วนหนึ่งที่มีส่วนในการนำเสนอและประกอบสร้างภาพตัวแทนของเพศภาวะต่าง ๆ ให้คนในสังคมได้รับรู้

ตัวอย่างที่ (149)

นักเรียนอาจเคยได้ยินหรือพบสื่อเกี่ยวกับการล่วงละเมิดทางเพศ เช่น คลิปวิดีโอลามกอนาจารที่เผยแพร่ในสื่ออินเทอร์เน็ต ชายแปลกหน้าจูงใจใช้ อวัยวะมาสัมผัสร่างกายขณะขึ้นรถประจำทาง มีการเล่าเรื่องตลกลามกสองแง่สองง่ามให้ฟัง

(ม. 1, เอ็มพันธ์: 73)

จากตัวอย่างที่ (149) ผู้เขียนกล่าวว่า “นักเรียนอาจเคยได้ยินหรือพบสื่อเกี่ยวกับการล่วงละเมิดทางเพศที่เผยแพร่ในสื่ออินเทอร์เน็ต” เมื่อสื่ออินเทอร์เน็ตมีการเผยแพร่คลิปวิดีโอลามกอนาจาร เช่น ชายแปลกหน้าจูงใจใช้อวัยวะมาสัมผัสร่างกายขณะขึ้นรถประจำทาง มีการเล่าเรื่องตลกลามกสองแง่สองง่ามให้ฟัง เสมือนเป็นการนำเสนอให้เห็นภาพการคุกคามหรือความไม่น่าไว้วางใจของผู้ชาย เมื่อมีการเผยแพร่วิดีโอดังกล่าวออกสู่สาธารณะไปยังผู้รับสารจำนวนมาก จึงมีส่วนทำให้ผู้รับสารรับภาพผู้ชายมักเป็นผู้ล่วงละเมิดทางเพศหรือผู้กระทำ และอาจเข้าใจว่าผู้ชายเป็นเช่นนั้น จึงแสดงให้เห็นว่าสื่อมีอิทธิพลต่อความรู้ภาพตัวแทนของผู้รับสาร

หรือในประเด็นของภาพตัวแทนผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศ พบว่าสื่อก็มีส่วนในการนำเสนอภาพของผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศเช่นเดียวกัน ด้านการมีพื้นที่ในสื่อหรือการปรากฏในพื้นที่สื่อ เห็นได้ว่าผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศมีพื้นที่ในสื่อมากยิ่งขึ้น เช่น รายการทางโทรทัศน์หรือรายการทางสื่อออนไลน์ ที่ผู้ชมจะได้เห็นการแสดงออกของผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศมากขึ้น ผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศสามารถนำเสนอตัวตนที่แท้จริงได้ โดยไม่ต้องปิดบังหรือซ่อนเร้นตัวตนที่แท้จริง หรือการถูกนำเสนอเรื่องราวผ่าน “ซีรีส์วาย”³ ที่ได้รับความนิยมอย่างมากจากคนในสังคมหรือ “นิยายวาย” ที่ได้รับความสนใจอย่างมาก และในปัจจุบันสามารถหาอ่านได้ง่ายมากขึ้นเนื่องจากมีช่องทางออนไลน์ เช่น Joylada ReadWrite Tunwalai Kawebook รวมไปถึงการได้เป็นพรีเซ็นเตอร์ของผลิตภัณฑ์ต่าง ๆ ทั้งหมดนี้ล้วนแสดงให้เห็นว่าผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศมีพื้นที่ใน

³ วาย (Y) ย่อมาจากคำว่า Yaoi (ยา-โอย) ที่เป็นศัพท์ภาษาญี่ปุ่น หมายถึง ชายรักชาย คนไทยนิยมใช้คำนี้กับนิยายภาพยนตร์ ซีรีส์ การ์ตูน ที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับผู้ชายที่ชอบผู้ชายด้วยกัน (Time out, 2563: ออนไลน์)

การแสดงออกมากขึ้น และสังคมเริ่มเปิดรับกลุ่มผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศมากขึ้นแล้ว แต่อย่างไรก็ดีปรีนทร์ นาคสิงห์ ได้ให้ความเห็นในภาพรวมเกี่ยวกับชีวิตร่วมและการยอมรับความเสมอภาคทางเพศ (กองทุนพัฒนาสื่อปลอดภัยและสร้างสรรค์, 2565: ย่อหน้าที่ 4) ไว้ว่า

ชีวิตร่วมเหล่านี้มีการพูดถึงสิทธิของกลุ่มคนที่มีความหลากหลายทางเพศ บ้างหรือไม่คำตอบก็คือไม่ มันไม่ได้บอกว่าเราสามารถอยู่ท่ามกลางความหลากหลายอย่างไร เราจะยอมรับกลุ่ม LGBT ที่มีความแตกต่างได้อย่างไร แต่เรากำลังพูดถึงผู้ชายที่มาเจอกันในเรื่องทะเลาะกัน รักกัน ไม่มีพูดถึงสิทธิ หรือการให้ความรู้กับคนดูในการปฏิบัติต่อกันที่มีความหลากหลายทางเพศ มีแค่บางรูปแบบของกลุ่มที่มีความหลากหลายทางเพศเท่านั้นที่ถูกนำมาผลิตซ้ำ

ทั้งนี้จึงน่าสนใจว่าผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศได้รับการยอมรับแค่นี้หรือไม่ เพราะในชีวิตจริงผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศยังคงถูกจำกัดโอกาส ถูกมองในด้านลบ หรือถูกมองว่าเป็นอื่นจากคนในสังคมอยู่เช่นเดิม ดังที่ปรากฏให้เห็นในหนังสือเรียนสุขศึกษา หรือดังที่ปานใจ ปิ่นจินดา (2556: 92-93) กล่าวไว้ว่า แม้ว่าประเด็นข่าวจะมีการเปลี่ยนแปลงในทางที่ดีขึ้น มีการนำเสนอประเด็นปัญหาหรือเริ่มมีพื้นที่ในการนำเสนอสิทธิของกลุ่มคนข้ามเพศ แต่ก็ยังพบว่าเพศหญิงและกลุ่มความหลากหลายทางเพศ ยังคงถูกนำเสนอผ่านสื่อด้วยอคติและมุมมองที่จำกัด

จากที่กล่าวไปจะเห็นได้ว่า “สื่อ” เป็นสื่อกลางที่สำคัญที่มีส่วนในการประกอบสร้างภาพตัวแทนของแต่ละเพศ เมื่อสื่อมีการนำเสนอเนื้อหาและผลิตซ้ำเนื้อหานั้น ๆ ย่อมทำให้ผู้รับสารเข้าใจว่าสิ่งที่สื่อนำเสนอเป็นความจริง ดังที่สุรพงษ์ โสธนะเสถียร (2556: 24) กล่าวถึงบทบาทของสื่อไว้ว่า

สื่อ ถือเป็นกระบอกเสียงในการรับรู้โลกสังคมหรือโลกวัตถุ ด้วยเหตุนี้การรับรู้ความจริงของผู้รับสารจึงขึ้นกับกระบอกเสียงว่าเป็นกระบอกที่ดีหรือไม่ หันทิศทางของกระบอกไปในทิศทางที่ถูกต้องหรือไม่ หากสื่อมีการปรับมุมมองกระบอกอาจทำให้การรับรู้ความจริงของผู้รับสารปรับเปลี่ยนไปเช่นกัน นอกจากนี้สื่อยังทำหน้าที่กรองสาร เพราะอาจมีการเลือกนำเสนอบางส่วนที่เห็นพ้องจากความคิดของตนส่งมายังผู้รับสาร ดังนั้นประสบการณ์ของผู้รับสารก็สืบเนื่องมาจากการทำหน้าที่กรองสารของสื่อนั่นเอง

สุดท้ายนี้ “สื่อ” นับว่าเป็นช่องทางการสื่อสารที่จะกระจายสู่ผู้รับเป็นวงกว้าง ทั้งสื่อสิ่งพิมพ์ สื่ออิเล็กทรอนิกส์ หรือสื่อใหม่ ก็ถือเป็นช่องทางการสื่อสารที่มีผลต่อการประกอบสร้างภาพตัวแทนของเพศสถานะต่าง ๆ ได้ทั้งสิ้น หากสื่อเลือกนำเสนอภาพของแต่ละเพศสถานะโดยแฝงอคติ

หรือนำเสนอภาพด้านลบ อาจทำให้ผู้รับสารมีความเข้าใจต่อเพศสภาวะใดเพศสภาวะหนึ่งเปลี่ยนไป ดังนั้นสื่อไม่ว่าจะเป็นช่องทางใดก็ตามควรมีการนำเสนอเนื้อหาเรื่องเพศ โดยคำนึงถึงความเท่าเทียมระหว่างเพศ เน้นการให้ข้อมูลเรื่องเพศที่ถูกต้อง เพื่อให้คนทุกเพศอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างเท่าเทียม และไม่เกิดอคติระหว่างเพศต่อเพศใดเพศหนึ่ง

4) เหตุการณ์ในสังคม

เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในสังคมหรือประเด็นที่เกิดขึ้นในสังคมนั้นอาจมีส่วนในการนำเสนอภาพตัวแทนเพศสภาวะต่าง ๆ ในหนังสือเรียนได้ เพราะเมื่อมีเหตุการณ์สำคัญเกิดขึ้นย่อมส่งผลต่อการรับรู้เรื่องในเรื่องหนึ่งของคนในสังคม หากพิจารณาในช่วงปีที่ผลิตหนังสือเรียนส่วนใหญ่ พบว่ามีเหตุการณ์ที่เป็นประเด็นสำคัญที่อาจเกี่ยวข้องกับการรับรู้เรื่องเพศสภาวะเกิดขึ้น ดังนี้

4.1) Pride Month

การเคลื่อนไหวเพื่อเรียกร้องสิทธิของผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศเป็นการเรียกร้องความเท่าเทียมที่มีมานานหลายทศวรรษ ในปัจจุบันนับว่ามีหลากหลายเหตุการณ์ที่เป็นการแสดงออกถึงการเรียกร้องสิทธิของผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศ เช่น Pride Month ที่เกิดขึ้นจากเหตุการณ์เมื่อวันที่ 28 มิถุนายน ค.ศ. 1969 เจ้าหน้าที่ตำรวจได้บุกเข้าในสโตนวอลล์อินน์ ซึ่งเป็นบาร์เกย์ในหมู่บ้านกรีนิช มหานครนิวยอร์ก สหรัฐอเมริกา ทำให้เกิดเป็นเหตุการณ์จลาจลครั้งใหญ่ การจลาจลที่เกิดขึ้นนี้จึงกลายเป็นตัวเร่งให้เกิดขบวนการเรียกร้องสิทธิความเท่าเทียมทางเพศของผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศ และในปีต่อมาในเดือน “มิถุนายน” ในทุก ๆ ปีจึงเกิดการเดินขบวนเพื่อรำลึกถึงเหตุการณ์การจลาจลในครั้งนั้น (จุฬารัตน์ 9 แอร์พอร์ต, 2566: ออนไลน์)

ประเทศไทยก็หนึ่งในประเทศที่ร่วมรำลึกถึงเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งในปีนี้ (พ.ศ. 2566) ประเทศไทยมีการจัดงาน Pride Month ขึ้นในหลายสถานที่ เช่น งาน Bangkok Pride 2023 จัดขึ้นที่หอศิลป์ สยามดิศพ์เวร์ สยามเซ็นเตอร์ สยามพารากอน และเซ็นทรัลเวิลด์ งาน Pattaya International Pride Festival 2023 จัดขึ้นที่พัทยา งาน AMAZING Chiang Mai Pride 2023 จัดขึ้นที่เชียงใหม่ งาน Thailand's Pride Celebration 2023 “Pride for All” จัดขึ้นที่ห้างสรรพสินค้าเซ็นทรัลพัฒนา ทุกสาขาทั่วประเทศ ภายในงานจะมีกิจกรรมต่าง ๆ ที่แตกต่างกันไปตามแต่ละสถานที่ อาทิ การเดินขบวนพาเหรด งานศิลปะ งานเสวนา การแสดงดนตรี หรือจุดถ่ายภาพ เพื่อเป็นการเฉลิมฉลองความหลากหลาย รวมถึงเป็นการเรียกร้องสิทธิและเสรีภาพในด้านต่าง ๆ ของกลุ่ม LGBTQIAN+ (ไทยรัฐออนไลน์, 2566: ออนไลน์) การเดินขบวนพาเหรดในงาน Bangkok Pride 2023 นั้น มีกลุ่มประชาชนเพศสภาวะต่าง ๆ ดารา

นักแสดง ผู้มีชื่อเสียงในสังคม รวมถึงนักการเมืองมาร่วมเดินขบวนพาเหรดเป็นจำนวนมาก นับว่าเป็นงานงานหนึ่งที่ประชาชนให้ความสนใจ

นอกจากการจัดงานในสถานที่ต่าง ๆ แล้ว บางธุรกิจหรือแบรนด์สินค้าต่าง ๆ ก็มีการจัดกิจกรรมหรือแคมเปญเพื่อเป็นส่วนหนึ่งในการสนับสนุนความเท่าเทียมระหว่างเพศเช่นกัน จากกิจกรรมในเดือน Pride Month นี้แสดงให้เห็นถึงการเปิดกว้างเรื่องความหลากหลายในสังคม และคนในสังคมเริ่มให้ความสำคัญ ให้ความสนใจ รวมถึงยอมรับผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศมากขึ้นแล้ว

สุดท้ายนี้แม้ว่าสื่อจะมีพื้นที่ให้ผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศมากขึ้น หรือสังคมจะเปิดโอกาสให้ผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศมากขึ้นแล้ว แต่หนังสือเรียนวิชาสุขศึกษาที่อาจยังตามไม่ทันวาทกรรมอื่น ๆ ที่ปรากฏในสังคม การนำเสนอเนื้อหาเกี่ยวกับผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศในหนังสือเรียนวิชาสุขศึกษาที่ถือเป็นพัฒนาการที่ดีในหนังสือเรียนของประเทศไทย แต่การนำเสนอเนื้อหาเกี่ยวกับผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศนั้นยังเป็นเพียงการนำเสนอถึงการให้ข้อมูลเรื่องความหลากหลายทางเพศ หรือให้ภาพด้านลบหรือด้านที่ไม่พึงประสงค์ จึงสื่อให้เห็นว่าหนังสือเรียนอาจยังก้าวไม่ทันการเปลี่ยนแปลงในสังคมที่ปรับเปลี่ยนไปอย่างรวดเร็ว

4.2) ร่างพระราชบัญญัติคูชีวิตและร่างพระราชบัญญัติสมรสเท่าเทียม

จากที่ได้กล่าวไปแล้วว่าในปัจจุบันผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศได้รับโอกาสและมีพื้นที่ในการนำเสนอและแสดงออกถึงตัวตนมากขึ้น แต่สิ่งที่ยืนยันถึงความเท่าเทียมและการมีพื้นที่อย่างแท้จริงคือกฎหมาย จะเห็นได้ว่าหนังสือเรียนมีการนำเสนอว่าพระราชบัญญัติความเท่าเทียมระหว่างเพศพ.ศ. 2558 เป็นพระราชบัญญัติฉบับแรกที่ทำให้การคุ้มครองผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศ แต่กฎหมายอื่น ๆ อาจยังไม่ได้ให้การคุ้มครองหรือสร้างความเท่าเทียมทางกฎหมายให้แก่ผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศได้

ร่างพระราชบัญญัติคูชีวิต เป็นร่างกฎหมายแยกที่ออกมาเพื่อรับรองสิทธิบุคคลเพศเดียวกันให้สามารถจดทะเบียนคูชีวิตได้ คูชีวิตจะมีสิทธิบางประการที่เท่าเทียมกับคู่สมรสชายหญิง เช่น สิทธิการรับบุตรบุญธรรม การรับมรดก แต่สถานะทางกฎหมายจะเป็นเพียงคูชีวิตไม่ใช่คู่สมรส ส่วนร่างพระราชบัญญัติสมรสเท่าเทียม คือ ร่างแก้ไขประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ (ปพพ.) มาตรา 1448 และมาตราที่เกี่ยวข้อง เพื่อเปิดโอกาสให้บุคคลเพศเดียวกันสามารถสมรสกันได้ตามกฎหมาย รวมถึงได้รับสิทธิในการสมรสเหมือนกับคู่สมรสชายหญิง เช่น สิทธิในการหมั้นและสมรส สิทธิในการจัดการ ทรัพย์สินของคู่สมรส การรับบุตรบุญธรรม สิทธิในการใช้นามสกุล สิทธิในการลง

นามให้ความยินยอมในการรักษาพยาบาล สิทธิในมรดก เป็นต้น (สมาคมวางแผนครอบครัวแห่งประเทศไทยฯ (สวท) ในพระราชบัญญัติคุ้มครองสิทธิสตรีและสตรีในครอบครัว, 2555: ออนไลน์)

ร่างพระราชบัญญัติคุ้มครองชีวิตฉบับแรกเกิดขึ้นตั้งแต่ช่วงปีพ.ศ. 2556 แต่ประชาชนยังไม่ยอมรับมากนักเนื่องจากบางส่วนมองว่าร่างพระราชบัญญัตินี้ยังไม่สร้างความเท่าเทียมให้แก่ผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศ ในปีพ.ศ. 2563 ได้มีการเสนอร่างพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ (ปปพ.) หรือ ร่างพระราชบัญญัติสมรสเท่าเทียม ที่มีเนื้อหามุ่งเน้นการแก้ไขเรื่องการสมรสให้สามารถสมรสได้อย่างเท่าเทียมกันในทุกเพศสภาวะ

สุดท้ายนี้แม้จะผ่านมาหลายปีแต่ร่างพระราชบัญญัติทั้ง 2 ร่างนี้ได้เพียงผ่านเข้าไปเพื่อพิจารณาในสภาผู้แทนราษฎรเท่านั้น แต่ยังไม่มีการบังคับใช้ทางกฎหมาย แสดงให้เห็นว่าสุดท้ายแล้วผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศอาจได้รับการยอมรับจากคนในสังคมแค่บางกลุ่มคนเท่านั้น แต่ยังมีบางกลุ่มที่ยังไม่เปิดรับเรื่องความหลากหลายทางเพศในสังคม สอดคล้องกับที่ดวงพร ช่างทอง (2566: 13) กล่าวว่า “ทุกวันนี้ประเทศไทยมีเสรีภาพและเปิดกว้างให้กับเพศที่ 3 หรือเพศทางเลือก เพราะพบได้ทั่วไป แต่ในความเป็นจริงสังคมไทยกลับยังมีพื้นที่ที่ปิดกั้น และไม่ได้อยอมรับคนเหล่านี้ อย่างเต็มที่ หรือแม้จะมีการยอมรับแต่เป็นการยอมรับอย่างมี ‘เงื่อนไข’”

4.2.2 ผลทางอุดมการณ์ของการนำเสนอภาพตัวแทนเพศสภาวะต่าง ๆ ในหนังสือเรียน วิชาสุขศึกษา

จากที่ได้กล่าวไปแล้วว่าหนังสือเรียนเป็นวาทกรรมที่มีผลต่อความคิดความเชื่อของคนในสังคม เมื่อหนังสือเรียนนำเสนอเนื้อหาหรือแสดงให้เห็นภาพของสิ่งใด อาจทำให้ผู้เรียนเข้าใจและเชื่อว่าเป็นเช่นนั้น เมื่อหนังสือเรียนมีการใช้ภาษาเพื่อแสดงให้เห็นถึงภาพตัวแทนของเพศสภาวะต่าง ๆ ทั้งผู้หญิง ผู้ชาย และผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศ ก็อาจทำให้ผู้เรียนมีภาพจำต่อเพศสภาวะนั้นเหมือนดังที่หนังสือเรียนนำเสนอ ดังที่ฟาน ไค่กักล่าวไว้ว่า หนังสือเรียนผลิตโดยนักวิชาการและนำมาถ่ายทอดโดยครูซึ่งถือว่าเป็นผู้ที่มีความรู้ สิ่งที่น่าสนใจในหนังสือเรียนทั้งเนื้อหาและชุดความคิดต่าง ๆ จึงได้รับการยอมรับว่าถูกต้องเหมาะสม การจะต่อรองหรือแย้งสิ่งที่อยู่ในหนังสือเรียนจำเป็นต้องอาศัยข้อมูลความรู้ที่กว้างขวาง (ณัฐพร พานโพธิ์ทอง, 2556: 146) แสดงให้เห็นว่าหนังสือเรียนมีส่วนในการควบคุมและส่งต่อความคิดให้แก่คนในสังคม

การรับรู้ภาพตัวแทนผู้หญิง จากกลวิธีทางภาษาที่ใช้นำเสนอภาพตัวแทนผู้หญิงแสดงให้เห็นภาพตัวแทนที่นำเสนอความเป็นผู้หญิง ได้แก่ ผู้หญิงมีพื้นที่ภายในบ้าน ผู้หญิงมักแสดงออกทางอารมณ์และความรู้สึก ผู้หญิงสนใจเรื่องความสวยความงาม เป็นผู้ที่เหมาะกับงานที่ละเอียดอ่อนหรืองานเบา ๆ ผู้หญิงควรมีน้ำใจช่วยเหลือ และผู้หญิงควรมีกิจกรรมมารยาทเรียบร้อย จากภาพตัวแทนที่

นำเสนอความเป็นผู้หญิงนับว่าเป็นภาพตัวแทนในลักษณะที่ซ้ำเติม ทั้งการถูกยึดโยงกับพื้นที่ภายในบ้าน การแสดงออกทางอารมณ์และความรู้สึก การสนใจในเรื่องความสวยความงาม หรือในแง่พฤติกรรมที่ควรมีน้ำใจช่วยเหลือ ควรมีกิจกรรมยามว่างเรียบร้อย

ในด้านภาพตัวแทนผู้ชาย พบภาพตัวแทนที่นำเสนอความเป็นผู้ชาย ได้แก่ ผู้ชายมักใช้ความรุนแรง และในบางครั้งมักข้องเกี่ยวกับบอบายมุขหรือสิ่งไม่ดี ผู้ชายควรเป็นสุภาพบุรุษ ผู้ชายมีความแข็งแรงเหมาะกับงานที่ต้องใช้กำลัง และผู้ชายบางส่วนไม่มีความรับผิดชอบ จากภาพตัวแทนที่นำเสนอความเป็นผู้ชายพบว่ามี การนำเสนอในลักษณะที่ซ้ำเติมเช่นเดียวกับผู้หญิง ทั้งผู้ชายควรเป็นสุภาพบุรุษ หรือผู้ชายมีความแข็งแรง และมีการนำเสนอพฤติกรรมด้านลบของผู้ชาย คือ ผู้ชายมักใช้ความรุนแรง ในบางครั้งมักข้องเกี่ยวกับบอบายมุขหรือสิ่งไม่ดี และผู้ชายไม่มีความรับผิดชอบ

จากภาพตัวแทนที่นำเสนอความเป็นผู้หญิงและภาพตัวแทนที่นำเสนอความเป็นผู้ชาย ปรากฏทั้งการนำเสนอว่าผู้ชายและผู้หญิง “เป็นอย่างไร” ทั้งในแง่ลักษณะนิสัยและพฤติกรรม และมีการนำเสนอว่าผู้ชายและผู้หญิง “ควรทำอย่างไร” ในแง่ความคาดหวังของสังคมต่อการแสดงออกของผู้ชายและผู้หญิง การนำเสนอเนื้อหาในลักษณะนี้ย่อมมีผลต่อการรับรู้ความเป็นผู้ชายและความเป็นผู้หญิงของผู้รับตัวบทหรือผู้เรียน ภาพที่นำเสนอความเป็นผู้หญิงและความเป็นผู้ชายมีการนำเสนอในลักษณะที่จำกัดและอาจยังไม่รอบด้าน ดังเช่น ภาพการมีพื้นที่ภายในบ้านมักถูกนำเสนอโดยยึดไว้กับผู้หญิง ทั้งที่จริงแล้วงานบ้านหรือการดูแลสมาชิกในบ้าน ผู้ชายก็สามารถทำได้เช่นเดียวกัน หรือภาพการแสดงออกทางอารมณ์และความรู้สึกก็มักถูกยึดโยงไว้กับผู้หญิง ดังนั้นเมื่อผู้ชายมีการแสดงออกทางอารมณ์หรือความรู้สึก เช่น ร้องไห้ เสียใจ ผิดหวัง ก็มักถูกพูดว่าการแสดงออกลักษณะนั้นคือการแสดงออกของผู้หญิง หากเป็นผู้ชายต้องเข้มแข็งและรู้จักอดทน ทำให้เกิดการผูกโยงผู้ชายไว้กับความเข้มแข็งและความแข็งแรงเช่นเดียวกัน หรือภาพการสนใจเรื่องความสวยความงามที่ในสังคมมักกำหนดสิ่งนี้ไว้คู่กับผู้หญิง และหนังสือเรียนวิชาสุขศึกษา ก็มีการนำเสนอภาพการสนใจเรื่องความสวยความงามไว้คู่กับผู้หญิงเช่นกัน ทำให้ในสังคมมีมาตรฐานความสวยความงามของผู้หญิงเกิดขึ้น ส่งผลให้ผู้หญิงหลายคนที่ไม่ได้ตรงกับแบบแผนนั้นถูกมองว่าไม่สวยหรือต้องปรับปรุงและพัฒนาตนเองให้มีความสวยความงามดังที่สังคมกำหนด ดังที่ในหนังสือเรียนสุขศึกษายกตัวอย่างถึงการทำศัลยกรรมเพราะความไม่พึงพอใจ หรือการทำศัลยกรรมตามคำแนะนำของเพื่อน การยึดโยงผู้หญิงไว้กับความสวยความงามนั้นนอกจากจะส่งผลกระทบต่อผู้หญิงแล้ว ก็ส่งผลกระทบต่อผู้ชายเช่นกัน เนื่องจากหากผู้ชายสนใจเรื่องความสวยความงาม ทั้งการแต่งหน้าหรือการแต่งตัวอาจถูกมองว่าเป็นผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศ

การกำหนดความเป็นผู้หญิงและความเป็นผู้ชายนี้ส่งผลให้ผู้ที่ไม่แสดงออกไม่ตรงกับมาตรฐานที่สังคมกำหนดไว้ถูกมองว่าแสดงออกไม่ตรงกับเพศของตน ทั้งนี้แสดงให้เห็นว่าหนังสือเรียนมี

การนำเสนอโดยแบ่งบทบาท การกระทำ หรือการแสดงออกของผู้หญิงและผู้ชายอย่างชัดเจน ทั้ง ๆ ที่แท้จริงแล้วความสนใจ การแสดงออก หรือวิธีการปฏิบัติตนของแต่ละเพศขึ้นอยู่กับความชอบและความสนใจ ไม่ใช่ขึ้นอยู่กับเพศสรีระหรือแบบแผนที่สังคมกำหนด

ในด้านภาพตัวแทนที่แสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์ระหว่างผู้ชายและผู้หญิง ส่วนใหญ่จะแสดงให้เห็นว่าผู้ชายมีอำนาจมากกว่า ส่วนผู้หญิงมีอำนาจน้อยกว่า ดังที่ปรากฏผ่านภาพตัวแทนผู้ชายมีอำนาจ มีความเป็นผู้นำ และได้รับโอกาสมากกว่าผู้หญิง และภาพตัวแทนผู้หญิงด้อยกว่าผู้ชาย รวมถึงการปรากฏภาพผู้ชายเป็นผู้ที่คุกคามและกระทำ ส่วนผู้หญิงเป็นผู้ถูกคุกคามหรือถูกกระทำ ทั้งหมดนี้ล้วนเป็นการนำเสนอให้เห็นถึงความไม่เท่าเทียมระหว่างเพศในสังคม เมื่อมีการนำเสนอว่าผู้หญิงเป็นผู้ถูกคุกคามหรือถูกกระทำ วิธีที่จะรอดพ้นจากการถูกคุกคามหรือถูกกระทำนั้น คือ การป้องกันตัวเอง ดังที่ปรากฏในภาพตัวแทนผู้หญิงต้องป้องกันตัวเองและรักษาวลสงวนตัว แสดงให้เห็นว่าผู้หญิงต้องเป็นฝ่ายที่ป้องกันและดูแลตัวเองเพื่อไม่ให้เกิดอันตรายหรือเรื่องที่ไม่ดีแก่ตนเอง เพราะผู้หญิงจะเป็นฝ่ายที่รับผลกระทบจากการถูกคุกคามหรือการกระทำของผู้ชาย รวมถึงได้รับผลกระทบจากการมีเพศสัมพันธ์ก่อนวัยอันควร ซึ่งการนำเสนอเนื้อหาในลักษณะนี้เสมือนเป็นการผลิตซ้ำความไม่เท่าเทียมระหว่างเพศที่มีอยู่ในสังคม ทำให้ผู้เรียนอาจเข้าใจว่าผู้หญิงจะเป็นผู้ถูกคุกคามและอ่อนแอกว่าเสมอ และผู้หญิงจะต้องป้องกันตัวจากผู้ชายเสมอ เพราะผู้ชายเป็นผู้ที่มีมักจะคุกคามและไม่น่าไว้วางใจ

แต่จากการศึกษาในครั้งนี้พบว่าหนังสือเรียนวิชาสุขศึกษาก็มีการนำเสนอเนื้อหาในประเด็นใหม่ที่สร้างความเท่าเทียมระหว่างผู้หญิงและผู้ชาย ดังที่ปรากฏในภาพตัวแทนผู้หญิงมีสถานะทางสังคมเท่าเทียมกับผู้ชายมากขึ้น โดยการปฏิเสธมุลบทหรือความคิดเดิมของคนในสังคม และการใช้คำและกลุ่มคำที่ปรากฏร่วมกันระหว่างคำอ้างถึงผู้หญิงผู้ชาย และคำศัพท์เกี่ยวกับความเท่าเทียม แสดงให้เห็นว่าผู้เขียนเริ่มตระหนักถึงความเท่าเทียมระหว่างผู้หญิงและผู้ชายมากขึ้น โดยมองว่าผู้หญิงไม่ได้ด้อยกว่าผู้ชาย ส่วนผู้ชายก็ไม่ได้เป็นใหญ่หรือมีอำนาจมากกว่าผู้หญิง ทั้งนี้จึงอาจทำให้ผู้เรียนรับรู้ถึงความเท่าเทียมของผู้หญิงและผู้ชายที่เริ่มมีมากขึ้นในสังคม

นอกจากนี้หนังสือเรียนยังมีส่วนในการกำหนดพฤติกรรมที่พึงประสงค์ให้แก่คนในสังคม ดังที่ปรากฏผ่านใช้การปรากฏร่วมของคำศัพท์บรรยายพฤติกรรมร่วมกับคำแสดงการประเมินค่าด้านบวก เช่น ดี เหมาะสม ถูกต้อง หรือคำแสดงการประเมินค่าด้านลบ เช่น ไม่เหมาะสม ผิด แสดงให้เห็นว่าหนังสือเรียนมีส่วนในการกำหนด “พฤติกรรมที่เหมาะสมหรือไม่เหมาะสม” ให้แก่คนในสังคม พฤติกรรมที่เหมาะสมของผู้หญิง คือ การรักษาวลสงวนตัว พฤติกรรมที่เหมาะสมของผู้ชาย คือ ความเป็นสุภาพบุรุษ พฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมของผู้ชาย คือ การใช้ความรุนแรง การข้องเกี่ยวกับอบายมุข ส่วนพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมกับทั้งผู้หญิงและผู้ชาย คือ การยกย่องว่าผู้ชายเป็นใหญ่กว่าผู้หญิง การที่ผู้ชายได้รับโอกาสหรือมีอำนาจมากกว่าผู้หญิง ความคิดเรื่องข้างเท่าหน้าข้างเท่าหลัง

การกำหนดพฤติกรรมที่พึงประสงค์และไม่พึงประสงค์นี้อาจเป็นวัตถุประสงค์ของผู้ผลิตตัวบทเพื่อให้ผู้หญิงและผู้ชายในสังคมมีพฤติกรรมหรือความคิดในลักษณะเดียวกัน อาจกล่าวได้ว่าเป็นการสร้างมาตรฐานความเป็นเพศให้แก่คนในสังคม ดังที่อุษณีย์ ธโนศวรรย์ (2555: 55) กล่าวว่า อำนาจที่ส่งผ่านระบบความรู้ในสังคมสมัยใหม่ ไม่เพียงส่งผ่านระบบกล่อมเกลาคำความรู้ให้แก่สมาชิกในสังคมโดยตรง แต่ยังส่งผ่านระเบียบวินัยสังคม ซึ่งเป็นความรู้ว่าด้วยระเบียบในการอยู่ร่วมกันเป็นสังคมนับพันหน้าที ค่านิยม โดยคุณลักษณะที่กำหนดดังกล่าวนี้มีเป้าหมายเพื่อจัดระเบียบของคนให้สามารถควบคุมพฤติกรรมของมนุษย์ให้เป็นไปในทิศทางที่ต้องการ

ด้านภาพตัวแทนของผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศ พบว่าหนังสือเรียนมีการนำเสนอเนื้อหาเกี่ยวกับผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศในความถี่ที่น้อยกว่าผู้หญิงและผู้ชาย โดยมากมักเป็นการนำเสนอเกี่ยวกับเรื่องความหลากหลายทางเพศ เพื่อสร้างความเข้าใจแก่ผู้รับตัวบทว่าในปัจจุบันนี้เป็นสังคมที่มีความหลากหลายทางเพศ ความหลากหลายทางเพศเป็นเรื่องปกติ และผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศเป็นผู้ปกติ ไม่ได้แปลกแยกหรือแตกต่าง แม้ว่าหนังสือเรียนจะนำเสนอว่าผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศเป็นผู้ปกติทั่วไป ไม่ได้แตกต่างจากผู้หญิงและผู้ชาย แต่จากการศึกษาก็ยังปรากฏภาพตัวแทนที่แสดงให้เห็นถึงความไม่เท่าเทียมระหว่างเพศ และภาพตัวแทนที่นำเสนอพฤติกรรมด้านลบของผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศ แสดงให้เห็นว่าผู้ผลิตตัวบทอาจยังมีความคิดเชิงลบหรือมีอคติต่อบุคคลที่มีความหลากหลายทางเพศ ดังเช่นการผูกโยงผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศกับโรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์ ทั้ง ๆ ที่แท้จริงแล้วทุกเพศมีโอกาสเสี่ยงต่อการติดโรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์ทั้งสิ้นหากมีพฤติกรรมหรือการกระทำที่เสี่ยง ดังนั้นการสร้างภาพตัวแทนผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศมีพฤติกรรมเสี่ยงต่อการติดโรคติดต่ออาจทำให้ผู้รับสารหรือผู้เรียนเกิดทัศนคติที่บิดเบือนได้ หรือในบางครั้งหนังสือเรียนนำเสนอเนื้อหาโดยกล่าวถึงเพียงเพศชายและเพศหญิงที่เสมือนเป็นการแบ่งแยกผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศออกมาเป็นคนอีกกลุ่มหนึ่งของสังคม หรือที่หนังสือเรียนวิชาสุขศึกษามีการกำหนดแบบแผนการปฏิบัติตัวของผู้หญิงและผู้ชาย แต่ไม่มีการกล่าวถึงแบบแผนการปฏิบัติตัวของผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศ มีเพียงการเน้นย้ำภาพที่ด้อยกว่าหรือความไม่เท่าเทียมของผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศที่คงอยู่ในสังคม

การนำเสนอภาพตัวแทนของผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศในหนังสือเรียนวิชาสุขศึกษาจึงอาจส่งผลต่อการรับรู้ของผู้รับตัวบท ซึ่งคือ ผู้เรียนชั้นมัธยมศึกษา กล่าวคือ กลุ่มบุคคลที่มีความหลากหลายทางเพศอาจรู้สึกที่สังคมยังไม่ได้เปิดกว้างและให้การยอมรับ และอาจทำให้รู้สึกว่าถูกแบ่งแยกพวกเขา - พวกเราจากคนในสังคม อาจทำให้ผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศรู้สึกว่าเป็นอื่นหรือไม่กล้าเปิดเผยหรือแสดงออกถึงตัวตน ส่วนกลุ่มผู้ที่ไม่ใช่ผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศคือบุคคลเพศหญิงหรือเพศชาย อาจเข้าใจว่าผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศเป็นคนอีกกลุ่มหนึ่งในสังคมที่ต้อง

พยายามทำความเข้าใจ ยอมรับ ช่วยเหลือ ซึ่งอาจก่อให้เกิดความไม่เท่าเทียมหรืออคติระหว่างเพศได้ ดังที่ศิริพร ภักดีผาสุข (2561: 132) กล่าวว่า หากการนำเสนอภาพตัวแทนมีลักษณะที่แฝงอคติอาจจะก่อให้เกิดความเข้าใจที่คลาดเคลื่อนเกี่ยวกับอัตลักษณ์ของคนกลุ่มอื่น ซึ่งอาจส่งผลให้เกิดทัศนคติเชิงลบต่อคนบางกลุ่มได้

แต่อย่างไรก็ดี การที่หนังสือเรียนวิชาสุขศึกษาเริ่มมีเนื้อหาที่กล่าวถึงผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศ มีการพยายามนำเสนอด้านที่พึงประสงค์ของผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศ รวมถึงปฏิเสธความคิดเดิมเรื่อง 2 เพศของคนในสังคม แสดงให้เห็นว่ารัฐและผู้เขียนเริ่มให้การยอมรับและให้ความสำคัญกับเรื่องความหลากหลายทางเพศมากขึ้น หรืออาจกล่าวได้ว่าในปัจจุบันผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศเริ่มมีพื้นที่ในสังคมมากขึ้น ได้รับการรับรู้ และได้รับการยอมรับจากคนส่วนหนึ่งในสังคมแล้ว นับว่าเป็นพัฒนาการที่ดีในการผลิตหนังสือเรียนวิชาสุขศึกษาของไทย แต่อาจเนื่องด้วยความคิดเดิมของผู้เขียน หรือปัจจัยทางสังคมวัฒนธรรมต่าง ๆ จึงทำให้ผู้เขียนอาจยังมีความคิดด้านลบต่อผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศ ภาพตัวแทนผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศที่ปรากฏจึงยังมีภาพที่แสดงถึงความไม่เท่าเทียมระหว่างเพศอยู่

การนำเสนอเนื้อหาในหนังสือเรียนสุขศึกษาเห็นได้ว่ามีความพยายามที่จะปรับปรุงเพื่อให้อ่านง่าย ทันสมัย และเข้ากับบริบทสังคมในปัจจุบัน แต่สุดท้ายแล้วการนำเสนอเนื้อหาที่อาจยังซ้ำกว่าสื่อ หรือวาทกรรมอื่น ๆ ในสังคม สังคมปัจจุบันนี้มีสื่อหรือวาทกรรมต่าง ๆ เกิดขึ้นมากมายที่ส่งผลต่อการรับรู้และความเข้าใจเรื่องเพศสภาพของผู้เรียน การนำเสนอเนื้อหาที่ปรากฏในสื่ออื่นนั้นอาจก้าวหน้าและเท่าทันสังคมมากกว่าที่ปรากฏในหนังสือเรียน เนื่องจากมีการนำเสนอเรื่องความหลากหลายทางเพศว่าเป็นเรื่อง “ปกติธรรมดา” ไม่ได้มีการขบขันเรื่องความหลากหลายหรือความเท่าเทียมให้เด่นชัด เพราะสุดท้ายแล้วความเท่าเทียมจะเกิดขึ้นได้หากคำว่า “เพศ” ไม่ใช่ประเด็นสำคัญ เพราะทุกเพศสภาพจะสามารถทำทุกสิ่งได้อย่างเท่าเทียม

จากการศึกษาวิถีปฏิบัติทางวาทกรรมตามกรอบการวิเคราะห์ชาติพันธุ์วรรณนาแห่งการสื่อสารของไฮม์ส์ (Hymes, 1974) ผลการศึกษาพบว่าหนังสือเรียนเป็นวาทกรรมที่มีความน่าเชื่อถือเนื่องจากมีผู้ผลิตตัวบท คือ ผู้เชี่ยวชาญในสาขาวิชานั้น ๆ และภาครัฐเป็นผู้กำกับดูแล และมีครูอาจารย์เป็นผู้ถ่ายทอดเนื้อหาความรู้จากหนังสือเรียนสู่ผู้เรียน ทำให้หนังสือเรียนได้รับการยอมรับว่ามีความถูกต้องและน่าเชื่อถือ ประกอบกับหนังสือเรียนวิชาสุขศึกษามีวัตถุประสงค์เพื่อนำเสนอข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับสุขภาพและพลานามัยของคนในสังคม ทำให้มีเนื้อหาความรู้ที่เกี่ยวข้องกับเพศสภาพปรากฏอยู่ด้วย ด้วยเหตุนี้ตัวบทหนังสือเรียนสุขศึกษาจึงมีภาพตัวแทนของเพศสภาพต่าง ๆ ปรากฏอยู่เช่นกัน หนังสือเรียนถือเป็นแหล่งความรู้ที่ครูผู้สอนใช้ในการประกอบการสอนในโรงเรียน และด้วยระดับของผู้เรียน คือ ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 - 6 ที่ยังอยู่ในการศึกษาขั้นพื้นฐาน ดังนั้นผู้เรียนที่อยู่

ในระบบการศึกษาของไทยจึงต้องใช้หนังสือเรียนเป็นสื่อในศึกษา จึงกล่าวได้ว่าหนังสือเรียนเป็นวาทกรรมที่กระจายไปสู่คนในสังคมอย่างเป็นวงกว้าง ดังนั้นความคิดทัศนคติของผู้ผลิตตัวบท รวมถึงภาพตัวแทนที่ปรากฏในหนังสือเรียนที่ย่อมถูกส่งต่อและถ่ายทอดสู่ผู้เรียนเช่นเดียวกัน

ในด้านวิปฏิบัติทางสังคมและวัฒนธรรมของหนังสือเรียนวิชาสุขศึกษา พบว่ามีหลายปัจจัยที่มีผลต่อการนำเสนอภาพตัวแทนเพศสภาวะต่าง ๆ หนังสือเรียน ได้แก่ ความคิดเดิมของคนในสังคม แนวคิดเรื่องชายเป็นใหญ่ กฎหมาย และสื่อ และในขณะเดียวกันภาพตัวแทนที่นำเสนอในหนังสือเรียนก็ส่งผลกระทบต่อสังคมในด้านต่าง ๆ เช่นเดียวกัน เช่น การกำหนดภาพที่เป็นและควรจะเป็นหรือการกำหนดภาพความพึงประสงค์และความไม่พึงประสงค์ของเพศสภาวะต่าง ๆ หนังสือเรียนวิชาสุขศึกษามีทั้งภาพตัวแทนในลักษณะซ้ำเดิม เช่น ภาพตัวแทนผู้หญิงเป็นผู้มีพื้นที่ในบ้าน ผู้หญิงสนใจเรื่องความสวยความงามและเป็นผู้ละเอียดอ่อน ผู้ชายมีความแข็งแรงเหมาะกับงานที่ต้องใช้กำลัง เป็นต้น ภาพตัวแทนที่นำเสนอด้านบวกหรือด้านที่พึงประสงค์ เช่น ภาพตัวแทนผู้หญิงเท่าเทียมกับผู้ชายมากขึ้น ผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศเท่าเทียมกับเพศสภาวะอื่นมากขึ้น เป็นต้น ภาพตัวแทนที่นำเสนอด้านลบหรือด้านไม่พึงประสงค์ เช่น ภาพตัวแทนผู้ชายบางส่วนไม่มีความรับผิดชอบ ผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศเป็นผู้ถูกระทำ และภาพตัวแทนที่อาจแฝงความคิดหรือทัศนคติด้านลบ ได้แก่ ผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศเป็นผู้เป็นอื่น ภาพตัวแทนบางส่วนแสดงให้เห็นถึงพัฒนาการด้านการนำเสนอเนื้อหาของหนังสือเรียนวิชาสุขศึกษาว่ามีการนำเสนอเนื้อหาที่มีความทันสมัยมากยิ่งขึ้น ทั้งในเรื่องความหลากหลายทางเพศและความเท่าเทียมระหว่างเพศที่มีการสร้างภาพตัวแทนที่พึงประสงค์ให้กับผู้หญิงและผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศมากยิ่งขึ้น ซึ่งนับว่าเป็นเรื่องที่ควรค่าแก่การชมเชย แต่อย่างไรก็ดีหนังสือเรียนก็ยังมีภาพตัวแทนที่อาจแฝงความคิดหรือทัศนคติด้านลบต่อบางเพศสภาวะ จึงเป็นเรื่องที่ผู้เขียนควรระมัดระวังในการนำเสนอเนื้อหามากยิ่งขึ้นเพื่อไม่ให้ผู้เรียนเกิดทัศนคติเชิงลบต่อเพศใดเพศหนึ่งและเพื่อไม่ให้ผลิตซ้ำความแตกต่างของแต่ละเพศสภาวะที่แสดงถึงความเหลื่อมล้ำที่ยังคงมีในสังคม

สุดท้ายนี้ “ภาษา” นับว่าเป็นเครื่องมือที่มีส่วนในการประกอบสร้างภาพตัวแทนเพศสภาวะต่าง ๆ ภาพตัวแทนเหล่านี้มีส่วนในการกำหนดแบบแผนความคิดและการปฏิบัติตัวของแต่ละเพศสภาวะ แต่เมื่อภาพตัวแทนบางส่วนแสดงให้เห็นถึงความไม่เท่าเทียมระหว่างเพศจึงอาจส่งผลให้คนในสังคมมีความคิดที่ไม่ถูกต้อง บิดเบือน หรือมีความคิดเชิงลบต่อเพศใดเพศหนึ่ง หนังสือเรียนเป็นเครื่องมือที่ช่วยในการเตรียมความพร้อมผู้เรียนสู่สังคม จึงเปรียบเสมือนเบ้าหลอมอันใหญ่ที่จะหลอมหรือสร้างผู้เรียนขึ้นมา แต่ในปัจจุบันนี้ที่เป็นสังคมแห่งความหลากหลาย เบ้าหลอมที่เป็นแทนตรงที่สามารถผลิตผู้เรียนออกสู่สังคมได้เพียงแบบเดียวอาจไม่เหมาะสมกับสังคมปัจจุบัน ดังนั้นเบ้าหลอมจึงควรมีหลากหลายแบบเพื่อให้สามารถเตรียมความพร้อมของผู้เรียนได้อย่างแท้จริง ผู้วิจัยหวังว่า

งานวิจัยเล่มนี้จะช่วยให้คนในสังคมตระหนักรู้ถึงความสำคัญของภาษาที่ส่งผลต่อการนำเสนอความคิดและทัศนคติของคนในสังคม เพราะท้ายที่สุดแล้วการแสดงออกของแต่ละเพศภาวะไม่ได้มีแบบแผนที่กำหนดชัดเจน แต่เป็นสิ่งที่ถูกคนในสังคมนั้น ๆ กำหนดและสร้างขึ้นเพียงเท่านั้น และทุกเพศควรสามารถแสดงออกได้ตามความสนใจหรือความชอบของตนเองโดยที่ไม่มีกรอบคำว่า “เพศ” มาเป็นตัวกำหนด

บทที่ 5

สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

5.1 สรุปผลการวิจัย

หลังจากประกาศใช้พระราชบัญญัติความเท่าเทียมระหว่างเพศ พ.ศ. 2558 และพระราชบัญญัติการป้องกันและแก้ไขการตั้งครรภ์ในวัยรุ่น พ.ศ. 2559 ทำให้หนังสือเรียนวิชาสุขศึกษาส่วนใหญ่มีการปรับปรุงและแก้ไขเนื้อหาบางส่วนที่เกี่ยวข้องกับการนำเสนอภาพตัวแทนเพศสภาวะต่าง ๆ ด้วยเหตุนี้งานวิจัยนี้จึงมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา 1) ความสัมพันธ์ระหว่างกลวิธีทางภาษากับภาพตัวแทนเพศสภาวะต่าง ๆ ในตัวบทหนังสือเรียนรายวิชาพื้นฐานสุขศึกษา ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1-6 และ 2) วิถีปฏิบัติทางวาทกรรมและวิถีปฏิบัติทางสังคมวัฒนธรรมของหนังสือเรียนรายวิชาพื้นฐานสุขศึกษา ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1-6 การศึกษาครั้งนี้ผู้วิจัยเก็บข้อมูลจากหนังสือเรียนรายวิชาพื้นฐานสุขศึกษา ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1-6 ของสำนักพิมพ์พัฒนาคุณภาพวิชาการ วัฒนาพานิช สกสค. อักษรเจริญทัศน์ และเอมพันธ์ ที่เผยแพร่ปีล่าสุดของแต่ละสำนักพิมพ์⁴ รวมจำนวนทั้งสิ้น 30 เล่ม สมมุติฐานการวิจัย คือ 1) หนังสือเรียนรายวิชาพื้นฐานสุขศึกษา ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 - 6 ใช้กลวิธีทางภาษาหลากหลายกลวิธี ได้แก่ การเลือกใช้คำศัพท์ การใช้ ضمุลบ การใช้โครงสร้างประโยค และการใช้คำแสดงทัศนภาวะ เพื่อนำเสนอภาพตัวแทนของกลุ่มเพศสภาวะต่าง ๆ การนำเสนอภาพตัวแทนของกลุ่มเพศสภาวะต่าง ๆ ในหนังสือเรียนรายวิชาพื้นฐานสุขศึกษา ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1-6 มีการนำเสนอในลักษณะจำกัด กล่าวคือจะปรากฏภาพตัวแทนเพศสภาวะต่าง ๆ ในลักษณะที่ซ้ำเดิม และยังไม่มีความหลากหลาย ภาพตัวแทนเพศหญิงที่มักพบ คือ ผู้หญิงเป็นผู้อ่อนแอ ควรจะรักนวลสงวนตัว และมีพื้นที่หลักอยู่ภายในบ้าน ภาพตัวแทนเพศชายที่มักพบ คือ ผู้ชายเป็นผู้ที่เข้มแข็ง ควรเป็นสุภาพบุรุษ และมีพื้นที่หลักในสังคมภายนอก ส่วนภาพตัวแทนผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศที่มักพบ คือ ผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศเป็นผู้ที่ถูกปิดกั้นโอกาสในสังคม การนำเสนอภาพตัวแทนผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศยังมีลักษณะที่แบ่งแยกจากผู้ชายและผู้หญิง ดังนั้นถึงแม้หนังสือเรียนรายวิชาพื้นฐานสุขศึกษา ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1-6 จะมีการนำเสนอกลุ่มเพศสภาวะต่าง ๆ ที่หลากหลาย แต่ภาพตัวแทนบางส่วนยังแสดงให้เห็นความไม่เท่าเทียมกันระหว่างเพศ และ 2) จุดมุ่งหมายของผู้เขียนเป็นปัจจัยสำคัญที่มีผลต่อการประกอบสร้างภาพตัวแทนกลุ่มเพศสภาวะต่าง ๆ ในหนังสือเรียนรายวิชาพื้นฐานสุขศึกษา ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1-6 นอกจากนี้ แนวคิดปิตาธิปไตย และพระราชบัญญัติความเท่าเทียมระหว่างเพศ พ.ศ. 2558 เป็นปัจจัยทางสังคมวัฒนธรรมที่มีผลต่อการนำเสนอภาพตัวแทนกลุ่มเพศสภาวะต่าง ๆ

⁴ ผู้วิจัยเก็บข้อมูลช่วงปีพ.ศ. 2563 - 2564

จากการศึกษากลวิธีทางภาษาและภาพตัวแทนเพศสภาวะต่าง ๆ ผู้วิจัยพบว่าหนังสือเรียนวิชาสุขศึกษา ชั้นมัธยมศึกษา มีการใช้กลวิธีทางภาษาที่หลากหลาย ทั้งการเลือกใช้คำศัพท์ การใช้มูลบท การใช้โครงสร้างประโยค และการใช้คำแสดงทัศนภาวะ ส่วนในด้านภาพตัวแทน ภาพตัวแทนที่พบในหนังสือเรียนวิชาสุขศึกษามีการนำเสนอทั้งลักษณะที่นำเสนอในประเด็นซ้ำเดิม และนำเสนอในประเด็นใหม่ ภาพตัวแทนผู้หญิงที่พบมีการนำเสนอให้เห็นว่าผู้หญิงเป็นผู้ที่อ่อนแอ ควรรักนวลสงวนตัว และมีพื้นที่ภายในบ้าน ภาพตัวแทนผู้ชายที่พบมีการนำเสนอว่าผู้ชายเป็นผู้ที่เข้มแข็ง แข็งแรง ควรเป็นสุภาพบุรุษ แต่ไม่มีการนำเสนอว่าผู้ชายมีพื้นที่หลักในสังคมภายนอกแต่อย่างไรก็ดี หนังสือเรียนสุขศึกษาก็ได้มีการนำเสนอในประเด็นใหม่ คือ ประเด็นเรื่องความเท่าเทียมระหว่างเพศ ซึ่งนับว่าเป็นประเด็นใหม่ที่หนังสือเรียนวิชาอื่น ๆ อาจยังไม่มีกล่าวถึง ส่วนภาพตัวแทนผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศ พบว่าผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศเป็นผู้ประสบปัญหา ยังถูกจำกัดโอกาสหรือสิทธิ์ต่าง ๆ และมีตัวบทบางส่วนที่แสดงให้เห็นถึงการถูกแบ่งแยกจากผู้หญิงและผู้ชาย ดังนั้นแม้ว่าหนังสือเรียนจะมีการนำเสนอถึงกลุ่มเพศสภาวะต่าง ๆ แต่ตัวบทบางส่วนก็ยังคงแสดงให้เห็นถึงความไม่เท่าเทียมระหว่างเพศ ทั้งนี้จึงกล่าวได้ว่าผลการศึกษาส่วนใหญ่สอดคล้องกับสมมุติฐานข้อที่ 1 แต่มีบางส่วนที่ไม่สอดคล้องกับสมมุติฐานเนื่องจากหนังสือเรียนวิชาสุขศึกษามีการนำเสนอในประเด็นใหม่ คือ การนำเสนอเรื่องความเท่าเทียมระหว่างเพศว่าผู้หญิงเท่าเทียมกับผู้ชายมากขึ้น และผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศเท่าเทียมกับเพศสภาวะอื่นมากขึ้น

จากการศึกษาวิถีปฏิบัติทางวาทกรรม และวิถีปฏิบัติทางสังคมและวัฒนธรรม ผู้วิจัยพบว่าจุดมุ่งหมายของผู้เขียนเป็นปัจจัยสำคัญที่มีผลต่อการประกอบสร้างภาพตัวแทนกลุ่มเพศสภาวะต่าง ๆ ในหนังสือเรียน แต่นอกเหนือจากจุดมุ่งหมาย ผู้วิจัยพบว่าผู้ร่วมเหตุการณ์การสื่อสารก็เป็นปัจจัยสำคัญเช่นกัน เนื่องจากมีผลต่อการผลิตและกระจายตัวบท และพบว่าแนวคิดปิตาธิปไตย และพระราชบัญญัติความเท่าเทียมระหว่างเพศ พ.ศ. 2558 เป็นปัจจัยทางสังคมวัฒนธรรมที่มีผลต่อการประกอบสร้างภาพตัวแทนเพศสภาวะต่าง ๆ แต่ผู้วิจัยพบเพิ่มเติมว่ายังมีปัจจัยทางสังคมวัฒนธรรมอื่น ๆ ที่ส่งผลต่อการประกอบสร้างภาพตัวแทนเพศสภาวะต่าง ๆ เช่นกัน คือ ความคิดเดิมของคนในสังคม และสื่อ ทั้งนี้จึงกล่าวได้ว่าผลการศึกษาสอดคล้องกับสมมุติฐานข้อที่ 2 แต่มีประเด็นเพิ่มเติมจากที่ระบุไว้ในสมมุติฐาน คือ ผู้ร่วมเหตุการณ์การสื่อสารมีส่วนสำคัญในการสื่อสารครั้งนี้ และความคิดเดิมของคนในสังคม สื่อ และเหตุการณ์ในสังคม ก็เป็นปัจจัยทางสังคมและวัฒนธรรมที่มีส่วนในการประกอบสร้างภาพตัวแทนเพศสภาวะต่าง ๆ

ผู้วิจัยจะสรุปผลการวิจัยโดยแบ่งเป็น 4 หัวข้อ คือ 1) กลวิธีทางภาษาที่ใช้ในการนำเสนอภาพตัวแทนเพศสภาวะต่าง ๆ 2) ภาพตัวแทนเพศสภาวะต่าง ๆ 3) วิถีปฏิบัติทางวาทกรรม 4) วิถีปฏิบัติทางสังคมและวัฒนธรรม มีรายละเอียดดังนี้

5.1.1 กลวิธีทางภาษาที่ใช้ในการนำเสนอภาพตัวแทนเพศภาวะต่าง ๆ

จากการศึกษากลวิธีทางภาษาที่ใช้ในการนำเสนอภาพตัวแทนผู้หญิง ผู้ชาย และผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศ พบว่ามีทั้งสิ้น 9 กลวิธีใหญ่ ได้แก่

1) การอ้างถึง การอ้างถึงที่แสดงให้เห็นถึงภาพตัวแทนของแต่ละเพศภาวะนั้น ปรากฏผ่านข้อมูลทั้งผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศ ผู้หญิง และผู้ชาย การอ้างถึงที่พบมีทั้งการอ้างถึงโดยตรงและการอ้างถึงโดยอ้อม

1.1) การอ้างถึงโดยตรง คำอ้างถึงโดยตรงของผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศปรากฏ 3 ลักษณะ ได้แก่ การใช้คำอ้างถึงที่แสดงถึงความหลากหลาย การใช้คำอ้างถึงที่แสดงให้เห็นถึงการแบ่งแยก และการใช้คำอ้างถึงที่แสดงถึงความผิดปกติ จากทั้ง 3 ลักษณะที่พบแสดงให้เห็นว่าผู้เขียนส่วนหนึ่งมองว่าผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศเป็นผู้ปกติ แต่ก็ยังมีผู้เขียนส่วนหนึ่งที่ยังมองว่าผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศคือผู้เป็นอื่นและผิดปกติ ส่วนคำอ้างถึงผู้หญิง ในหนังสือเรียนวิชาสุขศึกษา มีการใช้คำอ้างถึงที่แสดงถึงการเป็นผู้ถูกระทำ การใช้คำอ้างถึงลักษณะนี้จึงแสดงให้เห็นภาพของผู้หญิงที่มักเป็นผู้ถูกระทำ

1.2) การอ้างถึงโดยอ้อม พบในดวับทที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับการนำเสนอภาพตัวแทนของผู้หญิงและผู้ชาย การอ้างถึงโดยอ้อมที่พบเป็นกลวิธีที่ผู้เขียนไม่ได้ใช้คำอ้างถึงเพศใดเพศหนึ่งโดยตรง แต่มีการใช้ข้อความอื่น ๆ ที่แวดล้อม หรือดวับทอื่น ๆ เพื่อให้ผู้รับดวับทสามารถทราบได้ว่ากำลังกล่าวถึงเพศใด จากดวับทหนังสือเรียนวิชาสุขศึกษาผู้เขียนมีการใช้คำอ้างถึงโดยอ้อมเพื่อแนะนำผู้หญิงต้องป้องกันตัวเองและรักษามวลสงวนตัว และแนะนำความว่าผู้ชายเป็นผู้ที่คุกคามและไม่น่าไว้วางใจ

2) การใช้คำและกลุ่มคำที่ปรากฏร่วมกัน กลวิธีทางภาษานี้พบในดวับทที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับการนำเสนอภาพตัวแทนของผู้หญิง ผู้ชาย และผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศ

2.1) ภาพตัวแทนผู้หญิง และภาพตัวแทนความสัมพันธ์ระหว่างผู้หญิงและผู้ชาย พบว่ามีการใช้คำและกลุ่มคำที่ปรากฏร่วมกันทั้งสิ้น 15 ลักษณะที่นำเสนอภาพของผู้หญิง การใช้คำและกลุ่มคำที่ปรากฏร่วมกันนำเสนอว่าให้เห็นมุมมองของผู้เขียนต่อผู้หญิงว่าผู้หญิงเป็นอย่างไร และผู้หญิงควรทำอย่างไร ผู้หญิงเป็นอย่างไรถูกนำเสนอผ่านการใช้คำอ้างถึงผู้หญิงที่ปรากฏร่วมกับคำศัพท์เกี่ยวกับการมีพื้นที่ภายในบ้าน คำศัพท์เกี่ยวกับอารมณ์หรือความรู้สึก คำศัพท์เกี่ยวกับความรุนแรง คำศัพท์เกี่ยวกับความสวยงาม คำศัพท์เกี่ยวกับกิจกรรมที่มีความละเอียดอ่อน คำศัพท์เกี่ยวกับความเสียหายหรือผลกระทบ คำศัพท์เกี่ยวกับการถูกล่วงละเมิดทางเพศหรือการถูกคุกคาม คำศัพท์เกี่ยวกับการถูกระทำความรุนแรง และคำศัพท์เกี่ยวกับการถูกจำกัด ที่แสดงให้เห็นภาพการถูกยึดโยงอยู่กับพื้นที่ภายในบ้าน ความสวยงามและความละเอียดอ่อน การแสดงออก

ทางอารมณ์และความรู้สึก และภาพความอ่อนแอและความด้อยกว่าของผู้หญิงที่ผู้หญิงมักถูกจำกัดโอกาสหรือสิทธิบางประการ รวมถึงมักถูกคุกคามและถูกระงับจากผู้ชาย

ส่วนการนำเสนอว่าผู้หญิงควรเป็นอย่างไร ผู้เขียนมีการใช้คำอ้างถึงผู้หญิงปรากฏร่วมกับคำศัพท์เกี่ยวกับการป้องกันตัวเอง รวมถึงมีการใช้คำศัพท์เกี่ยวกับความพึงประสงค์ร่วมกับคำศัพท์เกี่ยวกับการรักษานวลสงวนตัวของผู้หญิง แสดงให้เห็นว่าผู้เขียนสามารถกำหนดความพึงประสงค์หรือความไม่พึงประสงค์ให้แก่คนในสังคมได้ สิ่งที่พึงประสงค์ในความคิดของผู้เขียนคือ การรักษานวลสงวนตัวของผู้หญิง การมีอำนาจของผู้เขียนยังปรากฏผ่านการใช้คำศัพท์เกี่ยวกับบทบาทหน้าที่ร่วมกับคำศัพท์เกี่ยวกับการมีพื้นที่ในบ้าน และคำศัพท์เกี่ยวกับการมีกิริยามารยาทที่ดีที่แสดงให้เห็นถึงการกำหนดว่าสิ่งใดคือสิ่งที่ผู้หญิงพึงกระทำหรือควรกระทำ

นอกจากนี้การใช้คำและกลุ่มคำที่ปรากฏร่วมกันยังแสดงให้เห็นมุมมองของผู้เขียนเรื่องความเท่าเทียมระหว่างเพศได้อีกด้วย ดังที่เห็นได้จากการใช้คำศัพท์เกี่ยวกับความไม่พึงประสงค์ร่วมกับคำศัพท์เกี่ยวกับความคิดเดิมของคนในสังคม และการใช้คำอ้างถึงผู้หญิง คำอ้างถึงผู้ชายร่วมกับคำศัพท์เกี่ยวกับความเท่าเทียมที่แสดงให้เห็นว่าผู้เขียนต้องการนำเสนอว่าความคิดเดิมของคนในสังคมเป็นสิ่งที่ไม่เหมาะสมและไม่ถูกต้อง เพราะผู้หญิงและผู้ชายควรมีความเท่าเทียมกัน

2.2) ภาพตัวแทนผู้ชายและภาพตัวแทนความสัมพันธ์ระหว่างผู้หญิงและผู้ชาย พบว่ามีการใช้คำและกลุ่มคำที่ปรากฏร่วมกันทั้งสิ้น 11 ลักษณะที่นำเสนอภาพของผู้ชาย กลวิธีนี้แสดงให้เห็นมุมมองของผู้เขียนที่มีต่อผู้ชายเช่นเดียวกัน คือ ผู้ชายเป็นอย่างไร และผู้ชายควรทำอย่างไร ในด้านผู้ชายเป็นอย่างไร มีการนำเสนอผ่านการใช้คำอ้างถึงผู้ชายร่วมกับคำศัพท์เกี่ยวกับความรุนแรง คำศัพท์เกี่ยวกับบอขายมุขหรือสิ่งไม่ดี คำศัพท์เกี่ยวกับความแข็งแรง คำศัพท์เกี่ยวกับกีฬาหรือกิจกรรมที่ต้องใช้แรง คำศัพท์เกี่ยวกับการไม่มีความรับผิดชอบ คำศัพท์เกี่ยวกับการล่วงละเมิดทางเพศหรือคุกคาม คำศัพท์เกี่ยวกับพฤติกรรมที่ไม่น่าไว้วางใจ และคำศัพท์เกี่ยวกับการเป็นผู้นำหรือการเป็นผู้มีอำนาจ แสดงให้เห็นภาพการใช้กำลัง การใช้ความรุนแรง และการคุกคาม ที่มักเป็นการนำเสนอพฤติกรรมด้านลบของผู้ชาย และภาพความแข็งแรง แข็งแกร่ง และการมีอำนาจของผู้ชาย

ส่วนการนำเสนอว่าผู้ชายควรเป็นอย่างไร พบว่ามีการใช้คำอ้างถึงผู้ชายร่วมกับคำศัพท์เกี่ยวกับการช่วยเหลือดูแล และในบางครั้งมีการปรากฏร่วมกับคำศัพท์เกี่ยวกับบทบาทหน้าที่ แสดงให้เห็นว่าผู้เขียนมองว่าการช่วยเหลือดูแลผู้อื่นเป็นสิ่งที่ผู้ชายพึงกระทำ และผู้เขียนยังมีการใช้คำศัพท์เกี่ยวกับความพึงประสงค์ร่วมกับคำศัพท์เกี่ยวกับความเป็นสุภาพบุรุษ แสดงให้เห็นถึงความคิดของผู้เขียนว่ามีความคาดหวังต่อผู้ชายว่าผู้ชายควรช่วยเหลือดูแลผู้อื่น และมีความเป็นสุภาพบุรุษ

2.3) ภาพตัวแทนผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศ พบว่ามีการใช้คำและกลุ่มคำที่ปรากฏร่วมกันทั้งสิ้น 9 กลวิธี การใช้คำและกลุ่มคำที่ปรากฏร่วมกันนี้แสดงให้เห็นถึงมุมมองของผู้เขียนต่อผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศ แต่มีลักษณะที่แตกต่างจากผู้หญิงและผู้ชาย คือ กลวิธีนี้สื่อความคิดของผู้เขียนเกี่ยวกับผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศว่าผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศเป็นอย่างไร แต่ไม่มีการนำเสนอว่าผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศควรทำอย่างไร แตกต่างจากการใช้คำและกลุ่มคำที่ปรากฏร่วมกันที่สื่อภาพตัวแทนผู้หญิงและผู้ชายที่มีการนำเสนอว่าผู้หญิงควรทำอย่างไร และผู้ชายควรทำอย่างไร จากการใช้คำและกลุ่มคำที่ปรากฏร่วมกันพบว่ามีการใช้คำอ้างอิงถึงผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศร่วมกับคำศัพท์เกี่ยวกับการประสบปัญหา คำศัพท์เกี่ยวกับการประเมินค่าและคำศัพท์เกี่ยวกับพฤติกรรม คำศัพท์เกี่ยวกับการคล้อยตาม และคำศัพท์เกี่ยวกับโรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์ที่แสดงให้เห็นว่าผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศเป็นผู้ประสบปัญหา เป็นผู้ที่มีพฤติกรรมไม่เหมาะสม เป็นผู้ที่เป็นอื่น และเป็นผู้เสี่ยงต่อการติดเชื้อติดต่อทางเพศสัมพันธ์ จะเห็นได้ว่าการใช้คำและกลุ่มคำที่ปรากฏร่วมกันนี้แสดงให้เห็นภาพที่ไม่พึงประสงค์ ได้แก่ ภาพด้านลบของผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศ และภาพความไม่เท่าเทียมกับเพศสภาวะอื่น ๆ

นอกจากนี้ข้อมูลของกลุ่มผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศยังมีการใช้คำอ้างอิงถึงสังคมร่วมกับคำศัพท์เกี่ยวกับการยอมรับ และคำอ้างอิงถึงผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศ ที่แสดงให้เห็นทั้งภาพที่พึงประสงค์ และภาพที่อาจแฝงความไม่พึงประสงค์ เนื่องจากแม้ว่าผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศจะเท่าเทียมกับเพศสภาวะอื่น หรือได้รับการยอมรับมากขึ้น แต่ในขณะเดียวกันก็แสดงให้เห็นว่าผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศยังต้องอาศัยการยอมรับและการให้โอกาสจากคนในสังคมที่เสมือนเป็นการถูกมองว่าเป็นอื่นจากคนในสังคม และยังปรากฏการใช้อ้างอิงถึงสังคม ร่วมกับคำศัพท์เกี่ยวกับความรุนแรงหรือการแสดงออกเชิงลบและคำอ้างอิงถึงผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศ ที่แสดงให้เห็นว่าผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศยังคงไม่ได้รับการยอมรับและเป็นผู้ที่ถูกกระทำจากกลุ่มเพศสภาวะอื่นในสังคม ดังนั้นเมื่อมีปัญหาคความไม่เท่าเทียมระหว่างเพศขึ้นจึงทำให้ผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศต้องได้รับการคุ้มครองดูแลจากภาครัฐ ดังที่ปรากฏจากการใช้อ้างอิงถึงสังคม ร่วมกับคำศัพท์เกี่ยวกับการคุ้มครอง และคำอ้างอิงถึงผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศ แต่อย่างไรก็ดี นอกจากภาพความไม่เท่าเทียมระหว่างเพศที่ปรากฏผ่านกลวิธีที่ได้กล่าวไปข้างต้นแล้ว กลวิธีการใช้คำและกลุ่มคำที่ปรากฏร่วมกันนี้ก็มีการใช้เพื่อนำเสนอเรื่องความเท่าเทียมระหว่างเพศด้วยเช่นกัน ดังจะเห็นได้จากการใช้คำอ้างอิงถึงผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศร่วมกับคำศัพท์เกี่ยวกับความเท่าเทียม แสดงให้เห็นว่าการใช้คำและกลุ่มคำที่ปรากฏร่วมกันนี้นำเสนอให้เห็นทั้งภาพความเท่าเทียมระหว่างเพศและภาพความไม่เท่าเทียมระหว่างเพศ

3) การใช้น้ำเสียงที่มีอำนาจ ผู้เขียนมีการใช้น้ำเสียงที่มีอำนาจทั้งต่อผู้หญิงและผู้ชาย ในด้านผู้หญิง ผู้เขียนมีการใช้น้ำเสียงที่มีอำนาจเพื่อแนะนำการปฏิบัติตัวหรือวางตัวของผู้หญิง ผู้วิจัยพบว่าผู้เขียนต้องการให้ผู้หญิงรู้จักป้องกันตัวเอง รักนวลสงวนตัว มีน้ำใจช่วยเหลือผู้อื่น และมีกิจกรรมยามว่างที่เรียบร้อย ส่วนผู้ชาย ผู้เขียนมีการใช้น้ำเสียงที่มีอำนาจเพื่อแนะนำการปฏิบัติตัวเช่นกัน คือ ผู้เขียนต้องการให้ผู้ชายมีความเป็นสุภาพบุรุษ ส่วนผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศ ผู้เขียนมักมีการใช้น้ำเสียงที่มีอำนาจในการชี้แนะหรือแนะนำคนในสังคมในเรื่องของการทำความเข้าใจยอมรับหรือการปฏิบัติตัวต่อผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศ การใช้น้ำเสียงที่มีอำนาจต่อคนในสังคมนี้แสดงให้เห็นถึงความคิดของผู้เขียนที่เริ่มเปิดกว้างทางความคิด พยายามสร้างการยอมรับและความเข้าใจที่ถูกต้องในเรื่องเพศสภาวะ แต่ในขณะเดียวกันก็แฝงความคิดเรื่องความเป็นอื่นของผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศไว้ด้วยเช่นกัน

4) การสร้างสถานการณ์หรือบทสนทนาสมมุติ กลวิธีนี้เป็นกลวิธีที่ผู้เขียนสร้างหรือสมมุติเรื่องเล่า สถานการณ์ บทสนทนาหรือคำพูดของตัวละครขึ้น การที่ผู้เขียนใช้การสร้างหรือสมมุติบทสนทนาหรือคำพูดของตัวละครนี้เสมือนว่าเป็นการใส่ความคิดของผู้เขียนผ่านทาง “เสียง” ของเด็กหรือเสียงของผู้เล่าเรื่อง เมื่อผู้เรียนอ่านบทสนทนาหรือคำพูดนั้น ๆ ก็เสมือนว่าเป็นคำพูดหรือความคิดของเด็กแต่แท้จริงแล้วเป็นความคิดของผู้ใหญ่ การสร้างสถานการณ์หรือบทสนทนาสมมุติที่ผู้เขียนจะสร้างด้วยความปกติธรรมดา โดยที่ผู้เรียนอาจไม่ทราบว่าผู้เขียนกำลังแฝงความคิดต่อเพศสภาวะใดเพศสภาวะหนึ่งไว้อยู่ จากการสร้างสถานการณ์หรือบทสนทนาสมมุตินั้นมักจะสื่อภาพความไม่แน่ใจหรือภาพการคุกคามของผู้ชาย ในขณะเดียวกันก็จะสื่อภาพการถูกคุกคามและการถูกระงับของผู้หญิง และสื่อภาพต่อด้วยการใช้เสียงของเด็กผ่านการสมมุติบทสนทนาเพื่อนำเสนอว่าผู้หญิงควรป้องกันตัวเองและรักนวลสงวนตัว

5) การใช้มูลบท การใช้มูลบทปรากฏทั้งจากตัวบทที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับการนำเสนอภาพตัวแทนของผู้หญิง ผู้ชาย และผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศ มูลบทที่ปรากฏในตัวบทหนึ่งสื่อเรียนวิชาสุขศึกษานั้นเป็นการนำเสนอความไม่เท่าเทียมระหว่างเพศที่เกิดขึ้นในสังคม ดังที่ปรากฏผ่านมูลบทสื่อความว่ามีปัญหาผู้หญิงถูกคุกคามหรือถูกระงับความรุนแรง และมูลบทสื่อความว่ามีปัญหาความไม่เท่าเทียมระหว่างเพศเกิดขึ้นในสังคม รวมถึงมีการใช้มูลบทเพื่อแสดงให้เห็นว่าผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศเป็นผู้ที่ประสบปัญหาต่าง ๆ เช่น การไม่ได้รับการยอมรับ การถูกจำกัดโอกาสหรือสิทธิ์ต่าง ๆ และนอกจากนี้ยังมีการใช้มูลบทเพื่อสื่อความถึงความเป็นกุลสตรีและความเป็นสุภาพบุรุษ แสดงให้เห็นว่าในสังคมไทยมีแบบแผนความเป็นกุลสตรีของผู้หญิงและแบบแผนความเป็นสุภาพบุรุษของผู้ชาย

6) การปฏิเสธมูลบท การศึกษาครั้งนี้ ผู้เขียนมีการใช้การปฏิเสธมูลบทเพื่อปฏิเสธความคิดเดิมของคนในสังคม ทั้งเรื่องความคิดเรื่องผู้ชายเป็นใหญ่หรือมีอำนาจมากกว่าผู้หญิง และความคิดเกี่ยวกับ 2 เพศตามเพศสรีระ การที่ผู้เขียนปฏิเสธมูลบทเดิมแสดงให้เห็นว่าผู้เขียนต้องการโต้แย้งความคิดเดิมที่เคยมีในสังคม จึงแสดงให้เห็นวัตถุประสงค์ของผู้เขียนที่ใช้กลวิธีการปฏิเสธมูลบทเมื่อนำเสนอความคิดเดิมของคนในสังคม เนื่องจากต้องการนำเสนอเรื่องความเท่าเทียมระหว่างเพศ และปฏิเสธความคิดเดิมที่ก่อให้เกิดความไม่เท่าเทียมระหว่างเพศ

7) การยกตัวอย่าง การนำเสนอเนื้อหาบทเรียนในบางครั้งผู้เขียนมีการยกตัวอย่างเพื่อสนับสนุนการนำเสนอเนื้อหาบทเรียนว่าเนื้อหาที่ได้นำเสนอไปเป็นเหตุการณ์หรือเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นจริง การยกตัวอย่างที่ปรากฏในงานวิจัยนี้มักเป็นการยกตัวอย่างปัจจัยที่มีส่วนในการประกอบสร้างภาพตัวแทนเพศสภาวะต่าง ๆ ซึ่งส่วนมากจะเป็น “สื่อ” แสดงให้เห็นว่าสื่อมีส่วนในการประกอบสร้างภาพตัวแทนของเพศสภาวะต่าง ๆ เช่น ละครโทรทัศน์ที่มีการนำเสนอว่าผู้ชายหรือพระเอกมักคุกคามหรือกระทำความรุนแรงทางเพศต่อผู้หญิงหรือนางเอก หรือสื่ออินเทอร์เน็ตที่มีการนำเสนอความไม่น่าไว้วางใจของผู้ชาย ทั้งหมดนี้ล้วนเป็นการแสดงให้เห็นว่าในสังคมมีความไม่เท่าเทียมระหว่างเพศเกิดขึ้นที่ผู้ชายมักจะเป็นฝ่ายกระทำต่อผู้หญิง ส่วนผู้หญิงจะเป็นฝ่ายรับการกระทำของผู้ชาย แต่ในบางครั้งผู้เขียนก็มีการให้ข้อมูลเพิ่มเติมว่าสื่อมีส่วนในการประกอบสร้างภาพตัวแทนรวมถึงสร้างความรุนแรงหรือความไม่เท่าเทียมในสังคม ดังนั้นทุกคนจึงควรรับสารด้วยความระมัดระวังและมีวิจารณญาณ

8) การใช้สหบท การใช้สหบทที่พบในฉบับหนังสือเรียนวิชาสุขศึกษา พบทั้งสิ้น 3 ลักษณะ ได้แก่ การอ้างกฎหมาย การอ้างรายงานหรือผลการวิจัย และการอ้างวรรณคดี

8.1) การอ้างกฎหมาย หนังสือเรียนมีการกล่าวถึงพระราชบัญญัติความเท่าเทียมระหว่างเพศ พ.ศ. 2558 และพระราชบัญญัติการป้องกันและแก้ไขปัญหาการตั้งครรภ์ในวัยรุ่น พ.ศ. 2559 การกล่าวถึงกฎหมายหรือพระราชบัญญัตินั้นแสดงให้เห็นว่าในสังคมอาจมีปัญหาในเรื่องนั้น ๆ เกิดขึ้นจึงต้องมีการบัญญัติกฎหมายเพื่อป้องกันหรือแก้ไขปัญหาดังกล่าว พระราชบัญญัติความเท่าเทียมระหว่างเพศเป็นพระราชบัญญัติที่หนังสือเรียนสุขศึกษามีการกล่าวถึงบ่อยครั้ง แสดงให้เห็นว่าภาครัฐเริ่มความสำคัญแก่ทุกเพศอย่างเท่าเทียมกัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศที่แต่เดิมยังไม่มียกกฎหมายที่ให้การคุ้มครองดูแล แต่พระราชบัญญัติความเท่าเทียมระหว่างเพศ พ.ศ. 2558 นี้เป็นพระราชบัญญัติฉบับแรกที่ทำให้การคุ้มครองดูแล ส่วนพระราชบัญญัติการป้องกันและแก้ไขปัญหาการตั้งครรภ์ในวัยรุ่น พ.ศ. 2559 ในฉบับหนังสือเรียนมีการกล่าวถึงเพื่อนำเสนอว่าในปัจจุบันผู้หญิงวัยรุ่นที่ตั้งครรภ์ไม่ได้ถูกจำกัดโอกาสหรือสิทธิ์บางประการดังเช่นในอดีต แต่ผู้หญิงวัยรุ่น

ที่ตั้งครรภ์สามารถใช้ชีวิตได้อย่างปกติ แสดงให้เห็นถึงสถานะของผู้หญิงที่เท่าเทียมกับผู้ชายมากยิ่งขึ้น เพราะไม่ต้องถูกจำกัดโอกาสหรือสิทธิ์บางประการเพราะตั้งครรภ์

8.2) การอ้างรายงานหรือผลงานวิจัย การนำเสนอเนื้อหาบทเรียนแล้วมีการกล่าวอ้างงานวิจัยสามารถช่วยให้ตัวบทที่ผู้เขียนนำเสนอมีความน่าเชื่อถือมากยิ่งขึ้น เพราะมีหลักฐานหรือผลการวิจัยรองรับ ดังที่มีการกล่าวอ้างงานวิจัยเพื่อสนับสนุนเรื่องความเสี่ยงของการติดโรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์ของผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศ หรือการกล่าวอ้างรายงานสถิติความรุนแรงต่อเด็ก สตรี และความรุนแรงในครอบครัว ที่แสดงให้เห็นภาพการถูกคุกคามและการถูกระงับของผู้หญิง เมื่อตัวบทมีการกล่าวอ้างรายงานหรือผลการวิจัยจะทำให้ผู้รับสารซึ่งคือผู้เรียนมีแนวโน้มที่จะเชื่อถือเนื้อหาที่ผู้เขียนนำเสนอเพิ่มมากขึ้น

8.3) การอ้างวรรณกรรม ผู้เขียนมีการยกตัวบทวรรณกรรมเรื่องสุภาวจิตสอนหญิง เพื่อแสดงให้เห็นค่านิยมหรือวิถีการปฏิบัติของตนของผู้หญิงในอดีต คือ การรักษากิริยามารยาท การรักษานวลสงวนตัวของผู้หญิง จึงสื่อให้เห็นว่าผู้เขียนต้องการให้ผู้หญิงรักษานวลสงวนตัว แต่การอ้างตัวบทวรรณกรรมนี้ ผู้เขียนไม่ได้มุ่งเน้นให้ผู้เรียนเชื่อในสิ่งที่เป็นคำสอนที่มีแต่ตั้งแต่สมัยอดีตเพียงอย่างเดียว แต่ยังมีการให้ผู้เรียนได้ถึงคิดวิเคราะห์ถึงการประยุกต์ใช้ในสังคมปัจจุบันด้วยเช่นกัน

9) การใช้การเชื่อมโยงระหว่างประโยค จากข้อมูลในหนังสือเรียนพบว่าผู้เขียนมีการใช้การเชื่อมโยงระหว่างประโยคหลายลักษณะ ได้แก่ การเชื่อมโยงระหว่างประโยคแบบเปรียบเทียบ การเชื่อมโยงระหว่างประโยคแบบเหตุ-ผล การเชื่อมโยงระหว่างประโยคแบบเงื่อนไข และการเชื่อมโยงระหว่างประโยคแบบขัดแย้ง

จากภาพตัวแทนผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศพบว่า ผู้เขียนใช้การเชื่อมโยงระหว่างประโยคแบบเปรียบเทียบเพื่อนำเสนอเหตุการณ์ในอดีตและเหตุการณ์ในปัจจุบัน เพื่อทำให้ทราบว่าสังคมมีการเปลี่ยนแปลงที่ดีขึ้นในเรื่องการยอมรับความหลากหลายทางเพศ แต่แม้ว่าจะมีการเปลี่ยนแปลงที่ดีขึ้นแต่ก็ยังมีภาพการถูกจำกัดโอกาสหรือสิทธิ์บางอย่างแฝงไว้เช่นเดียวกัน และมีการใช้การเชื่อมโยงระหว่างประโยคแบบเหตุ-ผล การเชื่อมโยงระหว่างประโยคแบบเงื่อนไข และการเชื่อมโยงระหว่างประโยคแบบขัดแย้ง ที่แสดงให้เห็นว่าผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศยังคงเป็นผู้ที่ประสบปัญหาต่าง ๆ ทั้งการถูกจำกัดโอกาส หรือการประสบปัญหาในการใช้ชีวิต ซึ่งล้วนแล้วแต่สื่อถึงความไม่เท่าเทียมของผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศที่เกิดขึ้นในสังคม

จากภาพตัวแทนผู้หญิง ภาพตัวแทนผู้ชาย และภาพตัวแทนความสัมพันธ์ระหว่างผู้หญิงและผู้ชาย พบว่ามีการใช้การเชื่อมโยงระหว่างประโยคแบบเหตุ-ผล เพื่อนำเสนอให้เห็นถึงการถูกระงับและการถูกคุกคามของผู้หญิง และนำเสนอว่าผู้หญิงด้อยกว่าผู้ชาย ทั้งยังแสดงให้เห็นภาพการไม่มี

ความรับผิดชอบของผู้ชายอีกด้วย ส่วนการใช้การเชื่อมโยงระหว่างประโยคแบบเงื่อนไข ผู้เขียนใช้เพื่อแสดงให้เห็นถึงการเป็นผู้คุกคามและผู้กระทำทางเพศของผู้ชาย จากการใช้การเชื่อมโยงระหว่างประโยคแบบเหตุ-ผล และการเชื่อมโยงระหว่างประโยคแบบเงื่อนไขล้วนแสดงให้เห็นถึงภาพด้านลบของผู้ชาย และภาพที่ด้อยกว่าหรือไม่เท่าเทียมระหว่างเพศของผู้หญิง แต่อย่างไรก็ดี ผู้เขียนก็มีการใช้การเชื่อมโยงระหว่างประโยคแบบเปรียบเทียบถึงเหตุการณ์ในอดีตและปัจจุบัน เพื่อนำเสนอให้เห็นพัฒนาการเรื่องความเท่าเทียมระหว่างผู้หญิงและผู้ชายในสังคม ที่ในอดีตแม้ว่าผู้หญิงจะด้อยหรือไม่เท่าเทียมกับผู้ชาย แต่ในปัจจุบันสังคมมีการเปลี่ยนแปลงที่ดีขึ้น ทำให้ผู้หญิงจึงเริ่มมีความเท่าเทียมกับผู้ชายมากขึ้นเช่นกัน

จากผลการศึกษากลวิธีทางภาษาแสดงให้เห็นว่าผู้เขียนมีการใช้กลวิธีทางภาษาที่หลากหลาย และในบางครั้งผู้เขียนมีการใช้กลวิธีทางภาษามากกว่า 1 กลวิธีเพื่อนำเสนอเนื้อหา กลวิธีทางภาษาเหล่านี้เมื่อถูกนำเสนอในตัวบทหนังสือเรียนวิชาสุขศึกษาจึงมีส่วนประกอบสร้างภาพตัวแทนเพศสถานะต่าง ๆ ทั้งผู้หญิง ผู้ชาย และผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศให้แก่คนในสังคม

5.1.2 ภาพตัวแทนเพศสถานะต่าง ๆ

จากผลการศึกษาภาพตัวแทนผู้หญิงในหนังสือเรียนวิชาสุขศึกษา ชั้นมัธยมศึกษา พบภาพตัวแทนที่นำเสนอความเป็นผู้หญิง 5 ภาพตัวแทน เรียงตามความถี่ที่พบ ได้แก่ 1) ผู้หญิงเป็นผู้ที่มีพื้นที่ภายในบ้าน 2) ผู้หญิงมักแสดงออกทางอารมณ์และความรู้สึก 3) ผู้หญิงสนใจเรื่องความสวยความงามและเป็นผู้ละเอียดอ่อน 4) ผู้หญิงควรมีน้ำใจช่วยเหลือ และ 5) ผู้หญิงควรมีกิริยามารยาทเรียบร้อย ภาพตัวแทนที่นำเสนอความเป็นผู้หญิง แสดงให้เห็นว่าผู้หญิงยังคงถูกยึดโยงอยู่กับพื้นที่ภายในบ้าน ทั้งการดูแลสมาชิกในครอบครัวและงานภายในบ้าน และถูกนำเสนอว่าเป็นผู้ที่มักใช้อารมณ์หรือแสดงออกทางอารมณ์ ในแง่ความสนใจ ผู้หญิงมักสนใจความสวยความงาม และเหมาะกับการทำงานที่ละเอียดอ่อนหรืองานเบา ๆ ในแง่ลักษณะนิสัย ผู้หญิงควรมีน้ำใจช่วยเหลือผู้อื่น และควรมีกิริยามารยาทที่เรียบร้อย

ภาพตัวแทนผู้ชาย พบภาพตัวแทนที่นำเสนอความเป็นผู้ชาย 4 ภาพตัวแทน เรียงตามความถี่ที่พบ ดังนี้ 1) ผู้ชายบางส่วนมักใช้ความรุนแรงและในบางครั้งมักข้องเกี่ยวกับอบายมุข 2) ผู้ชายควรเป็นสุขภาพบุรุษ 3) ผู้ชายมีความแข็งแรงหรือเหมาะกับงานที่ต้องใช้กำลัง และ 4) ผู้ชายบางส่วนไม่มีความรับผิดชอบ ภาพตัวแทนผู้ชายบางส่วนมักใช้ความรุนแรง มักข้องเกี่ยวกับอบายมุข และไม่มี ความรับผิดชอบ ภาพตัวแทนเหล่านี้ล้วนแสดงให้เห็นถึงภาพที่ไม่พึงประสงค์ของผู้ชาย แต่ก็ปรากฏภาพที่นำเสนอความพึงประสงค์ของผู้ชายเช่นกัน คือ ภาพตัวแทนผู้ชายควรเป็นสุขภาพบุรุษ และผู้ชายมีความแข็งแรงเหมาะกับงานที่ต้องใช้กำลัง

นอกจากการนำเสนอความเป็นผู้หญิงและความเป็นผู้ชาย หนังสือเรียนวิชาสุขศึกษายังมีการนำเสนอให้เห็นถึงความสัมพันธ์ระหว่างผู้หญิงและผู้ชายเช่นกัน พบภาพตัวแทน 6 ภาพตัวแทนเรียงตามความถี่ที่พบ ดังนี้ 1) ผู้หญิงถูกคุกคามหรือถูกระทำ 2) ผู้หญิงต้องป้องกันตัวเองและรักนวลสงวนตัว 3) ผู้ชายเป็นผู้ที่คุกคามและกระทำ 4) ผู้หญิงมีสถานะทางสังคมเท่าเทียมกับผู้ชายมากขึ้น 5) ผู้หญิงด้อยกว่าผู้ชาย และ 6) ผู้ชายมีอำนาจ ความเป็นผู้นำ และได้รับโอกาสมากกว่าผู้หญิง จากภาพตัวแทนที่นำเสนอความสัมพันธ์ระหว่างผู้หญิงและผู้ชาย พบว่าผู้ชายมักมีอำนาจและเหนือกว่าผู้หญิง ผู้ชายจะถูกนำเสนอว่าเป็นผู้ที่ไม่เอาไหน ไม่กระทำความรุนแรงหรือคุกคามทางเพศผู้หญิง ส่วนผู้หญิงจะเป็นผู้ที่อ่อนแอและด้อยกว่าผู้ชาย มักถูกระทำและถูกคุกคามจากผู้ชาย ดังนั้นจึงควรป้องกันตัวเองด้วยวิธีการต่าง ๆ เพื่อไม่ให้เกิดอันตรายแก่ตนเอง แต่หนังสือเรียนวิชาสุขศึกษาก็มีการนำเสนอภาพที่แสดงถึงความเท่าเทียมระหว่างผู้หญิงและผู้ชายเช่นกัน โดยนำเสนอให้เห็นว่าผู้หญิงไม่ได้ด้อยหรืออ่อนแอกว่าผู้ชาย หรือผู้หญิงมีสถานะทางสังคมเท่าเทียมกับผู้ชายมากขึ้น

ภาพตัวแทนผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศที่ปรากฏในหนังสือเรียนวิชาสุขศึกษามี 3 ภาพตัวแทนใหญ่ ได้แก่ 1) ผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศเป็นบุคคลปกติ 2) ผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศมีสถานะทางสังคมเท่าเทียมกับเพศสภาวะอื่นมากขึ้น 3) ผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศยังไม่เท่าเทียมกับเพศสภาวะอื่น แบ่งเป็น 5 ภาพตัวแทนย่อย ได้แก่ ผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศเป็นผู้เป็นอื่น ผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศเป็นผู้ผิดปกติ ผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศเป็นผู้ประสบปัญหา ผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศเป็นผู้ถูกระทำ ผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศได้รับการคุ้มครองดูแล และ 4) ผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศมีพฤติกรรมด้านลบ แบ่งเป็น 2 ภาพตัวแทนย่อย ได้แก่ ผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศมีพฤติกรรมเสี่ยงต่อการติดโรคติดต่อ และผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศปฏิบัติไม่เหมาะสม

จากภาพตัวแทนผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศ พบว่ามีภาพตัวแทนที่ขัดแย้งกัน คือ 1) ภาพตัวแทนผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศเป็นบุคคลปกติ กับภาพตัวแทนผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศเป็นผู้ผิดปกติ 2) ภาพตัวแทนผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศเท่าเทียมกับเพศสภาวะอื่นมากขึ้นกับภาพตัวแทนผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศยังไม่เท่าเทียมกับเพศสภาวะอื่น แต่เมื่อพิจารณาในเชิงปริมาณพบว่า มีภาพตัวแทนด้านพึงประสงค์ของผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศมากกว่าด้านไม่พึงประสงค์ กล่าวคือ พบว่า ภาพตัวแทนผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศเป็นบุคคลปกติปรากฏในความถี่ที่สูงกว่าภาพตัวแทนผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศเป็นผู้ผิดปกติ และภาพตัวแทนผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศเท่าเทียมกับเพศสภาวะอื่นมากขึ้นปรากฏในความถี่ที่สูงกว่าภาพตัวแทนผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศยังไม่เท่าเทียมกับเพศสภาวะอื่น แสดงให้เห็นถึงการเปิดกว้างและการยอมรับความหลากหลายทางเพศในสังคม แต่อาจด้วยความคิดเดิมที่ฝังไว้ในความคิดและ

ทัศนคติของผู้เขียนจึงทำให้ยังมีภาพตัวแทนด้านไม่พึงประสงค์ของผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศ ปรากฏผ่านตัวบทหนังสือเรียน

5.1.3 วิธีปฏิบัติทางวาทกรรม

จากการวิเคราะห์วิธีปฏิบัติทางวาทกรรมเพื่อให้ทราบถึงองค์ประกอบในการสื่อสาร โดยใช้ทฤษฎีชาติพันธุ์วรรณนาแห่งการสื่อสารของโฮมส์ (Hymes, 1974) พบว่าการสื่อสารในครั้งนี้ ผู้มีส่วนร่วมในการสื่อสาร และวัตถุประสงค์ในการสื่อสาร เป็นองค์ประกอบสำคัญที่มีผลต่อการประกอบสร้างภาพตัวแทนเพศสถานะต่าง ๆ

จากการศึกษาการผลิตและกระจายตัวบท พบว่า ผู้เขียนหนังสือเรียนสุขศึกษา คือ 1) ผู้เชี่ยวชาญด้านสุขศึกษาและสาขาที่เกี่ยวข้องที่ได้รับเลือกจากทางแต่ละสำนักพิมพ์ และ 2) ภาครัฐหรือกระทรวงศึกษาธิการที่มีส่วนในการกำหนดเนื้อหาในหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน และเป็นฝ่ายตรวจประเมินความสอดคล้องของหนังสือเรียนกับหลักสูตรแกนกลาง การศึกษาขั้นพื้นฐาน ด้วยความน่าเชื่อถือของทั้งผู้เขียนหนังสือเรียนและภาครัฐ จึงทำให้นหนังสือเรียน ได้รับการยอมรับจากคนในสังคมว่าถูกต้องและน่าเชื่อถือ ตัวบทหรือเนื้อหาในหนังสือเรียนไม่ว่าจะ เป็นเนื้อหาความรู้ หรือความคิดความเชื่อที่ถูกนำเสนอจึงเผยแพร่สู่ผู้เรียนได้โดยง่ายและรวดเร็ว ยิ่งไปกว่านั้นหนังสือเรียนเป็นแหล่งความรู้ที่ครูผู้สอนใช้ประกอบการเรียนการสอนในโรงเรียน ดังนั้นผู้เรียน ที่อยู่ในระบบการศึกษาของไทยจึงต้องใช้หนังสือเรียนเป็นสื่อในการเรียนการสอนจึงกล่าวได้ว่าหนังสือเรียนเป็นวาทกรรมที่กระจายไปสู่คนในสังคมอย่างเป็นวงกว้าง และหนังสือเรียนถูกจัดพิมพ์ขึ้นในรูปแบบของหนังสือ ทำให้มีความคงทน ผู้เรียนจึงสามารถกลับมาอ่านหรือทบทวนได้เสมอ ทำให้ ความคิดและทัศนคติในเรื่องต่าง ๆ ที่ปรากฏอยู่ในหนังสือเรียนก็มีความคงทนเช่นกัน เมื่อผู้เรียนอ่าน เนื้อหาจากหนังสือเรียนครั้งใดก็ย่อมได้รับความคิดและทัศนคติที่ถูกนำเสนอไว้เสมอ

ในด้านการบริโภคและตีความตัวบท หนังสือเรียนก่อนที่จะสามารถใช้ในการเรียนการสอนได้ ต้องได้รับรองจากกระทรวงศึกษาธิการซึ่งเป็นหน่วยงานภาครัฐ ว่าถูกต้องและสอดคล้องกับหลักสูตร แกนกลางฯ ด้วยความมีมาตรฐานและน่าเชื่อถือ ทำให้ผู้เรียนมีแนวโน้มที่จะยอมรับ เชื่อฟัง และ ปฏิบัติตามเนื้อหาที่ปรากฏในหนังสือเรียน รวมถึงความคิด ความเชื่อต่าง ๆ ที่อาจแฝงไว้ในตัวบท หนังสือเรียน ผู้เรียนจึงมีแนวโน้มที่จะรับสารเหล่านั้นเช่นเดียวกัน นอกจากนี้เหตุการณ์การสื่อสารใน ครั้งนี้เกิดขึ้นในโรงเรียนหรือห้องเรียนที่นับว่าเป็นพื้นที่แห่งการเรียนรู้ ประกอบกับสังคมไทยเป็น สังคมที่เคารพยกย่องว่าครูคือผู้ที่ประสิทธิ์ประสาทวิชาความรู้ ยิ่งทำให้น้ำหนักของการส่งสารของ หนังสือเรียนมีน้ำหนักมากยิ่งขึ้น ดังนั้นการนำเสนอเนื้อหาเรื่องเพศสถานะที่ปรากฏในหนังสือเรียนที่ แฝงไว้ถึงความคิดและความเชื่อของผู้เขียนและครูผู้สอนต่อเพศสถานะนั้น ๆ ย่อมถูกส่งต่อและ ถ่ายทอดสู่ผู้เรียน โดยที่ผู้เรียนอาจไม่ทันได้ตั้งตัว

5.1.4 วิธีปฏิบัติทางสังคมและวัฒนธรรม

ในหัวข้อวิธีปฏิบัติทางสังคมและวัฒนธรรม ผู้วิจัยนำเสนอ 2 ประเด็น ได้แก่ อิทธิพลของสังคมวัฒนธรรมที่ส่งผลต่อการนำเสนอภาพตัวแทนเพศสภาวะต่าง ๆ ในหนังสือเรียน และผลทางอุดมการณ์ของการนำเสนอภาพตัวแทนเพศสภาวะต่าง ๆ ในหนังสือเรียนสู่ศึกษา มีรายละเอียดดังนี้

1) อิทธิพลของสังคมวัฒนธรรมที่ส่งผลต่อการนำเสนอภาพตัวแทนเพศสภาวะต่าง ๆ ในหนังสือเรียนสู่ศึกษา พบว่ามี 4 ปัจจัยที่เกี่ยวข้อง ได้แก่

1.1) ความคิดเดิมของคนในสังคม ความคิดเดิมของคนในสังคมเรื่องเพศนั้นมักมองแต่เพียงเพศสรีระทำให้เพศถูกแบ่งเป็นเพียงเพศหญิงและเพศชาย และด้วยความแข็งแรงทางสรีระร่างกาย สังคมจึงมองว่าผู้ชายเป็นผู้ที่แข็งแรง สามารถทำงานต่าง ๆ ได้มากกว่าผู้หญิง จึงส่งผลให้เกิดความคิดที่ว่าผู้ชายเหนือกว่าผู้หญิง และผู้หญิงด้อยกว่าผู้ชาย นอกจากนี้ความคิดเดิมเรื่อง 2 เพศยังส่งผลให้บุคคลที่ไม่ได้มีเพศสภาวะตรงกับเพศโดยกำเนิดถูกมองว่าเป็นผู้ที่มีความผิดปกติ หรือไม่เท่าเทียมกับผู้หญิงและผู้ชาย และด้วยความคิดเดิมของคนในสังคมที่มักให้ความสำคัญกับผู้ชายหรือให้โอกาสผู้ชายมากกว่าผู้หญิง ทำให้ผู้หญิงถูกทำให้ไม่เท่าเทียมกับผู้ชาย ผู้เขียนจึงอาจได้รับอิทธิพลของความคิดเดิมและความคิดเรื่องชายเป็นใหญ่จึงมีการนำเสนอภาพตัวแทนที่แสดงถึงความไม่เท่าเทียมระหว่างเพศ

1.2) กฎหมาย ในหนังสือเรียนสู่ศึกษาส่วนใหญ่มีการปรับปรุงตามนโยบายของภาครัฐในเรื่องความเท่าเทียมระหว่างเพศจึงมีการกล่าวถึงพระราชบัญญัติความเท่าเทียมระหว่างเพศ พ.ศ. 2558 และพระราชบัญญัติการป้องกันและแก้ไขการตั้งครรภ์ในวัยรุ่น พ.ศ. แสดงให้เห็นว่าผู้เขียนหนังสือเรียนให้ความสำคัญกับเรื่องความเท่าเทียมระหว่างเพศมากขึ้น และให้ความสำคัญกับการป้องกันและแก้ไขปัญหาการตั้งครรภ์ในวัยรุ่น กฎหมายดังกล่าวจึงอาจมีอิทธิพลต่อการนำเสนอภาพที่สนับสนุนเรื่องความเท่าเทียมระหว่างเพศซึ่งนับว่าเป็นพัฒนาการที่ดีของหนังสือเรียนในประเทศไทย

1.3) สื่อ สื่อนับว่ามีอิทธิพลในการประกอบสร้างภาพตัวแทนค่อนข้างมาก เพราะสื่อเป็นสิ่งที่กระจายสู่คนในสังคมได้เป็นวงกว้าง จึงทำให้เมื่อสื่อมีการนำเสนอภาพของเพศใดภาพของเพศนั้นย่อมถูกส่งต่อไปสู่ผู้รับสาร ทำให้ผู้รับสารอาจเข้าใจว่าสิ่งที่สื่อนำเสนอเป็นภาพจริงของเพศสภาวะนั้น ๆ สื่อจึงอาจมีผลทั้งต่อการประกอบสร้างภาพตัวแทนที่พึงประสงค์และภาพตัวแทนที่ไม่พึงประสงค์ของทั้งผู้หญิง ผู้ชาย และผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศ ขึ้นอยู่กับประเด็นหรือเนื้อหาที่สื่อเลือกนำเสนอ

1.4) เหตุการณ์ในสังคม ในระหว่างกระบวนการผลิตหนังสือเรียนนั้นอาจมีประเด็นหรือเหตุการณ์ในสังคมเกิดขึ้นมากมายที่อาจส่งผลโดยอ้อมต่อการผลิตและการนำเสนอด้วยบทในหนังสือเรียน เหตุการณ์สำคัญที่เกิดขึ้นในช่วงการผลิตและปรับปรุงหนังสือเรียนนั้น เช่น Pride Month ที่ในปัจจุบันสมาชิกในสังคมเริ่มให้ความสนใจที่จะร่วมเฉลิมฉลองและเรียกร้องสิทธิให้ผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศมากขึ้น รวมไปถึงกฎหมายที่ถูกเสนอเพื่อเรียกร้องความเท่าเทียม เช่น ร่างพระราชบัญญัติคู่ชีวิต หรือร่างพระราชบัญญัติสมรสเท่าเทียมที่มุ่งเน้นการปรับปรุงและแก้ไขให้เกิดความเท่าเทียมในหลาย ๆ ด้าน โดยเฉพาะการสมรสของผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศ

2) ผลทางอุดมการณ์ของการนำเสนอภาพตัวแทนเพศสถานะต่าง ๆ ในหนังสือเรียนวิชาสุขศึกษา พบว่าหนังสือเรียนวิชาสุขศึกษามีส่วนในการกำหนดภาพสมาชิกที่พึงประสงค์ของเพศสถานะต่าง ๆ ในสังคม โดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้หญิงและผู้ชายที่หนังสือเรียนจะมีการผลิตซ้ำและนำเสนอภาพในลักษณะที่ซ้ำเดิมและจำกัด ปรากฏทั้งการนำเสนอว่าผู้ชายและผู้หญิง “เป็นอย่างไร” และผู้ชายและผู้หญิง “ควรทำอย่างไร” เสมือนเป็นการจำกัดความชอบและการแสดงออกของผู้หญิงและผู้ชายให้ตรงกับแบบแผนที่สังคมกำหนดไว้เท่านั้น การกำหนดความเป็นผู้หญิงและความเป็นผู้ชายนี้อาจส่งผลให้ผู้ที่แสดงออกไม่ตรงกับมาตรฐานที่สังคมกำหนดไว้ถูกมองว่าแสดงออกไม่ตรงกับเพศของตน เพราะภาพตัวแทนที่พบส่วนใหญ่นำเสนอภาพการกระทำหรือการแสดงออกโดยยึดโยงกับเพศ แสดงให้เห็นว่าหนังสือเรียนมีการแบ่งบทบาท การกระทำ หรือการแสดงออกของผู้หญิงและผู้ชายไว้อย่างชัดเจน ทั้งที่แท้จริงแล้วความสนใจหรือการแสดงออกของแต่ละเพศขึ้นอยู่กับความชอบและความสนใจของแต่ละบุคคล

ในบางครั้งหนังสือเรียนวิชาสุขศึกษามีการนำเสนอเนื้อหาโดยกล่าวถึงเพียงเพศชายและเพศหญิง จึงเสมือนเป็นการแบ่งแยกผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศออกมาเป็นคนอีกกลุ่มหนึ่งของสังคม รวมถึงภาพตัวแทนผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศที่ปรากฏในหนังสือเรียนวิชาสุขศึกษามักมีการนำเสนอถึงการทำความเข้าใจและยอมรับผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศที่เสมือนเป็นการเปิดกว้างและยอมรับความหลากหลายทางเพศ แต่ก็ยังมีตัวบบบางส่วนที่เป็นการผลิตซ้ำภาพที่ไม่พึงประสงค์ของผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศ ทั้งนี้จึงอาจส่งผลให้คนในสังคมเข้าใจผิดหรือบิดเบือนไปจากความเป็นจริงได้

การปรับปรุงเนื้อหาของหนังสือเรียนสุขศึกษาให้มีความทันสมัยและก้าวตามสังคมที่เปลี่ยนแปลงไปในปัจจุบันโดยเฉพาะอย่างยิ่งเรื่องความเท่าเทียมระหว่างเพศ นับว่าเป็นพัฒนาการที่ดีของหนังสือเรียนสุขศึกษา แต่เนื้อหาที่ปรากฏยังพบว่าการผลิตซ้ำความไม่เท่าเทียมและความเหลื่อมล้ำที่ยังมีอยู่ในสังคม แสดงให้เห็นว่าหนังสือเรียนมีความก้าวหน้ามากขึ้น แต่ยังเป็น การก้าวที่อาจยังตามไม่ทันวาทกรรมอื่น ๆ ในสังคม เนื่องจากสังคมปัจจุบันมีสื่อหรือวาทกรรมต่าง ๆ

เกิดขึ้นมากมายที่ส่งผลต่อการรับรู้และความเข้าใจเรื่องเพศสภาพของผู้เรียนที่มีทำให้การรับรู้เนื้อหาเกี่ยวกับเพศสภาพเป็นไปอย่างปกติและธรรมดา

5.2 อภิปรายผลการวิจัย

การอภิปรายผลการวิจัย ผู้วิจัยจะแบ่งการอภิปรายออกเป็น 5 ประเด็น ได้แก่ 1) การนำเสนอชุดความคิดเกี่ยวกับเพศสภาพต่าง ๆ 2) การนำเสนอชุดความคิดเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างเพศสภาพต่าง ๆ 3) การถ่ายทอดชุดความคิดจากหนังสือเรียนสู่ผู้รับตัวบท 4) การปรับปรุงเนื้อหาของหนังสือเรียนวิชาสุขศึกษา และ 5) การเลือกประเด็นในการนำเสนอเนื้อหาบทเรียน มีรายละเอียดดังนี้

5.2.1 การนำเสนอชุดความคิดเกี่ยวกับเพศสภาพต่าง ๆ ผ่านตัวบทหนังสือเรียนวิชาสุขศึกษา

ในด้านการปรากฏของตัวบทที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับการนำเสนอภาพตัวแทนผู้หญิง ผู้ชาย และผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศ พบว่าหนังสือเรียนวิชาสุขศึกษามีการนำเสนอข้อมูลของผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศในความถี่ที่น้อยกว่าผู้หญิงและผู้ชาย บางครั้งในตัวบทมีเพียงการกล่าวถึงผู้ชายและผู้หญิง แสดงให้เห็นถึงความคิดของผู้เขียนว่าอาจยังมีความคิดเดิมเกี่ยวกับเพศสรีระที่มีเพียง 2 เพศ คือเพศหญิงและเพศชาย จึงทำให้มีการกล่าวถึงผู้หญิงและผู้ชายเพียงเท่านั้น แต่อย่างไรก็ดี ผู้วิจัยพบว่าในตัวบทที่นำเสนอโดยกล่าวถึงทุกเพศสภาพเมื่อนำเสนอเนื้อหาด้วยเช่นเดียวกัน นับว่าเป็นสิ่งที่ดีที่ผู้เขียนเริ่มให้ความสำคัญกับผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศมากยิ่งขึ้น

ในด้านภาพตัวแทนที่นำเสนอความเป็นผู้หญิง และภาพตัวแทนที่นำเสนอความเป็นผู้ชาย พบว่ามีลักษณะที่ยังไม่หลากหลายและมีความซ้ำเติม คือ ผู้หญิงยังคงถูกนำเสนอว่าเป็นผู้มีพื้นที่ในบ้าน คอยดูแลงานต่าง ๆ ภายในบ้าน รวมถึงดูแลสมาชิกในครอบครัว ผู้หญิงมักเป็นผู้ที่แสดงออกทางอารมณ์และความรู้สึก ผู้หญิงมักสนใจเรื่องความสวยความงามและเป็นผู้ละเอียดอ่อน ส่วนผู้ชายจะเป็นผู้ที่มักใช้ความรุนแรง บางครั้งอาจข้องเกี่ยวกับอบายมุข ผู้ชายมีความแข็งแรงเหมาะกับงานที่ต้องใช้กำลัง และผู้ชายบางส่วนไม่มีความรับผิดชอบ ในตัวบทหนังสือเรียนเมื่อมีการกล่าวถึงงานบ้านหรือการดูแลสมาชิกในบ้าน มักปรากฏกับคำอ้างถึงผู้หญิงเสมอ อาจเป็นแม่ หรือลูกสาว ในบางครั้งมีการนำเสนอให้เห็นถึงการส่งต่อวิถีการปฏิบัติของแม่ไปสู่ลูกสาวด้วยเช่นกัน และนอกจากการมีพื้นที่ในบ้าน ผู้หญิงยังถูกนำเสนอว่าเป็นผู้ที่แสดงออกทางอารมณ์และความรู้สึก ทั้งการแสดงออกทางอารมณ์ที่หลากหลาย การใช้ความรุนแรงทางกายและวาจา ซึ่งจากตัวบทพบว่าการแสดงออกทางอารมณ์ของผู้หญิงมีความหลากหลายมากกว่าผู้ชายอย่างเห็นได้ชัด แสดงให้เห็นถึงการที่ผู้หญิงยังคงถูกยึดโยงไว้กับความเจ้าอารมณ์ นอกจากนี้ผู้หญิงมักถูกนำเสนอให้อ่อนแอและอ่อนโยนมากกว่าผู้ชาย ดังที่หนังสือเรียนมีการนำเสนอว่าผู้หญิงมักสนใจเรื่องความสวยความงามและเป็นผู้ละเอียดอ่อน

ในเรื่องการดูแลตนเองทั้งรูปร่างและหน้าตา ส่วนผู้ชายจะถูกนำเสนอในลักษณะตรงข้ามคือเป็นผู้ที่แข็งแรง เหมาะกับงานที่ต้องใช้กำลัง แต่ทั้งนี้อาจด้วยสรีระทางร่างกายของเพศชายที่ทำให้มักถูกนำเสนอว่าเป็นผู้ที่มีความแข็งแรง สามารถทำงานที่ต้องใช้แรงหรือกำลังได้

ผลการศึกษาในส่วนนี้สอดคล้องกับสรณี วงศ์เบ็ญสัจจ์ และคณะ (2547) วิสันต์ สุขวิสิทธิ์ (2554) อุมาวัลย์ ชีซ้าง (2555) จีราพัชร ใจเที่ยงธรรม (2557) ตรีวิทย์ อัครศิริศิลป์ (2562) ที่พบว่าหนังสือเรียนหรือหนังสือสำหรับเด็กมักนำเสนอว่าผู้ชายจะมีความเป็นผู้นำ เข้มแข็ง แข็งแรง ส่วนเพศหญิงจะมีบทบาทที่ด้อยกว่าเพศชาย เป็นเพศที่อ่อนแอ อ่อนไหว และมีบทบาทหน้าที่เกี่ยวกับการดูแลบ้านและการดูแลสมาชิกในครอบครัว แต่มีความแตกต่างในประเด็นเรื่องการมีพื้นที่ของผู้ชาย เนื่องจากงานวิจัยเหล่านี้พบว่าในหนังสือเรียนหรือหนังสือสำหรับเด็กมักนำเสนอว่าผู้ชายเป็นผู้ที่มีพื้นที่ภายนอกบ้าน แต่งานวิจัยของผู้วิจัยในครั้งนี้ไม่ปรากฏภาพการมีพื้นที่นอกบ้านของผู้ชาย

ส่วนผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศ เมื่อพิจารณาจากภาพตัวแทนผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศ พบว่ามีการนำเสนอทั้งภาพที่พึงประสงค์และภาพที่ไม่พึงประสงค์ของผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศ ภาพที่พึงประสงค์นั้น คือ มีการนำเสนอว่าผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศเป็นผู้ที่ปกติ และผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศเท่าเทียมกับเพศสภาวะอื่นมากขึ้น ส่วนภาพที่ไม่พึงประสงค์ คือ ภาพที่แสดงให้เห็นว่าผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศยังไม่เท่าเทียมกับเพศสภาวะอื่น ในหนังสือเรียนวิชาสุขศึกษามีการนำเสนอทั้งภาพความเป็นอื่นและผิดปกติ ภาพที่ด้อยกว่าเพศสภาวะอื่น และภาพด้านลบของผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศ หนังสือเรียนสุขศึกษามีบทบาทในการสร้าง การรับรู้ และความเข้าใจของสมาชิกในสังคมเกี่ยวกับชีวิต สุขภาพ และสวัสดิภาพในสังคม การเปิดพื้นที่ในการนำเสนอ และให้ความรู้เรื่องความหลากหลายทางเพศ ถือว่ามีความทันสมัยและเข้ากับบริบทสังคมปัจจุบัน นับเป็นสิ่งที่ “ควรค่าแก่การชมเชย” แต่อย่างไรก็ดี เมื่อพิจารณาอย่างละเอียดแล้ว พบว่ามีภาพตัวแทนที่ขัดแย้งกัน โดยมีการใช้กลวิธีทางภาษาที่แสดงให้เห็นถึงความไม่เท่าเทียม และการไม่ยอมรับผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศปรากฏในหนังสือเรียนที่อาจแฝงทัศนคติด้านลบต่อผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศโดยที่ผู้เขียนอาจไม่รู้ตัว แสดงให้เห็นถึงการต่อสู้กันทางความคิดระหว่างความคิดเดิมกับความพยายามปฏิเสธความคิดที่มีมาแต่เดิม เช่นเดียวกับงานวิจัยของของธีระ บุชชกแก้ว (2553) และคชาธิป พาณิชตระกูล (2556) ที่พบทั้งภาพตัวแทนที่นำเสนอภาพด้านบวกและภาพด้านลบของผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศ

งานวิจัยที่ศึกษาเนื้อหาเรื่องเพศจากหนังสือเรียนวิชาสุขศึกษา พบงานของวิจิตร ว่องวาริทิพย์ (2559) และภัทริยา แรมวัลย์ (2563) ที่พบว่าหนังสือเรียนสุขศึกษามีการนำเสนอเนื้อหาเกี่ยวกับผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศ แต่การศึกษาของวิจิตร ว่องวาริทิพย์ (2559) ใช้ข้อมูลจากหนังสือเรียนวิชาสุขศึกษาที่ตีพิมพ์ก่อนปีพ.ศ. 2559 ผลการศึกษาพบว่าทุกสำนักพิมพ์นำเสนอว่าใน

สังคมมีเพียง 2 เพศ คือ เพศหญิงและเพศชาย ซึ่งเป็นเพศที่ปกติ ส่วนกลุ่มคนที่มีการแสดงออกไม่ตรงกับเพศกำเนิดจะถูกจัดให้เป็นกลุ่มที่มีความผิดปกติ และพบว่าหนังสือเรียนที่ได้ศึกษาไม่ได้นำเสนอเนื้อหาที่นำไปสู่ความเข้าใจที่เป็นรูปธรรมในเรื่องความเสมอภาคทางเพศ

งานวิจัยของผู้วิจัยศึกษาข้อมูลที่มีขอบเขตครอบคลุมหนังสือเรียนสุขศึกษาที่ส่วนใหญ่ตีพิมพ์หลังจากการประกาศใช้พระราชบัญญัติความเท่าเทียมระหว่างเพศ พ.ศ. 2558 และพระราชบัญญัติการป้องกันและแก้ไขปัญหาคาการตั้งครรรณในวัยรุ่น พ.ศ. 2559 จึงทำให้ผลการวิจัยมีความแตกต่างกันและทำให้เห็นถึงพัฒนาการในด้านการนำเสนอเนื้อหาเกี่ยวกับความหลากหลายทางเพศ เนื่องจากหลังจากปีพ.ศ. 2559 สำนักพิมพ์ส่วนใหญ่มีการปรับปรุงเนื้อหาเกี่ยวกับความหลากหลายทางเพศให้ดีขึ้นและเหมาะสมมากยิ่งขึ้น เนื้อหาในหนังสือเรียนจึงมีภาพตัวแทนที่นำเสนอเรื่องความเท่าเทียมหรือภาพที่พึงประสงค์ของผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศด้วย ไม่ได้มีแต่เพียงภาพที่ไม่พึงประสงค์หรือภาพด้านลบเพียงเท่านั้น จึงสอดคล้องกับงานของของภัทริยา แรมวัลย์ (2563) ที่มีข้อค้นพบว่าหนังสือเรียนสุขศึกษาระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นที่ตีพิมพ์หลังปีพ.ศ. 2560 มีความพยายามที่จะปรับปรุงเนื้อหาเรื่องเพศวิถีให้ทันสมัยมากขึ้น แต่ก็ยังปรากฏเนื้อหาจากบางสำนักพิมพ์ที่มองว่าผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศแตกต่างจากผู้หญิงและผู้ชาย หรือผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศมีพฤติกรรมด้านลบ ที่สำคัญคืองานวิจัยของผู้วิจัยครั้งนี้พบประเด็นเพิ่มเติมจากงานวิจัยของของภัทริยา แรมวัลย์ (2563) เนื่องจากการศึกษาของผู้วิจัยในครั้งนี้มุ่งศึกษาทวิทางภาษาที่ใช้ในการประกอบสร้างภาพตัวแทนเพศสภาวะต่าง ๆ ผลการศึกษาจึงแสดงให้เห็นถึงอำนาจของภาษาที่มีส่วนในการประกอบสร้างของเพศสภาวะต่าง ๆ ภาพตัวแทนที่พึงประสงค์หรือภาพด้านบวก ภาพตัวแทนที่ไม่พึงประสงค์หรือภาพด้านลบ และภาพตัวแทนที่แฝงความคิดด้านลบ เมื่อใช้แนวคิดวาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์และภาพตัวแทนในการศึกษายังสามารถแสดงให้เห็นว่าการนำเสนอเนื้อหาที่ปรากฏในหนังสือเรียนนั้นมีปัจจัยแวดล้อมหรือบริบททางสังคมใดบ้างที่มีส่วนในการประกอบสร้างภาษาที่สื่อความคิดของผู้เขียน แสดงให้เห็นว่าแม้หนังสือเรียนสุขศึกษาจะมีการปรับปรุงเนื้อหาเพื่อให้ออกไปตามการเปลี่ยนแปลงในสังคมได้ทัน แต่สุดท้ายแล้วก็ยังเป็นการก้าวไปอย่างช้า ๆ ที่อาจยังไม่ทันความก้าวหน้าของสังคม และงานวิจัยของผู้วิจัยในครั้งนี้ยังทำให้เห็นความสำคัญของภาษาที่มีส่วนในการประกอบสร้างภาพตัวแทนที่จะช่วยให้ผู้ผลิตตัวบทระมัดระวังการใช้ภาษาในการนำเสนอเนื้อหาเพื่อไม่ให้เกิดคิดถึงที่บิดเบือนหรือทัศนคติเชิงลบต่อเพศสภาวะใดเพศสภาวะหนึ่ง ที่นับว่าเป็นประโยชน์แก่การผลิตหนังสือเรียนในอนาคตได้อีกด้วย

5.2.2 การนำเสนอชุดความคิดเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างเพศภาวะต่าง ๆ ในหนังสือเรียนวิชาสุขศึกษา

จากการศึกษา ผู้วิจัยพบว่าหนังสือเรียนวิชาสุขศึกษามีการนำเสนอความสัมพันธ์ระหว่างผู้หญิงและผู้ชาย และความสัมพันธ์ระหว่างผู้หญิง ผู้ชาย และผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศ ในด้านความสัมพันธ์ระหว่างผู้หญิงและผู้ชาย หนังสือเรียนส่วนใหญ่มีการนำเสนอทั้งภาพที่แสดงให้เห็นถึงความไม่เท่าเทียมระหว่างเพศ และภาพความเท่าเทียมระหว่างเพศ ในเรื่องความไม่เท่าเทียมระหว่างเพศนั้น ปรากฏชัดเจนผ่านภาพการเป็นผู้กระทำและผู้ถูกคามของผู้ชาย ภาพการถูกคุกคามหรือการถูกระทำของผู้หญิง และภาพการป้องกันตัวเองและการรักษานวลสงวนตัวของผู้หญิง หนังสือเรียนมักนำเสนอถึงภาพด้านลบหรือภาพความไม่น่าไว้ใจวางใจของผู้ชายที่ผู้ชายมักจะเป็นผู้คุกคามหรือทำอันตรายแก่ผู้หญิง ส่วนผู้หญิงจะเป็นฝ่ายที่เสียหายหรือได้รับผลกระทบเสมอ ดังนั้นผู้หญิงจึงควรป้องกันตัวเองจากผู้ชายเพื่อป้องกันผลกระทบที่อาจสร้างความเสียหายแก่ตนเอง ทั้งนี้ผู้วิจัยตั้งข้อสังเกตว่าการที่หนังสือเรียนมุ่งนำเสนอภาพความน่ากลัวหรือไม่น่าไว้ใจวางใจของผู้ชาย อาจเป็นเพราะไม่ต้องการให้ผู้เรียนมีเพศสัมพันธ์ในวัยเรียนจึงนำเสนอภาพไปในลักษณะนี้เพื่อป้องกันการมีเพศสัมพันธ์ที่อาจเกิดขึ้น และการที่หนังสือเรียนสุขศึกษามีการนำเสนอว่าผู้หญิงมักถูกคุกคามและถูกระทำ รวมถึงต้องเป็นฝ่ายที่ป้องกันตัวเองและรักษานวลสงวนตัว อาจเนื่องมาจากการที่ผู้เขียนยังคงได้รับอิทธิพลจากความคิดเรื่องปิตาธิปไตยที่ผู้ชายมีสิทธิ์และมีอำนาจเหนือกว่าผู้หญิง

แม้ว่าหนังสือเรียนสุขศึกษาจะมีภาพตัวแทนบางส่วนที่แสดงถึงความไม่เท่าเทียมระหว่างผู้หญิงและผู้ชาย แต่ผู้เขียนก็มีการนำเสนอโดยการปฏิเสธมูลบทหรือการใช้คำหรือกลุ่มคำที่ปรากฏร่วมกันเพื่อนำเสนอว่าผู้หญิงมีสถานะทางสังคมเท่าเทียมกับผู้ชายมากยิ่งขึ้น การนำเสนอในประเด็นนี้ นับว่าเป็นสิ่งดีและน่าชื่นชมที่ผู้เขียนต้องการทำให้ผู้หญิงและผู้ชายเท่าเทียมกันมากขึ้น

ส่วนความสัมพันธ์ระหว่างผู้หญิง ผู้ชาย และผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศ หนังสือเรียนสุขศึกษามุ่งเน้นในการนำเสนอหรือสอนให้ผู้รับตัวบทเข้าใจและยอมรับถึงความหลากหลายทางเพศ ซึ่งเสมือนเป็น การนำเสนอให้คนในสังคมเข้าใจและยอมรับความหลากหลายทางเพศ หรือผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศนั้นแสดงให้เห็นได้ทั้งภาพที่พึงประสงค์และภาพที่ไม่พึงประสงค์ของผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศ เพราะเมื่อพิจารณาโดยละเอียดแล้วการที่หนังสือเรียนต้องมีการนำเสนอให้ผู้หญิงและผู้ชายเข้าใจและยอมรับผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศ อาจแสดงให้เห็นถึงความไม่เท่าเทียมระหว่างเพศที่มีอยู่ในสังคมหรือการที่ผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศยังไม่ได้รับการยอมรับจากคนในสังคม เพราะผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศจะสามารถอยู่ในสังคมได้ ต้องอาศัยโอกาสหรือการยอมรับจากคนในสังคมซึ่งคือผู้หญิงและผู้ชาย หรือหากคนในสังคมตระหนักได้ว่าผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศเท่าเทียมกับเพศภาวะอื่นแล้ว หนังสือเรียนอาจไม่จำเป็นต้องสอนให้

ยอมรับและเข้าใจผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศ แต่เนื่องจากผู้เขียนยังอาจมองว่าผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศแตกต่างจากเพศสถานะอื่นจึงทำให้ยังมีเนื้อหาเรื่องการยอมรับ การทำความเข้าใจ และความเท่าเทียมระหว่างเพศปรากฏในหนังสือเรียนวิชาสุขศึกษา

การนำเสนอภาพตัวแทนผู้หญิง และภาพตัวแทนผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศ มีลักษณะที่คล้ายกัน คือ มีการนำเสนอภาพความด้อยกว่าหรือความไม่เท่าเทียมระหว่างเพศ แต่ในขณะเดียวกันก็ปรากฏการนำเสนอภาพความเท่าเทียมระหว่างเพศที่มีเพิ่มมากขึ้น ดังที่ปรากฏจากภาพตัวแทนผู้หญิงเท่าเทียมกับผู้ชายมากขึ้น และภาพตัวแทนผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศเท่าเทียมกับเพศสถานะอื่นมากขึ้น แต่จะเห็นได้ว่าไม่มีการนำเสนอว่า ผู้ชายเท่าเทียมกับผู้หญิงมากขึ้น หรือผู้ชายเท่าเทียมกับเพศสถานะอื่นมากขึ้น ทั้งนี้อาจเนื่องด้วยความคิดเรื่องปิตาธิปไตยที่ยังคงไหลเวียนอยู่ในสังคมจึงส่งผลให้ผู้ชายอยู่เหนือกว่าเพศสถานะอื่น

5.2.3 การถ่ายทอดชุดความคิดจากหนังสือเรียนวิชาสุขศึกษาสู่ผู้รับตัวบท

หนังสือเรียนถือว่าเป็นแหล่งความรู้ แต่สิ่งที่ปรากฏในตัวบทหนังสือเรียนนั้นไม่ได้มีแต่เพียงความรู้ที่เกี่ยวข้องกับรายวิชานั้น แต่ยังมีการแฝงไว้ด้วยความคิดหรือทัศนคติของผู้เขียนซึ่งในความคิดนั้นมีการนำเสนอสิ่งที่ผู้เขียนเห็นว่า “พึงประสงค์” “ถูกต้อง” และ “เหมาะสม” เพื่อส่งต่อให้แก่ผู้เรียน คล้ายกับเป็นการกำหนดมาตรฐานการปฏิบัติตนของเพศสถานะต่าง ๆ ในสังคม เมื่อมีผู้ที่ปฏิบัติในสิ่งที่แตกต่างออกไปจากสิ่งที่สังคมกำหนด อาจทำให้ถูกมองว่าปฏิบัติตนแตกต่างหรือผิดไปจากสิ่งที่ควรจะเป็น จากที่ได้กล่าวไปแล้วว่าภาพตัวแทนบางส่วนมีการนำเสนอเนื้อหาในลักษณะที่จำกัดและซ้ำเติม การนำเสนอในลักษณะนี้เสมือนเป็นการผลิตซ้ำแบบแผนการแสดงออกของผู้หญิง และผู้ชายว่าควรเป็นอย่างไรและควรทำอย่างไร ดังนั้นเมื่อมีผู้หญิงที่แสดงออกต่างไปจากแบบแผนนี้ เช่น ผู้หญิงตัดผมสั้น ผู้หญิงไม่สนใจเรื่องความสวยความงาม ผู้หญิงไม่เรียบร้อยเป็นกุลสตรี จะถูกมองว่าปฏิบัติตนไม่สมกับ “ความเป็นผู้หญิง” ในขณะเดียวกันหากผู้ชายไว้ผมยาว มักแสดงออกทางอารมณ์หรือความรู้สึก หรือสนใจเรื่องความสวยความงามและงานละเอียดอ่อน ก็จะถูกมองว่าปฏิบัติตัวเหมือนผู้หญิง ไม่สมกับ “ความเป็นชาย” หนังสือเรียนวิชาสุขศึกษามักมีการใช้คำและกลุ่มคำที่ปรากฏร่วมกันเพื่อนำเสนอภาพผู้หญิงและผู้ชาย แต่ชุดคำศัพท์ที่ปรากฏกับผู้ชายมักจะไม่ปรากฏกับผู้หญิง หรือชุดคำศัพท์ที่ปรากฏกับผู้หญิงก็จะมักไม่ปรากฏกับผู้ชาย แสดงให้เห็นถึงการถูกจำกัดกรอบด้วยคำว่า “เพศ” เช่น คำศัพท์เกี่ยวกับการมีพื้นที่ในบ้านมักปรากฏร่วมกับคำอ้างถึงผู้หญิง ทั้ง ๆ ที่แท้จริงแล้วผู้ชายก็สามารถทำงานบ้านหรือดูแลสมาชิกในบ้านได้เช่นกัน แต่พื้นที่ภายในบ้านมักถูกยึดโยงไว้กับผู้หญิงจนในสังคมคิดว่าเป็นเรื่องปกติและเป็นความเคยชิน จนอาจลืมนำวิถีการปฏิบัติตัวของแต่ละเพศเป็นสิ่งที่คนในสังคมร่วมกันสร้างขึ้นมา

ผลการวิเคราะห์เรื่องการถ่ายทอดชุดความคิดจากหนังสือเรียนวิชาสุขศึกษาสู่ผู้รับตัวบทจึง สอดคล้องกับงานวิจัยของสรณี วงศ์เปี้ยสัจจ์ และคณะ (2547) วิสันต์ สุขวิสิทธิ์ (2554) และ Natthaporn Panpothong (2015) ที่พบว่าหนังสือสำหรับเด็กและหนังสือเรียนไม่ได้เพียงทำหน้าที่ ส่งสารทางวิชาการ แต่ยังทำหน้าที่เป็นสารทางอุดมการณ์ที่ต่อย้ำหรือสื่อความคิดที่มีผลต่อทัศนคติ และการแสดงออกของคนในสังคม หนังสือเหล่านี้จะทำให้ผู้เรียนคุ้นเคยและคุ้นชินกับอุดมการณ์ ต่าง ๆ ที่สอดแทรกอยู่ในตัวบทจนเสมือนว่าเป็นเรื่องปกติธรรมดาจนผู้เรียนไม่ทันรู้สึกตัวว่ากำลังได้รับการปลูกฝังอุดมการณ์ดังกล่าว ในงานวิจัยนี้พบว่า “ภาพตัวแทนของเพศสภาวะต่าง ๆ” นับว่าเป็นสิ่ง ที่ถูกสอดแทรกไว้เช่นเดียวกัน และยังเมื่อหนังสือเรียนถูกใช้ในการเรียนการสอนที่มีครูเป็นผู้ถ่ายทอด วิชาความรู้ จึงเสมือนว่าหนังสือเรียนมีอำนาจมากกว่าตัวผู้เรียน ทำให้ผู้เรียนอาจจะมีแนวโน้มที่จะเชื่อ และเข้าใจตามเนื้อหาที่ปรากฏในหนังสือเรียนนี้ การใช้อำนาจในลักษณะนี้ สอดคล้องกับที่ศิริพร ภักดีผาสุข (2561: 105) กล่าวไว้ว่า การใช้อำนาจแบบที่เป็นไปโดยที่อีกฝ่ายยินยอมพร้อมใจ (consent) เป็นการใช้อำนาจโดยที่อีกฝ่ายไม่รู้สึกว่าตนถูกบังคับ เพราะเห็นว่าสิ่งนั้นชอบธรรม การใช้อำนาจแบบนี้เกี่ยวข้องกับการใช้วาทกรรมเพื่อสร้าง “ความรู้” บางอย่างที่มีอิทธิพลในการ กำกับความคิดและการกระทำของผู้อื่นให้ยอมรับและปฏิบัติตามโดยไม่ตั้งคำถามหรือรู้สึกว่าการบังคับ

5.2.4 การปรับปรุงเนื้อหาของหนังสือเรียนวิชาสุขศึกษา

การศึกษาครั้งนี้ศึกษาข้อมูลจากหนังสือเรียนสุขศึกษา 5 สำนักพิมพ์ ได้แก่ สำนักพิมพ์พัฒนา คุณภาพวิชาการ วัฒนาพานิช สกสค. อักษรเจริญทัศน์ และเอมพันธ์ โดยมีสำนักพิมพ์ 4 สำนักพิมพ์ที่เป็นสำนักพิมพ์ของเอกชน ได้แก่ สำนักพิมพ์พัฒนาคุณภาพวิชาการ วัฒนาพานิช อักษรเจริญทัศน์ และเอมพันธ์ และมีสำนักพิมพ์ 1 สำนักพิมพ์ที่เป็นสำนักพิมพ์ของภาครัฐ ได้แก่ สำนักพิมพ์สกสค. เนื้อหาในหนังสือเรียนของสำนักพิมพ์ส่วนใหญ่มีการปรับปรุงตามพระราชบัญญัติความเท่าเทียม ระหว่างเพศ พ.ศ. 2558 และพระราชบัญญัติการป้องกันและแก้ไขปัญหาการตั้งครรภ์ในวัยรุ่น พ.ศ. 2559 แต่สำนักพิมพ์ของรัฐ คือ สกสค. ไม่ได้มีการปรับปรุงเนื้อหาเพื่อให้สอดคล้องกับพระราชบัญญัติ ดังกล่าว

หนังสือเรียนวิชาสุขศึกษาของทั้ง 4 สำนักพิมพ์ที่ได้ปรับปรุงตามพระราชบัญญัติ ความเท่าเทียมระหว่างเพศ พ.ศ. 2558 และพระราชบัญญัติการป้องกันและแก้ไขปัญหาการตั้งครรภ์ ในวัยรุ่น พ.ศ. 2559 มีการนำเสนอเนื้อหาเรื่องความเท่าเทียมระหว่างเพศและเรื่องการป้องกันและ แก้ไขปัญหาการตั้งครรภ์ในวัยรุ่น นับว่าสอดคล้องกับสิ่งที่หนังสือเรียนสุขศึกษาของสำนักพิมพ์เหล่านี้ ได้กล่าวไว้ในส่วนของคำนำหรือคำชี้แจง และผู้วิจัยพบว่าการนำเสนอเนื้อหาเรื่องความหลากหลาย ทางเพศของทั้ง 4 สำนักพิมพ์นี้มีบางส่วนที่มีลักษณะที่คล้ายคลึงกัน มีการนำเสนอเนื้อหาในเรื่อง ความหลากหลายทางเพศ และความเท่าเทียมระหว่างเพศที่คล้ายคลึงกัน กล่าวคือ มีการอธิบายถึง

ความหลากหลายทางเพศที่มีในปัจจุบัน มุ่งเน้นให้ผู้เรียนเข้าใจและยอมรับความแตกต่างหลากหลายของผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศ มีการนำเสนอเนื้อหาเรื่องความเท่าเทียมของทุกเพศสภาวะ รวมถึงนำเสนอปัจจัยที่ก่อให้เกิดความรุนแรงหรือความไม่เท่าเทียมระหว่างเพศ ซึ่งจะแตกต่างกับการนำเสนอเนื้อหาของสำนักพิมพ์สกสค. ทั้งนี้อาจเนื่องด้วยผู้เขียนของแต่ละสำนักพิมพ์ถูกกำกับโดยภาครัฐเพื่อให้มีการนำเสนอเนื้อหาไปในทิศทางเดียวกัน ส่วนหนังสือเรียนของสำนักพิมพ์สกสค. เมื่อไม่ได้มีการปรับปรุงเนื้อหาตามพระราชบัญญัติข้างต้นทำให้อาจมีการนำเสนอเนื้อหาที่ยังแฝงทัศนคติด้านลบต่อบางเพศสภาวะ เช่น ทัศนคติเชิงลบต่อผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศที่เห็นได้จากภาพตัวแทนผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศเป็นผู้ผิดปกติ และภาพตัวแทนผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศมีพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมที่ปรากฏเพียงข้อมูลจากสำนักพิมพ์สกสค. เท่านั้น แต่ข้อมูลหรือตัวบทจากสำนักพิมพ์สกสค. ก็มีเนื้อหาบางส่วนที่นำเสนอหรือสร้างความเท่าเทียมระหว่างเพศเช่นเดียวกัน แต่ในเชิงปริมาณพบว่าการนำเสนอเนื้อหาเรื่องความเท่าเทียมระหว่างเพศ หรือกล่าวถึงผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศในควมถี่ที่น้อยกว่าสำนักพิมพ์อื่น ๆ ทั้ง 4 สำนักพิมพ์ และหนังสือเรียนทั้ง 5 สำนักพิมพ์ มีการนำเสนอเนื้อหาซ้ำภาพตัวแทนที่มีลักษณะจำกัดและซ้ำเดิมของผู้หญิงและผู้ชาย แต่อาจแตกต่างกันในเรื่องของความถี่ที่พบ หากพิจารณาในเชิงปริมาณผู้วิจัยคิดว่าหนังสือเรียนของสำนักพิมพ์อักษรเจริญทัศน์มีการนำเสนอเนื้อหาโดยภาพรวมที่มีความทันสมัยและอาจก่อให้เกิดผลดีกับผู้เรียนมากที่สุด

5.2.5 การเลือกประเด็นในการนำเสนอเนื้อหาบทเรียน

วิชาสุขศึกษาเป็นวิชาที่เน้นการสร้างเสริมสุขภาพ และการพัฒนาคุณภาพชีวิตของบุคคลในสังคม จึงส่งผลให้มีเนื้อหาเรื่องเพศสภาวะปรากฏในหนังสือเรียนวิชาสุขศึกษา หนังสือเรียนวิชาสุขศึกษาที่มีการปรับปรุงตามพระราชบัญญัติฯ จะมีการนำเสนอเนื้อหาเรื่องความหลากหลายทางเพศอย่างเปิดเผย โดยนำเสนอในหัวข้อใหญ่ นับว่าเป็นหนังสือเรียนรายวิชาแรกที่มีการนำเสนอเรื่องความหลากหลายทางเพศและความเท่าเทียมทางเพศอย่างเปิดเผยแสดงให้เห็นถึงการให้ความสำคัญกับความหลากหลายทางเพศในสังคม และเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับความหลากหลายทางเพศมักปรากฏในสาระชีวิตและครอบครัว นับว่าถูกต้องและเหมาะสม และในด้านความเหมาะสมของเนื้อหากับช่วงวัยของผู้เรียน ผู้วิจัยคิดว่าเหมาะสมเช่นเดียวกัน เนื่องจากระดับมัธยมเป็นช่วงวัยที่ควรปลูกฝังและสร้างความเข้าใจที่ถูกต้องต่อประเด็นนี้ แต่จะดียิ่งขึ้นหากหนังสือเรียนวิชาสุขศึกษาทุกสำนักพิมพ์มีปรับปรุงและแก้ไขการนำเสนอเรื่องความหลากหลายทางเพศ และความเท่าเทียมระหว่างเพศให้ปลอดจากอคติ เพื่อให้เกิดความเท่าเทียมที่แท้จริงในสังคม

งานวิจัยนี้ชี้ให้เห็นว่า หนังสือเรียนวิชาสุขศึกษามีส่วนในการประกอบสร้าง “ภาพตัวแทน” ของเพศสภาวะต่าง ๆ ทั้งผู้หญิง ผู้ชาย และผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศผ่านการเลือกใช้ “ภาษา”

ของผู้ส่งสาร คือ ผู้เขียนและภาครัฐที่ต้องการสร้างสมาชิกที่พึงประสงค์ออกสู่สังคม จึงมีการกำหนดสิ่งที่พึงกระทำ รวมถึงนำเสนอมุมมองที่ผู้เขียนมีต่อเพศสภาวะต่าง ๆ สู่ในตัวบทหนังสือเรียน จากผลการศึกษาในครั้งนี้ แสดงให้เห็นว่าถึงแม้ว่าหนังสือเรียนมีการกล่าวถึงเพศสภาวะต่าง ๆ ที่หลากหลาย และมีการนำเสนอเนื้อหาในประเด็นที่สร้างความเท่าเทียมระหว่างเพศที่นับว่าเป็นพัฒนาการที่ดีของหนังสือเรียนวิชาสุขศึกษา แต่ภาพตัวแทนบางส่วนก็ยังแสดงให้เห็นถึงความไม่เท่าเทียมระหว่างเพศ ซึ่งอาจส่งผลต่อการรับรู้ภาพของผู้หญิง ผู้ชาย และผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศ ด้วยเหตุที่หนังสือเรียนมีส่วนในการส่งต่อความคิดและความเชื่อสู่คนในสังคม ดังนั้นผู้เขียนหนังสือเรียนจึงควรเพิ่มความระมัดระวัง และความรัดกุมในการนำเสนอเนื้อหาเพื่อไม่ให้เกิดอคติทางเพศ หรือผลิตซ้ำภาพตัวแทนด้านลบหรือด้านที่ไม่พึงประสงค์ของเพศใดเพศหนึ่งออกมาโดยไม่ทันรู้ตัว เพราะหากหนังสือเรียนนำเสนอเนื้อหาโดยแฝงอคติหรือนำเสนอเนื้อหาด้วยความไม่ระมัดระวัง อาจทำให้ผู้เรียนเกิดอคติหรือเกิดความเข้าใจผิดต่อเพศใดเพศหนึ่งได้ และสุดท้ายนี่สิ่งที่จะเป็นเครื่องมือชี้วัดความเท่าเทียมในสังคมอาจเป็นการที่หนังสือเรียนไม่มีการนำเสนอประเด็นเรื่องความเท่าเทียมหรือความไม่เท่าเทียมระหว่างเพศ เพราะคนในสังคมสามารถตระหนักถึงความเท่าเทียมได้ด้วยตนเองแล้ว

กล่าวโดยสรุปงานวิจัยนี้แสดงให้เห็นถึงการประกอบสร้างภาพตัวแทนเพศสภาวะต่าง ๆ ผ่านกลวิธีทางภาษา จะเห็นได้ว่า “ภาษา” มีส่วนสำคัญในการประกอบสร้างภาพตัวแทนของสิ่งใดสิ่งหนึ่ง ดังนั้นในการสื่อสารจึงควรระมัดระวังเรื่องการใช้ภาษาในการนำเสนอสารที่จะถูกส่งต่อและถ่ายทอดไปยังผู้รับสาร โดยเฉพาะอย่างยิ่งหนังสือเรียนที่เป็นวาทกรรมที่มีผลกระทบต่อสังคมในวงกว้าง ไม่ใช่เพียงแต่เรื่องเพศสภาวะเท่านั้น แต่หมายรวมถึงเนื้อหาในมิติอื่น ๆ ที่อาจส่งผลกระทบต่อคนกลุ่มหนึ่งกลุ่มใดในสังคมด้วยเช่นกัน ดังนั้นผู้วิจัยหวังว่างานวิจัยเล่มนี้จะเป็นแนวทางให้ผู้ผลิตหนังสือเรียนตระหนักถึงความสำคัญของภาษาที่มีผลต่อการรับรู้และเข้าใจของคนในสังคม และเพิ่มความระมัดระวังในการนำเสนอเนื้อหาในประเด็นต่าง ๆ ต่อไป

5.3 ข้อเสนอแนะ

5.3.1 หากมีการศึกษาหนังสือเรียนวิชาสุขศึกษาระดับประถมศึกษาพร้อมด้วย อาจทำให้เห็นภาพตัวแทนของเพศสภาวะต่าง ๆ มากยิ่งขึ้น

5.3.2 หากมีการศึกษาเปรียบเทียบภาพตัวแทนเพศสภาวะต่าง ๆ ในหนังสือเรียนรายวิชาอื่น ๆ ของผู้เรียนระดับมัธยมศึกษา อาจทำให้เห็นความสอดคล้องและความแตกต่างของภาพตัวแทนแต่ละเพศสภาวะที่มีการนำเสนอในหนังสือเรียน รวมถึงอาจแสดงให้เห็นถึงความคิดและทัศนคติของผู้เขียนหนังสือเรียนต่อเพศสภาวะต่าง ๆ มากยิ่งขึ้น

บรรณานุกรม

ภาษาไทย

- กนกกาญจน์ วรสีหะ. (2555). ภาพแทน "ผู้ดี ผู้ร้าย" จากข่าวการชุมนุมทางการเมืองในหนังสือพิมพ์ไทย. วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต. สาขาวิชาภาษาไทย บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัย ศรีนครินทรวิโรฒ.
- กระทรวงศึกษาธิการ. (2553). หนังสือเรียนรายวิชาพื้นฐาน ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 สุขศึกษาและพลศึกษา. กรุงเทพฯ: สกสศ.
- กระทรวงศึกษาธิการ. (2559). รายงานผลการวิจัยเพื่อทบทวนการสอนเพศวิถีศึกษาในสถานศึกษาไทย. กรุงเทพฯ: องค์การยูนิเซฟ ประเทศไทย.
- กระทรวงศึกษาธิการ. (2561). หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551. สืบค้นจาก <http://academic.obec.go.th/newsdetail.php?id=75>.
- กระทรวงศึกษาธิการ. (2554). หนังสือเรียนรายวิชาพื้นฐาน ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 สุขศึกษาและพลศึกษา. กรุงเทพฯ: สกสศ.
- กระทรวงศึกษาธิการ. (2555). หนังสือเรียนรายวิชาพื้นฐาน ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 สุขศึกษาและพลศึกษา. กรุงเทพฯ: สกสศ.
- กระทรวงศึกษาธิการ. (2557). หนังสือเรียนรายวิชาพื้นฐาน ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 สุขศึกษาและพลศึกษา (พิมพ์ครั้งที่ 5). กรุงเทพฯ: สกสศ.
- กระทรวงศึกษาธิการ. (2557). หนังสือเรียนรายวิชาพื้นฐาน ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 สุขศึกษาและพลศึกษา (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพฯ: สกสศ.
- กระทรวงศึกษาธิการ. (2557). หนังสือเรียนรายวิชาพื้นฐาน ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 สุขศึกษาและพลศึกษา (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพฯ: สกสศ.
- กฤษดาวรรณ หงส์ดารมภ์. (2543). ปริจเฉทเกี่ยวกับชนกลุ่มน้อยในประเทศไทย : การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างภาษา กับอุดมการณ์ : รายงานผลการวิจัย. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- กองทุนพัฒนาสื่อปลอดภัยและสร้างสรรค์ (2565). ซีรีส์วายกับช่องว่างในการขับเคลื่อนความหลากหลายทางเพศ. สืบค้นจาก <https://www.thaimediafund.or.th/20220609-2/>.
- กัลยรัตน์ กลิ่นสุวรรณ (2556). ความแตกต่างระหว่างชาย-หญิง ในการให้คำแนะนำปัญหาชีวิตรักในห้องศาลาประชาคม เว็บไซต์พันทิปดอทคอม: การศึกษาวาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์. วิทยานิพนธ์ปริญญาอักษรศาสตรมหาบัณฑิต. ภาควิชาภาษาไทย คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

- กาญจนา แก้วเทพ. (2545). สื่อและวัฒนธรรมศึกษากับสังคมไทย. ใน รัฐศาสตร์สาร, 23: 50-97.
- กาญจนา แก้วเทพ. (2553). สายธารแห่งนักคิดทฤษฎีเศรษฐศาสตร์การเมืองกับสื่อการศึกษา.
กรุงเทพฯ: ภาพพิมพ์.
- กิตติ ประมัตผล และคณะ. (2562). หนังสือเรียนรายวิชาพื้นฐานสุขศึกษา 1 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1.
นนทบุรี: เอมพันธ์.
- กิตติ ประมัตผล และคณะ. (2562). หนังสือเรียนรายวิชาพื้นฐานสุขศึกษา 2 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2.
นนทบุรี: เอมพันธ์.
- กิตติ ประมัตผล และคณะ. (2562). หนังสือเรียนรายวิชาพื้นฐานสุขศึกษา 3 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3.
นนทบุรี: เอมพันธ์.
- กิตติ ประมัตผล และคณะ. (2562). หนังสือเรียนรายวิชาพื้นฐานสุขศึกษา 4 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4.
นนทบุรี: เอมพันธ์.
- กิติมา สุรสุนธิ. (2557). ความรู้ทางการสื่อสาร (Introduction to Communication) ฉบับปรับปรุงใหม่ (พิมพ์ครั้งที่ 5). กรุงเทพฯ: บริษัท จามจุรีโปรดักส์ จำกัด.
- กุสุมาวดี คำเกลี้ยง และคณะ. (2562). หนังสือเรียนรายวิชาพื้นฐานสุขศึกษา 5 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5.
นนทบุรี: เอมพันธ์.
- กุสุมาวดี คำเกลี้ยง และคณะ. (2562). หนังสือเรียนรายวิชาพื้นฐานสุขศึกษา 6 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6.
นนทบุรี: เอมพันธ์.
- คชาธิป พาณิชตระกูล (2556). ความสัมพันธ์ระหว่างภาษากับอุดมการณ์ว่าด้วยชายรักชายในหนังสือพิมพ์รายวันภาษาไทย ปีพ.ศ. 2555: การศึกษาวาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์.
วิทยานิพนธ์ปริญญาอักษรศาสตรมหาบัณฑิต. ภาควิชาภาษาไทย คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- จีราพัชร ใจเที่ยงธรรม. (2557). การวิเคราะห์วาทกรรมเรื่อง “เพศ” ในหนังสือเรียนวิชาภาษาไทย ชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น. ใน วารสารสหวิทยาการ, 11(1): 58-109.
- จุฬารัตน์ 9 แอร์พอร์ต. (2566). “Pride Month” เดือนแห่งความภูมิใจของ LGBTQ ความหลากหลายทางเพศที่เท่าเทียม. สืบค้นจาก <https://ch9airport.com/pride-month/>.
- ชนกพร พัวพัฒนกุล. (2556). ความสัมพันธ์ระหว่างภาษากับอุดมการณ์ในวาทกรรมการพยากรณ์ดวงชะตา: การวิเคราะห์วาทกรรมเชิงวิพากษ์. วิทยานิพนธ์ปริญญาอักษรศาสตรดุษฎีบัณฑิต. ภาควิชาภาษาไทย คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ชนกพร อังศุวิริยะ. (2551). “ความเป็นผู้หญิง” ในนิตยสารสตรีสาร (พ.ศ.2491-2539): การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างภาษากับอุดมการณ์. วิทยานิพนธ์ปริญญาอักษรศาสตรดุษฎีบัณฑิต. ภาควิชาภาษาไทย คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

- ชีรา ทองกระจาย. (2565). หน่วยที่ 8 ความเท่าเทียมกันทางเพศสภาพ. สืบค้นจาก <https://www.stou.ac.th/Schoolnew/polsci/UploadedFile/82427-8.pdf>.
- ชญพฤทธิกร จีรบรรณกิจ. (2559). ความสัมพันธ์ระหว่างภาษากับภาพแทนของผู้ให้สัมภาษณ์ที่เรียกว่า “เซเลบริตี้” ที่สื่อผ่านบทสัมภาษณ์ในนิตยสารภาษาไทย. วิทยานิพนธ์ปริญญาอักษรศาสตรมหาบัณฑิต. ภาควิชาภาษาไทย คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ไชยรัตน์ เจริญสินโอฬาร. (2542). วาทกรรมการพัฒนา: อำนาจ ความรู้ ความจริง เอกลักษณะ และความเป็นอื่น. กรุงเทพฯ: ศูนย์วิจัยและผลิตตำรา มหาวิทยาลัยเกริก.
- ฐิติกร เตรยาภรณ์. (2543). ภาพลักษณ์ของกลุ่มชายรักร่วมเพศที่สะท้อนจากเนื้อหาในหนังสือพิมพ์รายวันไทยช่วงปี พ.ศ. 2508-2543. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทศึกษาศาสตร์มหาบัณฑิต. สาขาวิชาวารสารสนเทศ คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ณัฐพร พานโพธิ์ทอง. (2556). วาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์ตามแนวภาษาศาสตร์: แนวคิดและการนำมาศึกษาวาทกรรมในภาษาไทย. กรุงเทพฯ: โครงการเผยแพร่ผลงานวิชาการ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ดวงพร ช่างทอง. (2566). การสมรสเท่าเทียม กลุ่มคนหลากหลายทางเพศ (LGBTQI+) มีพื้นที่แค่ไหนในสังคม. สืบค้นจาก https://www.parliament.go.th/ewtadmin/ewt/elaw_parcy/ewt_dl_link.php?nid=2655
- ตรีวิทย์ อัครศิริศิลป์. (2562). มิติหญิงชายในแบบเรียนของไทย : การวิเคราะห์เนื้อหา. ใน วารสารร่วมพิภพ มหาวิทยาลัยเกริก, 37(1): 118-130.
- ไทยรัฐ ออนไลน์. (2566). รวมสถานที่จัดงาน Pride Month 2023 มีที่ไหนบ้าง. สืบค้นจาก <https://www.thairath.co.th/lifestyle/life/2696526>.
- ธีระ บุชบกแก้ว (2553). กลวิธีทางภาษากับการนำเสนออัตลักษณ์ของตนเองโดยกลุ่ม “เกย์ออนไลน์”. วิทยานิพนธ์ปริญญาอักษรศาสตรมหาบัณฑิต. ภาควิชาภาษาไทย คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ธีระ บุชบกแก้ว. (2562). ภาพตัวแทนผู้สูงอายุไทยที่สื่อผ่านกลวิธีทางภาษาในวาทกรรมสื่อสาธารณะ. วิทยานิพนธ์ปริญญาอักษรศาสตรดุษฎีบัณฑิต ภาควิชาภาษาไทย คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ธีระยุทธ สุริยะ. (2560). ความสัมพันธ์ระหว่างกลวิธีทางภาษากับภาพตัวแทนของชาวโรฮิงญาในสื่อออนไลน์ภาษาไทย: การศึกษาตามแนววาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์. วิทยานิพนธ์ปริญญาอักษรศาสตรดุษฎีบัณฑิต. ภาควิชาภาษาไทย คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

- นครินทร์ สำเภาพล. (2562). ความสัมพันธ์ระหว่างภาษาและภาพตัวแทนบุคคลพันธุ์โทษในวาทกรรม สันนิษฐานบุคคลพันธุ์โทษในสื่อสาธารณะ. วิทยานิพนธ์ปริญญาอักษรศาสตรมหาบัณฑิต. ภาควิชาภาษาไทย คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- นิธิ เอียวศรีวงศ์. (2545). ว่าด้วย “เพศ” ความคิด ตัวตน และอคติทางเพศ ผู้หญิง เกย์ เพศศึกษาและ กามารมณ์. กรุงเทพฯ: มติชน.
- นิตดา แสงสิงแก้ว และพีรดา บุศย์น้ำเพชร. (2562). ภาพความเป็นชายในโฆษณาเครื่องสำอางเกาหลี สำหรับผู้หญิง. ใน วารสารนิเทศศาสตร์และนวัตกรรม นิต้า, 6(2): 21-44.
- นิตา ชูโต. (2539). การวิเคราะห์บทบาทหญิงชายในหนังสือเรียนภาษาไทย ระดับประถมศึกษา. ภาควิชาวิจัยการศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ประไพพรรณ พังฉิม. (2560). ปริจเฉทการแถลงข่าวอ่อนไหวของบุคคลในวงการบันเทิงไทย: การศึกษาเชิงปริจเฉทวิเคราะห์และวิจัยปฏิบัติศาสตร์. วิทยานิพนธ์ปริญญาอักษรศาสตรดุษฎีบัณฑิต. สาขาวิชาภาษาไทย คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ปรีศ กิตติธรรค์ศักดิ์. (2560). ประเด็นที่เกี่ยวข้องกับค่านิยมในการศึกษาถึงความหลากหลายทางเพศ ในคนกลุ่มน้อยทางเพศในประเทศไทย. ใน วารสารการพยาบาลจิตเวชและสุขภาพจิต, 31(2): 1_14.
- ปรีดา นัคร. (2559). การประกอบสร้างความหมายภาพตัวแทนแรงงานข้ามชาติ โรฮิงญา (Rohinga) ผ่านเว็บไซต์ข่าวนานาชาติ. ใน วารสารนิเทศศาสตร์และนวัตกรรม นิต้า, 3(1): 55-75.
- ปานใจ ปิ่นจินดา. (2556). เสมอภาค เท่าเทียม ในทุกวิถีเพศ ในสตรีกับสื่อสาธารณะ. กรุงเทพฯ: ภาพพิมพ์.
- ปิยะธิดา เกตุชาติ และวรรณพร พงษ์เพ็ง. (2560). ภาพแทนผู้หญิงในวรรณกรรมรักโรแมนติกสำหรับผู้ใหญ่ของสำนักพิมพ์ไลต์ ออฟ เลิฟ. In Journal of Language, Religion and Culture, 6(2): 20-36.
- พงษ์ศักดิ์ พุ่มประดิษฐ์. (2553). การรับรู้ภาพความเป็นชายในโฆษณาผลิตภัณฑ์เพื่อการดูแลตนเองสำหรับผู้ชายทางโทรทัศน์. วิทยานิพนธ์ปริญญาอักษรศาสตรมหาบัณฑิต. สาขาวิชาการสื่อสารมวลชน คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- พนม เกตุมาน. (2566). การสอนเพศศึกษา – ครอบครัวยุคใหม่ในวัยรุ่น. สืบค้นจาก http://www.psyclin.co.th/new_page_38.html.
- พรพรรณ สมบูรณ์บัติ. (2549). หญิงชรา : ภาพตัวแทนในรายการสารคดีโทรทัศน์ “คนค้นคน”. วิทยานิพนธ์ปริญญาวารสารศาสตรมหาบัณฑิต (สื่อสารมวลชน) มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ คณะวารสารศาสตร์และสื่อสารมวลชน.

- พรสุข หุ่นิรันดร์ และคณะ. (2562). หนังสือเรียนรายวิชาพื้นฐานสุขศึกษา ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 (พิมพ์ครั้งที่ 16). กรุงเทพฯ: บริษัท อักษรเจริญทัศน์ อจท. จำกัด.
- พรสุข หุ่นิรันดร์ และคณะ. (2562). หนังสือเรียนรายวิชาพื้นฐานสุขศึกษา ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 (พิมพ์ครั้งที่ 8). กรุงเทพฯ: บริษัท อักษรเจริญทัศน์ อจท. จำกัด.
- พรสุข หุ่นิรันดร์ และคณะ. (2563). หนังสือเรียนรายวิชาพื้นฐานสุขศึกษา ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 (พิมพ์ครั้งที่ 12). กรุงเทพฯ: บริษัท อักษรเจริญทัศน์ อจท. จำกัด.
- พรสุข หุ่นิรันดร์ และคณะ (2564). หนังสือเรียนรายวิชาพื้นฐานสุขศึกษา ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 (พิมพ์ครั้งที่ 6). กรุงเทพฯ, บริษัท อักษรเจริญทัศน์ อจท. จำกัด.
- พรสุข หุ่นิรันดร์ และคณะ (2564). หนังสือเรียนรายวิชาพื้นฐานสุขศึกษา ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 (พิมพ์ครั้งที่ 6). กรุงเทพฯ: บริษัท อักษรเจริญทัศน์ อจท. จำกัด.
- พาฝัน นอแก้ว. (2565). ‘มายาคติ’ และ ‘ความเชื่อ’ โลกชายเป็นใหญ่ ที่ยังตีตรากดขี่ความเท่าเทียมทางเพศ. สืบค้นจาก <https://themomentum.co/feature-myths-of-gender-equality/>
- เพ็ญภา คล้ายสิงห์โต. (2553). อุดมการณ์ทางเพศสภาพในพาดหัวข่าวอาชญากรรมในหนังสือพิมพ์ไทย: การวิเคราะห์วาทกรรมเชิงวิพากษ์. วิทยานิพนธ์ปริญญาอักษรศาสตรดุษฎีบัณฑิต. สาขาวิชาภาษาศาสตร์ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ภพ สวัสดิ์. (2561). รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์ว่าทบทวนคำทำนายจากการร้อยเรียงตัวเลข: การศึกษาตามแนววาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์. คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- ภัทรรัตน์ พันธุ์ประสิทธิ์. (2559). ผู้หญิงในมิติประวัติศาสตร์เพศภาวะ. กรุงเทพฯ: สำนักพระพุทธศาสนา. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
- ภัทรียา แรมวัลย์. (2563). เพศวิถีในหนังสือแบบเรียน กรณีศึกษา หนังสือเรียนวิชาสุขศึกษา ชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น. วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต วิทยาลัยนวัตกรรมการมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ภัสสร ลิมานนท์. (2544). บทบาทเพศ สถานภาพสตรี กับการพัฒนา. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- รุจิเรช คชรรัตน์. (2542). ภาพและกระบวนการสร้างภาพชายรักร่วมเพศในละครโทรทัศน์ไทยกับการรับรู้ภาพแบบฉบับของผู้ชม. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทศิลปศาสตรมหาบัณฑิต. สาขาวิชาการสื่อสารมวลชน คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- วรพงศ์ ไชยฤกษ์. (2556). วาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์ : มุมมองใหม่ในการวิจัย. ใน วารสารมนุษยศาสตร์สังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ, 8(1): 135-162.

- วราภรณ์ เข้มสนิท. (2551). วิธีคิดเรื่องเพศของประเทศไทย. กรุงเทพฯ: มูลนิธิสร้างความเข้าใจด้วยสุขภาพผู้หญิง (สคส.) และสถาบันวิจัยประชากรและสังคม (วปส.) มหาวิทยาลัยมหิดล.
- วิจิตร ว่องวาริทธิย์. (2559). ความหลากหลายทางเพศในแบบเรียนไทย. กรุงเทพฯ: มูลนิธิเพื่อสิทธิและความเป็นธรรมทางเพศ.
- วิชา สันทนาประสิทธิ์. (2543). การนำเสนอภาพความเป็นชายในภาพยนตร์ไทยระหว่างปีพ.ศ. 2541-2542. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทศึกษาศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาวิชาการสื่อสารมวลชน คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- วิภาดา รัตนดิลก ณ ภูเก็ต. (2559). ความสัมพันธ์เชิงอำนาจระหว่างความเป็นชาย-ความเป็นหญิงในหนังสือชุด “เมื่อคุณตาคุณยายยังเด็ก”. ใน รวมสาร. 14(3): 27-34.
- วิสันต์ สุขวิสิทธิ์. (2554). ความสัมพันธ์ระหว่างภาษากับอุดมการณ์ในหนังสือเรียนรายวิชาภาษาไทยตามหลักสูตรประถมศึกษา พ.ศ. 2503-2544 : การศึกษาตามแนววาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์. วิทยานิพนธ์ปริญญาอักษรศาสตรดุษฎีบัณฑิต. ภาควิชาภาษาไทย คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์ มหาวิทยาลัย.
- วุฒินันท์ แก้วจันทร์เกตุ. (2553). อุดมการณ์ความเป็นชายในวาทกรรมโฆษณาสินค้าและบริการสำหรับผู้ชายในนิตยสารผู้ชาย. วิทยานิพนธ์ปริญญาอักษรศาสตรมหาบัณฑิต. ภาควิชาภาษาไทย คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ศรีสว่าง พังวงศ์แพทย์. (2543). สองศตวรรษ งานพัฒนาสตรีไทย. กรุงเทพฯ: รุ่งแสงการพิมพ์.
- ศิริพร ภัคดีผาสุข. (2553). รายงานวิจัย โครงการวาทกรรม “ความเป็นหญิง” ในนิตยสารสุขภาพและความงามภาษาไทย. ภาควิชาภาษาไทย คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ศิริพร ภัคดีผาสุข. (2561). ความสัมพันธ์ระหว่างภาษากับอัตลักษณ์และแนวทางการนำมาศึกษาภาษาไทย. กรุงเทพฯ: โครงการเผยแพร่ผลงานวิชาการ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สถาบันวิชาการสื่อสารสาธารณะ. (2556). “ผู้หญิง” กับ “งานข่าว” สื่อสาธารณะ. กรุงเทพฯ: ภาพพิมพ์.
- สมหมาย แต่งสกุล และคณะ. (ม.ป.ป.). หนังสือเรียนรายวิชาพื้นฐานสุขศึกษา 1 ม. 4-6. กรุงเทพฯ: บริษัท สำนักพิมพ์วัฒนาพานิช จำกัด.
- สมหมาย แต่งสกุล และคณะ. (ม.ป.ป.). หนังสือเรียนรายวิชาพื้นฐานสุขศึกษา 3 ม. 4-6. กรุงเทพฯ: บริษัท สำนักพิมพ์วัฒนาพานิช จำกัด.
- สมหมาย แต่งสกุล และคณะ. (ม.ป.ป.). หนังสือเรียนรายวิชาพื้นฐานสุขศึกษาและพลศึกษา ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1. กรุงเทพฯ: บริษัท สำนักพิมพ์วัฒนาพานิช จำกัด.

- สมหมาย แต่งสกุล และคณะ. (ม.ป.ป.). หนังสือเรียนรายวิชาพื้นฐานสุขศึกษาและพลศึกษา
ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2. กรุงเทพฯ, บริษัท สำนักพิมพ์วัฒนาพานิช จำกัด.
- สมหมาย แต่งสกุล และคณะ. (ม.ป.ป.). หนังสือเรียนรายวิชาพื้นฐานสุขศึกษาและพลศึกษา
ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3. กรุงเทพฯ, บริษัท สำนักพิมพ์วัฒนาพานิช จำกัด.
- สมาคมวางแผนครอบครัวแห่งประเทศไทยฯ (สวท) ในพระราชูปถัมภ์สมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี. (2555). พ.ร.บ.คู่มือชีวิตแตกต่างกับ สมรสเท่าเทียม อย่างไร. สืบค้นจาก <https://ppat.or.th/พ-ร-บ-คู่มือชีวิตแตกต่างกับ/>
- สรณี วงศ์เบ็ญสัจจ์, หทัยา จันทรมังกร และศตวรรษน์ เปียงบุญทา. (2547). รายงานการวิจัย
เรื่องหนังสือนิทานภาพสำหรับเด็กของไทยที่ได้รับรางวัล : การวิเคราะห์เชิงวรรณกรรมและวาทกรรม. ภาควิชาภาษาอังกฤษ คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- สรัญญา เอกธรรมสุทธิ. (2549). การวิเคราะห์บทบาทหญิงชายในหนังสือแบบเรียนภาษาไทย ในช่วงชั้น
ที่ 1 และช่วงชั้นที่ 2 ตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2544. วิทยานิพนธ์ปริญญา
ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (สตรีศึกษา). สำนักบัณฑิตอาสาสมัคร มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- สำนักข่าวไทย. (2561). คนข้ามเพศร้องหนังสือเรียนสุขศึกษา เนื้อหาเหยียดเพศ. สืบค้นจาก <https://tna.mcot.net/tna-246450>.
- สำนักงานราชกิจจานุเบกษา. (2558). พระราชบัญญัติความเท่าเทียมระหว่างเพศ พ.ศ. 2558.
สืบค้นจาก <http://www.ratchakitcha.soc.go.th/DATA/PDF/2558/A/018/17.PDF>.
- สำนักงานราชกิจจานุเบกษา. (2559). พระราชบัญญัติการป้องกันและแก้ไขปัญหาการตั้งครรภ์ในวัยรุ่น
พ.ศ. 2559. สืบค้นจาก [https://rh.anamai.moph.go.th/web-
upload/7x027006c2abe84e89b5c85b44a692da94/tiny_mce/kpi65/1-35/1.35-
1.3.pdf](https://rh.anamai.moph.go.th/web-upload/7x027006c2abe84e89b5c85b44a692da94/tiny_mce/kpi65/1-35/1.35-1.3.pdf)
- สำนักงานราชบัณฑิตยสภา. (2566). พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554. สืบค้นจาก <https://dictionary.orst.go.th>.
- สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2566). Sustainable Development Goals.
สืบค้นจาก <https://sdgs.nesdc.go.th>.
- สิริภัทร เชื้อกุล. (2563). ภาพตัวแทนผู้เรียนอาชีวศึกษาที่ประกอบสร้างผ่านภาษาในวาทกรรม
สื่อมวลชนและวาทกรรมสื่อภาครัฐ: การศึกษาแนววาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์. วิทยานิพนธ์
ปริญญาอักษรศาสตรดุษฎีบัณฑิต ภาควิชาภาษาไทย คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์
มหาวิทยาลัย.
- สุจิตรา แซ่ลิ้ม. (2561). ภาพตัวแทนของผู้ชุมนุมทางการเมืองในเหตุการณ์ชุมนุมทางการเมืองช่วงปีพ.ศ.
2549 – 2557 ในพาดหัวข่าวในหนังสือพิมพ์ภาษาไทย : การศึกษาตามแนววาทกรรมวิเคราะห์

- เชิงวิพากษ์. วิทยานิพนธ์ปริญญาอักษรศาสตรดุษฎีบัณฑิต. ภาควิชาภาษาไทย คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สุภัทร แก้วพัตร. (2559). ความสัมพันธ์ระหว่างภาษากับภาพตัวแทนคนอีสานในหนังสือพิมพ์ระดับชาติ : การศึกษาตามแนววาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์. วิทยานิพนธ์ปริญญาอักษรศาสตรดุษฎีบัณฑิต. ภาควิชาภาษาไทย คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สุรพงษ์ โสธนะเสถียร. (2556). ทฤษฎีการสื่อสาร. กรุงเทพฯ: ระเบียบทอง.
- เสนาะ เจริญพร. (2548). หญิงกับสังคมในวรรณกรรมไทยยุคทอง. กรุงเทพฯ: มติชน.
- อภูวี คอทอง. (2552). ภาพตัวแทนความสัมพันธ์ของสมาชิกในครอบครัวที่นำเสนอผ่านภาพยนตร์ไทย. วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (การสื่อสารศึกษา). บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- อมรา ประสิทธิ์รัฐสินธุ์. (2533). ภาษาศาสตร์สังคม. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- อำนาจ มงคลสืบสกุล. (2561). สิทธิมนุษยชนของกลุ่มคนที่มีความหลากหลายทางเพศในบริบทสังคมไทย. ใน วารสารสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมกุฏราชกุมาร. 1(1): 69-80.
- อิสริยา อันเงิน. (2560). ภาพตัวแทนของข้าราชการในละครโทรทัศน์. วิทยานิพนธ์ปริญญาวารสารศาสตรมหาบัณฑิต. สาขาวิชาสื่อสารมวลชน คณะวารสารศาสตร์และสื่อสารมวลชน มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- อุทัย สวงนพงษ์ และสุณัฐา สวงนพงศ์. (2562). หนังสือเรียนรายวิชาพื้นฐานสุขศึกษาและพลศึกษา ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4. กรุงเทพฯ: บริษัทพัฒนาคุณภาพวิชาการ (พว.).
- อุทัย สวงนพงษ์ และสุณัฐา สวงนพงศ์. (2563). หนังสือเรียนรายวิชาพื้นฐานสุขศึกษาและพลศึกษา ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1. กรุงเทพฯ: บริษัทพัฒนาคุณภาพวิชาการ (พว.).
- อุทัย สวงนพงษ์ และสุณัฐา สวงนพงศ์. (2563). หนังสือเรียนรายวิชาพื้นฐานสุขศึกษาและพลศึกษา ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2. กรุงเทพฯ: บริษัทพัฒนาคุณภาพวิชาการ (พว.).
- อุทัย สวงนพงษ์ และสุณัฐา สวงนพงศ์. (2563). หนังสือเรียนรายวิชาพื้นฐานสุขศึกษาและพลศึกษา ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3. กรุงเทพฯ: บริษัทพัฒนาคุณภาพวิชาการ (พว.).
- อุทัย สวงนพงษ์ และสุณัฐา สวงนพงศ์. (2563). หนังสือเรียนรายวิชาพื้นฐานสุขศึกษาและพลศึกษา ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5. กรุงเทพฯ: บริษัทพัฒนาคุณภาพวิชาการ (พว.).
- อุทัย สวงนพงษ์ และสุณัฐา สวงนพงศ์. (2563). หนังสือเรียนรายวิชาพื้นฐานสุขศึกษาและพลศึกษา ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6. กรุงเทพฯ: บริษัทพัฒนาคุณภาพวิชาการ (พว.).
- อุมาวัลย์ สีช้าง (2555). ความสัมพันธ์ระหว่างภาษากับอุดมการณ์ในเรื่องเล่าสำหรับเด็กในหนังสือวันเด็กแห่งชาติ พ.ศ. 2523 – 2553. วิทยานิพนธ์ปริญญาอักษรศาสตรมหาบัณฑิต. ภาควิชาภาษาไทย คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

- อุษณีย์ ธโนศวรรย์. (2555). สังคมไทยกับความรู้เรื่องเพศ. กรุงเทพฯ: มูลนิธิสร้างความสำเร็จเรื่อง
สุขภาพผู้หญิง และสถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล.
- อุษา เลิศศรีสันต์. (2556). สตรีกับสื่อสาธารณะ. กรุงเทพฯ: ภาพพิมพ์.
- POST TODAY. (2561). หนังสือเรียนสุขศึกษาระบุเนื้อหา "ห้ามคบเพื่อนเกย์-เพศที่สาม". สืบค้นจาก
<https://www.posttoday.com/social/general/566501>.
- Time out (2563). รู้จักกับ Yuri โลกคู่ขนานของวาย (Y) คนที่เล่าเรื่องของหญิงรักหญิง. สืบค้นจาก
<https://www.timeout.com/bangkok/th/lgbt/interview-yuri>.

ภาษาอังกฤษ

- Barker, C. (2008). Cultural Studies: theory and practice. Los Angeles, Sage.
- Beauvoir, S. D. (1952). The second sex. New York, Sage.
- Fairclough, N. (1995a). Critical discourse analysis: the critical study of language. New York, Longman.
- Fairclough, N. (1995b). Media Discourse. London, Arnold.
- Gee, J. P. (2011). An Introduction to Discourse Analysis (3rd ed). New York, Routledge.
- Hall, S. (2003). Representation: Cultural Representations and Signifying Practice. London, SAGE.
- Hymes, D. (1974). Foundations of Sociolinguistics: An Ethnographic Approach. Philadelphia: University of Pennsylvania Press.
- ILGA-Europe (2558). ILGA-Europe Glossary. from <https://www.ilga-europe.org/resources/glossary>.
- Lorber, J. and S. Farrell (1991). Social Construction of Gender. Newbury Park: Sage.
- Panpothong, N. (2015). Thai Primary School History Textbooks: A Textually-oriented Critical Discourse Analysis. In Journal of Language and Linguistics, 34(1): 66-93.
- van Dijk, T. A. (2003). Critical Discourse Analysis. In The Handbook of Discourse Analysis. Malden, M.A: Blackwell.
- van Dijk, T. A. (2006). Discourse and manipulation. London: Sage

ประวัติผู้เขียน

ชื่อ-สกุล

ศศิพิมพ์ ภูระหงษ์

วัน เดือน ปี เกิด

23 พฤษภาคม 2540

วุฒิการศึกษา

สำเร็จการศึกษาศิลปศาสตรบัณฑิต (เกียรตินิยมอันดับ 1) สาขาวิชาภาษาไทย คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ และเข้าศึกษาต่อในหลักสูตรอักษรศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทย คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY